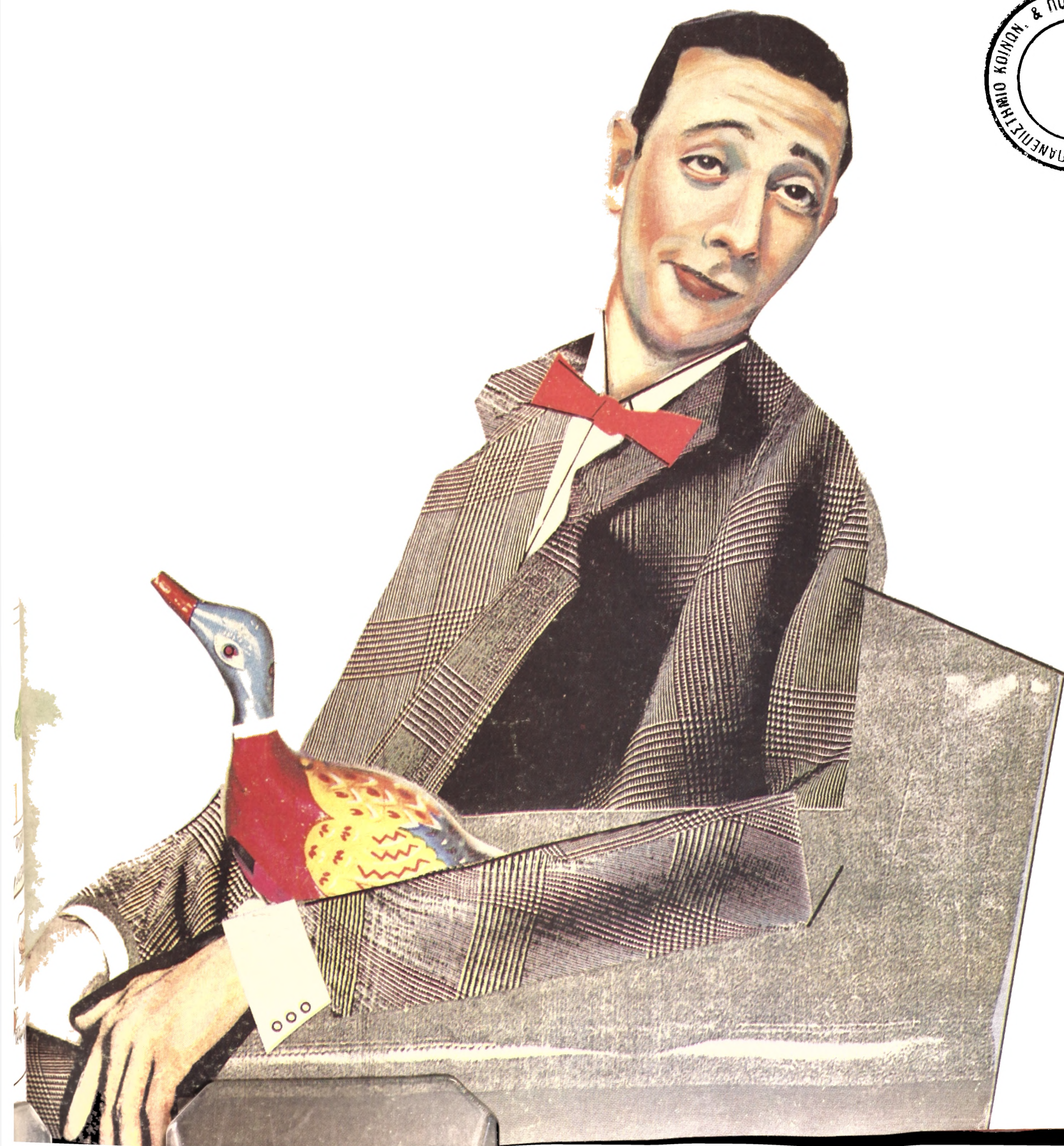

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

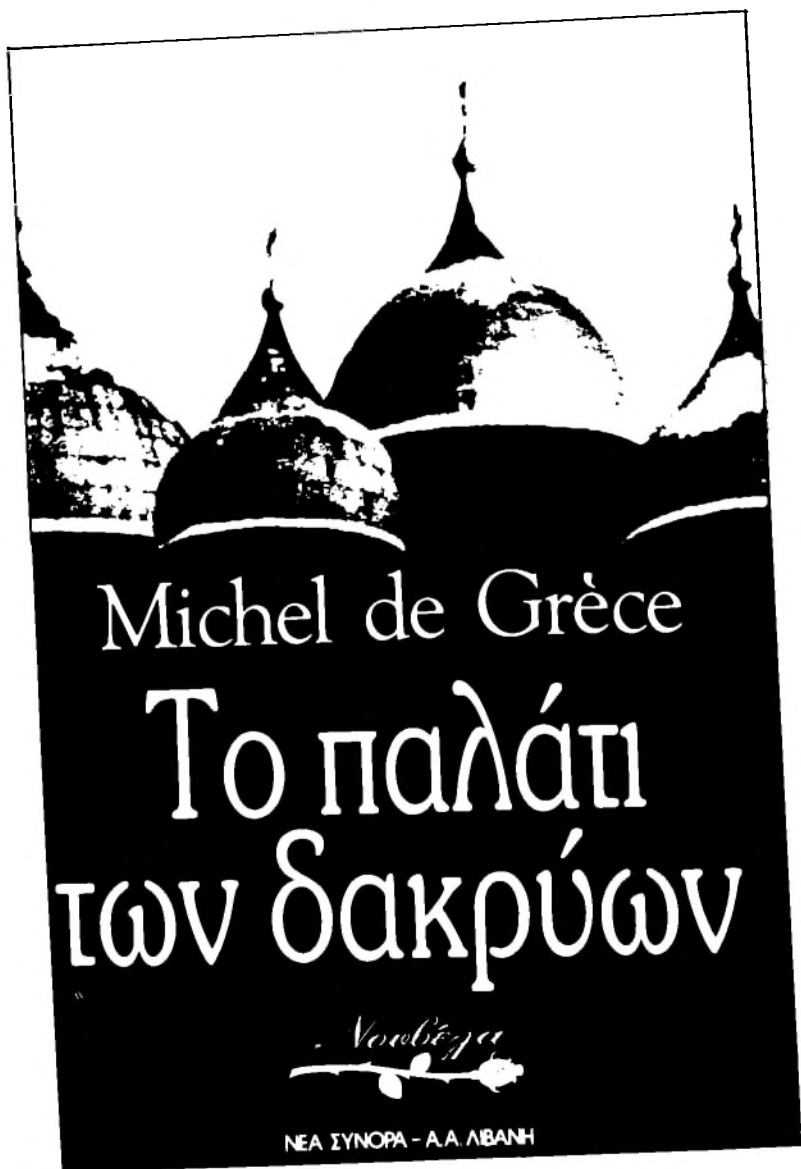
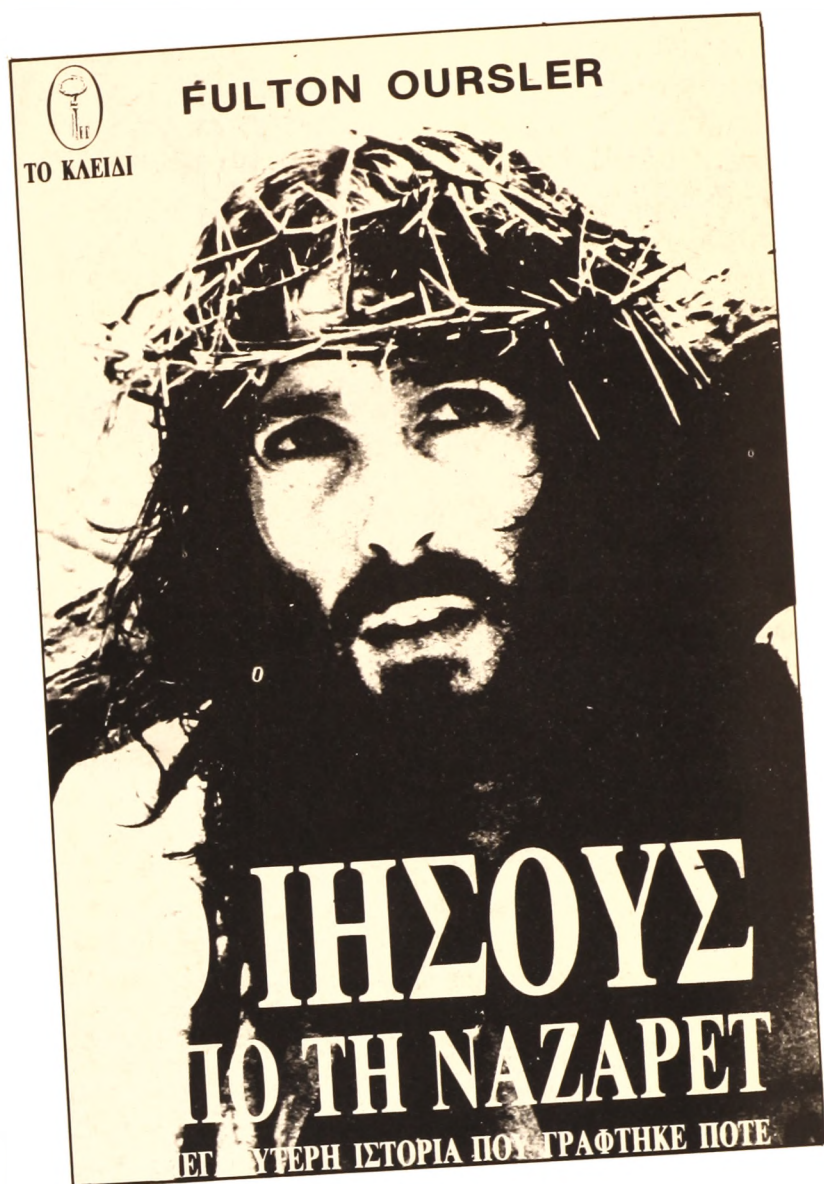
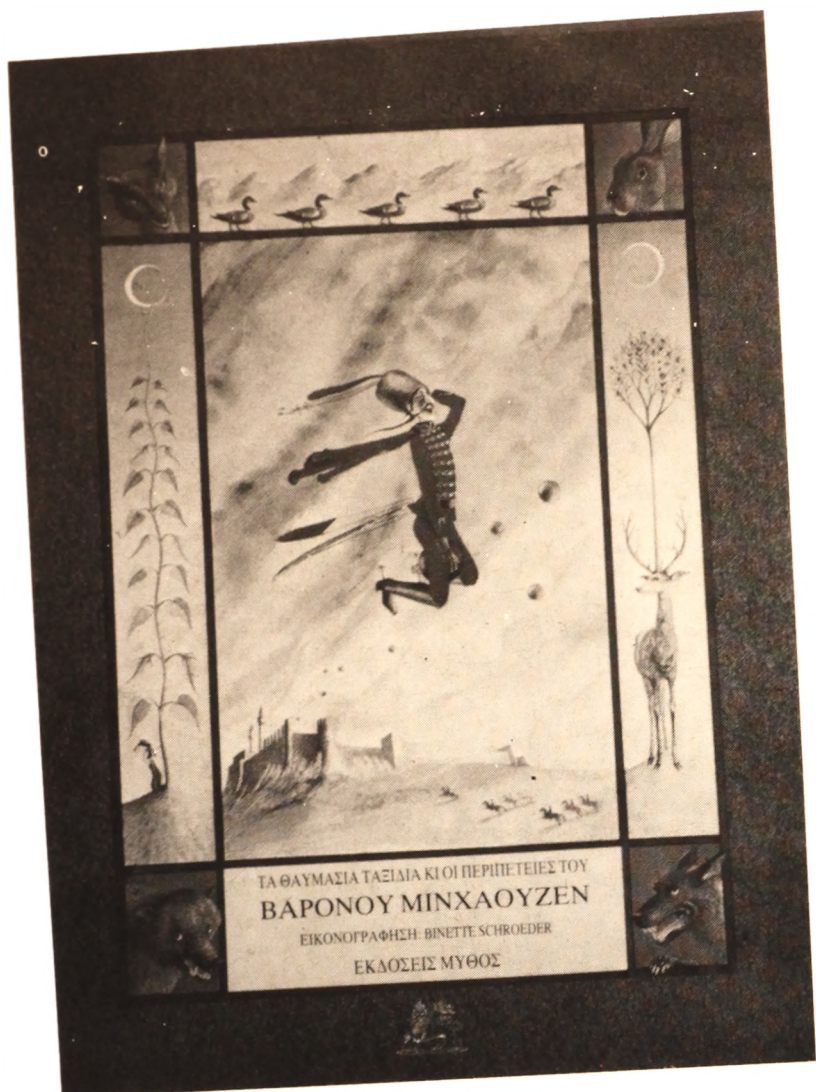
Περίοδος Β'
Τεύχος 435
Παρασκευή
6 Απριλίου 1990
Δρχ. 200

Κάνουν την «πάπια» για την 9η Απριλίου...

ΒΙΒΛΙΑ

Εκδόσεις ΛΙΒΑΝΗ

ΝΕΑ ΣΥΝΟΡΑ
ΚΛΕΙΔΙ
ΜΥΘΟΣ

Η ΕΠΟΜΕΝΗ ΗΜΕΡΑ...

ΤΟ ΜΟΝΟ ορατό όφελος τούτων των εκλογών — και η μόνη τόσο απτή αιτία τους — δεν συναρτάται με κάποιες θετικές και εκλογικευτικές επιλογές λύσεων, ενώπιον των τόσο σημαντικών διακυβευμάτων που εκ των πραγμάτων έχουν αναδειχθεί και επιβληθεί πολλά έτη τώρα. Το όφελος προκύπτει μόνον ως προς τους ετεροδημότες - έποικους των ερεβωδών αστικών κέντρων, που επί δεκαετίες έχουν συνωθηθεί στην λερναία δημοσιούπαλληλία: αυτοί θα καρπωθούν δέκα έως δώδεκα ημέρες άδεια, προσμετρώντας το χρόνο των οδοιπορικών μέχρι την κάλη σε εκείνον του οβελία.

ΕΚΤΟΣ από αυτές τις αρκετές εκατοντάδες χιλιάδες, τα λοιπά εκατομμύρια ψηφοφόρων αναρωτώνται, και θα διερωνώνται μέχρι και την προτεραιότητα της εκλογής που γίνεται την επομένη του Λαζάρου, ποιον λόγο υπέρξεως έχει αυτή η αναμέτρηση, με τη μορφή σκουριασμένων κατόπτρων που διεξάγεται, τους τρόπους που επενδύεται σε «σπασμένες» συναλλαγματικές, και τα αντικείμενά της που δεν ορίζονται από κανέναν, παρά αφήνονται συμφυρμένα στον αφασικό, καθ' ότι ανεργμάνιστο και άναρθρο πλέον, δημόσιο βίο.

ΟΙ ΤΡΙΕΙΣ μεγαλύτεροι παίκτες σε αυτή τη φάση του πολιτικού θεάματος ομοιάζουν μεταξύ τους, κατά το ότι επιλέγουν να ομιλήσουν για τον εαυτό τους μόνον αρνητικά, δηλαδή με διαμεσολαβητικές παραπομπές στους άλλους δύο. Όταν ομιλεί ο ένας από τους τρεις, μπορεί μιν να κοσμείται από τα σύμβολα του κόμματός του, όμως ο ουσιαστικός «κόσμος» των αναφορών του είναι τα είδωλα των άλλων δύο ηγετών σε κάτι πολυκαιρισμένα κάτοπτρα πίσω από την εξέδρα της ομιλίας του: ως προς αυτούς ορίζεται στα «ναι» και στα «όχι» της παράταξής του, αφού η μόνη στρατηγική που είναι προσοδοφόρα δεν αφορά σε συμμαχίες και προγραμματικές συντεταγμένες πολιτικής — οπότε κομβικό σημείο αναφοράς, είσαι ο ίδιος και όχι οι «άλλοι» — αλλά στη δημιουργία και διατήρηση «μετώπων» φατριαστικού χαρακτήρα. Με αυτά τα μέτωπα ως όχημα, οι οπαδοί θα ανανεώσουν τη νομιμοποιητική προσήλωσή τους στον ηγέτη και το κόμμα, θα ταυτισθούν με το «εμείς» έχοντας απέναντί τους τον εχθρό, «αυτούς».

ΑΥΤΗ η φατριαστική στρατηγική — εξαιρετικά οικεία καθ' η-

μάς αλλά σε κάποια υποχώρηση τον Ιούνιο και το Νοέμβριο του 1989... — δεν έχει άλλο να προτείνει στους εκλογείς ως «θέση» παρά μόνον ένα πρόσχημα προγράμματος, προκειμένου να δημιουργηθούν κίνητρα ψήφου «κατά τι ορθολογικά» στις παρατάξεις που απαρτίζουν το κατά τα άλλα σώμα «πολιτών». Είναι αυτή η φατριαστική στρατηγική με το πρόγραμμα - πρόσχημα που μπορεί να εγκληθεί για τα πρωτοσέλιδα με τον Κιάππε λίγο χρόνο πριν τις μεθαιριανές εκλογές: είναι αυτή η στρατηγική που μπορεί να εξηγήσει τον πολιτικό εκφελαχισμό που περιέχεται στη χειραγώγηση του είδους, «ολίγος Κιάππε + κοινωνικό συμβόλαιο + αφορολόγητες συντάξεις + ΚΥΠ + Η-ράκλειο»: είναι αυτός ο κομματικά διαχειριζόμενος τριμπαλισμός των πολιτών που προϋποθέτει ακριβώς και συνεπάγεται την αντιπαράθεση - άνευ - αντικειμένου και τη συνακόλουθη απορία ευρύτατων ομάδων εκλογέων — μη ενσωματωμένων στα φατριαστικά δίκτυα — ως προς την αιτία ύπαρξης των εκλογών και της σύστοιχης αντιπαράθεσης. Μόνον που η εν λόγω απορία μπορεί να αποδειχθεί ευθέως υπονομευτική για αυτό τούτο το καθεστώς και τους πολιτικούς του πάτρωνες...

ΚΑΙ ΟΜΩΣ, αντικείμενα και διακυβεύματα — μείζονα και κρίσιμα — υπάρχουν και θα αναδυθούν την 9η Απριλίου από την πνιγερή ομίχλη της προεκλογικής νύχτας. Ουδείς είναι ικανός όμως να συντάξει αυτά τα διακυβεύματα σε λόγο ορθό και συνάμα οραματικό πριν την 8η Απριλίου. Και οι τρεις «οικογένειες» που διεκδικούν την αναπαραγωγή του μεριδίου τους από την παμψηφία σχεδόν του εκλογικού σώματος δεν διαθέτουν επαρκή και ικανή αξιοπιστία, πλέον, παρά μόνο στους πατριώτες - ψηφοφόρους τους: και αυτή η συρρίκνωση της, άλλοτε δεδομένης ως καθολικής, αντιπροσωπευτικότητας των πρωταγωνιστών του πολιτικού θεάματος εκπορεύεται ακριβώς από την κοινωνική αμφισβήτηση της ικανότητάς τους να προτείνουν συντεταγμένη διέξοδο από την κρίση που οι ίδιοι παράγουν. Ουδείς πιστεύει το πολιτικό ήθος και την προγραμματική ικανότητα της ΝΔ, του ΠΑΣΟΚ, του Συνασπισμού. Οι ψήφοι που οι τρεις τους θα οικειοποιηθούν χειραγωγούντες, κινούνται ανάμεσα στο θεσμικό εξαναγκασμό, τη συμβατική χειρονομία και την απάθεια. Και οι τρεις εκδοχές είναι κακός σύμβουλος στο παιχνίδι της αντιπροσώπευσης.

ΤΟ ΠΟΛΥ-ΠΟΛΥ, στις 9, στις 10, στις 11 Απριλίου, αν ουδείς ενσχύψει ως αυτοδύναμη λαίλαψη, να έχουμε κυβέρνηση ονοματισμένη από κάποια Επιτροπή της ΕΟΚ. Τι μέλος, τι επαρχία της.

ANTI

• Περίοδος Β'
• Χρόνος 17ος
• Τεύχος 435
Παρασκευή 6 Απριλίου 1990
δρχ. 200

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ: 72.32.713 - 72.49.300
72.32.819 - 72.48.240
FAX: 72.26.107 - TELEX: 214179 ANTI

ΒΑΣΙΛΗΣ ΖΗΣΗΣ	
Το εκλογικό κλίμα αποκαταστάθηκε	10
Μ. ΒΙΚΕΛΙΔΗΣ	
Υπάρχουν και «Μικροί» την Κυριακή	12
Ο. ΦΩΤΑΚΟΠΟΥΛΟΥ	
Η «τοπική κοινωνία» της Αχαιάς	14
ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΡΙΣΤΕΡΑ	16
ΝΙΚΟΣ ΧΙΟΣ	
Τότε... για σήμερα	24
Τεστ για τους αναγνώστες του ANTI	28
ΣΤ. Π. ΚΑΦΑΝΤΑΡΗΣ	
Προεκλογικές επιστολές	30
Π. ΜΟΥΤΟΥΛΑΣ	
Η Λιθουανική αμφισβήτηση	33

ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ	
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ: Η λεπτή διαφορά μεταξύ γάμου και βιασμού	34
Τ. ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ	
Η αναγέννηση της ναζιστικής λογοκρισίας	36
CHRISTIAN TIETZE	
Γερμανική ενοποίηση	38
Τ. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ	
Οικουμενική κρίση και η ανάγκη για μια εναλλακτική ανάπτυξη (Μέρος Α')	40
ΗΛΙΑΣ ΓΚΡΗΣ	
Το μάτι του ασύλου	53
ΝΤΙΝΟΣ ΣΙΩΤΗΣ	
Ο αλησμόνητος Νίκος Ροζάκος	54
ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ	
ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΕΠΤΑΗΜΕΡΟ	
ΑΝΤΗΝΩΡ	
Μπροστά στις κάλπες	4
ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ	6
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ	8
ΓΕΛΟΙΟΓΡΑΦΙΑ	
Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ	15
P. STANLEY	23
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ	46
ΤΥΠΟΣ	57

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Δ. ΧΑΝΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

Μπροστά στις κάλπες

Η ΑΝΑΓΝΩΣΗ του «κειμένου» έγινε από την δωδεκάχρονη κόρη του θύματος, τη μικρή Μαρία... Και ήταν παρόντες όχι μόνο η μητέρα και ο αδελφός της, αλλά και οι Μανόλης Κλίνης και Ευρυπίδης Κουκιάδης, γραμματέας και μέλος, αντίστοιχα, της Νομαρχιακής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ Ηρακλείου. Και, φυσικά, δημοσιογράφοι... Το σκηνικό είχε καλά στηθεί. Ο νεκρός των επεισοδίων, ο Μανόλης Γιακουμάκης, έπρεπε να «αξιοποιηθεί» προεκλογικά από κάποιους άθλιους τυμβωρύχους: Με τη βεβαίωση της μικρής Μαρίας ότι ο πατέρας της ήταν «ενταγμένος» (να ξέρει άραγε, τη λέξη;...) «στο ΠΑΣΟΚ, από την ίδρυσή του»...

ΑΥΤΟ ΗΤΑΝ το «φινάλε» που η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ έδωσε στα «επεισόδια του Ηρακλείου», πιστεύοντας ότι η εμπορία της ταυτότητας του νεκρού φέρνει ψήφους. Με τη βοήθεια, φυσικά —αυτό να λέγεται!— του «καλού» πασοκικού Τύπου. Ιδού και κάποιοι «εύγλωττοι» τίτλοι: «Η Δεξιά πυροβολεί και σκοτώνει» - «Φονιάδες-φασίστες» - «Σε κίνδυνο η δημοκρατία» - «Αναβίωσε ο Εφιάλτης», κλπ. Για τα άλλα όλα —για το ότι τραμπούκοι του ΠΑΣΟΚ είχαν στήσει οδοφράγματα, έξω από την Αλικαρνασσό, για να παρεμποδίσουν την διέλευση του αρχηγού της Νέας Δημοκρατίας, για την αναίτια (εκ προοιμίου) κακοποίηση των δημοσιογράφων, για το κλίμα ζούγκλας που είχαν καλλιεργήσει ανάμεσα στους οπαδούς του ΠΑΣΟΚ, για την αδράνεια της αστυνομίας, κλπ. — για όλα αυτά, δεν είπαν λέξη!

ΑΛΛΑ ΚΑΙ από την «άλλη πλευρά του λόφου», τα πράγματα δεν ήταν καλύτερα: Ο Μανόλης Κεφαλογιάννης, υποψήφιος βουλευτής της ΝΔ παρουσίασε στους έκπληκτους δημοσιογράφους την απόρρητη έκθεση του κλιμακίου της ΚΥΠ Κρήτης, που ελεγε ότι για όλα όσα συνέβησαν στο νησί, την αποκλειστική ευθύνη φέρει το ΠΑΣΟΚ. (Όπως είναι γνωστό, μέσα στην ΚΥΠ, λειτουργούν παράλληλοι μηχανισμοί, με άμεσες διασυνδέσεις με τμήματα της Νέας Δημοκρατίας και του

ΠΑΣΟΚ). Ο Μ. Κεφαλογιάννης μήνυσε, ταυτόχρονα, τον 19χρονο Μανόλη Τζαννάκη, που επιμένει ότι πυροβολήθηκε από τον ίδιο τον Κεφαλογιάννη! (Ο Μ. Τζαννάκης νοσηλεύεται στο νοσοκομείο). Με τον Κεφαλογιάννη, όμως, συμφωνεί και ο πατέρας του Τζαννάκη, ο οποίος προσήλθε στο δικαστικό μέγαρο Ηρακλείου για να βεβαιώσει ότι «το έχουν μπλοκάρει το παιδί» και, συνεπώς, ο ισχυρισμός του γιού του είναι ψευδής. Και ενώ οι δημοσιογράφοι κατέγραφαν τη δήλωση του πατέρα Τζαννάκη, εμφανίστηκε, ξαφνικά, η γυναίκα του, η οποία δήλωσε ότι ο άντρας της είναι «πουλημένος» και ότι «θα καταστρέψει το παιδί τους». (Ο πατέρας Τζαννάκης ψηφίζει Νέα Δημοκρατία, ενώ η γυναίκα του ΠΑΣΟΚ...). Και ενώ αυτά συνέβαιναν στο Ηράκλειο, οι δυο περιλάλητοι μονομάχοι, που κανείς τους δεν αποκέρυξε τις δραστηριότητες των οπαδών τους, έδιναν όρκο ότι παθαίνουν για ένα ήπιο και πολιτισμένο προεκλογικό κλίμα!

* * *

ΤΑ ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ στο Ηράκλειο, όμως, ήταν η φυσική συνέχεια του άλλου «επεισοδίου», που αποκλήθηκε «παρεμβολές» στη συχνότητα του τηλεοπτικού σταθμού των Κουρήδων, και που είχε ως συνέπεια, μεταξύ άλλων, την αποπομπή του διοικητή της ΚΥΠ Δ. Αγγελόπουλου. Υποτίθεται ότι για τη «σκοτεινή αυτή υπόθεση» (τον όρο χρησιμοποίησε, με ανακοίνωσή του, το Γραφείο Τύπου του Συνασπισμού) διεξάγονται ανακρίσεις. Όμως, μέχρις ότου δημοσιευθεί το πόρισμα της «ανάκρισης» —αν ποτέ δημοσιευθεί...— υπάρχουν στοιχεία που πρέπει να καταγραφούν: Στοιχείο πρώτο: Είκοσι τέσσερις ώρες προτού «συλληφθούν» οι δράστες της παρεμβολής, το Γραφείο Τύπου του ΠΑΣΟΚ, με ανακοίνωσή του καταγγέλλει τις προσπάθειες να πνιγεί η... πολυφωνία του σταθμού των Κουρήδων! Κατά περιεργή σύμπτωση, μάλιστα, η ανακοίνωση αυτή δίδεται στη δημοσιότητα ταυτόχρονα με μια άλλη ανακοίνωση που αποκέρυττε, με πολύ κομψό τρόπο, τη χυδαιότητα του Μ. Κουρή κατά του Λ. Κύρκου. (Η «λογική» των δύο ανακοινώσεων ήταν περίπου η εξής: Ναι μεν δεχόμαστε ότι ο Λ. Κύρκος δεν είναι... «πράκτωρ της CIA», αλλά και σεις —οι μη Πασόκοι— γιατί... βασανίζετε τους μαύρους ή γιατί παρεμβαίνετε στη συχνότητα του «Καναλιού 29»;). Στοιχείο δεύτερο: Πώς ήξεραν οι Κουρήδες ότι την τάδε ώρα, στο τάδε σημείο, θα βρισκόταν το αυτοκίνητο με τους ύποπτους δράστες και, αν υποθεθεί ότι δεν το ήξεραν, πώς οι δράστες αφέθηκαν να συλληφθούν, και να παραδοθούν —ολύμπιοι— μπροστά στις βιντεοκάμερες των Κουρήδων; Σύλληψη ήταν αυτή ή στημένη κινηματογραφική σκηνή σε στυλ «Άγρια Δύ-

ση»; Στοιχείο τρίτο: Ποιο όφελος θα είχε η Νέα Δημοκρατία από ενδεχόμενη παρεμβολή της στο Κανάλι των Κουρήδων; Ποιος από τους οπαδούς της ΝΔ βλέπει το κανάλι αυτό και ποιος θα μπορούσε να επηρεασθεί από έναν οχετό ύβρεων κατά του αρχηγού τους, αλλά και κατά των οπαδών —συλληβδην— της Νέας Δημοκρατίας; (Έχει γραφεί ότι η Νέα Δημοκρατία θα είχε λόγους να εγκαταστήσει μάλλον... αναμεταδότες του σταθμού των Κουρήδων— με την έννοια ότι έτσι συσπειρώνονται οι οπαδοί της —αντί να οργανώνει «παρεμβολές», όπως κατηγορείται). Στοιχείο τέταρτο: Ποιος είχε λόγους να «αποδείξει» ότι έχει «ήδη αναβιώσει το παρακράτος της Δεξιάς» και ότι —ουαί κι αλλίμονο— εάν κερδίσει τις εκλογές αυτές η Νέα Δημοκρατία; Την απάντηση έδωσαν «εν τω άμα» οι Κουρήδες, οι οποίοι κάλεσαν όλους σχεδόν τους υποψήφιους βουλευτές του ΠΑΣΟΚ (Αθήνας) να παρελάσουν από το «Κανάλι 29» για να καταγγείλουν τον... βιασμό της δημοκρατίας— της δημοκρατίας που ενσαρκώνει ο έρπων φασισμός της «Αυριανής». (Το θλιβερό βρίσκεται στο ότι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, άνθρωποι αξιοπρεπείς κατά τα άλλα που, στις ιδιαίτερες συνομιλίες τους, ντρέπονται για τον συγχρωτισμό του κόμματός τους με τον αυριανισμό, δεν είχαν την δύναμη αντίστασής να πουν: «Ε, όχι, για μια φορά δεν ταυτιζόμαστε με τους Κουρήδες ή με τους Κυπατζήδες που “εργάζονται” μέσα στο συγκρότημα του Ταύρου —κι ας λέει ό,τι θέλει ο Παπανδρέου»...).

ΟΛΑ ΑΥΤΑ, καθόλου δεν αίρουν τη διάχυτη αντίληψη ότι, μέσα στους κόλπους των λογιών μυστικών υπηρεσιών, υπάρχουν μηχανισμοί και κυκλώματα που τελούν σε ένα ανελέητο μεταξύ τους πόλεμο —υπάρχει, σου λένε, η «γαλάζια ΚΥΠ», όμως υπάρχει η «πράσινη ΚΥΠ»... —και ότι, πολλές φορές, οι μηχανισμοί αυτοί κινούνται αυτόνομα, υπερφαλαγγίζοντας τα κόμματα, στην υπηρεσία των οποίων, υποτίθεται, ενεργούν.

* * *

ΤΑ ΔΥΟ ΑΥΤΑ «περιστατικά» όμως, δείχνουν και την ποιότητα των ηγεσιών της Νέας Δημοκρατίας και του ΠΑΣΟΚ, που, μεθαύριο, διεκδικούν την ψήφο μας. Ο ένας (ο κ. Κ. Μητσοτάκης) δεν ενδιαφέρεται για τίποτε άλλο παρά μόνο για το πώς θα κερδίσει την αυτοδυναμία. Ενώ όλη η Ευρώπη γύρω μας, με εξαίρεση τη Βρετανία, ζει, κινείται, δουλεύει, με συμμαχικές κυβερνήσεις, εκείνος, με πείσμα ειδωολάτρη, διακηρύσσει ότι η χώρα αυτή δεν πρόκειται να σωθεί παρά μόνον αν η Νέα Δημοκρατία κατακτήσει 151 ή 152 έδρες... Ο άλλος (ο κ. Α. Παπανδρέου), που παραμένει πάντοτε υπόλογος απέναντι στον ελληνικό λαό για τα σκάνδα-

Γραφτείτε συνδρομητές στο ΑΝΤΙ

λα της οκταετίας, αλλά και για το μέγα σκάνδαλο της συνολικής αποτυχίας του ΠΑΣΟΚ, ονειρεύεται ακόμα «Κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ» υπό την πρωθυπουργία του («γιατί όχι»; — λέει), και συμπεριφέρεται σαν τίποτε να μη συνέβη στον τόπο αυτό στη διάρκεια των κυβερνήσεών του, σαν ο Κουίσόγιωργας, ο Λούβαρης, ο Πέτσος, ο Ακριβάκης, ο αυταρχισμός, ο αυριανισμός, η λεηλασία του δημοσίου χρήματος, η περιφρόνηση και ο εμπαιγμός του λαού, να μην είναι σάρκα εκ της σαρκός του, «έργο» των δικών του χειρών και των δικών του ανθρώπων...

ΑΥΤΟΥΣ, λοιπόν, θα ψηφίσουμε; Βεβαίως, όχι, μια και υπάρχει ο Συνασπισμός! Ναι, δεν θα το αποκρύψουμε: Πολλά από τα βήματα του ΣΥΝ, πολλές από τις δηλώσεις των κεντρικών του στελεχών και, ιδιαίτερα, ο πρόσφατος τακτικός του χειρισμός στο θέμα των μονοεδρικών (έστω και αν έγινε στο όνομα της «μη αυτοδυναμίας» της Νέας Δημοκρατίας), δεν μας βρίσκει σύμφωνους. Όπως δεν μας βρήκε σύμφωνους τα όσα δήλωσε ο πρόεδρος του Συνασπισμού, Χαρ. Φλωράκης, στην τηλεοπτική συνέντευξη της Τρίτης, περί ανατολικών χωρών, με μια ατυχή, μάλιστα, αιχμή κατά της ΕΑΡ και των ανανεωτικών της ιδεών, προτού αρχίσει η κατάρρευση των καθεστώτων του «υπαρκτού σοσιαλισμού»... Όμως δεν υπάρχει άλλος δρόμος! Εάν αποδυναμωθεί ο Συνασπισμός, οι δυο πάλαι ποτέ «μονομάχοι» θα μας πνίξουν και πάλι, με το άθλιο σύστημα του δικοματισμού. Πέρα από ότι ενδέχεται να τα

βρουν μεταξύ τους: «Υπάρχουν σημάδια ενός πολιτικού συμβιβασμού μεταξύ σοσιαλιστών και συντηρητικών στην Ελλάδα» — έγραψε, την εβδομάδα αυτή, ο απεσταλμένος στην Αθήνα της αμερικανικής επιθεώρησης «US News and World Report»...

ΑΛΛΑ ΥΠΑΡΧΟΥΝ — θα αντιληθχεί — και οι «αποχρώσεις», οι «αντιφάσεις» μέσα στον ίδιο τον Συνασπισμό. Δεν θα το αποκρύψουμε. Αλλά, ακριβώς γι' αυτό, θα πρέπει να ενισχυθεί ο Συνασπισμός. Είτε για να προωθήσει την «προγραμματική συμφωνία» — που παραμένει ανοικτή «σε όλες τις πολιτικές δυνάμεις» — είτε για να μετατοπισθεί «στον ρόλο της δυναμικής, σύγχρονης και ρεαλιστικής αντιπολίτευσης», κατά την διατύπωση του Φώτη Κουβέλη. Υπάρχει, όμως, μια ακόμα πλευρά: Ενίσχυση του Συνασπισμού σημαίνει ανανέωση και εκσυγχρονισμό της ίδιας της Αριστεράς, μια και από παντού αναγνωρίζεται ότι από το αποτέλεσμα των μεθαιριανών εκλογών θα κριθεί όχι μόνο η πορεία της χώρας, αλλά και το αν η Αριστερά «θα συνεχίσει να αλλάζει και να ανανεώνεται».

ΟΣΟ για τη λύση του «λευκού» ή του «άκυρου» ή της «αποχής», τώρα πια και τα νήπια κατέχουν ότι κάθε λευκή ψήφος είναι ψήφος υπέρ του ΠΑΣΟΚ και της Νέας Δημοκρατίας, ενώ ο ΣΥΝ είναι μια δύναμη με συνέχεια και προοπτική. Κατά τα άλλα, απόκειται στον κάθε υπεύθυνο πολίτη να ψηφίσει κατά συνείδηση.

ΑΝΤΗΝΩΡ

Νέες Εκδόσεις

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΜΟΡΑΪΤΗ
Συνεργασία
ΝΙΚΗΣ ΠΑΙΩΤΑ — ΣΟΦΙΑΣ ΚΤΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

παράλληλο
συντακτικό
της νέας και της αρχαίας
ελληνικής γλώσσας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ALBERT REBLE

Μετάφραση:
Φωτεινής Δ. Χατζηγεωργιάδης
Συμμ. Θ. Χατζηγεωργιάδης-Πολύζης

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8
τηλ. 36.27.318

ημερο δηκτής

ΤΕΤΑΡΤΗ 28.3.90

ΤΡΙΤΗ 3.4.90

ΤΕΤΑΡΤΗ, 28.3.90

Για σας που με διαβάσετε οι **εκλογές** είναι **μεθαύριο**, για μένα που γράφω σε **δέκα** **ημέρες**. Τόση **σχετικότητα** στο χρόνο, ούτε ο **Αϊνστάιν** δεν την είχε φανταστεί.

Μέχρι τώρα, μόνον οι **υποψήφιοι** δείχνουν να έχουν πάρει στα **σοβαρά** τις **εκλογές**. Γι' αυτό **χρειάζονται** οι **επαγγελματίες πολιτικοί**, για να μας θυμίζουν πως είμαστε **ερασιτέχνες πολίτες**.

Τα **150** **δισ** έχουν **φθάσει** οι **ζημιές** λόγω της **ανομβρίας**. Είμαι σίγουρος πως με τα **μισά** **λεφτά** θα μπορούσαμε να έχουμε **ποτίσει** όλα τα **χωράφια** με **εισαγόμενο** **Περιέ**. Ας **οφεται** το **βενζόλιο**.

Σύμφωνα με τα **τελευταία** **τελευταία** **στοιχεία** **45** **κόμματα**, **συνδυασμοί** και **ανεξάρτητοι** θα **διεκδικήσουν** την **ψήφο** μας στις **εκλογές**. Αισθάνομαι **περιζήτητος**.

Μόνο με **φερέγγυα** **πρόσωπα** θα **συγκυβερνήσουμε**, δηλώνει στα **Γιάννενα** ο κ. **Φλωράκης**. Τα **πρόσωπα** δεν είναι **καθοριστικά**, δηλώνει στον **Περισσό** ο κ. **Φαράκος**. Το **κακό** δεν είναι ότι **τρελάθηκαν**, αλλά ότι κι **εμάς** θα **μας τρελάνουν**.

ΠΕΜΠΤΗ, 29.3.90

Η **μεγάλη** **προεκλογική** **συγκέντρωση** του **ΠΑΣΟΚ** στο **Πεδίο** **Άρεως**. Καμιά **σχέση** με **παλιές** **δόξες**. Άλλο **Μεταρρύθμιση** που σε **πιάνει** **γλωσσodέτης** κι άλλο **Αλλαγή**.

Συμμετοχή σε **μακρόπνοη** **κυβέρνηση** **τετραετίας** θέλει ο **Συνασπισμός**, κατά τα **λεγόμενα** του κ. **Φλωράκη** στο **Βόλο**. **Γλυκάθηκε** η **γριά** στο **μέλι**, **πάει** το **κουβέλι**.

Να μου τους **προσέχετε** τους **ευαίσθητους** **σαραντά-**

ρηδες, γιατί **κινδυνεύουν** οι **καημένοι** να **καταλήξουν** στο **βυθό** της **θάλασσας**, όπως ο **Θ. Μόρτης** από τη **Χρυσούπολη**. **Παρέα**, **δυστυχώς**, με τους **ανήλικους** **έρωτες** τους.

Δεν **έλυσε** το **πρόβλημα** του **ετοιμόρροπου** **πέμπτου** **κίονα** της **νότιας** **πλευράς** του **Παρθενώνα** το **Κεντρικό** **Αρχαιολογικό** **Συμβούλιο**. Το **μάρμαρό** του **ας** **πέσει** στα **κεφάλια** **μας** και στα **κεφάλια** των **παιδιών** **μας**.

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ, 30.3.90

Ας την **λένε** «**Όλγα Ρόμπαρντς**», **ελληνική** **ταινία** είναι του **Χρ. Βακαλόπουλου**. Ας την **σκηνοθέτησε** ο **Πατρίς Βιβάνκο**, τη **λένε** **Ξένια** την **ταινία** κι είναι κι **αυτή** **ελληνική**. Να τις **δούμε**, **έτσι**.

Επιτέλους, **αξιώθηκα** να **πάω** στους **Χαιρετισμούς**. **Σκέτη** **απογοήτευση**. Τον **Πανάγιο** **Τάφο** είχαν **καταλάβει** από **νωρίς** οι **νεορθόδοξοι**, στην **Αγία** **Ειρήνη** ο **παπάς** δεν **ακουγόταν** με **τίποτα**, στην **Χρυσοσπηλαιώτισσα** **τέλειωσαν** **γρήγορα-γρήγορα** για να **προλάβουν** να **μοιράσουν** **φυλλάδια** που **απεδείκνυαν** την **παρθενία** της **Παρθένου**. Και να **θες** ν' **ανιάσεις**, δεν σ' **αφήνουν**.

Αλλαγή **ρόλων**: «**προέχει** η **προγραμματική** **σύγκλιση**, **μετά** **συζητάμε** για **πρόσωπα**», **δήλωσε** ο κ. **Φλωράκης** στο **Βόλο**. Ο κ. **Φαράκος** στο **Αγρίνιο** **δήλωσε** πως ο κ. **Παπανδρέου** «**βιάζεται** να **αυτοδιοριστεί** **πρωθυπουργός**». Και ο κ. **Κύρκος**, αφού **δήλωσε** στη **Θεσσαλονίκη** ότι «**ο** **Μητσοτάκης** **είναι** το **χθες**, **ο** **Παπανδρέου** **βλέπει** το **αύριο** **αλλά** **ξεχνά** το **χθες**», **επισκέφθηκε** το **Ψυχολογικό** **Κέντρο** **Βορείου** **Ελλάδος**.

Χρειάστηκε να **έρθουν** **παρτηρητές** από τους **μισούς** **Τουρκικούς** **Δικηγορικούς** **Συλλόγους** για ν' **αποφασίσει** η **ελληνική** **Δικαιοσύνη** να **επι-**

τρεφει στους **Σαδικ** **Σεριφ** να **εξαγοράσουν** τις **ποινές** τους. **Πάλι** **καλά**.

Αυριανιστές **συνοδεία** **περιπολικών** **συνέλαβαν** **δύο** **ενοπλους** **ΚΥΠΑΤΖΗδες** που **έκαναν** **παρεμβολές** στο «**Κανάλι** 29». Αν **αυτό** που **έχουμε** είναι **κράτος**, **εγώ** **είμαι** **Βούδας**.

Διάσπαση του **ΚΚΣΕ** **προβλέπει** ο **διευθυντής** του **ΤΑΣΣ** —και **εν** **συνεχεία** θα **φτιάξουν** **Συνασπισμό**.

Δεν θα **δώσει** **μέρισμα** η **Εθνική** **Τράπεζα** **διότι** **είχε** **μόνο** **50** **εκατ.** **κέρδη**.

ΣΑΒΒΑΤΟ, 31.3.90

Ξεκίνησα για τη **λαϊκή** της **Καλλιδρομίου** **πανικόβλητος**. **400** **δρχ.** οι **ντομάτες**, **έγραφαν** **χθες** οι **εφημερίδες**. **Ποιος** **ξέρει** **πού** θα **έχουν** **φθάσει** **σήμερα**, **πού** θα **είναι** τα **κολοκυθάκια**, τα **μαρούλια**, τα **λάχανα**. **Απέφυγα**

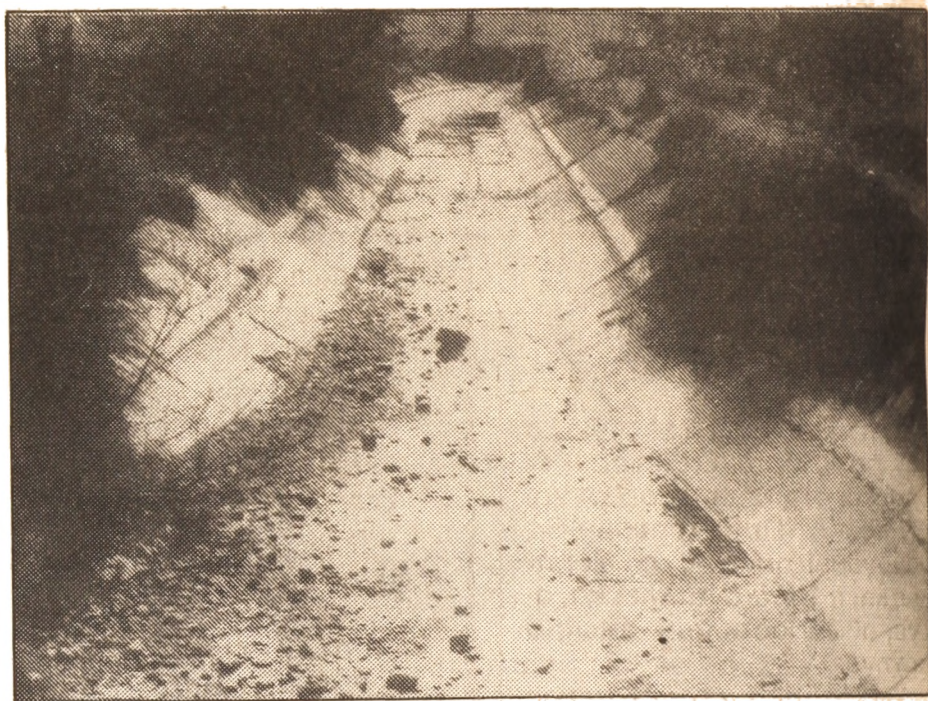
ΚΥΡΙΑΚΗ, 1.4.90

Πρωταπριλιά, αλλά οι **Κεφαλογιάννηδες** δεν **αστειεύονται**. **Χτυπάνε** στο **ψαχνό** κι **όποιον** **πάρει** ο **χάρος**. **Τελευταία** **ελπίδα** του κ. **Μητσοτάκη** για την **πρωθυπουργία**: να **μας** **υποσχεθεί** **αλεξίσφαιρα** **γίλέκα**. **Αμφίβολο** όμως αν και **πάλι** θα **γλιτώσουμε** από τους **φυλάρχους** της **ΝΔ** και τους **μπράβους** τους.

Αν **δεν** **είδατε** τον **Λεμονάδα** **Τζο** στην **τηλεόραση** **σημαίνει** πως τα **αθηναϊκά** **καλοκαιρινά** **σινεμά** της **ύστερης** **δεκαετίας** του '60 **δεν** **είναι** για **σας** **τίποτα**.

ΔΕΥΤΕΡΑ, 2.4.90

Όπως **όλοι** **γνωρίζουμε** **σήμερα** **έχει** τα **γενέθλιά** του ο **Πάνος** —**χρόνια** του **πολλά**. Τόσους «**δικούς** **μας**» **έχει** **φάει** η «17N», να **μην** **φάνε** και οι **Κεφαλονιάννηδες** **έναν** **πασόκο**.

Κι όταν **διψάσεις** για **νερό** θα **στίψουμε** το **νέφος** της **Αθήνας**.

τους **Ποντίους** —**επρεπε** να **κάνω** **οικονομίες**.

Ευτυχώς οι **μανάβηδες** τα **καταφέρνουν** **καλύτερα** από τους **τραπεζίτες** —οι **ντομάτες** είχαν **200** **δρχ.** κι όλα τα **υπόλοιπα** **ζαρζαβτικά** τα **βρήκα** όπως τα **είχα** **αφήσει** την **περασμένη** **εβδομάδα**. Και **παραπάνω** **υποψήφιους** **βουλευτές** **συνάντησα**, αλλά **δεν** τους **έδωσα** **σημασία** ούτε και οι **υπόλοιποι**. Όλοι οι **πάγκοι** όμως **αναστέναξαν** για τις **δυο** **μαυροντυμένες** **νεαρές**, με το **τεράστιο** **ρολόι** στο **σακίδιο** —**κρίμα** που **δεν** **ήταν** **υποψήφιος**.

Αγόρασα **κόκκινα** **τριαντάφυλλα**, **κόκκινα** **γαρύφαλλα**, **πήρα** και **δυο** **κουπόνια** του **Συνασπισμού** —**εξαγνίστηκα**. Ήταν **αμαρτωλός** **μήνας** **αυτός** που **πέρασε** — κι **αυτός** που **έρχεται** **ακόμη** **χειρότερος**.

αναρωτήθηκε η κ. **Μαρίκα** **μιλώντας** στο **Αιγάλεω**. **Τελικά** θα **αρχίσω** να **εκτιμώ** την κ.

Δήμητρα. **Είς** το **εξής** οι **Θεσσαλονικείς** θα **έχουν** **νερό** από τις **10** το **βράδυ** μέχρι τις **10** το **πρωί**. Και στα **δικά** **μας**

1,5 **τρεις** και **όχι** απλώς **150** **δισ** **μπορεί** να **είναι** οι **ζημιές** της **αγροτικής** **παραγωγής** από τη **λειψυδρία**, **δήλωσε** ο κ. **Μητσοτάκης**. **Νομίζω** ότι, **ελ-λείψει** **Περιέ**, **μπορούσαμε** να **είχαμε** **χρησιμοποιήσει** **σμπάνια**.

Έκλεισε το «**Ροντέο**» **πριν** **χρόνια**, **τώρα** **θέλει** να **κλείσει** και την **παραλιακή** **ντισκωτέκ** «**Σαχάρα**» ο **Δήμος** **Αλίμου**, **μετατρέποντας** σε **έρημο** **σκουπιδότοπο** **όλον** τον **παραλιακό** **χώρο** που του **ανήκει**.

Εκατοντάδες **μαθητές** **τη** **λεφωθούν** και **διαμαρτύρον-**

ται εντόνως για την χαμηλή συνδικαλιστική συνείδηση των καθηγητών τους: ελάχιστοι συμμετέχουν στην απεργία της ΟΛΜΕ.

Την θέλει οπωσδήποτε, δεν την διαπραγματεύεται την πρωθυπουργία ο Α. Παπανδρέου. Ούτε με αντάλλαγμα την Προεδρία;

Γιατί δεν παίζει σήμερα η Κρατική Ορχήστρα Αθηνών, κοινώς ΚΟΑ; Μήπως θέλει να ξαναστείλει τον κόσμο στην ΚΟΑ του ΚΚΕ και την ΚΟΑ της ΕΑΡ.

ΤΡΙΤΗ, 3.4.90

Δεν μας έφταναν οι Κεφαλογιάννηδες, έχουμε τώρα και τη συμμαχία ΕΛΑ-1Μ. Η οποία πιστεύει πως Ελλάδα δεν είναι μόνο η Αθήνα: μοίρασε βόμβες και στη Θεσσαλονίκη.

Μεταμόσχευση καρδιάς στο Υγεία. Η τύχη του ασθενούς αγνοείται, οι φωτογραφίες όμως από την επέμβαση ήταν καταπληκτικές.

Δεντράκια φύτεψαν οι Οικολόγοι στην Πανεπιστημίου —δεν άντεξαν κι αυτοί στον κυκλοφοριακή συμφόρηση.

Μισό δισεκατομμύριο άνθρωποι θα πεθάνουν λόγω τσιγάρου τα επόμενα 25 χρόνια —εγώ έκλεισα 8 μήνες άκαπνος και ελπίζω να μην συμπεριλαμβάνομαι σε αυτούς.

Όχι μόνο γαρύφαλλα αλλά και περιστέρια θα έχουν οι πασόκοι στη Θεσσαλονίκη χάριν του Α. Παπανδρέου. Θα γουργουρίζουν ως ο Αντρίκος και η Μιμίκια πάλλευκα, αγνά, αθώα, άσπιλα —όπως ο αρχηγός.

Υπόσχεται ο παρακείμενος μου πως αν εκλεγεί η αδελφή του Φανή Φούντα - Ψυχογιού που είναι υποψήφια με τον Συνασπισμό στην Αιτωλοακαρνανία, θα απελευθερώσει ζωτικό χώρο, περιοριζόμενος σε μια μόνο στήλη. Κάντε ό,τι μπορείτε!

**Ο ΑΝΑΠΟΦΑΣΙΣΤΟΣ
ΗΜΕΡΟΔΗΚΤΗΣ**

ΕΠΙΜΥΘΙΟΝ

Μην αφήσετε την κάλη να κυριαρχήσει επί του οβελία! Μην σας ανησυχούν τα αποτελέσματα! Είπαμε πως, ό,τι κι αν κάνετε, τα κόμματα θα κερδίσουν. Αφιερωθείτε στον Επιτάφιο, τα κόκκινα αυγά, τα κουλούρια, τα τσουρέκια. Χαιρείτε τη Μεγάλη Εβδομάδα, την Άνοιξη, το Πάσχα και κάντε ό,τι μπορείτε για να βρέξει. Οι εκλογές έρχονται και παρέρχονται, οι Πασχαλιές μένουν!

ΛΟΓΟΥ ΧΑΡΙΝ

ΕΚΣΥΓΧΡΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Υποτονικό κλίμα, ψυχρότης, αδιαφορία, ευρωπαϊκά ήθη: με τέτοιες λέξεις χαρακτηρίζαμε μέχρι πριν λίγες μέρες την προεκλογική περίοδο. Και αιφνιδίως την Παρασκευή η «Αυριανή» συλλαμβάνει τους παρεμβολείς κυπατζήδες, την Κυριακή έχουμε πραγματική μάχη στην Κρήτη με έναν νεκρό και τέσσερις τραυματίες. Οι φανατικοί των παρατάξεων, οι αγκιτάτορες των καφενείων συνταξιούχοι βρήκαν θέμα. Τα πνεύματα άναψαν και, επιτέλους, όλοι θυμήθηκαν ξανά πως την Κυριακή διακυβεύεται στις κάλπες η πολιτική εξουσία.

Η υπόθεση των παρεμβολών στο «Κανάλι 29» έχει όλα τα στοιχεία της σύγχρονης πολιτικής πλεκτάνης: μυστικές υπηρεσίες, πομπούς, παράσιτα, υψηλή τεχνολογία. Είτε νεοδημοκράτες το έστησαν, είτε πασόκοι πρέπει να νοιώθουν περήφανοι διότι μας εξευρωπαϊζουν και ως προς τις σκοτεινές πλευρές της πολιτικής αντιπαράθεσης. Καλώς λοιπόν ορισμένοι μίλησαν για «Κουρήγκαϊητ» κατά το «Γουωτεργκαϊητ» και το «Ι-ρανγκαϊητ» υποθέσεις που διακρίνονταν για την ανάμιξη μυστικών υπηρεσιών και υψηλής τεχνολογίας.

Η σύγκρουση στην Αλικαρνασσό, οι τραγικές της συνέπειες, η κηδεία που ακολούθησε, οι δηλώσεις των συγγενών και των πολιτευομένων μας μετέφεραν στις δικές μας ένδοξες, προκαπιταλιστικές και προβιομηχανικές, παραδόσεις. Οι μπράβοι των Κεφαλογιάννηδων, με επικεφαλής τους αρχηγούς της γενιάς, έδωσαν ένα καλό μάθημα στους αντίπαλους Αλικαρνασιώτες που τόλμησαν να αμφισβητήσουν τον Μεγάλο Αρχηγό κ. Μητσοτάκη. Ο θείος απερχόμενος βουλευτής κι ο ανηψιός που τον διαδέχεται δεν μπορούσαν να δεχθούν την προσβολή που επιχειρούσαν οι πρόσφυγες της Αλικαρνασσού σε ένα από τα πιο παλιά αρχοντικά σόγια της Κρήτης. Καθάρισαν με αίμα λοιπόν.

Η άλλη πλευρά έθαψε τον άτυχο νεκρό με τις πρέπει τιμές, και πρασινοσημαιολισμένο —για να κόψει τη φόρα της κ. Μητσοτάκη που έφθασε να διεκδικεί για λογαριασμό της το θύμα των Κεφαλογιάννηδων. Επιστρατεύτηκαν ανήλικα παιδιά για να δώσουν πιστοποιητικά κομματικών φρονημάτων, με συγκλίνουσες (ευτυχώς για τον νεκρό) απόψεις —διότι οι συγγενείς κάποιου τραυματισμένου προσπάθησαν ανεπιτυχώς να ικανοποιήσουν και το ΠΑΣΟΚ και τη ΝΔ. Δεν έλλειψε φυσικά και το αντίπαλο μεγάλο σόι των Κεφαλογιάννηδων, οι Σκουλάδες, που έσπευσαν να πατρονάρουν την κηδεία.

Σημασία δεν έχει ποιος ήρξατο χειρών αδικών, αν οι Αλικαρνασιώτες «πήγαιναν γυρεύοντας» με τα οδοφράγματά τους, αλλά το ότι η κλιμάκωση, οι εμπλεκόμενοι, οι μέθοδοι, οι τελετές, οι χειρονομίες, μας παραπέμπουν σε παλιότερες σελίδες της πολιτικής ιστορίας που, αν δεν ήσαν αιματηρές, θα ήσαν ευτράπελες.

Τούτη η συνύπαρξη Ευρώπης και «βαθείας Ελλάδας» δεν απαντάται μόνο στην πολιτική αλλά σε πλείστες εκδηλώσεις του εθνικού μας βίου. Όσο κι αν «εκσυγχρονιστούμε» το ένδοξο παρελθόν δεν χάνεται. Δίπλα στους κυπατζήδες με τα υπερσύγχρονα τους μηχανήματα παρεμβολών και υποκλοπών, κάποια σόγια θα αντιμάχονται στην Κρήτη, την Ήπειρο, την Πελοπόννησο. Κάποιες οικογενειακές βεντέτες θα απειλούνται με προσχήματα πολιτικά, κάποιοι προσωπικοί ή τοπικοί λογαριασμοί θα εκκαθαρίζονται στο όνομα του Παπανδρέου ή του Μητσοτάκη. Και οι αρχηγοί θα βγαίνουν πάντα να υπερασπιστούν τους «δικούς τους» ανεξαρτήτως δικαίου ή αδικού, νόμιμου ή παράνομου. Διότι αν αισθανθούν απροστάτευτοι μπορεί να φύγουν και να πάνε με τον «δυνατό». Μαζί με τους αρχηγούς, θα σιγοντάρουν βέβαια κι όλα τα «μέσα» που διαθέτει το κόμμα —κι όλη η υπερσύγχρονη τεχνολογία των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας θα τεθεί στην υπηρεσία των πλέον πρωτόγονων μορρών αντιπαράθεσης. Αν είχαμε καταφέρει να εναρμονίσουμε τόσο καλά παράδοση και νεωτερισμούς και στις άλλες πτυχές του εθνικού μας βίου, θα ήμασταν σίγουρα ένας λαός ευτυχισμένος.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ

ΑΝΤΙ ΔΕΣΕΙΣ

Το παρελθόν, παρόν...

Αν σχολίαζε κανείς από τα μέχρι τώρα δημοσιεύματα την «υπόθεση Υμηττού» με τη σύλληψη των δύο της ΕΥΠ θα έπρεπε να υπογραμμίσει μόνον τούτο: «πράσινη» ΕΥΠ — «γαλάζια» ΕΥΠ σημειώσατε 1. Η εικόνα που εμφανίζεται είναι ότι δύο πράκτορες της ΕΥΠ που ανήκουν απ' ευθείας στη Ρηγίλλης, κάνουν παρεμβολές στις εκπομπές του παράνομου — έτσι κι αλλιώς — καναλιού των αδελφών Κουρή. Οι τελευταίοι τους «μυρίζονται» διαμέσου άλλων «καναλιών» και ειδοποιούν την Αστυνομία. Η «επιχείρηση» πετυχαίνει και οι δύο συλλαμβάνονται. Ακολουθεί η άλλη «επιχείρηση» της απελευθέρωσής τους...

Έπεται συνέχεια. Η ΕΥΠ ισχυρίζεται, όπως αφήνει να εννοηθεί το υπουργείο Δημόσιας Τάξης, ότι οι δύο εκτελούσαν «διατεταγμένη υπηρεσία» — ποια άραγε; — η Εισαγγελία αποδίδει ευθύνες στους αστυνομικούς για την απελευθέρωση των δύο, ενώ η Ασφάλεια πάει να βγάλει «τρελή» την Εισαγγελία υποστηρίζοντας ότι άφησε ελεύθερους τους δύο της ΕΥΠ με εντολή εισαγγελέα. Γίνονται ανακρίσεις. Καταθέτουν οι δύο, ο προϊστάμενός τους αντισυνταγματάρχης Γαλούσος της ΕΥΠ, ένας ηλεκτρονικός πραγματογνώμονας και ο τ. διευθυντής της ΕΥΠ Δημ. Αγγελόπουλος, τον οποίο το βράδυ του επεισοδίου ο πρωθυπουργός Ξ. Ζολώτας τον έψαχνε και δεν τον έβρισκε... Αναμένεται συνέχεια ανακρίσεων και μηνύσεων. Η διαμάχη των «πράσινων» και «γαλάζιων» μηχανισμών θα έχει μέλλον...

Κάποιοι όμως στην όλη υπόθεση μας εμπαίζουν. Και μαζί εμπαίζουν και υπονομεύουν τη Δημοκρατία. Και να γιατί. Τι ειδους «διατεταγμένη υπηρεσία» έκαναν οι άνθρωποι της ΕΥΠ στον Υμηττό όταν είναι πασιγνώστο ότι πάντα οι κάθε είδους «μυστικοί» καλύπτουν τις παρανομίες τους επικαλούμενοι «διατεταγμένες υπηρεσίες» που συνήθως μένουν άγνωστες;

Ορισμένοι από το ΠΑΣΟΚ εκμεταλλεύθηκαν το γεγονός — λες και το περίμεναν. Δεν πρέπει να περάσει όμως απαρατήρητο και να υποτιμηθεί το γεγονός της λειτουργίας του αδιάφανου μηχανισμού της ΕΥΠ που τώρα «χάθηκε» στην «πολιτική» καταγγελία από τη μία που επιχειρεί το ΠΑΣΟΚ και στα περί «προβοκάτσιας» από την άλλη που υπονοεί η ΝΔ. Οι μηχανισμοί υπάρχουν και λειτουργούν. Παρακολουθούν, κάνουν «παράσιτα», δουλεύουν, στήνουν «επιχειρήσεις» και σκοτεινές υποθέσεις. Δηλαδή δεν ξεχνούν τις παλιές καλές «παραδόσεις» που έρχονται να εμφυτευθούν στο παρόν από το παρελθόν.

Άραγε όταν κάποιοι μηχανισμοί αυτοαναγορεύονται σε εισαγγελέα και υπάρχει σιωπή, στο όνομα ότι κερδίζει το ένα κόμμα ή το άλλο, πώς υπηρετείται η Δημοκρατία; Μήπως με το να «στοιχιθούν» οι πολίτες πίσω από τη «γαλάζια» ή την «πράσινη» ΕΥΠ;

Περί Τσιγαρίδα

Μερικές φορές οι διορθώσεις των ημαρτημένων από το δαίμονα της τυπογραφίας προέρχονται από ανέλπιστες ή αδιανόητες πηγές. Συγκεκριμένα, στο προηγούμενο τεύχος είχαμε γράψει σχετικά με το «ψηφοδέλτιο του ΠΑΣΟΚ της Ευρυτανίας» (ο χαρακτηρισμός ανήκει στη Ν.Ε. Ευρυτανίας του... Συνασπισμού!), ότι ο κατά τα άλλα κοινός υποψήφιος ΠΑΣΟΚ-ΣΥΝ στην περιοχή, ο κάθε άλλο παρά γραφικός κ. **Τσιγαρίδας**, εκτός από δασοκτόνος είχε και θητεία στην ΚΥΠ. Εκάναμε το λάθος και αναγράψαμε ότι ο εν λόγω κύριος είχε υπηρετήσει στη δυσώδη αυτή «υπηρεσία» από το 1964 έως το 1985. Το τυπογραφικό λάθος είναι ακριβώς το «8».

Η «διόρθωση» ήρθε από τον Κυριακάτικο «Δημοκρατικό Λόγο» των Κουρήδων. Όμως είναι μια διόρθωση χωρίς αναφορά σε διορθωτέο σφάλμα μας! Ο συντάκτης του σχετικού σχολίου («Πρακτορικό» ο τίτλος του...) διορθώνει χωρίς να το θέλει το λαθεμένο μας «1985» γράφοντας «Ανακάλυψαν αυτοί οι... επιφανείς εκπρόσωποι της αριστερής διανόησης, ότι ο Κώστας Τσιγαρίδας υπηρέτησε από το Μάιο του 1964 μέχρι τον Αύγουστο του 1965 ως δόκιμος στην ΚΥΠ!». Μα, εμείς γράψαμε 1985 και όχι 1965! Και είχαμε σκοπό να το διορθώσουμε. Οπότε τα περί «πρακτορικού» επιστρέφονται αυτούσια στους Κουρήδες που πράγματι γνωρίζουν τα των Κυπατζήδων.

Τώρα, αν ο Τσιγαρίδας υπηρέτησε στην «καλή» ΚΥΠ του Γ. Παπανδρέου και με αφεντικό του τον γνωστό Παπατέρπο (...) αυτό αποτελεί άλλοθι υπέρ του Τσιγαρίδα για τον έρποντα φασισμό που εκφράζει ο Ταύρος.

Για μας η ΚΥΠ και οι πράκτορές της δεν έχουν χρώμα...

Η πολιτική της τρομοκρατίας

Η «τρομοκρατία» των κομμάτων κατέστησε τελικά αχρείαστες της υπηρεσίας των τρομοκρατών στην παρούσα προεκλογική περίοδο.

Μέχρι την ώρα που γράφονταν αυτές οι γραμμές είχαν πέσει μόνο μερικές βόμβες της επανεμφανισθείσας «Κοινωνικής Αντίστασης» και του νεώκοπου συ-

νασπισμού ΕΛΑ και 1ης Μάη. Πενιχρή δραστηριότητα, αν την συγκρίνει κανείς με τα εντυπωσιακά αποτελέσματα σε ανθρώπινα θύματα από την προεκλογική κίνηση των κομμάτων στο Ηράκλειο. Εκεί δεν αστειεύονται με κροτίδες.

Δεν είχαμε εξάλλου την ευκαιρία να διαβάσουμε τις γνωστές από τις προηγούμενες εκλογές αιτιάσεις της 17N υπέρ του «λευκού». Μήπως επανεξετίμησε τη σημασία του λευκού; Ή μήπως η 17N περίμενε, όταν γράφονταν αυτές οι γραμμές, να δημοσιευθεί πρώτα η έκθεση της επιτροπής Αγγελόπουλου; Θα το διαπιστώσουμε κι αυτό μέχρι την Κυριακή.

Μια διάψευση (;)

● Με ημερομηνία 29/3 πήραμε την επομένη, 30/3, την ανακοίνωση Τύπου, της Πρεσβείας του Βασιλείου του Μαρόκου, που ακολουθεί:

Ο Πρέσβης του Βασιλείου του Μαρόκου στην Ελλάδα ανακοινώνει: Ακολουθώντας την δημοσίευση του εβδομαδιαίου σας περιοδικού «ΑΝΤΙ», στο τεύχος της 23ης Μαρτίου 1990, ενός άρθρου σχετικά με τις δραστηριότητες της οργάνωσης 17 Νοέμβρη, το οποίο άρθρο φέρει βαριές κατηγορίες ως προς την κάποια ανάμιξη ενός δήθεν πράκτορος της Υπηρεσίας Ασφαλείας του Βασιλείου του Μαρόκου, που καθώς φημολογείται, διέμενε στην Αθήνα και είχε στενές επαφές με την εν λόγω οργάνωση, η Πρεσβεία του Βασιλείου του Μαρόκου στην Ελλάδα διαψεύδει κατηγορηματικά όλες αυτές τις ικασίες και υποθέσεις ο στόχος των οποίων δεν μπορεί παρά να είναι η αλλοίωση της στενής φιλίας που συνδέει την χώρα μας με την Ελληνική Δημοκρατία. Το σύνολο των πληροφοριών που δημοσιεύθηκαν στο εν λόγω περιοδικό σας στερούνται πάσης βάσεως.

Η Πρεσβεία του Μαρόκου επαναλαμβάνει πως το Βασίλειο του Μαρόκου αντιπροσωπεύει το μόνο μη ευρωπαϊκό κράτος μέλος της Ομάδος του Τρενι, που έχει αναλάβει την δίωξη ναρκωτικών, εγκλημάτων και τρομοκρατίας, θα συνεχίσει όπως και στο παρελθόν να πασχίζει για την σύσφιξη των δεσμών μεταξύ των δύο χωρών μέσα στα πλαίσια του Διεθνούς Δικαίου και του ολικού σεβασμού της διαπεπιστευμένης χώρας.

● Σ.Σ.: Η διάψευση της πρεσβείας του Μαρόκου είναι πολύ γενική και αφοριστική και δεν φαίνεται πειστική. Δεν επιμένουμε περισσότερο, αφού όλα αυτά είναι ήδη στο στάδιο της δικαστικής έρευνας. Αλλά πρέπει να θυμίσουμε ότι ο κ. Ριντά λ.χ. και οι ενασχολήσεις του δεν είναι «ικασίες και υποθέσεις». Όσο για το Μπασίρ Μπαγί που μας ενδιαφέρει ο ρόλος του, η πρεσβεία του Μαρόκου θα πρέπει να ξέρει καλύτερα από όλους πού διέμενε, τις συνθήκες θανάτου «από ατύχημα» της Βρετανής συζύγου του και βέβαια ότι διέμενε για αρκετό διάστημα στην Ελλάδα. «Δεν φημολογείται» ότι έμενε στην Αθήνα. Είναι γεγονός πως ο ρόλος του να είναι αμφίσημος ή αμφισβητούμενος επ' αυτού η πρεσβεία έχει κάθε λόγο να διατυπώνει τις δικές της επιφυλάξεις.

ΣΤΑΘΗΣ IV '90

Η «αυτονομία» των στρατιωτικών

Φαίνεται πως κάποιοι θεσμοί στην Ελλάδα όσα χρόνια και αν περάσουν δεν πρόκειται να ενσωματωθούν στην, έστω προβληματική, συντεταγμένη Πολιτεία. Ο λόγος αφορά πρώτα και κύρια τον στρατό και ειδικότερα την Στρατιωτική Δικαιοσύνη. Οι σεβαστοί κύριοι στρατιωτικές φαίνεται να μην δίνουν λογαριασμό πουθενά για τις κρίσεις και αποφάσεις τους. Όπως λογαριασμό για το τι τράττουν δεν δίνει και η ιεραρχία του στρατεύματος.

Ως προς την «αυτονομία» των στρατιωτικών, η υπόθεση που φέρνει ξανά στην επιφάνεια το πρόβλημα αυτό, αφορά σε μια δίκη του 1984 όπου αξιωματικός καταδικάστηκε χωρίς αιτιολογία. Και επειδή η Ελλάδα εκσυγχρονίζεται θέλοντας αι μη «από τα έξω», η υπόθεση έφθασε αι στην Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης, η οποία και εγκαλεί την ελληνική κυβέρνηση για παραβίαση των αρ. 6 και 10 της σύμβασης της Ρώμης.

Ως προς την «αυτονομία» της στρατιωτικής ιεραρχίας, η υπόθεση αφορά δυσμενή κρίση σε προαγωγές άλλου αξιωματικού των Ενόπλων Δυνάμεων, ο οποίος προσέφυγε τρεις φορές στο Διοικητικό Εφετείο Αθηνών εκέρδισε τις προσφυγές του αλλά η στρατιωτική ιεραρχία έγραψε τις αποφάσεις του πολιτικού αυτού δικαστηρίου εις τα παλαιότερα των υποδημάτων της.

Μήπως είναι εκ του περισσού ο ισχυρι-

σμός ότι το «χακί» δεν εκπολιτίζεται;

Υ.Γ. Στην υπόθεση της ανατιολόγητης καταδικαστικής απόφασης του Στρατοδικείου, υπάρχει και μια περίεργη εμπλοκή: ο αξιωματικός που καταδικάστηκε δεν διάκειτο ευνοϊκά προς την περίφημη «αγορά του αιώνα».

Ο Ελαιώνας

Το ΑΝΤΙ ετοιμάζεται να υποδεχθεί το νέφος με τον τρόπο του. Η προσπάθεια ενημέρωσης για το πρόβλημα του Ελαιώνα έχει προχωρήσει. Μήπως είναι ώρα για μια ουσιαστική παρέμβαση; Για ό,τι θα μπορούσε να γίνει το φετινό καλοκαίρι, περιμένουμε προτάσεις, συμμετοχές και ιδέες. Εμείς έχουμε κιόλας καταστρώσει κάποια σχέδια...

Οι ευφάνταστοι

Ένας (ή μια) Δ.Σ. (δημοσιογράφος;) του Ελεύθερου Τύπου αποφάσισε πριν από μας —και για μας— τι θα ψηφίσουν οι συνεργάτες του ΑΝΤΙ: η αγωνία για την «αυτοδυναμία», βλέπετε, καρβέλια ονειρεύεται. Και τότε ο καλοθελητής συντάκτης της «Ελευθεροτυπίας» Γ.Τ. αναπαρήγαγε την... «είδηση» ομού μετά της «Αυριανής», του «Δημ. Λόγου» και της «Νίκης». Μην ανησυχείτε παιδιά. Καιροσκόποι και άφρονες αλλού στεγάζονται...

ΚΑΙ ΤΩΡΑ ΤΟ «ΑΝΤΙ» ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ!

Κυριακή κοντή γιορτή. Προεκλογική περίοδος τέλος και έτοιμαστέτε για τις κάλπες. Κυριακή των Βαΐων η μεγάλη απόφαση. Συμβουλές δεν θα σας δώσουμε. Ακούσατε τους αρχηγούς, είδατε τα προγράμματα των κομμάτων —όσα πρόλαβαν να κάνουν—, διαβάσατε τις ομιλίες των στελεχών τους, πήγατε —όσοι σας άρεσε το κλίμα— στις μεγάλες προεκλογικές συγκεντρώσεις, είδατε αφίσες, και συνθήματα, παρακολουθήσατε «διαλόγους» και μονολόγους στην τηλεόραση και το ραδιόφωνο. Είμαστε γενικώς όλοι εξοπλισμένοι για την Κυριακή.

Το ΑΝΤΙ, όπως πάντα και σε αυτή την προεκλογική περίοδο, μετατράπηκε σε εβδομαδιαίο, υπακούοντας στην παράδοση ετών. Ετοιμαστέτε λοιπόν για την Κυριακή και με πάθος υποστηρίξτε την επιλογή σας.

Το ΑΝΤΙ από το επόμενο τεύχος επανέρχεται —επιτέλους— στους φυσιολογικούς του ρυθμούς και στην κανονική δεκαπενθήμερη έκδοσή του.

Μην ξεχάσετε λοιπόν τον οβελία αλλά και το ΑΝΤΙ που θα κυκλοφορήσει την Παρασκευή μετά το Πάσχα με άρθρα, σχόλια και αναλύσεις για τα αποτελέσματα των εκλογών και το μετεκλογικό τοπίο.

Καλή ψήφο και καλό Πάσχα.

ΨΗΦΙΣΤΕ ΜΑΣ

Το ψηφοδέλτιο που καταχωρείται εδώ μπορείτε να το ψηφίσετε σε όποιο νομό ασκείτε τα εκλογικά σας δικαιώματα: απαρτίζεται από πραγματικούς αντιπροσώπους όλου του έθνους και επέχει θέση ψηφιζόμενου ψηφοδελτίου Επικρατείας.

ΑΘΑΝΑΣΟΠΟΥΛΟΣ Νικόλαος (για να βγει απο
κει που είναι τώρα)

ΑΚΡΙΒΑΚΗΣ Αλέξανδρος του Τιμίου και της Ακριβής

ΑΝΔΡΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ Ανδρέας του Ιεροδιακό-
νου

ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ Δημήτριος του Αργύρη

ΑΡΚΟΥΔΕΑΣ Σαχάτης του Ανδρέα

ΒΟΥΓΙΟΥΚΛΑΚΗ Αλίκη —το «154»

ΒΑΛΛΥΡΑΚΗΣ Σταύρος —οπλονόμος

ΓΑΡΓΑΛΑΚΟΣ Μιχαήλ —αποφράξεις

ΓΙΑΝΝΑΡΟΣ Γρηγόριος —τριτεγγυητής

ΓΙΔΟΠΟΥΛΟΣ Γεώργιος (Ταραχή)

ΖΟΥΜΠΟΓΙΩΡΓΟΣ Νικόλαος ή αλογομουργής

ΗΛΙΘΙΟΣ Ευθύμιος του Αγάθωνος —νερούλας

ΚΑΡΑΓΚΟΥΛΕΣ Δημήτριος —γραμματικός

ΚΙΑΠΠΕ Κωνσταντίνος ή «σικάτος»

ΚΟΥΡΗΣ Γεράσιμος —εκδότης/Εκκενώσεις

ΚΟΥΡΗΣ Νικόλαος —πιλότος τυφλών

ΛΑΦΑΖΑΝΗΣ Παναγιώτης —γραμματικός

ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ Κωνσταντίνος —τσελίγκας

ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ Εμμανουήλ —Ελασίτης

ΜΠΡΙΛΛΑΚΗΣ Αντώνιος

ΝΙΚΟΛΙΝΑΚΟΣ Μάριος —συγγραφέας - καθη-

γητής - δημοσιογράφος - δήμαρχος

ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Ανδρέας —ασφαλιστής χρημα-

ταποστολών

ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ Γεώργιος του Ανωτέρω

ΠΙΤΣΙΟΡΛΑΣ Στέργιος —γραμματικός

ΡΩΧΑΜΗΣ Ευάγγελος

ΣΕΧΙΩΤΗΣ Αναστάσιος ή ΜΑΓΙΣΟ

ΣΠΥΡΙΟΥΝΗΣ (αγνώστων στοιχείων)

ΤΣΟΒΟΛΑΣ Δημήτριος —γενικό εμπόριο

ΤΟ ΕΚΛΟΓΙΚΟ ΚΛ

Σ-IV '90

Κι αυτή η εκλογική μάχη ήταν τελικά «φυσιολογική», πλήρως εναρμονισμένη με τις κρατούσες στην περιοχή κλιματολογικές συνθήκες. Είναι βέβαια αλήθεια ότι ξεκίνησε κάπως

«αγγλοσαξωνικά» και υποτονικά, σε τόνους ήπιους και πολιτισμένους, με επιχειρήματα και «διάλογο», με «Κώστα μου» και «Ανδρέα μου».

Ούτε η συμφωνία ΠΑΣΟΚ-Συνασπισμού για τη διανομή των μονοεδρικών δεν μπόρεσε να ανεβάσει τον πυρετό της προεκλογικής αντιπαράθεσης. Τελικά, τα είχε όλα: Αγωνία, πάθος, αίμα, νεκρούς, τραυματίες. Ευτυχώς που υπάρχει και η Κρήτη για να αποκαθιστά όταν χάνεται, την τιμή του εκλογικού σώματος και να υπενθυμίζει στους υπόλοιπους συνέλληνες ότι οι διαχωριστικές γραμμές μπορούν ανά πάσα στιγμή να υποκαταστήσουν το «διάλογο» και τη «συμφιλίωση». Κατά πως συμφέρει στους πολιτικούς αρχηγούς.

Το «ήπιο» πολιτικό κλίμα άρχισε να θερμαίνεται από το βράδυ της προηγούμενης Πέμπτης 29 Μαρτίου και συγκεκριμένα από τη στιγμή που ο κ. Παπανδρέου διακήρυξε από το Πεδίο του Άρεως, προκαταλαμβάνοντας τους πάντες, ότι αυτός «θα είναι ο πρωθυπουργός» από την ερχόμενη Δευτέρα.

Είναι γεγονός ότι η δήλωση αυτή του κ. Παπανδρέου επιδείνωσε ραγδαία τις σχέσεις του ΠΑΣΟΚ με το Συνασπισμό, οι οποίες σημειωτέον είχαν βελτιωθεί με σημαντικό πολιτικό κόστος από τη μεριά της ηγεσίας του τελευταίου. Σημειώνεται ότι η ηγεσία του ΚΚΕ, η οποία είχε πρωτοστατήσει στις διαπραγματεύσεις για τις μονοεδρικές, αντέδρασε αμέσως υπενθυμίζοντας στον κ. Παπανδρέου ότι «υπάρχουν και οι δίκες».

«Υπόγειες» και «ανώγειες» τάσεις

Γιατί λοιπόν ο κ. Παπανδρέου διέπραξε ένα τόσο σοβαρό πολιτικό λάθος; Αληθεύουν πράγματι οι πληροφορίες, αλλά και οι ισχυρισμοί του κ. Μητσοτάκη, ότι «έχει απωλέσει πλέον την επαφή με την πραγματικότητα», ή συμβαίνει κάτι άλλο;

Την απάντηση την έδωσε κατά τη γνώμη μας το «έγκυρο» ΒΗΜΑ, το οποίο τηρεί τελευταία μια ευμενή προς τον κ. Μητσοτάκη ουδετερότητα. Σε άρθρο του της περασμένης Κυριακής υπήρχε η πληροφορία ότι λίγες ημέρες πριν από την συγκέντρωση στο Πεδίο του Άρεως «οι πολιτικοί αρχηγοί πληροφορήθηκαν τα συμπεράσματα μιας μελέτης, θεωρούμενης έγκυρης, για τις τάσεις του εκλογικού σώματος, σύμφωνα με την οποία προέκυπτε η αυτοδυναμία της Νέας Δημοκρατίας, μεγέθους 152-153 εδρών».

Τα συμπεράσματα του έγκυρου αυτού «γκάλοπ» συνέπεσαν με τις δυσοίωνες για το ΠΑΣΟΚ εκτιμήσεις στελεχών παρεπιδημούντων στην έδρα του κόμματος, στη Χαριλάου Τρικούπη. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις αυτές ο κ. Μητσοτάκης έχει πολλές ελπίδες να γίνει, επιτέλους γι' αυτόν, πρωθυπουργός για τους εξής κυρίως λόγους:

Πρώτον, μια μικρή, αλλά ισχυρή και με μεγάλη επιρροή, ομάδα Ελλήνων επιχειρηματιών έχει αποφασίσει ότι η οικονομική ανάκαμψη της χώρας αλλά και των ιδίων, διέρχεται μόνον μέσω της αυτοδυναμίας της Νέας Δημοκρατίας. Σύμφωνα με τις ίδιες εκτιμήσεις οι εν λόγω οικονομικοί κύκλοι έχουν τη δυνατότητα να εξουδετερώσουν την αντίπαλη τάση, που πριμοδοτείται ως γνωστόν από την ΕΟΚ και πρεσβεύει το κεντροδεξιό Ευαγγέλιο. Ως σημείο των καιρών καταγράφουμε και την οριστική μεταγραφή στο στρατόπεδο του κ. Μητσοτάκη επιχειρηματιών της επιφάνειας του κ. Λάτση.

Δεύτερον, σύμφωνα πάντα με τις ίδιες

εκτιμήσεις, παρατηρείται μια μικρή μετατόπιση ψηφοφόρων προς τη ΝΔ, για ρουσφετολογικούς κυρίως λόγους. Όπως μας έλεγε φίλος από το ΠΑΣΟΚ, πρόκειται κυρίως για «οικογενειάρχες» οι οποίοι στις εκλογές παρελθόντων ετών ψήφιζαν υπέρ του ΠΑΣΟΚ, αλλά στο μεταξύ τα παιδιά τους ενηλικιώθηκαν, οι οικονομικές ανάγκες τους μεγάλωσαν και τώρα χρειάζονται μια ισχυρή κυβέρνηση και μια άμεση πρόσβαση προς αυτή την κυβέρνηση.

Τρίτον, εκτιμάται ότι η αρνητική εμπειρία της «οικουμενικής» διακυβέρνησης πυροδότησε τα συντηρητικά αντανάκλαστικά μιας μεγάλης μερίδας ψηφοφόρων οι οποίοι ανήκουν μεν εκ παραδόσεως στο χώρο του «Κέντρου», αλλά ήταν ανεκαθεν υπέρ των «σταθερών» λύσεων. Οι ψηφοφόροι αυτοί διακατέχονται από τη λογική των αυτοδυναμών κυβερνήσεων και σήμερα είναι φυσικό να διάκεινται ευνοϊκώς υπέρ του κόμματος που είναι πιο κοντά στην αυτοδυναμία.

Τέταρτον, παρ' όλες τις αισιόδοξες προβλέψεις του κ. Παπανδρέου —έφτασε μέχρι του σημείου να πει ότι «στην τρίτη τετραετία του ΠΑΣΟΚ δεν θα υπάρχει ...έλλειμμα», είναι γεγονός ότι το διπτύχο «κυβερνησία - οικονομική καταστροφή» του κ. Μητσοτάκη επηρέασε υπέρ της ΝΔ τα συντηρητικά μικροαστικά στρώματα.

Σημειώνουμε ότι ενώ στο ΠΑΣΟΚ οι προηγούμενες εκτιμήσεις αντιμετώπιζονταν με «συγκρατημένη απαισιοδοξία», στη ΝΔ έγιναν αφορμή για υπεραισιόδοξες εκτιμήσεις του τύπου «έχουμε... υπόγειο ρεύμα». Αλλά επειδή το ρεύμα ήταν υπόγειο και δεν το έβλεπε κανείς, η ηγεσία του κόμματος συνέχισε να εφαρμόζει τις οδηγίες των Αμερικανών συμβούλων για «συγκρατημένη αισιοδοξία», η οποία σε απλούστερα ελληνικά μεταφράζεται ως εξής: «λέγε ότι χάνεις για να σε ψηφίσουν».

Στις εκτιμήσεις αυτές προστίθεται και η πανθομολογούμενη πλέον πιθανότητα μιας νέας και μεγαλύτερης πτώσης στα ποσοστά του Συνασπισμού, ως αποτέλεσμα της δυσαρέσκειας που έχουν προκαλέσει στους ψηφοφόρους του οι ίντριγκες της συναλλαγής για τις μονοεδρικές. Μια πτώση η οποία όπως φοβάται το ΠΑΣΟΚ θα αποβεί υπέρ της ΝΔ.

Έναρξη αψιμαχιών

Σημειώνεται ότι μέχρι το Πεδίο του Άρεως ο κ. Παπανδρέου απέφευγε συστηματικά να πάρει θέση υπέρ μιας μετεκλογικής κυβερνητικής συνεργασίας με το Συνασπισμό, παρ' όλο που ο κ. Μητσοτάκης επέμενε ότι «τα έχουν βρει σε όλα και όχι μόνο στις μονοεδρικές» και στέλεχη του Συνασπισμού εξομολογούντο ότι «μας δίνουν μέχρι και δέκα υπουργεία».

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΘΗΚΕ

του Βασίλη Ζήση

Γιατί λοιπόν επέλεξε το Πεδίο του Άρεως για να διακηρύξει ότι «θα είναι ο πρωθυπουργός» και να «προβοκάρει» το Συνασπισμό;

Σύμφωνα με ορισμένους «αναλυτές» των λόγων του, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ «παρασύρθηκε» από το υποτιθέμενο ευνοϊκό κλίμα που είχε δημιουργήσει η συμφωνία για τις μονοεδρικές και διέπραξε το «λάθος». Άλλοι υποστήριξαν ότι τον «παρέσυρε» το περιβάλλον του.

Σύμφωνα με όσα αναφέραμε προηγουμένως, η αλήθεια είναι ότι ο κ. Παπανδρέου θέλησε «να εκφράσει τη συμπάθειά του προς τη μετεκλογική συνεργασία με την Αριστερά», σε μια στιγμή κατά την οποία «η αυτοδυναμία της ΝΔ εμφανίστηκε στον ορίζοντα ως η πλέον λογική πιθανότητα».

Είναι επίσης λανθασμένη η εκτίμηση ότι με τη δήλωσή του αυτή ο κ. Παπανδρέου θέλησε να κάνει ένα «άνοιγμα» προς τους ψηφοφόρους της αριστεράς. Για «κουκιά» της αριστεράς έχουν πλέον καταμετρηθεί και ο κ. Παπανδρέου είναι πολύ έμπειρος για να διατηρεί αυταπάτες. Με τη δήλωσή του στο Πεδίο του Άρεως θέλησε κυρίως να εμψυχώσει τους διάφορους οπαδούς του ΠΑΣΟΚ και να συγκρατήσει τη διαρροή ψήφων που φοβούνται οι επιτελείς του.

Την εκτίμηση αυτή επιβεβαιώνουν οι εξελίξεις που ακολούθησαν την ομιλία στο Πεδίο του Άρεως, τα γεγονότα δηλαδή στον Υμηττό με τις «παρεμβολές στην κεραία του σταθμού της Αυριανής» και στο Ηράκλειο με τα οδοφράγματα και τις οδομαχίες.

Φυσικά και υπάρχουν πολλοί «θερμοκέφαλοι» και «ανεγκέφαλοι» στις τάξεις της ΝΔ, οι οποίοι είναι ικανοί να παρενοχλούν τις παράνομες ούτως ή άλλως εκπομπές της «Αυριανής», με κίνδυνο να πλήξουν πρώτα απ' όλα το ίδιο το κόμμα τους. Ποτέ άλλωστε δεν αξιολογήσαμε ως σοβαρούς τους ισχυρισμούς ότι τα πολιτικά πάθη έχουν πλέον εξημερωθεί. Ούτε είναι η κατάλληλη στιγμή για να διατυπώσουμε τις σοβαρές επιφυλάξεις που προκάλεσε η εξέλιξη των συμβάντων στον Υμηττό, όπως το γεγονός ότι οι πράκτορες της ΚΥΠ διενεργούσαν παρεμβολές εφοδιασμένοι με ...αφίσες της ΝΔ, ότι άφησαν να τους συλλάβουν και να τους αφοπλίσουν χωρίς καμιά απολύτως αντίδραση, τη στιγμή που γνώριζαν ότι κατευθυνόταν ολόκληρη πομπή εναντίον τους, ότι είχαν μαζί τους το ποσόν του μισού εκατομμυρίου, προφανώς για να αποδειχθεί εύκολα το «λάδωμα» κ.ο.κ. Άλλωστε ποιοι άλλοι εκτός των «αυριανιστών» παρακολουθούν κάθε βράδυ τους κκ. Γαργαλάκο, Γερονικολό και Κουρή να ανταλλάσσουν πληροφορίες περί «συνωμοσιών» και «παρακράτους» των «άλλων»;

Αλλά ο τρόπος με τον οποίο αντέδρα-

σε τόσο η «Αυριανή» όσο και το επίσημο ΠΑΣΟΚ στα γεγονότα του Υμηττού υποδεικνύει ότι αναζητούσαν απελπισμένα μια αφορμή για να πολώσουν το εκλογικό σώμα, να επαναφέρουν τις διαχωριστικές γραμμές, να αλλάξουν υπέρ αυτών το εκλογικό κλίμα και να σταματήσουν την «οριακή διαρροή». Το ερώτημα αν την αφορμή τους την έδωσε η ΝΔ ή την δημιούργησαν μόνοι τους θα απαντηθεί στη συνέχεια των εξελίξεων και των ερευνών.

Ανάλογη εκτίμηση ισχύει ενδεχομένως και για τα γεγονότα στο Ηράκλειο. Βέβαια, «η Κρήτη δεν είναι Ελλάδα», αλλά όπως και να το κάνουμε όποιος κερδίζει τις εκλογές δεν έχει ανάγκη από οδοφράγματα, τα οποία σημειωτέον δεν τα έστησε «ο λαός του ΠΑΣΟΚ», αλλά μια μικρή ομάδα φανατικών, οι οποίοι γνώριζαν ότι οι φανατικοί της άλλης πλευράς κοιμούνται με το πιστόλι κάτω από το μαξιλάρι τους και ότι έψαχναν την αφορμή για να πυροβολήσουν.

Μάχες χαρακωμάτων

Σημειώνουμε ότι οι τελευταίες και δραματικές εξελίξεις συνέπεσαν και με μια μετατόπιση του κέντρου βάρους της προεκλογικής εκστρατείας του ΠΑΣΟΚ από την περιφέρεια προς το κέντρο. Μέχρι τη συγκέντρωση στο Πεδίο του Άρεως το κόμμα του κ. Παπανδρέου έριχνε το βάρος του στις «μάχες εκ του συσταδίου», στη δουλειά δηλαδή «σπίτι με σπίτι» σε συγκεκριμένες εκλογικές περιφέρειες όπου κινδυνεύει να χάσει μια έδρα ή διεκδικεί μian άλλη.

Την ίδια τακτική ακολούθησε εξάλλου και η Νέα Δημοκρατία, αντιλαμβανόμενη με καθυστέρηση δυο εκλογικών πολέμων ότι ο εκλογικός νόμος του κ. Κουτσόγιωργα είναι «κομμένος και ραμμένος» σύμφωνα με την κατανομή κατά τόπους των «δημοκρατικών και προοδευτικών» ψηφοφόρων και ότι δεν έχει και τόση σημασία το εθνικό ποσοστό, σε σχέση με τα κατά περιφέρειες αποτελέσματα.

Αλλά απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτελεσματικότητα ενός «εκ του συσταδίου» προεκλογικού πολέμου είναι η εκτόνωση της έντασης σε εθνικό επίπεδο, εφόσον τα κόμματα δεν ενδιαφέρονται για τις «μάζες» των ψηφοφόρων, αλλά μόνο για συγκεκριμένες ομάδες εκλογέων, στις οποίες πρέπει να επικεντρώσουν απερίσπαστα την προσοχή τους.

Από τη σύντομη παρουσίαση του «κατά έδρα πολέμου» που ακολουθεί, προκύπτει ότι το ΠΑΣΟΚ φοβάται ότι θα χάσει μάλλον κι αυτόν τον πόλεμο γι' αυτό και το συμφέρει να οξύνει το γενικό τόνο και να πολώσει την αντιπαράθεση.

Σύμφωνα λοιπόν με γενικές εκτιμήσεις, με τις οποίες συμφωνούν πηγές που πρόσκεινται στο ΠΑΣΟΚ, η «μάχη των εδρών» είχε μέχρι την ώρα που γράφο-

νταν αυτές οι γραμμές διαμορφωθεί ως εξής:

Η Νέα Δημοκρατία διεκδικούσε από το Συνασπισμό μια έδρα στη **Λέσβο**. Υπενθυμίζουμε ότι στις προηγούμενες εκλογές ο κ. Μητσοτάκης είχε τεθεί επικεφαλής του ψηφοδέλτιου της ΝΔ στην περιοχή και το κεντρικό σύνθημα του Συνασπισμού είναι «*Ξανά αριστερός βουλευτής*».

Η Νέα Δημοκρατία διεκδικεί επίσης από το Συνασπισμό μια έδρα στην **Κεντρική Μακεδονία**, η οποία ενδέχεται να είναι είτε η έδρα της **Πέλλας**, είτε η έδρα που τον Ιούνιο κέρδισε ο κ. Στ. Νέστωρ, και το Νοέμβριο πήγε στις **Σέρρες**.

Στις **Κυκλάδες**, αντίστροφα, το ΠΑΣΟΚ διεκδικεί μια έδρα από τη ΝΔ, γι' αυτό άλλωστε ο αρχηγός της τελευταίας έστειλε σπίτι του τον κ. Παλαιοκρασσά, ο οποίος κατηγορείται και για το «φιάσκο» της παραπομπής του Ανδρέα Παπανδρέου για την «αγορά του αιώνα».

Το ΠΑΣΟΚ φαίνεται επίσης να διεκδικεί, με τον κ. Στ. Μπένο, την πέμπτη έδρα της ΝΔ στην **Μεσσηνία**, αλλά ο κ. Αντώνης Σαμαράς έχει άλλη γνώμη και φρόντισε να οργανώσει την περασμένη Δευτέρα μια εντυπωσιακή σε όγκο και παλμό συγκέντρωση.

Ο Συνασπισμός κινδυνεύει επίσης να χάσει υπέρ της ΝΔ μια έδρα στη **Δυτική Ελλάδα**, ενώ φαίνεται ότι έχει απωλέσει οριστικά μια έδρα στη **Θεσσαλία**, αυτήν της Μαγνησίας η οποία αυτή τη φορά ίσως περιέλθει, μέσω Τρικάλων, στη Νέα Δημοκρατία.

Το ΠΑΣΟΚ ελπίζει επίσης ότι στη **Φθιώτιδα**, θα μετατρέψει το σκορ σε 3-1 κατά της ΝΔ, ενώ η τελευταία ελπίζει ότι θα κερδίσει την έδρα του κ. **Δραγασάκη** στα **Χανιά**.

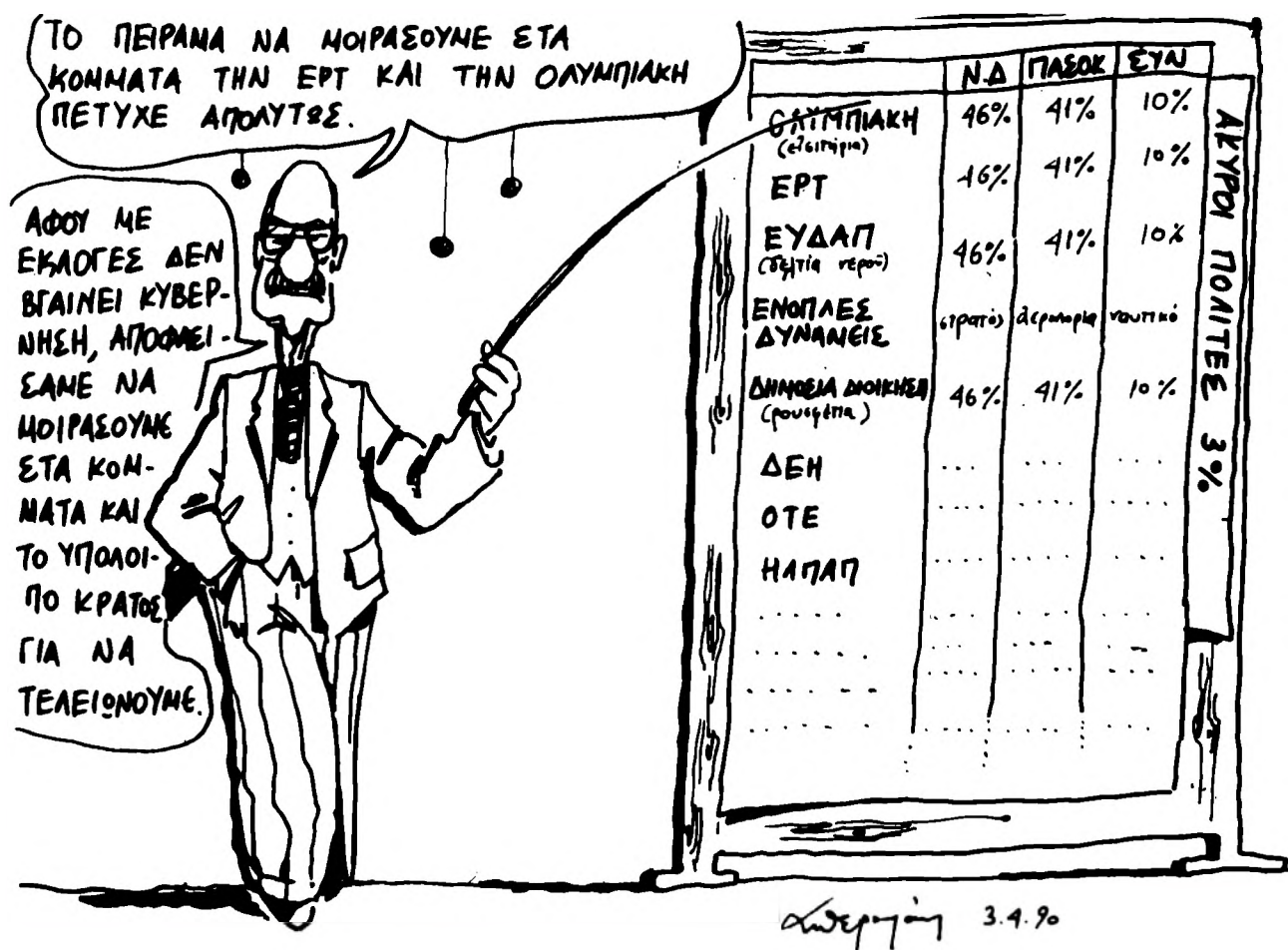
Τέλος, η ΝΔ διεκδικεί μια ακόμα έδρα από την **Αθήνα** και την έδρα του Συνασπισμού στην **Α' Πειραιά**. Εξ ου και η συχνή αναφορά του ονόματος του κ. **Γαργαλάκου** από τον κ. Μητσοτάκη.

Στις μονοεδρικές τώρα το σκορ φαίνεται πως θα διατηρηθεί αναλλοίωτο. Εφόσον η ΝΔ θα διατηρήσει κατά πάσα πιθανότητα την **Ευρυτανία** και την **Κεφαλονιά** (όπου ο κ. Γράψας θα μειώσει τα ποσοστά του Συνασπισμού), θα χάσει τη **Σάμο**, αλλά θα κερδίσει πιθανώς τη **Λευκάδα**, επειδή η εθνικοτοπική του ΠΑΣΟΚ στην τελευταία δεν επιδεικνύει και τόσο μεγάλο ενθουσιασμό.

Με την τακτική αυτή των κατά τόπους αναμετρήσεων που είναι εν μέρει και αποτέλεσμα του εκλογικού νόμου με το «συν ένα» έχει όμως χαθεί και το γενικό πλαίσιο της εκλογικής αναμέτρησης. Το πρόγραμμα λ.χ. που απευθύνεται στο εθνικό ακροατήριο έχει υποτονισθεί και οι κατά τόπους συμφωνίες αποτελούν σημαντικό στοιχείο. Είναι ενδεχομένως και αυτή η οπτική που παρέσυρε το Συνασπισμό στις συμφωνίες των «τοπικών κοινω-

ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΚΑΙ «ΜΙΚΡΟΙ» ΤΗ

Η προεκλογική περίοδος και σ' αυτές τις εκλογές, ιδιαίτερα την τελευταία εβδομάδα φορτίστηκε από την ένταση επεισοδίων με αποτέλεσμα να περάσουν σε δεύτερο «πλάνο» —όπως συνήθως— τα προγράμματα και οι θέσεις των κομμάτων που διεκδικούν την ψήφο των πολιτών στις κάλπες της Κυριακής. Τα λεγόμενα «μικρά» κόμματα βρέθηκαν στο περιθώριο αν και φιλοδοξούν είτε να παίξουν ρόλο στις μετεκλογικές εξελίξεις είτε να κερδίσουν εκπροσώπηση στη νέα Βουλή για να προβάλλουν με καλύτερους όρους τις θέσεις τους.

Πάντως σε αυτές τις εκλογές σχεδόν ολοι οι «μικροί» κομματικοί σχηματισμοί με εξαίρεση το ΕΡΚ του κ. Τρίτη δοκιμάζουν τις δυνάμεις τους με διαφορετικούς βέβαια στόχους ο καθένας.

Η ΔΗΑΝΑ του κ. Κωστή Στεφανόπουλου που είχε βγάλει έναν βουλευτή στις εκλογές του περασμένου Ιουνίου αλλά δεν πήρε μέρος στις εκλογές του Νοεμβρίου τώρα στοχεύει όχι μόνο να επαναλάβει την επιτυχία του Ιουνίου, αλλά και να μην είναι μόνος του ο Στεφανόπουλος στη Βουλή. Κάτι τέτοιο ή έστω η εκλογή ενός βουλευτή θα επιτρέψει στο κόμμα του κ. Στεφανόπουλου, που φιλοδοξεί να κερδίσει ψήφους ανάμεσα στις συμπληγάδες των δύο «μονομάχων», να έχει λόγο στις μετεκλογικές εξελίξεις υπό την προϋπόθεση ότι η ΝΔ δεν θα κερδίσει ούτε αυτή τη φορά την αυτοδυναμία.

Σε αυτή την περίπτωση όπου οι κυβερνήσεις συνεργασίας ενδυναμώνονται και δημιουργούνται φυσικά και προϋποθέσεις και για άλλες αλλαγές στο εσωτερι-

κό των πολιτικών σχηματισμών η ΔΗΑΝΑ φιλοδοξεί, αν πετύχει την κοινοβουλευτική εκπροσώπηση, να παίζει ρόλο όχι μόνο στο κοινοβούλιο, αλλά και σε κυβερνητικό σχήμα.

Για να καταφέρει να πετύχει την εκπροσώπηση της η ΔΗΑΝΑ στη Βουλή θα πρέπει να συμπληρώσει το σύνολο των ψήφων που είχε κερδίσει στις εκλογές του περασμένου Ιουνίου και ταυτόχρονα να πείσει μια μερίδα «διαμαρτυρομένων» ψηφοφόρων της ΝΔ να μην ψηφίσουν το κόμμα του κ. Μητσοτάκη.

Οι **Οικολόγοι - Εναλλακτικοί** που έκαναν την έκπληξη στις εκλογές του περασμένου Νοεμβρίου στοχεύουν, αυτή τη φορά χωρίς την κ. Μαρίνα Δίζη στις λίστες των υποψηφίων, να επαναλάβουν την προηγούμενη επιτυχία τους και παράλληλα να κερδίσουν μέρος της «διαμαρτυρίας» προς τα τρία «μεγάλα» κόμματα (ΝΔ-ΠΑΣΟΚ-Συνασπισμό) διεκδικώντας έτσι και δεύτερο βουλευτή στη νέα Βουλή.

Απευθυνόμενοι σε νέα στρώματα ψηφοφόρων οι Οικολόγοι - Εναλλακτικοί, αν κρίνουμε από τις δημοσκοπήσεις που είδαν το φως της δημοσιότητας, «πατάνε» στο ποσοστό που συγκέντρωσαν το Νοέμβριο και τώρα φιλοδοξούν να το διευρύνουν. Στηρίζουν τις ελπίδες τους αφ' ενός στη δυναμική των επιμέρους οικολογικών οργανώσεων και κινήσεων, αφ' ετέρου στην προβολή μιας οικολογικής -εναλλακτικής πολιτικής, η οποία παρόλο ότι είναι αντιφατική και αποσπασματική, δημιουργεί συνθήκες για να υπάρξει ένας νέος πολιτικός χώρος και στην Ελλάδα αντιστοίχος με αυτόν των

οικολογικών κομμάτων της Ευρώπης.

Φυσικά αυτό μόνον δεν αρκεί για να πετύχουν οι Οικολόγοι - Εναλλακτικοί «την έκπληξη στην έκπληξη». Ωστόσο, η εκ νέου εκπροσώπηση τους στη Βουλή επιτρέπει στο χώρο αυτό να συνεχίσει το εγχείρημα που άρχισε πριν τον Ιούνιο με τη συγκρότηση της Ομοσπονδίας των Οικολόγων - Εναλλακτικών και παράλληλα να εκφράσει και πολιτικά κοινωνικές διαδικασίες που μέχρι τώρα παρέμειναν μόνο στο επίπεδο της διαμαρτυρίας ή αντιμετωπιζόταν από τα «μεγάλα» κόμματα και την Αριστερά ως επιμέρους «ευαισθησίες».

Το ΚΚΕ Εσ.-Αν. Αρ. αυτή τη φορά δεν παίρνει μέρος στις εκλογές συνεργαζόμενο με άλλες κινήσεις και ομάδες. Ύστερα από το συνέδριό του και μετά την αποχώρηση μιας μερίδας στελεχών του που συγκρότησαν την «Αριστερή Ανανεωτική Κίνηση» η οποία συνεργάζεται με το Συνασπισμό, το ΚΚΕ Εσ.-Αν. Αρ. επέλεξε την «αυτόνομη» κάθοδο φιλοδοξώντας φυσικά να πετύχει ό,τι δεν κατόρθωσε στις προηγούμενες εκλογικές αναμετρήσεις και να εκλέξει τώρα βουλευτή.

Στόχος του ΚΚΕ Εσ.-Αν.Αρ. είναι να διαμορφωθεί μια νέα αντίληψη στο χώρο της Αριστεράς για τη νέα «ταυτότητα» που χρειάζεται η Αριστερά στη δεκαετία που διανύουμε. Σήμερα, υποστηρίζεται από στελέχη του ΚΚΕ Εσ.-Αν. Αρ., καλλιεργείται συστηματικά η αντίληψη ότι η Αριστερά μπορεί να υπάρχει μόνο μέσα στην κοίτη της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας, με την ενσωμάτωση και σύγκλιση τόσο των παραδοσιακών ανανεωτικών αριστερών ρευμάτων όσο και των κινήσεων κοινωνικής κριτικής. Η αντίληψη αυτή υποστηρίζεται από τα ίδια στελέχη, εκμηδενίζει την προοπτική του «τρίτου δρόμου» στο μονόδρομο της σοσιαλδημοκρατίας. Συνεπώς θα πρέπει να τεθεί θέμα προτεραιοτήτων για την Αριστερά τονίζεται από τα ίδια στελέχη, ιδιαίτερα στον τομέα της ιδεολογίας και των προγραμματικών κατευθύνσεων που θα εμπλουτίζουν και θα καθιστούν πραγματικά εναλλακτική —προς τη λογική του καπιταλισμού— την πολιτική των δυνάμεων της εργασίας, της κουλτούρας, της οικολογίας και του φεμινισμού.

Το ΚΚΕ Εσ.-Αν. Αρ., είναι φυσικό να επιδιώκει στις εκλογές να πλησιάσει το ποσοστό που συγκέντρωσε στις ευρωεκλογές του Ιουνίου, όπου εκφράστηκε και η διάσπαση του ενιαίου ΚΚΕ εσ., η οποία όμως όπως φάνηκε από τις αναμετρήσεις των βουλευτικών εκλογών δεν άντεξε.

Η «Λαϊκή Αντιπολίτευση» η οποία συγκεντρώνει το σύνολο των δυνάμεων του **Νέου Αριστερού Ρεύματος** δοκιμάζει για πρώτη φορά τις δυνάμεις της στις βουλευτικές εκλογές έχοντας θετικό προηγούμενο την επιτυχία στις φοιτητικές εκλογές. Στο Νέο Αριστερό Ρεύμα συμμε-

ΚΥΡΙΑΚΗ...

του Μάριου Βικελίδη

τέχουν οι κατά καιρούς αποχωρήσαντες από το ΚΚΕ μετά τον Ιούνιο που διαφώνησαν με τις επιλογές του Συνασπισμού (Κ. Κάππος πρώην βουλευτής του ΚΚΕ, Δ. Δεσύλλας ευρωβουλευτής του Συνασπισμού, τα πρώην στελέχη της ΚΕ του ΚΚΕ —Γ. Σταματάκης, Ν. Κοτζιάς, Θ. Σκαμνάκης, Κ. Τζιατζής, Κ. Μπατίκας, Αγ. Χάγιος— που διαφώνησαν επίσης με τις επιλογές του ΚΚΕ και του Συνασπισμού) και οι δυνάμεις της ΚΝΕ που ακολούθησαν το ΚΣ της ΚΝΕ (Γράψα) με τη διάσπαση της νεολαίας του ΚΚΕ μετά τις εκλογές του Ιουνίου.

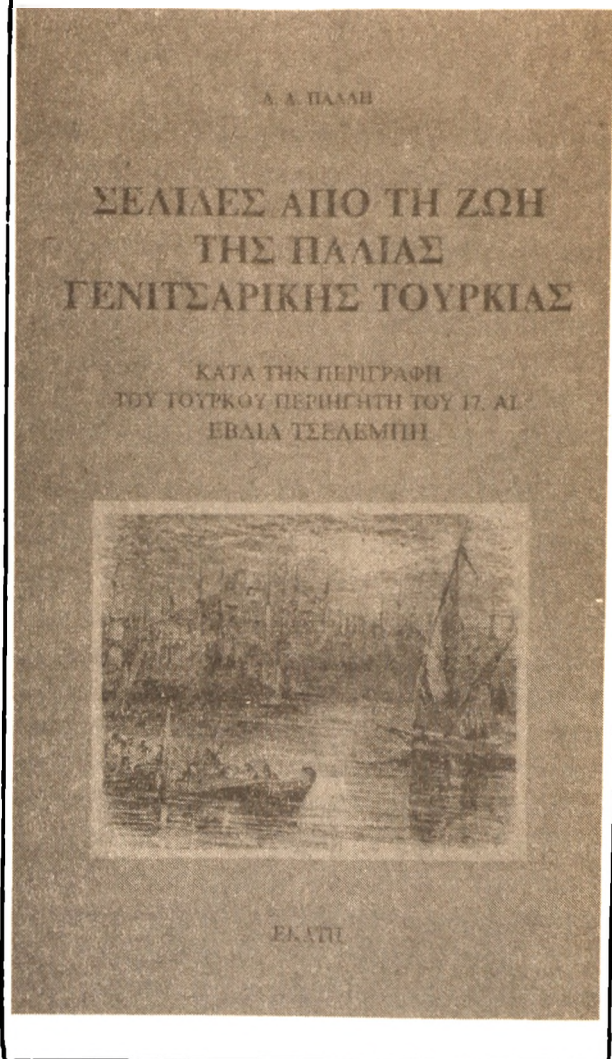
Με το ψηφοδέλτιο της «Λαϊκής Αντιπολίτευσης» το Νέο Αριστερό Ρεύμα φιλοδοξεί να πετύχει την κοινοβουλευτική εκπροσώπηση και φυσικά να εκφράσει την πολιτική διαμαρτυρία για τις επιλογές του Συνασπισμού τον Ιούνιο και το Νοέμβριο κατηγορώντας το Συνασπισμό για συμπληρωματική δύναμη στο δικομματισμό και το ΚΚΕ γιατί δεν προχώρησε στην «Επαναστατική Ανανέωση», το ΝΑΡ επιδιώκει να πετύχει την εκπροσώπηση στη Βουλή και να εκφράσει την «κοινωνική και λαϊκή διαμαρτυρία» για τις επιλογές του Συνασπισμού και του ΚΚΕ η οποία όπως ισχυρίζεται δεν αποτελεί μό-

νον προσωπική διαμαρτυρία των στελεχών του ΚΚΕ και της ΚΝΕ που αποχώρησαν, αλλά και ευρύτερη διαμαρτυρία η οποία έχει να κάνει με την πολιτική που ακολούθησε το ΚΚΕ τα τελευταία χρόνια.

Βέβαια, οι φοιτητικές εκλογές δεν μπορούν να αποτελέσουν «πρόκριμα» ούτε είναι ίδιες με τις βουλευτικές αλλά από στελέχη της «Λαϊκής Αντιπολίτευσης» εκφράζεται η αισιοδοξία ότι θα συγκεντρώσουν το κρίσιμο ποσοστό που θα τους εξασφαλίσει τη δική τους φωνή στη νέα Βουλή

Θα καταφέρουν τα «μικρά» κόμματα να σπάσουν τις συμπληγάδες των «μεγάλων» και να έχουν ισχυρό λόγο στις μετεκλογικές εξελίξεις; Τα στελέχη τους αισιοδοξούν ότι αυτές οι εκλογές, όπως και το εκλογικό σύστημα, επιτρέπουν να εκφραστεί θετικά η ψήφος προς όλες τις κατευθύνσεις και συνεπώς υπάρχουν και οι δυνατότητες και οι προϋποθέσεις, οι χώροι στους οποίους απευθύνονται, να μην υποταγούν σε «κηρύγματα» των μεγάλων, αλλά απεναντίας να υπάρξουν πολιτικές ανακατατάξεις ευνοϊκές και αντίθετες στον «τρίκομματισμό». Ίδωμεν...

ΣΕΛΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΗΣ ΠΑΛΙΑΣ ΓΕΝΙΤΣΑΡΙΚΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΕΔΡΟΣ

Γ. Γενναδίου 3 – Τηλ. 36.02.007

ΕΥΓΕΝΙΑ ΦΑΚΙΝΟΥ

Γάτα με πέταλα

κυκλοφορεί

Ένας χυδαίος τίτλος σ' ένα βιβλίο που περιγράφει τη χυδαιότητα και την ηθική κατάπτωση. Τρεις παράλληλες και αλληλοεμπλεκόμενες ιστορίες. Μιας ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης, μιας καταπάτησης οικοπέδων και μιας τρίτης, πολιτικής ιστορίας, που δεν περιγράφεται, αλλά εννοείται.

Γάτα με πέταλα είναι ο Αφρέδος, πρώην βοηθός επιστάτη του κτήματος – που ο ίδιος καταπατά –, πατέρας της εγκυμονούσας και αρχηγός των δολοπλόκων και απατεώνων. Καταφέρνει να τους κάνει όλους – αυτουργούς, ηθικούς αυτουργούς και απλούς γνώστες ή θεατές – να αισθάνονται συνένοχοι και συνυπεύθυνοι στις κομπίνες και στο κουκούλωμά τους.

Η «ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ» ΤΗΣ ΑΧΑΪΑΣ

της Όλγας Φωτακοπούλου

Το «ΑΝΤΙ», κατά τη συνήθειά του, στις τελευταίες εκλογικές αναμετρήσεις (Ιούνιο και Νοέμβριο) φιλοξένησε προεκλογικά αφιερώματα-αναλύσεις για το Νομό Αχαΐας. Είναι ένας Νομός που παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αφού εδώ ευνοείται περισσότερο το ΠΑΣΟΚ και οποιεσδήποτε αλλαγές σηματοδοτούν διαφοροποιήσεις και σε ευρύτερη κλίμακα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τρόπος κατάρτισης των ψηφοδελτίων και των τριών κομμάτων. Η ΝΔ διατήρησε το ίδιο ακριβώς ποσοστό με αυτό των εκλογών της 5ης Νοεμβρίου που της είχε «χαρίσει» και μια έδρα παραπάνω από αυτό του Ιουνίου, μια έδρα που αφαιρέθηκε από το ΠΑΣΟΚ. Να θυμήσουμε ότι οι 9 έδρες του Ν. Αχαΐας κατανεμήθηκαν ως εξής: 4 ΝΔ 4 το ΠΑΣΟΚ (τον Ιούνιο είχε 5) και μια ο ΣΥΝ που τελικά στην Αχαΐα κατάφερε να διατηρήσει την έδρα του από τη Β' κατανομή και το Νοέμβριο. Για πολλούς ήταν έκπληξη η μη ύπαρξη αλλαγών στο ψηφοδέλτιο της ΝΔ, και ιδιαίτερα σε στελέχη της. Όλοι περίμεναν να «κοπεί» ο Τσενές (προερχόμενος από ΔΗΑΝΑ) που τον Νοέμβριο κατάφερε να συγκεντρώσει μόλις 666 ψήφους, και στη θέση του να μπει ο Ν. Οικονομόπουλος, υποψήφιος και τον Ιούνιο. Τελικά αυτό δεν έγινε, με αποτέλεσμα τώρα ο Οικονομόπουλος άτυπα να στηρίζει τον Βασ. Μπεκίρη, που το Νοέμβριο δεν είχε εκλεγεί, για πρώτη φορά από το '74 που βγαίνει συνέχεια βουλευτής.

Η φιλοσοφία στην κατάρτιση των ψηφοδελτίων της ΝΔ για το Νομό Αχαΐας είναι η υποψηφιότητα δύο πάντα βουλευτών από την επαρχία Αιγιαλείας (ο Βασιλειάδης θεωρείται φαβορί για την περιοχή), δύο από την επαρχία Καλαβρύτων (Ζαΐμης, Τσενές), ένας τουλάχιστον από τον παλιό Δήμο Δύμης (Β. Μπεκίρης) και οι υπόλοιποι από την επαρχία Πατρών. Σύμφωνα με εκφρασμένη άποψη στελεχών της ΝΕ της ΝΔ Ν. Αχαΐας «δεν μπορούμε να αφαιρέσουμε έναν από Καλάβρυτα (Τσενέ) και στη θέση τους να βάλουμε Πατρινό (Οικονομόπουλο), μια και ο τοπικισμός επηρεάζει το εκλογικό σώμα». Επικρατέστεροι για την κατάκτηση των εδρών από τη ΝΔ φαίνεται να είναι οι Νικολόπουλος, Βασιλειάδης, Σπηλιωτόπουλος και λιγότερο ο Ζαΐμης. Ο ανταγωνισμός σ' αυτές τις εκλογές είναι πιο δύσκολος, μια και τα προγνωστικά δείχνουν τη ΝΔ να χάνει την 4η έδρα που πήρε το Νοέμβριο λόγω της καθόδου της ΔΗΑΝΑ σ' αυτές τις εκλογές, που θεωρείται ότι θα «κόψει» από τη ΝΔ ψήφους, μια

και εδώ η ΔΗΑΝΑ συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό της πανελλαδικά. Βέβαια, είναι αμφίβολο αν τελικά η ΔΗΑΝΑ «μαζέψει» πάλι τις ψήφους που πήρε τον Ιούνιο.

Τοπικιστικά σκέφτονται σε αρκετό ποσοστό και οι ψηφοφόροι του ΠΑΣΟΚ, πέρα από τις πελατειακές σχέσεις που έχουν παράλληλα αναπτυχθεί. Ο Κατσικόπουλος που πήρε την 4η έδρα για το ΠΑΣΟΚ βοηθήθηκε πάρα πολύ από την κατάρτιση του και πήρε ψήφους αρκετές από τα Καλάβρυτα. Το ίδιο και η Θωμά, την οποία ψήφισαν τα χωριά του κάμπου, μαζεύοντας παράλληλα και τις ψήφους του Κουτσόγιωργα. Σ' αυτή την εκλογική αναμέτρηση αρκετές από τις ψήφους Κουτσόγιωργα πέρασε και στον Φούρα. Τόσο ο Κατσικόπουλος, όσο και η Θωμά, δούλεψαν όλους αυτούς τους μήνες επισκεπτόμενοι τα χωριά που τους στήριξαν. Ειδικά η δεύτερη απειλεί σε μεγάλο βαθμό τον Γ. Παπανδρέου ότι θα του κόψει και άλλες ψήφους σ' αυτές τις εκλογές. Η μια από τις δύο αλλαγές στο ψηφοδέλτιο του ΠΑΣΟΚ, ο Παπαβασιλόπουλος στη θέση του Σαλαμαλίκη, λέγεται ότι ήταν επιλογή του Γιώργου για να κόψει ψήφους από τη Θωμά, μια και ήταν γιατρός στο ΕΣΥ στην Κάτω Αχαΐα, τόπο απ' όπου κατάγεται.

Η άλλη αλλαγή στο ψηφοδέλτιο του ΠΑΣΟΚ είναι ο Παπαγεωργόπουλος (θυμηθείτε τον απ' την υπόθεση - Ασπίδα) στη θέση του Μάνου Δελούκα ο οποίος δεν κατεβαίνει, τόσο για οικονομικούς λόγους όσο και για λόγους υποστήριξης μια και η κομματική οργάνωση που τον στήριξε τον Ιούνιο (και τότε βγήκε), το Νοέμβριο στήριξε τον Φούρα (με αποτέ-

λεσμα να μην επανεκλεγεί).

Αντιδράσεις υπήρξαν και από την πλευρά του Συνασπισμού σε επίπεδο στελεχών για τη συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ στις μονοεδρικές, με αποτέλεσμα να δημιουργηθούν προβλήματα στην κατάρτιση του ψηφοδελτίου του. Χαρακτηριστικές είναι οι περιπτώσεις του Κούκου (πασοκογενής) και του Κατσιγιάννη (ΚΚΕ εσ.-Α.Α.) όταν προτάθηκαν για υποψήφιοι και ο μεν πρώτος αρνήθηκε κατηγορηματικά λόγω της συνεργασίας στις μονοεδρικές, ο δε άλλος δέχθηκε περισσότερο όμως για να μην αφήσει προεκλογικά τον ΣΥΝ, αναγνωρίζοντας ότι αυτές οι εκλογές είναι κρίσιμες· εξέφρασε όμως έντονα την αντίθεσή του. Και οι δυο φοβούνται τη συνεργασία όχι τόσο αυτή καθ' εαυτή για τις μονοεδρικές όσο μήπως αποτελέσει το πρόκριμα και για μετεκλογική συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ. Η εκλογική βάση τώρα του Συνασπισμού παρακολουθεί μάλλον προβληματισμένη τις εξελίξεις τόσο σε σχέση με την εκλογική του πολιτική, όσο και λόγω των όσων έχουν συμβεί στις Ανατολικές χώρες.

Και εδώ να προσθέσουμε ότι το ΠΑΣΟΚ σε τοπικό επίπεδο διαδίδει έντονες φήμες για μετεκλογική συνεργασία με την Αριστερά. Αυτό σε συνδυασμό με το φλερτάρισμα (μάλλον για καμάκι πρόκειται) που κάνει στον ΣΥΝ σε επίπεδο στελεχών δείχνει τις διαθέσεις του, διαθέσεις που όμως για την ώρα και σε τοπικό επίπεδο δεν βρίσκουν ανταπόκριση. Για την Αχαΐα, οι μετεκλογικές εξελίξεις θα έχουν μεγαλύτερο ενδιαφέρον και από τις ίδιες τις εκλογές.

ΠΡΟΕΚΤΑΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Διμηνιαίο Περιοδικό

• ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΟΕΣ
ΣΤΙΣ ΔΟΜΕΣ
ΤΗΣ ΕΛΛΗΝ. ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΝΕΟΚΛΗ ΣΑΡΡΗ

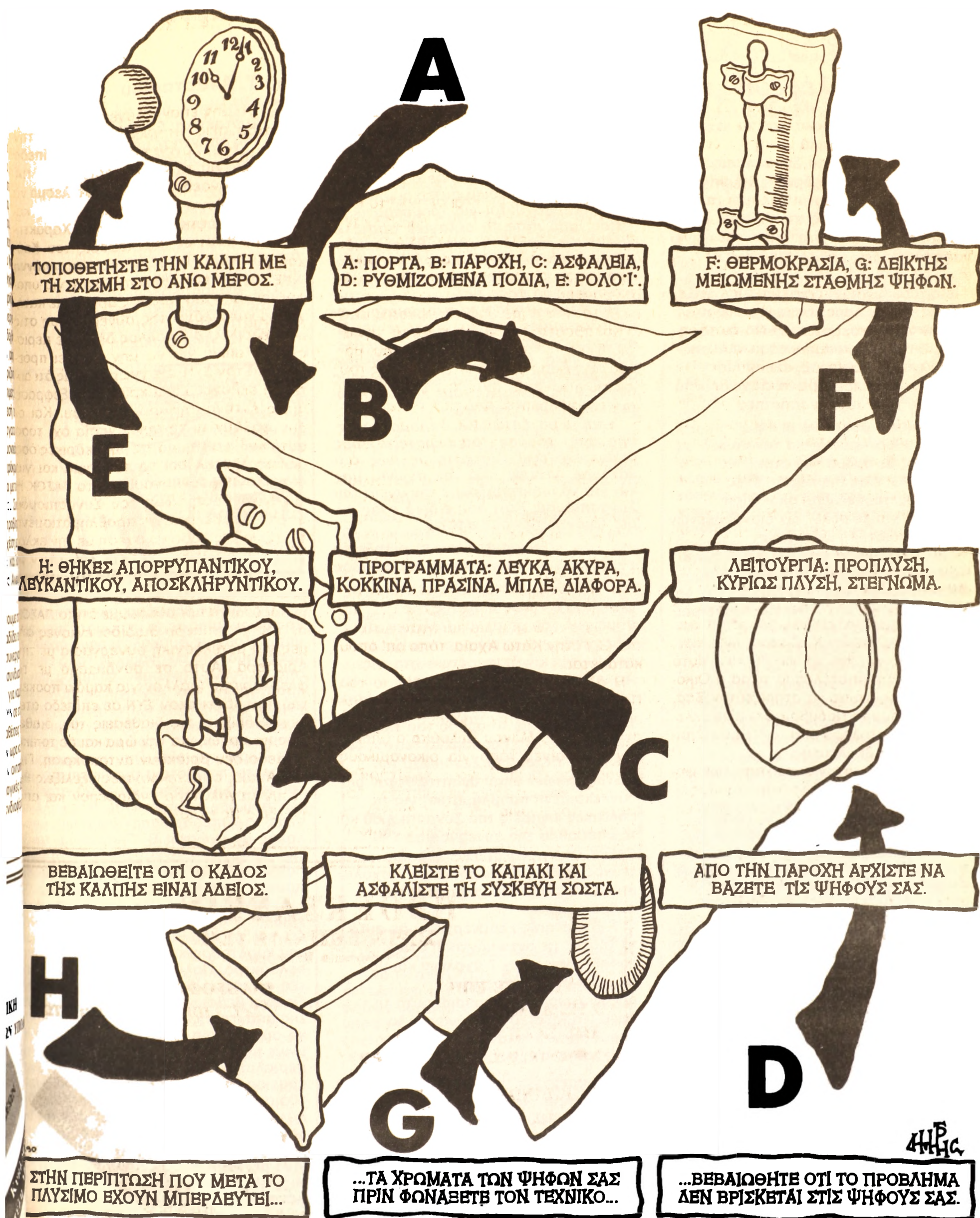
• ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ
CPU - ΙΟΙ ΤΩΝ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ

• ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΑΦΙΕΡΩΜΑ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΟΥΑΤΖΗΣ
ΙΑΣΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
ΙΩΑΝΝΑ ΠΑΠΑΖΑΦΕΙΡΗ
ΤΑΚΗΣ ΨΑΡΙΔΗΣ

ΠΡΟΣΦΟΡΑ:
ΟΛΑ ΤΑ ΘΕΜΑΤΑ
ΤΩΝ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
1984 - 1989

Κυκλοφορεί
τέλη Ματίου

Διαλέγεσθε ίνα μην αποξηρανθείτε

Αντιδράσεις προκάλεσε το κείμενο των «56» σχετικά με τη συνεργασία του Συνασπισμού με το ΠΑΣΟΚ στις μονοεδρικές εκλογικές περιφέρειες. Δημοσιεύσαμε ήδη στο προηγούμενο τεύχος τα «σχόλια» της «Αυριανής» κατά την οποία οι «56» είναι πράκτορες, όπως άλλωστε και ο κ. Κύρκος, ο οποίος ματαιώς καλεί τον κ. Παπανδρέου να επαναφέρει στην τάξη τον κ. Κουρή. Σημειώνεται επίσης η «κατανόηση» κύκλων της ΕΑΡ και το άρθρο του κ. Πιτσιόρλα στα «ΝΕΑ» της περασμένης Δευτέρας, στο οποίο προσπαθεί με τετριμμένα επιχειρήματα να απαντήσει στα αναπάντητα.

Με περισπούδαστο ύφος και ψευτοκαθαρευουσιάνικο τόνο ο κ. Τριάντης με άρθρο του στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ της περασμένης Κυριακής αποπειράται ολόκληρη διατριβή για το ρόλο των διανοουμένων και την «ιδιότυπη ιδεολογική τρομοκρατία» που ασκούν. Κατά τον κ. Τριάντη οι επώνυμες απόψεις διανοουμένων Αριστερών που ανησυχούν για την τύχη της Αριστεράς στην Ελλάδα και που έχουν το αναφαίρετο δικαίωμα να διατυπώνουν δημοσίως τις απόψεις τους ως πολίτες και οπαδοί της Αριστεράς αποτελούν τρομοκρατία. Η διαφωνία αναγορεύεται σε τρομοκρατία. Αναρωτιέται κανείς ποιο είναι το επόμενο βήμα μιας τέτοιας φασιστικής στην ουσία τοποθέτησης. Στο πυρ το εξώτερον οι διαφωνούντες.

Απάντηση στο άρθρο του κ. Τριάντη έδωσε ένας εκ των «56 τρομοκρατών», ο **Νότης Μαυρουδής**, με επιστολή του στην ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ της Δευτέρας την οποία και καταχωρούμε ολόκληρη.

Αγαπητή «Ελευθεροτυπία»

Διαβάζοντας με προσοχή το βαθύτατο κείμενο του κ. Γιάννη Τριάντη (1/4/90) που στριμώχνει τους «56» υπογράφοντες το κείμενο για τη συνεργασία του Συνασπισμού και του ΠΑΣΟΚ στις μονοεδρικές, παρατήρησα, εκτός των άλλων, την «έξω από τα δόντια»... δημοσιογραφική του καταγγελία. Μιλάει για «εξουσιαστική σχέση» των «56» που υπέγραψαν, για «ψυχολογικό εκβιασμό» και για «ιδιότυπη τρομοκρατία», γράφει επίσης πως οι «56» «υπονομεύουν την ιδεολογία, το κύρος και το ήθος τους»...

Έλεος, κύριε Τριάντη! Λυπηθείτε μας και εξηγήστε μας δίχως την τρομοκρατία των λέξεών (σας), το γιατί οι «επώνυμοι» θα πρέπει να είναι εκτελεστικά όργανα *a priori* των αποφάσεων και από

πότε οι υπογραφές τους στοιχειοθετούν τρομοκρατική πράξη; Μήπως θυμόσαστε εάν είναι η πρώτη φορά που μπαίνουν «επώνυμες» υπογραφές σε μια διαμαρτυρία; Και γιατί ειδικά αυτές οι υπογραφές εκλαμβάνονται ως τρομοκρατικές; Τέλος, από πότε το εκλογικό αποτέλεσμα (όπως εκείνο του Νοεμβρίου) καθορίζει και την πειθήνια υπακοή των ψηφοφόρων του κόμματος που ηττήθηκε προς το κόμμα που πήρε 39%;

Θα παρακαλούσα να περιοριστούν οι μεγαλοστομίες και να δεχτείτε το δικαίωμά μας να υπογράψουμε όπου βλέπουμε πως οι πολιτικές μας θέσεις μπερδεύονται με πολιτικούς χώρους που δεν θα επιθυμούσαμε λόγω διαφορετικής οπτικής γωνίας...

Έτσι τώρα, ζητώ εγώ, ο τρομοκράτης, από σας, να μην τρομοκρατείτε τους «τρομοκράτες»! Πιστέψτε με πως ό,τι κάνουμε, γίνεται από την αγωνία μας και για να υποστηρίξουμε την υγεία του Συνασπισμού. Κάτι που ειδικά εσάς κύριε Τριάντη, δεν σας αφορά...

Ευχαριστώ για τη φιλοξενία
Νότης Μαυρουδής

Από μια άλλη σκοπιά αντιμετωπίζει το ίδιο θέμα ο **Νίκος Μπίστης** στο σημείωμά του με τίτλο «Πολιτική, όχι πείσματα» στο οποίο υποστηρίζει την πολυφωνία και διαφορετικότητα της Αριστεράς αλλά και την «ενιαία έκφραση» προς τα έξω.

Συζήτηση και με το άρθρο του **Τ. Αναστασίου** στο περασμένο τεύχος του «ΑΝΤΙ» με τίτλο «Στο Συνδικάτο των Μονοεδρικών» όπου αναπτυσσόταν μια συγκεκριμένη προβληματική για τις πολιτικές κινήσεις του Συνασπισμού και το υπόβαθρο της συνεργασίας ΣΥΝ-ΠΑΣΟΚ στις μονοεδρικές. Στο ίδιο τεύχος είχαν καταχωρηθεί και 7 σχόλια που αντέκρουαν επιχειρήματα του άρθρου.

Ο **Τ. Αναστασίου** επανέρχεται σε αυτό το τεύχος με ανταπάντηση στις τοποθετήσεις των 7 σχολίων και με τίτλο «Διασχίζοντας την πραγματικότητα», η οποία, αυτή τη φορά, τοποθετείται σε έναν άλλο παραδοσιακό εκλογικό χώρο της Αριστεράς, στη Νέα Ιωνία του Βόλου.

Αντιδράσεις για την πολιτική της Αριστεράς συνιστούν το σημείωμα του **Αριστείδη Ρωμανού** με τίτλο «Η δημόσια ηθική της κάθαρσης» και το σημείωμα του **Μανώλη Βασιλάκη** για την πολιτική και κουλτούρα της «εγχώριας νομενκλατούρας», που καταχωρούμε σε αυτό το τεύχος.

ΔΙΑΣΧΙΖΟΝΤΑΣ

του **Τ. Αναστασίου**

Στο προηγούμενο τεύχος του ΑΝΤΙ, η Συντακτική Επιτροπή του περιοδικού απάντησε με τη δική της άποψη στις παρατηρήσεις μου από την προεκλογική εξόρμηση του «Συνασπισμού» στην επαρχία. Ο τίτλος της απάντησης «Ποια Αριστερά;» αλλά και ο τίτλος των «παρατηρήσεών» μου που με παρουσιάζει περίπου ως σύν-δικο πτωχεύσεως στη στρατηγική της Αριστεράς, με αναγκάζει να επανέλθω.

Όχι θεωρητικολογώντας αλλά ξεκινώντας από τα υλικά που μας διαθέτει η πραγματικότητα. Διότι θεωρητικά όντως πρέπει να γίνει διάκριση «...μεταξύ των

στρωμάτων που περιθωριοποιούνται από τις τάσεις εξέλιξης της καπιταλιστικής οικονομίας με τα στρώματα που αντιμετωπίζουν με δυσκολότερους όρους το πρόβλημα της οικονομικής τους επιβίωσης...». Αλλά πάνω από το ήμισυ των ακροατηρίων των ελληνικών πολιτικών κομμάτων ανήκουν στην πρώτη κατηγορία αφού η χώρα έχει βρεθεί σε μια ιδιότυπη ...πανεθνική περιθωριοποίηση. Στο περιθώριο της εξέλιξης της οικονομίας βρίσκεται η εργάτρια της Πειραιϊκής - Πατραϊκής, ο αγρότης των 15-20 στρεμμάτων που δεν στρέφεται σε νέες καλλιέργειες, ο «υπεράριθμος» δημόσιος υπάλληλος με γνώσεις Β' Γυμνασίου, τα 3/4 των Ελλήνων επιχειρηματιών στη μεταποίηση και η μεγάλη πλειοψηφία των εμπόρων. Τι μένει για την Αριστερά;

Ο αργόσυρτος αυτός ρυθμός της οικονομικής και κοινωνικής εξέλιξης καθορίζει και τα περιθώρια των «ρήξεων» με την κουλτούρα και την πρακτική του παρελθόντος. Πολύ περισσότερο όταν αυτές οι ρήξεις δεν έχουν νομιμοποιηθεί. Θα έχει βεβαίως υπόψη του ο συντάκτης της απάντησης του ΑΝΤΙ ότι η κυβερνητική συνεργασία Ν. Δημοκρατίας και ΚΚΕ έγινε με βάση το πρόγραμμα της Αντιιμπεριαλιστικής Αντιμονοπωλιακής Δημοκρατίας του Λαού που είχε εγκριθεί στο 10ο συνέδριο του Κ.Κ. το 1978. Ότι πολλά μέλη του ΚΚΕ εξαιτίας ακριβώς της ελλιπούς συζήτησης για την «αναχώρηση» από την πολιτική τους «πατρίδα», που έγινε με τόσο βίαιο τρόπο, βρέθηκαν σε μια κατάσταση ιδεολογικής πολιτικής και συχνά — υπό τους όρους ένταξης στο ΚΚΕ — προσωπικής σχιζοφρένειας.

ΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

«...Δεν λέω, να κάνουμε το κόμμα σοσιαλδημοκρατικό, αλλά να το συζητήσουμε πρώτα...» είπε στον γράφοντα ένας παλιός οπαδός του ΚΚΕ από τη Νέα Ιωνία του Βόλου που ουδέποτε «χώνεψε» την επιλογή της κυβέρνησης Τζαννετάκη.

Στην παραδοσιακά αριστερή Μαγνησία, όπου ο Χαρίλαος Φλωράκης συνέχισε στο τέλος της προηγούμενης εβδομάδας την επιχείρηση «επαναπατρισμού» αριστερών ψηφοφόρων που είχαν ψηφίσει ΠΑΣΟΚ, ο «Συνασπισμός» κατέγραψε δραματική μείωση των δυνάμεών του το Νοέμβριο. Στο πολεοδομικό συγκρότημα του Βόλου το 20% έγινε 16% ενώ στη Νέα Ιωνία του Βόλου, την περιοχή με το χαμηλότερο μέσο κατά κεφαλή εισόδημα στο νομό, το 27% έγινε 21%. Η σύγκριση των αποτελεσμάτων του Νοεμβρίου του 1989 με εκείνα του Ιουνίου του 1989 δεν επιβεβαιώνει όπως ισχυρίζεται ο συντάκτης της απάντησης του ΑΝΤΙ τίποτα άλλο παρά την αποδοκιμασία της κυβέρνησης Τζαννετάκη από το 17-18% της εκλογικής δύναμης που είχε η Αριστερά τον Ιούνιο.

Η πτώση της από τον Ιούνιο στο Νοέμβριο δεν γίνεται με το ρυθμό της φυσικής μείωσης της δύναμης της παραδοσιακής Αριστεράς αλλά εξαιρετικά, ακόμα και για τα δεδομένα της Αριστεράς, απότομα. Εκτός αν το ΑΝΤΙ ικανοποιείται με την εξήγηση του κ. Φαράκου ότι «...το 80% των ψηφοφόρων του «Συνασπισμού» ενέκριναν την επιλογή της κυβέρνησης Τζαννετάκη...». Αν πράγματι ικανοποιείται τότε θα πρέπει στις 9 Απριλίου να δεχθεί μια παρόμοια εξήγηση από τον «Συνασπισμό»: Πάνω από το 80% των ψηφοφόρων του του Νοεμβρίου αναμένεται να εγκρίνουν τους χειρισμούς της ηγεσίας του «Συνασπισμού» από τον Νοέμβριο. Τους αριθμούς μπορεί να τους χρησιμοποιεί κανείς όπως θέλει.

Αν η Αριστερά αρνηθεί στους αδύνατους —και οι «αδύνατοι» είναι πάρα πολλοί σε μια χώρα της περιφέρειας όπως η Ελλάδα— δεν μπορεί πια να είναι Αριστερά με την παλιά έννοια ούτε ως «...κομμουνιστική...» ούτε ως «...σοσιαλδημοκρατική...». Αλλά κάτι νέο να προσφέρει δεν έχει ακόμα, ούτε το είχε κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού που τόσο υποτιμήθηκε. Διότι αν θέλουν να είναι συνεπείς με την ηθική και την συνείδηση τους όσοι επικαλούνται το «...ήθος της Αριστεράς...» δεν θα πρέπει να είχαν αντιληφθεί το καλοκαίρι ότι Αριστερά και Ν. Δημοκρατία επιχείρησαν μέσω της κάθαρσης να συμπίεσουν τα εξαιρετικά ελαστικά, όπως αποδείχθηκε, τοιχώματα του σχηματισμού που βρίσκεται στο μεσαίο χώρο. Αν το είχαν αντιληφθεί και το θεωρούσαν θεμιτό, τότε δεν έχουν τώρα κανένα λόγο να διαμαρτύρονται: Η Αριστερά έχασε και ο χαμένος πληρώνει. Ας αφήσουν λοιπόν τα περί ηθικής. Αν πάλι

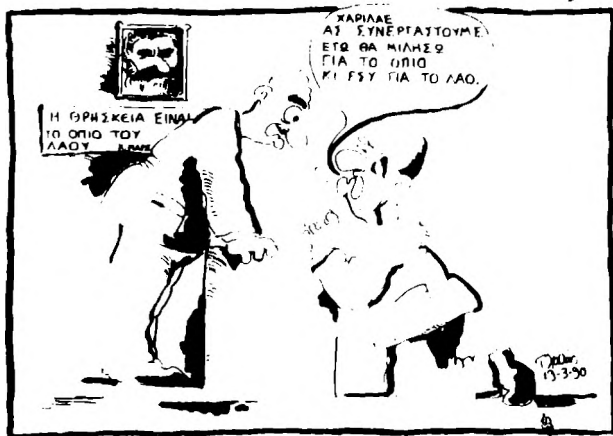
δεν το αντιλήφθηκαν κρίμα.

Αφού η Αριστερά δεν μεταφέρει νέες αποσκευές στο δικό της ταξίδι δεν έχει και πολλούς νέους συνεπιβάτες. Η μεγάλη πλειοψηφία τους ανήκει στους οπαδούς του παλιού ΚΚΕ που αποτελεί τον κορμό του «Συνασπισμού». Τα νέα ακροατήρια της Αριστεράς όπως δείχνουν πολλές από τις δημοσκοπήσεις είναι μάλλον ασήμαντα και αυτό είναι λογικό αφού:

- Δεν έχει περάσει ούτε χρόνος από την προσπάθεια να δρομολογηθούν νέα σχήματα (Συνασπισμός) και να διαμορφωθεί νέα ιδεολογία και πολιτική.

- Έχουν μεσολαβήσει από τον περσινό Φλεβάρη δυο εκλογικές αναμετρήσεις και η εμπλοκή της Αριστεράς στους δαίδαλους της κρατικής διαχείρισης. Αυτή η ευκαιρία της διαχείρισης θεωρείται από αρκετούς σαν το προνομιακό πεδίο επιβολής άλλων πολιτικών, αφού οι σημερινές δομές της Αριστεράς δεν επιτρέπουν την ανάπτυξη ενός σχεδίου για «οργανωμένη μετάβαση».

Ίσως δεν έχει τοση σημασία η παράθεση όλων αυτών των γνωστών στα μέλη της Συντακτικής Επιτροπής του ΑΝΤΙ στοιχείων, όσο η ίδια η παραδοχή του συντάκτη των 7 σχολίων του ΑΝΤΙ ότι υπάρχουν δυο «κόσμοι» στην Αριστερά, ο πρώτος εξαιρετικά παλιός αλλά φθίνων αν και ανθεκτικός και ο δεύτερος άρτι πλαθόμενος και χαλαρός, που δεν είναι απλώς προϊόντα αναπαραγωγής κάποιων μηχανισμών αλλά στενότατα δεμένοι με το κοινωνικό αίτημα ή μάλλον τα αιτήματα για μια ή μάλλον δυο «Αριστερές».

Από τη στιγμή που η Αριστερά έχει εγκαταλείψει την λογική των μετωπικών εφόδων και ρήξεων θα πρέπει να παίρνει υπόψη της τη λογική της διεύρυνσης της επιρροής της σε μια χώρα της περιφέρειας με έντονα τα ίχνη του πολιτισμού της αγροτικής κοινότητας, ατελή βιομηχανική ανάπτυξη, ανολοκλήρωτη θεσμοποίηση των κοινωνικών σχέσεων και συνεπακόλουθα ένα παραμορφωμένο κομματικό τοπίο. Συνεπώς το ερώτημα δεν είναι «Ποια Αριστερά;» αλλά πώς φτάνει κανείς σε αυτή την Αριστερά όχι σε συνθήκες εργαστηρίου αλλά διασχίζοντας την πραγματικότητα.

ΠΟΛΙΤΙΚΗ, ΟΧΙ ΠΕΙΣΜΑΤΑ

του Νίκου Μπίστη

Η Αριστερά στη χώρα μας εκσυγχρονίζεται και στον ιδεολογικό και στον προγραμματικό και στον οργανωτικό τομέα. Με δυσκολίες, αντιφάσεις, έντονη εσωτερική συζήτηση η Αριστερά δια του Συνασπισμού «αλλάζει δέρμα», περνάει την κρίσιμη μεταβατική φάση που διέρχεται η Αριστερά σε παγκόσμια κλίμακα, συσπειρωμένη και με τις ελάχιστες δυνατές απώλειες. Το ίδιο το εκλογικό σώμα της Αριστεράς δεν αντιδρά με τη μονολιθικότητα του παρελθόντος, η επιθυμητή «ιταλοποίηση» της πολιτικής ζωής οδηγεί σε ένα Συνασπισμό με δυο, τρεις ή και περισσότερες «ψυχές», όπου —και αυτό είναι το πιο ενδιαφέρον, κάθε «ψυχή» δεν αντιστοιχεί σε κάποιο από τα κόμματα του Συνασπισμού, αλλά οι συσπειρώσεις πραγματοποιούνται οριζόντια, ανακατεύοντας ανθρώπους και απόψεις.

Αυτή είναι η μεγάλη δύναμη του Συνασπισμού, που τον διαφοροποιεί ριζικά από την Αριστερά του πρόσφατου παρελθόντος και με αυτήν την έννοια ο έντονος διάλογος, η αντιπαράθεση, με απόψεις σαν αυτές που εκφράζει το ΑΝΤΙ ή οι 56 διανοούμενοι σε σχέση με την τακτική του Συνασπισμού στις μονοεδρικές, είναι φυσικό επακόλουθο.

Πριν όμως αποπειραθώ να αντικρούσω επί της ουσίας αυτές τις απόψεις, θα ήθελα να διατυπώσω μερικές σκέψεις που μου γεννήθηκαν διαβάζοντας με έκπληξη κάποιες διατυπώσεις - χαρακτηρισμούς του ΑΝΤΙ (τεύχος 433 - Παρασκευή 23 Μαρτίου 1990), αλλά και του κειμένου των 56 διανοουμένων. «Το μεγάλο σιμπούσι», «τα στελέχη του Συνασπισμού απογράφουν τώρα τους κυβερνητικούς θώκους και τις θέσεις στον κυβερνητικό μηχανισμό που πλουσιοπάροχα θα θέσει στη διάθεσή τους το ΠΑΣΟΚ». «Σταυλάρχες σε ξένους σταύλους» «ο Συνασπισμός αθώνει τους ενόχους και τους εναγκαλίζεται σαν τίμιους και ειλικρινείς συνεργάτες, αναιρεί τον εαυτό του και υπονομεύει την ιδεολογία, το κύρος και το ήθος της Αριστεράς».

Η Αριστερά σαν πολιτικός οργανισμός στην ιστορία της κατέγραψε ένα δημοκρατικό έλλειμμα και με σύντομες προσπάθειες τώρα κερδίζει το χαμένο έδαφος. Μαθαίνει στη σκληρή δημοκρατική αντιπαράθεση και μαζί της κατά την ταπεινή μου γνώμη πρέπει να μάθει και ένα κομμάτι —σαρξ εκ της σαρκός της— από τους διανοούμενους της. Να μάθουμε όλοι ότι απαραίτητα στοιχεία ενός σκληρού αλλά καθαρού διαλόγου είναι: η νηφαλιότητα, η απουσία χαρακτηρισμών, ο

σεβασμός στην άλλη άποψη, το μέτρο, η εγκατάλειψη του εισαγγελικού τόνου, και κυρίως της αντίληψης της α priori ηθικής υπεροχής μιας άποψης. Οι ολοκληρωτικές αντιλήψεις που χάραζαν για μια ολόκληρη ιστορική φάση την Αριστερά

είχαν στη βάση τους τη βεβαιότητα της «ηθικής» υπεροχής τους. Και βεβαίως, η αρμονική σχέση ηθικής και πολιτικής πρέπει να είναι μόνιμο μέλημα της σύγχρονης αριστεράς, αυτό όμως δεν έχει σχέση με τον χαρακτηρισμό μιας άποψης που αφορά σε τακτικές κινήσεις της αριστεράς, περίπου σαν «ανήθικης» επειδή δεν συμφωνεί με τη συγκεκριμένη αντίληψη που ένα καθ' όλα σεβαστό τμήμα της Αριστεράς έχει διαμορφώσει. Να προστατευτούμε όλοι από την ακούσια «τρομοκρατία» της αντίθετης άποψης με υπερβολές, δραματοποιήσεις και κατάχρηση της ηθικής αξιολόγησης και της ηθικής αποκλειστικότητας. Έτσι θα συνυπάρξουν οι διάφορες «ψυχές» της σύγχρονης Αριστεράς, με τη διαφορετικότητά τους, αλλά και την τελικά ενιαία έκφρασή τους προς τα έξω.

Χρειάζεται ψυχραιμία και μέτρο, ώστε η διαφορετική προσέγγιση στο ελάχιστον (όσο σημαντική και αν θεωρεί κάποιος την απόφαση για τις μονοεδρικές) να μην θέσει εν αμφιβόλω το μείζον, την ίδια την Αριστερά και την προσφορά της στον τόπο. Δεν μπήκαμε στην Αριστερά για τις μονοεδρικές, η συμμετοχή στην Αριστερά είναι απόφαση ζωής. Και χωρίς περιττές εξειδικεύσεις, με συνείδηση του μεγαλείου και της τραγωδίας που συνυπήρξαν στην Αριστερά, είμαστε νομίζω όλοι περήφανοι που αποτελούμε μέρος μιας παράταξης που πάσχισε όσο καμιά άλλη για την πρόοδο του τόπου και την αξιοπρέπεια του πολίτη.

Ο αγαπητός και σεβαστός σε κάθε αριστερό «ΑΝΤΗΝΩΡ» μας δίνει το μέτρο αυτής της περηφάνειας και της σταθερότητας του αριστερού διανοούμενου παρά τη διαφωνία του στο συγκεκριμένο θέμα. Γράφει στο ΑΝΤΙ (τεύχος 433) «ο Συντάκτης της στήλης δεν απέκρυψε ότι διαφωνεί με την απόφαση του Συνασπισμού για τις μονοεδρικές. Ωστόσο δεν υπάρχει ζωντανός προοδευτικός άνθρωπος που να μην αναγνωρίζει ότι ο Συνασπισμός παραμένει μια πολύ μεγάλη ριζοσπαστική πολιτική δύναμη που πολλά

μπορεί να προσφέρει στον τόπο. Όσο για την «άλλη λύση» π.χ. το λευκό είναι κοινός τύπος ότι απλώς προμοδοτεί τη Νέα Δημοκρατία και το ΠΑΣΟΚ».

Αν η δική μου άποψη είχε μειοψηφίσει μέσα στα πλαίσια του Συνασπισμού θα ήθελα να είχα την ίδια αντίδραση με τον Αντήνορα, θα υποστήριζα έτσι και την άποψή μου, υπερασπίζοντας παράλληλα και την Αριστερά στο σύνολό της στη δύσκολη μάχη που δίνει μεθαύριο.

Επί της ουσίας τώρα. Φοβάμαι ότι δεν έχουν γίνει αντιληπτές στο σύνολό τους οι συνέπειες από μια πιθανή αυτοδυναμία της Νέας Δημοκρατίας, που προσπαθεί ακριβώς ακύρωσης αυτής της αυτοδυναμίας αποτελεί η τακτική επιλογή συνεργασίας του Συνασπισμού στις μονοεδρικές. Και δεν αναφέρω μόνο στην σκληρή λιτότητα, κατά συνέπεια στην ένταση του αυταρχισμού, στη συνταύτιση της χώρας με τις πιο οπισθοδρομικές νεοσυντηρητικές ευρωπαϊκές και υπερατλαντικές δυνάμεις, πράγματα που κανείς λογικός άνθρωπος δεν δικαιούται να υποτιμά. Αναφέρω και στις αρνητικές συνέπειες που θα έχει η αυτοδυναμία, ακριβώς στον αυτόνομο ρόλο της Αριστεράς που με τόσο κόπο και εκλογικές θυσίες κατακτήσαμε τους τελευταίους μήνες, στην αναγκαία ανανέωση και τον απαραίτητο εκσυγχρονισμό της ίδιας της Αριστεράς. Αυτό δηλαδή που κάποιοι φοβούνται —αδίκως κατά τη γνώμη μου— σαν ενδεχόμενο αποτέλεσμα της συνεργασίας στις μονοεδρικές έχει περισσότερες πιθανότητες να γίνει πραγματικότητα με την αυτοδυναμία της ΝΔ. Εξηγούμαι! Με αυτοδύναμη τη ΝΔ, το ΠΑΣΟΚ θα διευκολυνθεί στην αναπαραγωγή από θέσεις αντιπολίτευσης, του μπλοκ των δημοκρατικών δυνάμεων. Ανελαστικές αντιπολιτευτικές φόρμες θα αναπτυχθούν αναπόφευκτα και η πίεση της κοινωνίας ολόκληρης πάνω στην Αριστερά για να συμπαραταχθεί χωρίς πολλά-πολλά ψυλοκοσκινίσματα με το ΠΑΣΟΚ θα είναι ασφυκτική. Η αλλαγή του εκλογικού νόμου που προαναγγέλλει, ο κ. Μητσοτάκης και στρέφεται ευθέως κατά της Αριστεράς, θα δημιουργήσει αναπόφευκτα στις γραμμές μας λαϊκομετωπικά ρεφλέξ αυτοσυντήρησης και θα ενισχύσει τη διαπραγματευτική δύναμη του ΠΑΣΟΚ έναντι της Αριστεράς. Για όλους αυτούς τους λόγους, και όχι βέβαια για καρέκλες και θώκους, είναι σημαντικό για την Αριστερά να παραμείνει ο Συνασπισμός στο κέντρο των εξελίξεων.

Άλλη μια επισήμανση: Φοβάμαι ότι ορισμένοι —ελάχιστοι— θεωρούν το ΠΑΣΟΚ σαν ένα παρείσακτο, περαστικό μεσάζοντα στην πολιτική ζωή. Αυτή η άποψη αγνοεί ιστορικές διαμορφώσεις, κοινωνικά συμφέροντα που ζητούν έκφραση πολιτική, βαθύτερα ρεύματα με μονιμότερα χαρακτηριστικά, που διαπερνούν την ελληνική κοινωνία. Ακραία κατάληξη αυτής της άποψης τα λόγια του Σαββόπουλου: «να φύγουν από τη μέση οι γύφτοι». Η «εκδίκηση της γυφτιάς» του Νοέμβρη θα απέδειξε και στον Νιόνιο ότι τα προβλήματα είναι πιο σύνθετα και ότι ο υπεροπτικός ελιτισμός δεν ταιριάζει

στην προοδευτική σκέψη.

Αυτές οι απόψεις πρέπει έγκαιρα να αντικρουστούν πολιτικά και να μην χαιρούν μιας ιδιότυπης ασυλίας, γιατί ακραία συνέπειά τους είναι ο Θεοδωράκης. Έτσι ο κ. Κώστας Νικολάου δεν έχει πρόβλημα να ψηφίσει Νέα Δημοκρατία, ενώ ο κ. Γ. Κοντογεώργης (Ελευθεροτυπία 26 Μαρτίου) φρονεί ότι μόνο με την αυτοδυναμία της ΝΔ θα επιταχυνθεί η εξυγίανση (!) της Αριστεράς.

Είναι φυσιολογική ως ένα βαθμό η αντίδραση εκείνων που με τον ένα ή τον άλλο τρόπο έδωσαν την εμπιστοσύνη τους στο ΠΑΣΟΚ της ανοδικής φάσης, και το στήριξαν καλοπροαίρετα, επενδύοντας ελπίδες που τραγικά διαψεύστηκαν. Η «αποκάλυψη» όμως δεν μπορεί να οδηγήσει στον εξωραϊσμό της συντηρητικής παράταξης ούτε σε παράλογες αιτιάσεις κατά της Αριστεράς, η οποία παρά τις αδυναμίες της, εν πάση περιπτώσει προειδοποιούσε από την πρώτη στιγμή για τις συνέπειες του αρχηγισμού, του αυταρχισμού και του λαϊκισμού του ΠΑΣΟΚ.

Η Αριστερά σαν πολιτική δύναμη οφείλει να έχει σκληρό μέτωπο κατά του φασίζοντος λαϊκισμού αλλά και αποστάσεις από τον ελιτισμό. Κάνει πολιτική, δεν κά-

νει πείσματα. Δεν αντιμετωπίζει υπεροπτικά τα λαϊκά στρώματα που ακολουθούν το ΠΑΣΟΚ γιατί ξέρει δυο πράγματα: ότι αν δεν μετακινηθούν σε θετική κατεύθυνση δεν θα υπάρξουν προοδευτικές εξελίξεις στον τόπο και ότι για τη δική τους πολιτική ακαμψία, δεν είναι άμοιρη ευθυνών και η ίδια η Αριστερά.

Τέχνη και συνάμα δύναμη της Αριστεράς είναι εκεί που οι άλλοι σκάβουν χαντάκια ανάμεσα στις λαϊκές δυνάμεις εκείνη να μπορεί να στήνει γέφυρες.

Σ' αυτές τις απόψεις ξέρω ότι υπάρχει αντίλογος. Ακούστηκε εξάλλου εντονότατα μέσα στα όργανα του Συνασπισμού και την Πανελλαδική Συνδιάσκεψη. Κάθε άποψη έχει το βάρος της, την επιχειρηματολογία της, την αγωνία για το μέλλον της Αριστεράς. Και καμιά βεβαίως δεν αναιρεί την Αριστερά ούτε υπονομεύει το κύρος, την ιδεολογία και το ήθος της Αριστεράς. Απλώς διαφέρουν. Αλλά το είπαμε και άλλη φορά: Στην Αριστερά μάθαμε να φοβόμαστε τις ομοφωνίες και όχι τη δημοκρατική αντιπαράθεση. Με τις διαφορές μας και τις αποχρώσεις μας την Κυριακή ψηφίζουμε Συνασπισμό.

Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΗΘΙΚΗ ΤΗΣ ΚΑΘΑΡΣΗΣ

του Αριστείδη Ρωμανού

Από τον περασμένο Νοέμβριο το θέμα της καθαρής βρίσκεται στο κέντρο της γενικής σύγχυσης και τογότητευσης που χαρακτηρίζουν την ρέχουσα πολιτική μας ζωή. Μια αμήχανη κατάσταση, αποτέλεσμα της συνεργασίας κατηγορών και κατηγορουμένων στην οικουμενική κυβέρνηση, επηρέασε το πολιτικό λόγο των ηγετών των κομμάτων, των στελεχών, αλλά και των πολιτών σχολιαστών των μέσων μαζικής ενημέρωσης με αποτέλεσμα τη δραματική ύψη του ενθουσιασμού της εκλογικής ισης.

Η αμηχανία εκδηλώθηκε κυρίως με τη ρφή αποσιώπησης: η καθάρση του δημοσίου βίου από τη διαπιστωμένη πολιτική διαφθορά, που επί ενάμιση χρόνο ασχολήσε με πάθος το πανελλήνιο, ασιωπήθηκε ευγενικά, λες και πρόκει- για απρέπεια που διαπράττεται σε γλικό σαλόνι, όπου όλοι προσποιού- αι ότι δεν άκουσαν δεν είδαν ή δεν μύ- ταν τίποτε!

Άλλοτε πάλι έγινε προσπάθεια έντε- ου επηρεασμού της κοινής γνώμης μέ- της χρήσης κατάλληλων συμβόλων: «Καραμανλής», λένε «θεωρεί λάθος η παραπομπή του Ανδρέα», κτλ.

Συχνά ακόμα παρουσιάζονται οι ηγε- της ΝΔ και της Αριστεράς να δηλώ- υν: «ο πολιτικός κόσμος έκανε το κα- κον του. Η καθάρση τώρα είναι στα χέ- της Δικαιοσύνης, που αδέσμευτη...» π. Για τον μέσο Έλληνα πολίτη η δη- ση αυτή μεταφράζεται σε υπόνοια, ότι πολιτικές ηγεσίες (της ΝΔ και της Αρι- εράς) ψάχνουν να βρουν νομικό πρό- ημα για την παραγραφή των εγκλημά- ν και αδικημάτων των αξιωματούχων η ΠΑΣΟΚ.

Από την άλλη πλευρά το ΠΑΣΟΚ, προ- μένου να προστατεύσει τα στελέχη η από την απειλή της καθαρής, κυ- ρφόρησε τα γνωστά, συνήθως δια- ρεβλωτικά, συνθήματα, όπως ότι: η κά- ρση είναι μια μορφή «ρεβανσισμού», ό- «ποινικοποιεί την πολιτική ζωή», ότι «ιναμιτίζει το ήπιο κλίμα» ή ότι οι πολι- οι είναι όλοι ίδιοι, οι μεν καλύπτουν τα άνδαλα των δε.

Δεν πρέπει, όμως, να αφήνεται η πασο- ή προπαγάνδα να περνά —ακόμα— ον ελληνικό λαό τέτοια χονδροειδή νθήματα για αλήθειες. Δεν υπάρχουν άκριτοι και πιο αβασάνιστοι ισχυρι- οι από τους παραπάνω.

Ηπιο κλίμα δεν σημαίνει κατάργηση η πολιτικών διαφορών και συγκρούσε- Μπορεί να υπάρχει μεγάλη αυστηρό- α και σκληρή τιμωρία ακόμα, με νηφά- λόγο και χωρίς άναρθρες κραυγές, τήρηση κάθε κανόνα νομιμότητας και φάνειας. Από τότε, όμως, μια πολιτι-

κή παράταξη απαλλοτριώνει τη νόμιμη προβολή των επιχειρημάτων και πλεονε- κτημάτων της, επειδή η άλλη πλευρά χα- ρακτηρίζει προκαταβολικά τη δράση της ως «ρεβανσιστική» ή «σκανδαλοθηρική»; Από τότε η ΝΔ αυτοπεριορίζει και αυτο- λογοκρίνει τον πολιτικό της λόγο χάρις δήθεν ενός «fair play», που αξιούν ποιοι; Οι κατεξοχήν ζαβολιάρηδες του πολιτι- κού παιχνιδιού, αυτοί που δεν διστάζουν να δώσουν χτυπήματα κάτω από τη ζώ- νη, δεξιά και αριστερά, όποτε τους βο- λεύει.

Όσο για τους πολιτικούς σχηματι- σμούς ας εξηγηθεί καθαρά στον ελληνι- κό λαό γιατί δεν είναι όλοι ίδιοι και ποια είναι η ειδοποιός διαφορά μεταξύ ΠΑΣΟΚ

και των άλλων πολιτικών δυνάμεων, ακό- μα κι αν οικονομικά σκάνδαλα υπήρξαν σε όλους τους χώρους.

Ας λεχθεί επιτέλους καθαρά, ότι το ΠΑΣΟΚ ουσιαστικά κατέργησε τον έλεγ- χο νομιμότητας στη διαχείριση του δημό- σιου χρήματος θεσμοποιώντας την αυ- θαιρεσία της πολιτικής εξουσίας, την υ- ποκατάσταση της υπηρεσιακής νομιμο- φροσύνης με την κομματική και τη σχε- δόν ανοιχτή αποδοχή του χρηματισμού από τα όργανά του (θυμηθείτε την παραι- νηση του προέδρου του «είπαμε να δεχό- μαστε δώρα μέχρι 500 εκατ. δρχ.» κτλ.).

Η διαφορά είναι ποιοτική. Δεν έγκειται τόσο στο αν έφαγαν περισσότεροι και περισσότερα (που συμβαίνει και αυτό), αλλά κυρίως στο ότι το ΠΑΣΟΚ εγκαθι- δρυσε ένα ηγεμονικό καθεστώς με κύριο χαρακτηριστικό την παντοδυναμία και το ανεξέλεγκτο των πράξεων του κοινοβου- λευτικού ηγεμόνα. Έτσι, φτάσαμε στο σημείο ολόκληρος ελληνικός στρατός και ελληνικό κράτος να ευνουχίζονται για να λειτουργεί μόνο η ιδιοτροπία ή η ι- διοτέλεια του αρχηγού, που φόρτωσε στην πλάτη του Έλληνα φορολογούμε- νου «τυφλά» Μιράζ. Πρόκειται για καθε- στώς συγκεκαλυμμένου ολοκληρωτι- σμού, διαφθοράς, φαυλοκρατίας και ευ- νοιοκρατίας (όπως λέγαμε την εποχή του Γ. Παπανδρέου), που έδεσε με δεσμούς

Ένας θαυμάσιος εκλαϊκευτής της επιστήμης μεταφράζεται τώρα και στην Ελλάδα

James Gleick

ΧΑΟΣ

Μια νέα επιστήμη

• «Ένα θαυμάσιο εισαγωγικό βιβλίο για την πιο καυτή περιοχή έρευνας. Δεν εξηγεί μόνο με ακρίβεια και επι- δεξιότητα τις θεμελιώδεις έννοιες της θεωρίας του χάους αλλά και περιγρά- φει γλαφυρά την ιστορία της πρωτο- ποριακής έρευνας και το παρασκήνιό της...»

Martin Gardner

• «Μεταδίδει στον μη ειδικό την πνευματική απόλαυση που συνοδεύει τις νέες ιδέες για τη σχέση ανάμεσα στην απλότητα των νόμων της φύσης και την πολυπλοκότητα του κόσμου μας...»

Michael Berry — Nature

Το «Χάος» είναι η περιγραφή μιας επανάστασης της γέννησης μιας επιστήμης, που διατέμνει τη φυσική, τη βιολογία, την αστρο- νομία, την ιατρική, την οικονομι- κή. Καταγράφει τις συγκρούσεις, τις συγκινήσεις, τις απογοητεύ- σεις, τις επιτυχίες της. Όταν θα το έχετε διαβάσει, δεν θα ξανακοιτά- ξετε ποτέ πια τον κόσμο με τον ί- διο τρόπο.

σελ. 440, 2.500 δρχ.,

Εκδόσεις ΚΑΤΟΠΤΡΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ τροχαλία ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Γριβαίων 5 (πάροδος Σκουφά 64)

106 80 -- Αθήνα, τηλ. 364.64.26

συμμετοχής ή συνενοχής τον ηγεμόνα, την οικογένειά του, την αυλή του, τον αντιπρόεδρό του, τα κυβερνητικά και κομματικά του στελέχη και μεγάλο μέρος του λαού που τον ακολουθεί δέσμιος.

Είναι πολύ δύσκολο για τον πολίτη να αντιληφθεί αν αυτά τα φαινόμενα είναι εννορηστρωμένα ή εκφράζουν απλώς την απογοήτευση της κοινής γνώμης, αν οι διάφορες φήμες ή υποθέσεις εκπορεύονται από μια πηγή ή από διαφορετικές ή αν υποκρύπτουν συμφωνίες μεταξύ των κομμάτων (και ποιων) για μετεκλογική συνεργασία σε περίπτωση μη αυτοδυναμίας της ΝΔ. Μόνο υποθέσεις μπορεί να κάνει όποιος έχει την κοινή πρόσβαση στα παρασκήνια της πολιτικής ζωής. Κι επειδή η αξιοπιστία της πληροφόρησης είναι χαμηλή, επειδή αδυνατούμε να ξεχωρίσουμε την αλήθεια μέσα στον κυκεώνα της ανοησίας ή της υστεροβουλίας των «πηγών» μας η γνώμη μας τείνει να διαμορφώνεται ως συνισταμένη των ευσεβών μας πόθων και των φόβων μας, και έτσι μοιάζει πιο πολύ με πίστη παρά με γνώμη.

Με αυτή λοιπόν την επιφύλαξη μπορώ να πω, ότι η επικρατέστερη άποψη στην κοινή γνώμη σχετικά με το θέμα της κάθαρσης είναι πως οδεύει τώρα προς ένα άδοξο τέλος, αν αυτό δεν επήλθε ήδη. Αυτό το ενδεχόμενο, για ένα μεγάλο μέρος του εκλογικού σώματος, δεν συνοδεύεται από ανακούφιση, όπως διαδίδουν ορισμένοι, αλλά από οργή, ανησυχία και αίσθημα προδοσίας.

Οργή και ανησυχία για το ενδεχόμενο μήπως δεν πραγματοποιηθεί αυτό που ζήτησε τον Ιούνιο και το Νοέμβριο το 60% του ελληνικού λαού. Μήπως χαθούν οι προσδοκίες τόσων πολιτών, που, ταγμένοι στη δεξιά ή την αριστερά, ενστερνίστηκαν την υπόθεση της κάθαρσης με θέρμη και εξακολουθούν να είναι ανυποχώρητοι στη συνέχιση και ολοκλήρωσή της. Για τους εξής δυο λόγους:

1. Η κάθαρση αποτελεί επιβεβαίωση της εφαρμογής στοιχειωδών αρχών δικαίου και ηθικής στο δημόσιο βίο. Η εγκληματική κατασπατάληση ή ιδιοποίηση ή κομματικοποίηση του δημόσιου χρήματος από διεφθαρμένους άρχοντες, ενώ συγχρόνως η οικονομία του τόπου βούλιαζε και οι μοχθούντες εργαζόμενοι πλήρωναν τις ζημιές (και θα τις πληρώνουν για πολύ μεγάλο διάστημα) είναι πράξεις που απαιτούν τιμωρία. Τιμωρία που,

πρώτα απ' όλα, θα ικανοποιήσει το αίσημα δικαίου των εργαζομένων.

2. Η τιμωρία όμως αυτή είναι και απαραίτητη προϋπόθεση της προσπάθειας για την γενικότερη ανόρθωση της χώρας. Έ-

χει περάσει πια στη συνείδηση των περισσότερων πολιτών, ότι για να υπάρξει ανόρθωση της οικονομίας και του κράτους θα απαιτηθούν δρακόντεια μέτρα, θα απαιτηθούν θυσιές (κοινωνικό συμβόλαιο τις λέει το ΠΑΣΟΚ), θα απαιτηθεί επομένως η αναβίωση των παραδοσιακών ελληνικών αρετών του πατριωτισμού και του φιλότιμου. Εκείνο, όμως, που δεν μοιάζει να έχει περάσει σε όλο το φάσμα της πολιτικής ηγεσίας είναι, ότι απαιτείται και αντίστοιχη αξιοπιστία του πολιτικού κόσμου για να τολμήσει να επικαλεστεί αυτές τις αρετές του ελληνικού λαού. Ποια όμως πολιτική παράταξη θα μπορέσει να το κάνει με επιτυχία; Μήπως οι καταχραστές του δημόσιου χρήματος και οι υπαίτιοι για την καταβράθρωση της οικονομίας; Ή μήπως όσοι συμμαχούν με τους υπαίτιους και τους συγχωρήσουν, πολιτικά τουλάχιστον αν όχι και δικαστικά, την υπαιτιότητά τους; Εκείνοι δηλαδή που θα δικαιώσουν με αυτόν τον τρόπο την προβαλλόμενη από το ίδιο το ΠΑΣΟΚ άποψη πως «δεν βαρυνόσαι πολιτικοί είναι, όλοι κλέβουν»;

Προσέξτε λοιπόν: η ανόρθωση της οικονομίας χρειάζεται φιλοπατρία. Η φιλοπατρία όμως των Ελλήνων κοιμάται. Για να ξυπνήσει, πρέπει να ξεριζωθεί η παραπάνω κυνική άποψη για το πολιτικό σύστημα και το συντεχνιακό χαρακτήρα των οργάνων του, που ταυτίζει τους κατηγορούμενους καταχραστές με τους κατηγορούμενους τους. Και η άποψη αυτή πρέπει να ξεριζωθεί με έργα και όχι με λόγια. Αυτό, επαναλαμβάνω, επιβάλλει την ολοκλήρωση της κάθαρσης τόσο με τη μορφή της δίκαιης τιμωρίας των ενόχων της οικονομικής κατάχρησης και της πολιτικής διαφθοράς όσο και με νέους θεσμούς, που θα διασφαλίσουν τη διαφάνεια και τη λειτουργία των δημοκρατικών κανόνων στο μέλλον.

Η αδιάλλακτη αυτή θέση στο θέμα της κάθαρσης, (με το σκεπτικό ότι θεωρείται καταλύτης για την παντοειδή ανόρθωση της χώρας) εκφράζει νομίζω μια σημαντική μερίδα του εκλογικού σώματος. Πόσο μεγάλη δεν γνωρίζω. Αυτό που μπορώ να διαβεβαιώσω είναι, ότι πρόκειται για μερίδα «πολιτών» και όχι «οπαδών», που δεν «ανήκουν» ούτε σε αυτούς ούτε

στους άλλους ούτε στους τρίτους. Που στο παρελθόν έχουν ψηφίσει διαφορετικά, άλλοτε δεξιά και άλλοτε αριστερά, αλλά κάθε φορά ελεύθερα και όπως ο καθένας με δική του κρίση έκρινε ότι συμφέρει τον τόπο, τη συγκεκριμένη στιγμή.

Η μερίδα αυτή των πολιτών άρχισε από νωρίς να αντιλαμβάνεται σε τι διχαστικό και τελικά φασίζοντα δρόμο οδηγούσε τη χώρα το ΠΑΣΟΚ. Στη συνειδητοποίηση αυτή βοήθησαν οι λίγες αλλά εύγλωττες φωνές ορισμένων ερασιτεχνικών ανοιχτών και ουσιαστικά ανένταχτων πνευμάτων.

Από τέτοιες φωνές πρωτακούστηκε ο πιο κριτικός, αγνός και ορθός λόγος σχετικά με το χαρακτήρα της διαχείρισης της εξουσίας από το ΠΑΣΟΚ. Ο λόγος αυτός προετοίμασε το πολιτικό κλίμα, που τον Ιούνιο του 1989 επέβαλε τη λύση της κυβέρνησης Τζαννετάκη. Ήταν μια από τις λίγες στιγμές που η δράση των επαγγελματιών πολιτικών μας χαρακτηρίστηκε από έξαρση, έμπνευση και αυταπάτηση. Γιατί η κυβέρνηση Τζαννετάκη, που κατέργησε στην πράξη την ιδεολογικά καθορισμένη εμπάθεια μεταξύ αριστερών και δεξιών, επισήμανε στον ελληνικό λαό, ότι η χώρα δεν κινδυνεύει από το κατακόρυφο επίπεδο εκατέρωθεν του οποίου παραδοσιακά διατάσσονταν οι δεξιές και αριστερές πολιτικές δυνάμεις, αλλά από ένα άλλο ουσιαστικό διαχωρισμό: των πολιτικών δυνάμεων που υποτάσσουν τους θεσμούς στο κόμμα και που μετέρχονται κάθε μέσον — ακόμα και ένα νέο διχασμό — για να κρατηθούν ή να αποκτήσουν την εξουσία, κι εκείνων που παίζουν το πολιτικό παιχνίδι σύμφωνα με τους κανόνες της δημοκρατίας.

Δυστυχώς για τον τόπο (και για την ίδια, αλλά αυτό είναι άλλη ιστορία) η Αριστερά εμφανίζεται σήμερα να επανακάμπτει στην προ του 1985 πολιτική της συμμαχίας των «δημοκρατικών προοδευτικών» δυνάμεων θεωρώντας τους κατηγορούμενους του Ιουνίου '89 ως τους αξιόπιστους πολιτικούς της εταιρίας. Σε ένα τέτοιο «σενάριο» η κάθαρση δεν χωράει. Οι πολιτικές δυνάμεις όμως οφείλουν να ολοκληρώσουν την προσπάθεια που ξεκίνησε τον Ιούνιο του '89 με την κυβέρνηση Τζαννετάκη. Το απαιτεί μια σημαντική μερίδα πολιτών, από τις πιο αντικειμενικές και ανυστερόβουλες.

ΓΡΑΦΤΕΙΤΕ
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΕΣ
ΣΤΟ
ΑΝΤΙ

Η ΕΓΧΩΡΙΑ ΝΟΜΕΝΚΛΑΤΟΥΡΑ

του Μανώλη Βασιλάκη

Πάντα το πυρ εξελθόν καταλύσεται

■ acit indignatio versum¹ η οργή ποιεῖ
■ το στίχον. Θεία μανία ξύναυλος επετέ-
θην εις την ηγεσίαν του ΚΚΕ με άρθρο
το φιλόξενο ΑΝΤΙ¹ εκφράζοντας την οδύνη
για την επαπειλούμενη πορεία της Αριστεράς
ρος τον όλεθρο, τον εξανδραποδισμό, και την
γανάκτηση για το σύνολο των μεθοδεύσεων
υρίως του Περισού. Δεν περιμέναμε βε-
αίως από ένα κείμενο πρώην «υπηκόου» να
μυιοποιηθούμε. Άλλωστε οι άνθρωποι αυ-
τοί είναι ανίκανοι να κατανοήσουν και αυτή
αίτην την αγωνία μας, πολλώ δε μάλλον που
απαίτησός μας να διαγραφεί ο σπουδαρχίδης
ρ. Φαράκος μας έθεσεν αυτομάτως στις τά-
ξεις του «εχθρού». Δεν κατελήφθημεν από μο-
χμανία εναντίον της αλωπεκίζουσας ηγεσίας
του ΚΚΕ ούτε εργολαβικώς αναλάβαμε το έρ-
ον της εκπόρθησης των τσιμπουριών και της
έριξ αυτών εξώδους Αυλής (Αυτό είναι το ελά-
στο που θα 'πρεπε να γίνει). Ωστόσο έφθασε
ώρα να λογοδοτήσουν. Τα στοκαρισμένα ε-
πιτέρυγα που περιέφεραν στην εκλογική λι-
πνεία —δότε τον οβολόν σας, ό,τι έχετε ευχα-
σηση, δώστε και σώστε—, παριστάνοντας
ως αιειπάρθενους και τους ανήξερους, δεν
μυοφλάρουν ούτε συγκινούν πλέον. Τέττι-
ες πληβείοι είναι, μονότονοι, μονολιθικοί, ο-
μοιομορφικοί, ομόφωνοι, εντελώς αγράμματοι,
ου των οικιών αυτών εμπιπραμένων γεγωνυία
ή φωνή άδουσιν: Αντέχουμε ακόμη. Εμάς μας
ήπσαν αν τους αντέχουμε; Δυστυχώς γι' αυ-
τούς άλλως έδοξε τω λαώ, κι ας φενακίζονται
ας γαυριούν όσο θέλουν.

Δεν χρειάζεται να προσπαθήσουν άλλο για
μας πείσουν ότι είναι αδελφοποιητοί, του αυ-
τού αλεύρου με τη συμμορία του ΠΑΣΟΚ. Πρώ-
τη διδάξαντες τον λαϊκισμό, πρώτοι τη σκύ-
μηση και ιδιοποίηση των αγώνων και θυσιών
του λαού, πρώτοι τα ιεροδικεία του κινήματος,
και οι πρώτοι γανωματήδες του «υπαρκτού
σοσιαλισμού» και δη του βαλκανικού τύπου
ιφρίζουνε τώρα το ελιξίριο δια την ανάστα-
ν του πτώματος νέου τύπου, με τα καινούρ-
γα συναξάρια, τα θυμιατά, τις κολακείες, τις
πτείες, τα ξόρκια, σε συλλειτουργό επανα-
στατικών. Τώρα, πώς πρώτοι διδάξαντες αυτοί,
ήπστησαν φορτηγοί όνοι του Λε Παπ αυτό εί-
ναι θέμα οικονομίας της... φύσης.

Τους οίδα, τους έζησα, υπηρέτησα τη στρα-
ωτική μου θητεία εις την ΚΝΕ, το ΚΚΕ και τον
«Ριζοσπάστη». Θα ήμουν κάπου 20 χρονών ό-
ταν ο νυν Προκαθήμενος του Κόμματος μου ε-
ήτησε να τον πληροφορήσω για κάποια συζή-
τησή μας με τον Λιποτάχτη (τι μας έλεγε ο ασε-
ής), και τούτο μου το έθεσεν ως καθήκον επα-
στατικών: «Στον χώρο του ο καθένας από
ας πρέπει να είναι το μάτι και το αυτί του
όμματος». Κι από τα χείλη τους άκουσα για
πρώτη φορά την κομματική ορολογία: «δια-
ρουμενίστικα», «βρωμοκομμουριάρηδες»²
κ.τ.λ. (Ο Κουρής είναι πιο πρωτόγονος όμως
ότι διαπράττει τη βλακεία να τα γράφει κιό-
ας).

«Από τότε που έγινα μέλος του ΚΚΕ αισθάνο-
μαι ότι έχω ευθύνη για όλα τα σφάλματά του»,
πε κι έγραψε πρόσφατα πολλές φορές ο

διευθυντής του «Ριζοσπάστη». Νά την πάλι τη
συλλογική ευθύνη —μόνο όταν πρόκειται για
σφάλματα τη θυμούνται, οι τυχόν επιτυχίες α-
νέκαθεν οφείλονται αποκλειστικώς στην ηγε-
σία—, που θα συσπειρώσει, νομίζουν, τους κα-
τά συρροήν και κατ' εξακολούθησιν εξαπατη-
θέντες. Και κερατάδες και δαρμένοι; Ε, όχι βέ-
βαια! Τώρα εφτάσαμε στο τέλος. Η τελευταία
επιλογή τους, το τελευταίο διαλεχτικό «ποιоти-

κό» τους άλμα κατευθείαν στο βόθρο της «Αυ-
ριανής» —πατώνετε;— μόνο με τις συμφωνίες
του Λιβάνου μπορεί να συγκριθεί όσον αφορά
την τελευταία πράξη της τραγωδίας της αρι-
στερής ιδιοκτησίας τους. Πολλοί φίλοι με ρω-
τούν: «μα είναι δυνατόν; Δεν εξηγείται
λογικά...». Κι εγώ με τη σειρά μου ερωτώ: «Σας
έχει μαγνητοφωνήσει ο Παπανδρέου, σας
“κρατάει” μήπως με τομπροΚΥΠίτικα μέσα;».

Μα εγώ ποιος είμαι; Ποιοι είμαστε εμείς, οι
σημερινοί 35-40άρηδες αριστεροί; Σπεύδω να
τονίσω ότι τουλάχιστον μια μεγάλη μερίδα μας
δεν αποδέχεται τον χαρακτηρισμό «γενιά ήτ-
τας». Αγαπήσαμε την επανάσταση, την εξέγερ-
ση, θελήσαμε να 'ναι η ψυχή μας ένα παράθυ-
ρο στο λυκαυγές ή ένας κρατήρας κρασί. «Εδώ
και τώρα» θέλαμε την επανάσταση, την κοινω-
νική δικαιοσύνη υλοποιούμενη, κι ελευθερία
και φως, κι εκείνοι —προστάτες άγιοι, προφή-
τες, σε απευθείας μέθεξη μετά του θείου...
Ιωσήφ—, μας υποδείκνυαν τον τρόπο, το δρό-
μο, την προοπτική, μ' έναν λόγο, το «προτάρ-
ς», και μας διαβεβαίωναν ότι το αποκρουστικόν ιμ-
περιαλιστικόν τέρας και εν γένει το «ξένο και
ντόπιο κατεστημένο» πνέει τα λοίσθια, βρίσκε-
ται στο ανώτατο και τελευταίο στάδιο της πα-
ρακμής, της σήψης του, εξ ου και οι λυσσασμέ-
νοι του σπασμοί... Σαν τη Λερναία Ύδρα, πολυ-
πλόκαμον, χρησιμοποιώντας τις υπόλοιπες αλ-
λά όχι ανεξάντλητες εφεδρείες του, διέφευγε
το μοιραϊόν. Ανάμεσα σ' αυτές και οι δεξιοί οπ-
πουρτουμιστές της αναθεωρητικής ομάδας και
οι λοιποί σοσιαλδημοκράτες, που ρίχνανε «νε-
ρό στο μύλο της αντίδρασης». Οψόμεθα (τρεις).
Τέτοιες «επιστημονικές» αναλύσεις «υπό το
φως των τελευταίων επιτυχιών του υπαρκτού
σοσιαλισμού, και πρώτα απ' όλα της Μεγάλης
Σοβιετικής Ένωσης, που όπως ετόνισε ο σ. Λ.
Μπρέζνιεφ...».

Ο «υπαρκτός σοσιαλισμός» ήτο μεγάλος και
θαυμαστά τα έργα του: Πάνω κει, στο Δούνα-

βη, στο Βόλγα, στη Σιβηρία, σε απέραντα εργο-
τάξια, ρωμαλέοι, ροδαλοί, υπερήφανοι προλε-
τάριοι μάχονταν, έχτιζαν το κόκκινο μέλλον
της ανθρωπότητας, την ανθρώπινη ευτυχία.
Με τα γονίδια του Λυσένκο προικισμένοι, τρε-
φόμενοι με το μάννα της σοβιετικής πατρίδας,
την αμβροσία του σοσιαλισμού, την αλή (σε
ρόφημα, αμπούλες, ενέσιμη), εμβολιασμένοι
προληπτικώς για κάθε αστική υποτροπή, συνή-
θεια ή επιρροή, κοινώς με επαναστατικήν λο-
βοτομή, χτίζανε το «νέο κόσμο της προκοπής
και της δουλιάς»³. Κάποιες δειλές απορίες ή ε-
ρωτηματικά μας είτε υποτονθορισμοί μας ήσαν
κατά τους αυστηρούς «καθοδηγητές» μας,
προϊόν μικροαστικών καταλοίπων και πλημμε-
λούς αφομοίωσης του Μαρξισμού - Λενινισμού
και του Προλεταριακού Διεθνισμού. Κι όταν
«κάποιος» μας είπε γενίτσαρους, σηκώθηκε ου-
ρανομήκης η επαναστατική μας φλόγα να τον
κάψει. Ήταν όμως πολύ ψηλός κι εγλίτωσε.

Όλα αυτά συνέβαιναν τη λίθινη εποχή, οπό-
τε με ιλιγγιώδη ταχύτητα ο «σοσιαλισμός», η
«παλλαϊκή δημοκρατία», θα περνούσαν πλέον
καθοδηγούμενοι από τα στιβαρά χέρια του σ.
Μπρέζνιεφ, στην ιδανική κοινωνία, και θ' άρχι-
ζε «η πραγματική ιστορία της ανθρωπότη-
τας»⁴, δηλαδή θα περνούσαν στον κομμουνι-
σμό ένθα ουκ έστι πόνος ή λύπη:

Διότι πρέπει σ' αυτή τη φάση «να παραταθεί
ο μέσος όρος ζωής του ανθρώπου στα 150-200
χρόνια, να εξαφανιστούν οι μεταδοτικές αρ-
ρώστιες, να μειωθούν στο ελάχιστο οι μη μετα-
δοτικές, να νικηθούν τα γηρατεία και η κούρα-

MAYPOMIXAΛH 7

Books and comics
from USA
at very cheap prices

Fiction
and non-fiction
books

We have thousand titles of
books: Novels, scientific
books (computer, economy,
psychology, biology, history,
geography etc.).

Movie classics, rare art
books and magazines for col-
lectors

Rare Comics (Marvel, DC
etc.).

ΣΤΕΛΙΟΣ ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΣ
ΦΙΛΟΛΑΟΥ 151,
ΤΗΛ. 7015292

Τέρμα Τρόλεϋ
ΑΓ. ΑΡΤΕΜΙΟΥ Νο 4

ση, να κατορθωθεί η επαναφορά στη ζωή σε περιπτώσεις πρόωρου τυχαίου θανάτου (...)⁵.

Σας φαίνεται απίστευτο, ε; Και όμως είναι πέρα για πέρα αληθινό.

Κι εμείς, το 1973, 1974, 1975... με την αρτεσιανή ορμή μιας νιότης απελευθερωμένης από τη χουντική αναμόρφωση παγιδευτήκαμε. Δεν τα διαβάσαμε όλα αυτά γιατί είχαμε να αντιμετωπίσουμε τα άμεσα πρακτικά επαναστατικά καθήκοντα. Μας έφταναν άλλωστε οι ερμηνείες των φωτισμένων καισαροπαπών ηγετών-αγίων. «Α! πρέπει να γίνετε απ' ατσάλι» / σαν ήμαστε μικροί μας είπαν οι δάσκαλοι. / Και κάναμε μασέλες σιδερένιες / αρτηρίες μπακιρένιες... Κι ενώ ο Λιποτάκης είχε προφητεύσει ήδη του αλουμινίου την εποχή, εμείς δεν τον ακούγαμε. Ήτο κι αυτός «προδότης». Ναι, κι εγώ παιδί σας ήμουνα, ελεήστε στραβοί τον ανοιχτομάτη, και τώρα τι να πεις, ψυχή μου... το βρήκατε, μας ματιάσανε, Θεέ μου / φύλαξέ μας απ' το μάτι / πνίξαμε το γάτο —το μουστακαλή — και γελάσαμε κομμάτι. Τι λέτε, Αργείοι;

Ο Λένιν έπλασε το νέο κόσμο, τον ατσάλινο σε 10 μέρες. Κι ενώ με τα δυο του τα χεράκια πλάθει πλάθει κουλουράκια, ολοστρόγγυλα μηδενικά τα νέου τύπου ανθρωπάκια, ταυτοχρόνως συμπλήρωνε και το ταμείον της Αγίας Γραφής Του με «αιώνιες αλήθειες», «νομοτέλειες», «αρχές» και «βήματα», που θα οδηγούσαν τον άνθρωπο στην κοινωνία της προκοπής, της δικαιοσύνης, της ισότητας. Το ταμείον αυτό κατάντησε οδηγός επαναστατικής μαγειρικής σε 55 τόμους. Βουστροφροδόν διάβασα εσχάτως λενινισμό. Όλα ίδια γεύση:

Εγώ η θέσις, εγώ και η αντίθεσις / η λύσις εδώ προηγείται του προβλήματος, / το πρόβλημα επαληθεύει τη λύση. / Ιδού τα σιλό για ηφαίστεια / ιδού ο ενεργός Παράδεισος / να και οι αποχυμωτές μυαλών. / Μυαλά σωτέ / μυαλά πανέ / ποσέ, πανέ (...) / σωτέ, πανέ, ποσέ, πατέ. / Πριν μαγειρευτούν πρέπει να βράσουν / απαραιτήτως η μεμβράνη / η τσίπα δηλαδή, αφαιρείται / μετά το βράσιμο, συνήθως⁶.

Η εγχώρια νομενκλατούρα βεβαίως ούτε τσίπα διαθέτει. Ενέμετο, εγγέυετο, απολάμβανε την επαναστατική εξουσίαν εις τις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού, ΤΑ ΕΓΝΩΡΙΖΕ ΟΛΑ, ασκούσε κι αυτή με τη σειρά της εδώ τη μικροεξουσία της κατά τα πρότυπα των αδελφών κομμάτων, και ΣΥΝΕΙΔΗΤΑ παραπλανούσε το λαό προβάλλοντας τις δήθεν κατακτήσεις των «ιδανικών» αυτών κοινωνιών. Για δε τους αμφισβητίες, μετέτληε όλα τα μέσα λασπολογίας, συκοφαντίας, χαφιεδισμού, όλα αυτά που καταδίκασε όταν εστρέφοντο εις βάρος της, και τα οποία δεν μπορούσε να τα εφαρμόσει εδώ «πλέρια» ένεκα... οι συνθήκες. Μια τελευταία υποτροπή τους είναι η επίθεση στον πρόεδρο Β. Χάβελ, που από «πράκτορας του ιμπεριαλισμού» υποβαθμίστηκε σε «συνήγορό του»⁷. Λες και το έχουν θέσει ως στόχο να δικαιώσουν ως και τον Γεωργαλά και τον Θεοφύλακτο Παπακωνσταντίνου...

Αυτοί οι άνθρωποι προσβάλλουν βάνουσα τη νοημοσύνη μας και την αισθητική μας. Όλες τις δαγκωνιές της ψεύτικης ηθικής τους, τα βάφτισαν όνειρα, οράματα, απτές αποδείξεις, συντροφικότητα κλπ. κλπ., επιδιδόμενοι σε άκρατο λαϊκισμό σε συνθήκες θερμοκηπίου που δημιούργησε η εξίσου ανόητη παραδοσιακή Δεξιά με τη μισαλλοδοξία της. Και τώρα στις

μέρες του οφλισκάνειν την αισχύνην και τον γέλωτα, επιμένουν εις την πεπατημένην με επικεφαλής γνωστούς και μη εξαιρετέους, με τα γνωστά και δοκιμασμένα όπλα τους «παρά πόδα». Με νέες (;) όμως «μέθοδες»: της Μπάμπουσκας του Συνασπισμού, που η καρδιά της, το συμπαγές ειδώλιον στο βάθος, είναι σταλινικό 24 καρατίων.

Εχαθήκατε, αφεύκτως θα χαθείτε. Μετά ταύτα τι δράσομεν; Ένα βήμα μπρος —δέκα πίσω ή πόδια μου βοηθάτε με; Όπως διδάσκει ο...Λένιν: Εν ακαρεί, μάγκες, αδειάστε μας τη γωνιά. Είναι 1990. Ή όπως «διδάσκει» ο Λιποτάκης⁸, ήδη από το 1958, «Μα ήρθε τ' αλουμινίου η εποχή (...) / θα πάει κι ετούτη η ζωή / όπως επήγε κι η άλλη; Προσθέσαμε ένα ερωτηματικό στον στίχο του κι ελπίζουμε να συμφωνεί σήμερα. Το Ελελεύ! Ελελεύ! ακούγεται τρομερό, ανελέητο. Κι όσο κι αν μας είναι επώδυνο, όσο κι αν μας φορέσανε χιτώνες Διηάνειρας, όσο κι αν μας δημιούργησαν χίλιες δυο ενοχές, θα πρέπει να προχωρήσουμε, να βρούμε τον δρόμο μας, κι ας είναι η πείρα αρνητική και θετική πολυτιμη.

Η Αριστερά χρειάζεται νέα ταυτότητα, νέο αίμα (εντελώς μεταφορικά βεβαίως, μη μας παρεξηγήσουνε και πάλι οι όσιοι), και προπαντός ευαισθησία κοινωνική, ανθρωπινή. Τώρα που τα εν δυνάμει γκρουπούσκουλα θα απελευθερώσουν τους υπηκόους, τις «μάζες», όσοι αισθανόμαστε πολίτες θα πρέπει να βρούμε τον εαυτό μας, να αρθρώσουμε έναν πολιτικό λόγο τίμιο, ειλικρινή, και μακριά από μας η αλαζονεία και οι ολωλότες οριστικώς -ισμοί και οι εκφραστές τους. Να βρούμε τρόπο ουσιαστικής αντίστασης και έκφρασης. Ας μην παγιδευτούμε σε σχήματα εγκαθέτων και ενεργούμενων τους που ήδη κυοφορούνται.

1. Τεύχος 433, 29.3.1990

2. Τ' ακούς, «πράκτορα του ΑΝΤΙ»;

3. Η λέξη «δουλειά», κατά το περί ορθογραφίας φηρμάν των εκ Τασκένδης διδασκάλων του Γένους, από το 1974 και εντεύθεν γράφεται με γιώτα (δουλιιά), διότι με την ...αστική ορθογραφία θυμίζει τη δουλεία.

4. Ακαδημίας Επιστημών της ΕΣΣΔ, Βάσεις Μαρξισμού-Λενινισμού, σελ. 328.

5. Στο ίδιο, σελ. 329-330.

6. Το έγγραφο τον Ιανουάριο του 1988, όταν διάβασα μια συνέντευξη του Φ. Κάστρο στον Ιταλό δημοσιογράφο Τζιάνι Μινά, όπου ισχυριζόταν ότι εκτός από την θέση, ο ίδιος, αυτοπροσώπως, ενσάρκωνει και την αντίθεση. Αυτά παθαίνουν οι επαναστάτες όταν παραμένουν στην εξουσία επί 30 και πλέον συναπτά έτη.

7. «Ριζοσπάστης», 23.3.1990. Ο «Ρ» σε σχόλιό του ισχυρίζεται ότι ο Χάβελ «δείχνει και τον δρόμο. Εμπρός για ένα νέο βομβαρδισμό των «τρομοκρατών» της Λιβύης! Είναι αμετανόητοι συκοφάντες οι άνθρωποι.

8. Οποία τιμή να είναι από τότε «λιποτάκης». Ο Λιποτάκης είναι ο Γιάννης Θεοδωράκης, που όταν οι άλλοι «δένανε το ατσάλι» εκείνος έπινε πρωτόραξη και δραπετεύε στα ηχοχρώματα των στίχων του, εκσφενδονίζοντάς τα στον χρόνο, να ζουν τη δική τους ζωή πια σε πελάγη απλωμένα.

ΕΙΔΙΚΕΥΜΕΝΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΦΩΤΟΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΣΙΑΣ

Ε. ΣΑΜΙΟΥ

- Επεξεργασία κειμένου
- Desktop Publishing (Σελιδοποίηση)
- Προγράμματα Οπτικής Αναγνώρισης Χαρακτήρων (O.C.R.) για κατάργηση της πληκτρολόγησης
- Εκτύπωση σε Φωτοσύνθεση
- Εκτύπωση σε Laser
- Scanners (για μίξη εικόνων στο κείμενο)

- Γλωσσική Επιμέλεια
- Στοιχειοθεσία ακόμα και των πιο εξειδικευμένων Μαθηματικών κειμένων
- Στοιχειοθεσία σε όλες τις Δυτικοευρωπαϊκές γλώσσες
- Μεγάλη ποικιλία γραμματοσειρών
- Ταχύτατη παράδοση
- Εκτύπωση σε films

Είμαστε οι πρώτοι που εφαρμόσαμε την ηλεκτρονική στοιχειοθεσία στην Ελλάδα. γι' αυτό είμαστε και οι πιο ειδικοί.

Θεμιστοκλέους 23-25, 106 77 Αθήνα, 2ος όρ., Τηλ. 3609449, 3640745

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Η συζήτηση για την Αριστερά δεν σταματάει βέβαια εδώ. Θα συνεχιστεί, γιατί σε κανέναν δεν πρέπει να αναγνωρισθεί ή να κατοχυρωθεί η ιδιοκτησία της. Εάν το άλας μαρανθεί...

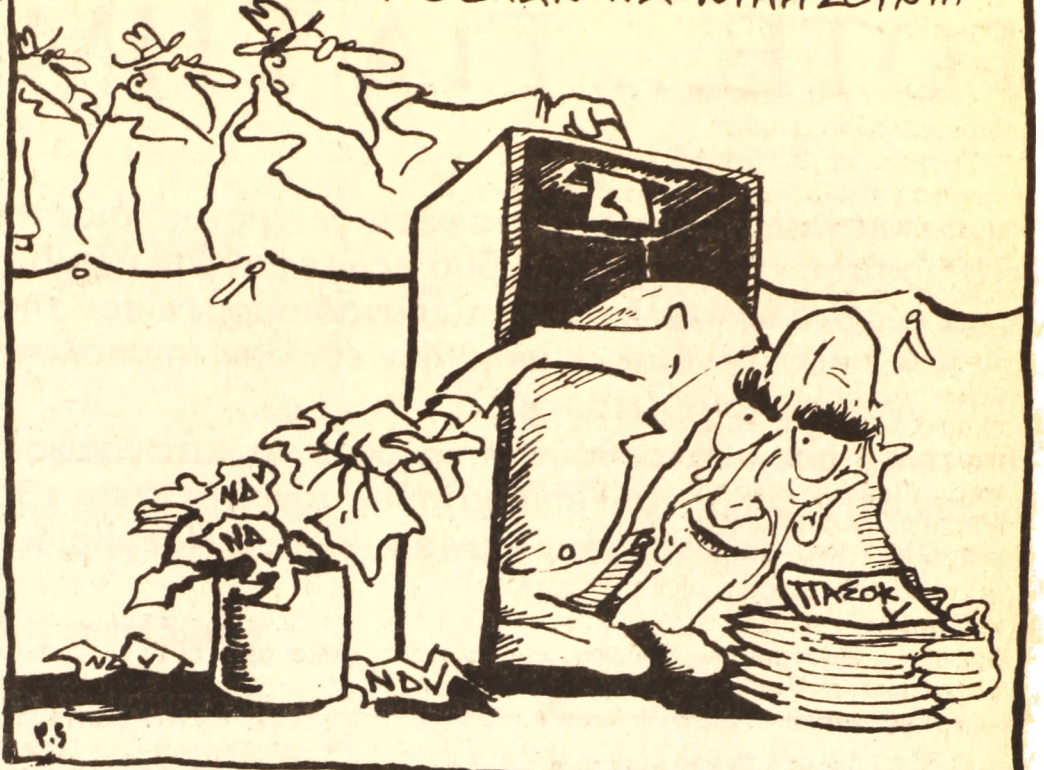
THE ELECTIONS ARE HERE... AGAIN.

BY P. STANLEY.

ΟΙ ΑΝΤΙΠΑΛΟΙ...

ΘΑ ΘΕΛΑΝ ΝΑ ΝΙΚΗΣΟΥΝ...

ΑΝΤΑΓΩΝΙΖΟΝΤΑΙ .....

ΠΙΕΖΟΝΤΑΙ...

ΚΑΙ ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ...

ΤΟΤΕ... ΓΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Τρεις εκλογικές αναμετρήσεις μέσα σε χρονικό διάστημα λιγότερο του ενός έτους. Οι δυο πρώτες έχουν ήδη διεξαχθεί με τα γνωστά αποτελέσματα που αναδιαμόρφωσαν τη διάταξη των πολιτικών δυνάμεων, αλλά δεν έδωσαν την πολυπόθητη αυτοδυναμία στο πρώτο κόμμα.

Οι στήλες που ακολουθούν επιχειρούν να καταγράψουν το προεκλογικό κλίμα που επικρατούσε την τελευταία εβδομάδα πριν από τις εκλογές του Ιουνίου και του Νοεμβρίου.

Επιμέλεια: ΝΙΚΟΣ ΧΙΟΣ

ΕΚΛΟΓΕΣ 18ης ΙΟΥΝΙΟΥ 1989

ΚΥΡΙΑΚΗ 11 ΙΟΥΝΙΟΥ 1989:

Απομένουν επτά ημέρες (5 εργάσιμες) έως την προσέλευση των Ελλήνων ψηφοφόρων στις κάλπες. Το ΠΑΣΟΚ που κυβέρνησε τη χώρα για μία οκταετία μέσα από μία πορεία ψευδαισθήσεων, ανακολουθιών, εξοστρακισμών κτλ. οδεύει προς τις εκλογές με την ηγεσία του αναμειγμένη σε σωρεία σκανδάλων οικονομικού και πολιτικού χαρακτήρα με ποινικές συνέπειες. Προβάλλει ως κεντρικό του σύνθημα «Το ΠΑΣΟΚ είναι εδώ», ενώ διακηρύσσει σε όλους τους τόνους ότι —παρά τη «σκανδαλογία»— θα είναι ο νικητής των εκλογών.

Ο πρόεδρος της ΝΔ Κ. Μητσοτάκης διαβεβαιώνει ότι το κόμμα του θα σχηματίσει αυτοδύναμη κυβέρνηση μετά την ανακοίνωση των εκλογικών αποτελεσμάτων. Μάλιστα, οι φίλα προσκείμενες προς τη ΝΔ εφημερίδες δημοσιεύουν και ονόματα πιθανών υπουργήσιμων στελεχών του κόμματος.

Ο Συνασπισμός από την πλευρά του ζητά την ψήφο των πολιτών ώστε να «καταστεί ισχυρός» και συνεπώς να «αλλάξει ο πολιτικός χάρτης της Ελλάδας».

Η συμπρωτεύουσα έχει την τιμητική της. Η ΝΔ πραγματοποιεί την προεκλογική της συγκέντρωση. Τη Δευτέρα θα ακολουθήσει το ΠΑΣΟΚ. Πιστοί στις παραδόσεις, οι οπαδοί και των δύο μεγάλων κομμάτων θα εναγκαλισθούν αγρίως το Σάββατο το βράδυ στο κέντρο της Θεσσαλονίκης. Αποτέλεσμα: 39 τραυματίες, εκ των οποίων οι τρεις σοβαρά. Ο «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ» θα σχολιάσει:

«Μόλις έκλεισαν τον κύκλο των ροζ σκανδάλων τους, πριν καλά καλά συνέλθουν από τις αμοιβαίες λασπομαχίες στις κρεβατοκάμαρες, βγάλαν τους λαστούς, τα κοντάρια και άλλα είδη... σύγχρονης πολιτικής αντιπαράθεσης».

Η «ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» φιλοξενεί συνεντεύξεις των δύο «μονομάχων». «Ερχόμενοι στην εξουσία —λέει ο Κ. Μητσοτάκης— έχουμε σαφώς δύο τετραετίες τουλάχισ-

τον. Εγώ θα είμαι ο πρωθυπουργός αυτή την οκταετία. Όχι παραπάνω».

Και προχωρά σε εκτιμήσεις:

«Πρώτον, δεν πιστεύω ότι θα έχω μέτωπο εναντίον μου. Φοβούμαι ότι θα συμβεί το αντίθετο. Δεν θα έχω αντιπάλους. Είναι πρόβλημα κι αυτό. Εγώ θα ήθελα η κυβέρνησή μου να έχει ισχυρή αντιπολίτευση. Τη βοηθάει, είναι κίνητρο για να γίνει καλύτερη. Δεν θα έχω αντιπάλους. Ένα διαλυμένο ΠΑΣΟΚ με ή χωρίς Παπανδρέου (θα είναι χειρότερα για το ΠΑΣΟΚ και να μείνει ο Παπανδρέου) μια Αριστερά που θα έχει τα δικά της προβλήματα. Θα παίζουμε μονότερμα μετά τις εκλογές».

Ο πρόεδρος της ΝΔ δεν θα «δυσκολευθεί» να ονοματίσει και τον πρόεδρο της Δημοκρατίας:

«Η ΝΔ πρέπει να προτείνει για πρόεδρο της Δημοκρατίας τον Κωνσταντίνο Καραμανλή. Δεν ξέρω αν ο ίδιος το θέλει ή αν θα το δεχθεί. Αλλά η δική μου άποψη είναι αυτή. Και ελπίζω ότι θα τον ψηφίσουν όλοι. Θα γίνει ο Καραμανλής πρόεδρος με τριακόσιες ψήφους».

Ο Α. Παπανδρέου στη συνέντευξη του ερωτηθείς περί λαϊκισμού θα πει:

«Όπως γνωρίζετε, η δική μου θέση από πολύ χρόνο, μήνες τώρα, όταν μπήκαμε σε μια άτυπη προεκλογική περίοδο, ήταν ότι δεν προτιθέμεθα να κάνουμε παροχές, ότι η κυβέρνηση θα σταθεί στο έργο που έχει επιτελέσει και ότι δεν θέλουμε να υποθηκεύσουμε το μέλλον, που είναι πάρα πολύ κρίσιμο για τον τόπο μας.

Αυτές οι θέσεις οι δικές μου παρέμειναν και παραμένουν».

(σ.σ. Παρόλα αυτά, το σύνθημα «Τσοβόλα δώστα όλα» έχει προηγηθεί).

Τι προβλέπει για τις μετεκλογικές εξελίξεις και τον ίδιο, ο πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ;

«Πιστεύω ειλικρινά ότι θα είμαστε κυβέρνηση. Έως τώρα τουλάχιστον στις προβλέψεις μου δεν έχω πέσει έξω, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είμαι προφήτης κι ότι δεν θα πέσω έξω αυτή τη φορά. Είχα ερωτηθεί εάν μου πάει ο ρόλος της αντιπολίτευσης και η απάντησή μου ήταν ότι κυρίως σ' αυτόν εθήτευσα».

Την επομένη ο Α. Παπανδρέου θα μεταβεί στη Θεσσαλονίκη προκειμένου να μιλήσει στην προεκλογική συγκέντρωση του κόμματός του. Στο πλαίσιο αυτό, έ-

νας νέος πολιτικός αστέρας θα γεννηθεί: ο διοικητής του Γ' Σώματος Στρατού, αντιστράτηγος Κ. Σπηριούνης, ο οποίος είχε διατάξει τους επικεφαλής των στρατιωτικών μονάδων να παρευρίσκονται στην υποδοχή του Α. Παπανδρέου. Είναι η επιλογή του «στρατηγού» στο δίλημμα με ποια ιδιότητα επισκέπτεται ο Α. Παπανδρέου τη συμπρωτεύουσα. Ως πρωθυπουργός.

Διλήμματα και βασιλιάδες

Ένα άλλο δίλημμα τίθεται συνεχώς προς το Συνασπισμό: Με ποιους θα συνεργασθεί μετεκλογικά. Ο Χ. Φλωράκης στη συνέντευξή του στο Ζάππειο τη Δευτέρα θα προσδιορίσει ως εξής τα χαρακτηριστικά της κυβέρνησης που προτει-

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 177
Ανδρέας Εκκλήση στους αριστερούς να του δώσουν αυτοδυναμία για φράγμα στη Δεξιά

ΒΟΗΘΗΣΤΕ
Φλωράκης **ΘΑ**
ΠΛΗΡΩΣΕΙΣ

νει ο Συνασπισμός: πρώτον φερέγγυα πρόσωπα του ευρύτερου δυνατού προοδευτικού, δημοκρατικού φάσματος. Πρόσωπα που δεν θα έχουν ούτε ποινικές, ούτε κορυφαίες πολιτικές ευθύνες για τα σκάνδαλα· δεύτερον, η κυβέρνηση θα έχει ένα πρόγραμμα προοδευτικής κατεύθυνσης αλλά και θα παρέχει και τις εγγυήσεις για την εφαρμογή του προγράμματος αυτού· τρίτον, η κυβέρνηση δεν θα στηρίζεται σε αυτό που λέμε στην «ενός ανδρός αρχή»· τέταρτον, θα στηρίζει το εισόδημα των εργαζομένων και των αγροτών· πέμπτο, θα πάρει μέτρα για την αναζωογόνηση της οικονομίας. Θα θέσει το δημόσιο τομέα κάτω από τον κοινοβουλευτικό έλεγχο. Θα κάνει δικαιότερο το φορολογικό σύστημα.

«Εμείς θεωρούμε —θα πει ο Χ. Φλωράκης— ότι τις πρώτες και κύριες πολιτικές ευθύνες για την κατάντια αυτή του τόπου μας και τα αδιέξοδά του την έχει ο πρωθυπουργός της χώρας, ο κ. Α. Παπανδρέου. Και θα 'ταν παράξενο, πως να μην τις έχει δηλαδή. Πρωθυπουργός είναι. Θα πληρώσει».

Εξίσου σαφής και κατηγορηματικός είναι και ο Μιμης Ανδρουλάκης, με αφορμή «ανοίγματα» του Α. Παπανδρέου προς την Αριστερά:

«Λίγες μέρες πριν τις εκλογές, ένα μεγαλόψυχο χέρι συνεργασίας προσφέρεται στην Αριστερά. Είναι το ίδιο χέρι που έπνιξε τις ελπίδες του λαού, το χέρι που εφάρμοσε αντιλαϊκή πολιτική, το χέρι που βάζει κοριοί στα τηλέφωνα μας, το χέρι που έστησε τον Κοσκωτά, το

χέρι που κατευθύνει τον Μένιο, τον Τόμπρα, τον Λούβαρη, το χέρι που διευθύνει το βόθρο της "Αυριανής", το χέρι που γράφει τον Φλωράκη βιομήχανο και τον Κύρκο πράκτορα της CIA... Μα το χέρι αυτό δεν το πιάνει κανείς... Λερώνει, λερώνει, μας φωνάζει ο λαός

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ

Συγκλονίστηκε η Αθήνα

ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ

«Δεν είναι σε θέση να κάνει προτάσεις αυτός που είναι υπόδικος στη συνείδηση του λαού, αυτός που θα καταδικαστεί την Κυριακή, αυτός που το άστρο που έδυσε οριστικά, αυτός που τη Δευτέρα θα έχει τεθεί εκτός μάχης με την ψήφο του λαού. Κανένα δεν θα ξεγελάσει. Ο "βασιλεύς είναι γυμνός" και τα είδωλα θα καταρρεύσουν την Κυριακή»

(NEA 14 Ιουνίου)

Φοβού τους Δαναούς...

«Όταν ακούω πως είπε χθες το βράδυ ότι είναι ενάντια στη χυδαιότητα, ετοιμάσου, λέω, Χαρίλαε, για καμιά επίθεση, από την "Αυριανή" και το "Δημοκρατικό Λόγο" αύριο το πρωί»

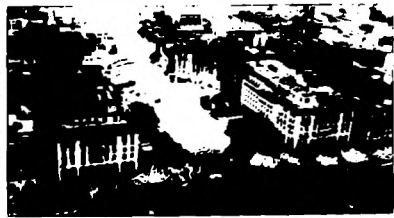
Χαρίλαος Φλωράκης (12/6) για τον Ανδρέα Παπανδρέου

Κατά τη διάρκεια εκείνης της προεκλογικής περιόδου εκτός από την εγκυκλοπαιδική λειτουργία των «ροζ κασετών» θα μάθουμε πολλά —πρωτοστατούντος του συγκροτήματος του Ταύρου— για τα περιουσιακά στοιχεία και τις ατλαντικές «connections» ηγετικών στελεχών του Συνασπισμού.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

«Τη Δευτέρα ορκίζω κυβέρνηση»

ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ
Ο ΜΗΤΣΟΤΑΚΗΣ

Σκηνοθεσία
επισημοποίησης

Η Πελοπόννησος
ψηφίζει ΝΔ

Να τι γράφει, μεταξύ άλλων, η ΑΥΡΙΑΝΗ (11 Ιουνίου) στο σχόλιό της με τίτλο «Κάνουν τις... πάπιες!...»

«ΕΚΕΙΝΟ όμως που μας κάνει φοβερή εντύπωση, είναι ότι από προχθές που αποκαλύψαμε τη βίλα της Δαμανάκη και το κότερο του Φλωράκη έχουν καταπιεί τη γλώσσα τους και οι

τρεις φυλλάδες των δύο ΚΚΕ... Προχθές, μόνο προσπάθησαν για λίγο να το ρίξουν στο αστείο, προβάλλοντας τις... σαχλαμάρες της Δαμανάκη...

ΑΠΟ χθες όμως, κάνουν την... πάπια... Πολύ θα θέλαμε να ξέραμε, πώς τα κατάφεραν, οι φυλλάδες του ΚΚΕ, και... κατάπιαν ολόκληρη βίλα και ολόκληρο κότερο... Και τι άλλο θα μπορούσαν, άλλωστε, να κάνουν για δύο τόσο μεγάλα και αυταπόδεικτα σκάνδαλα...

Την Τρίτη ο Α. Παπανδρέου, προφανώς συγκλονισμένος από την άθλια λαοπολογία, θα δηλώσει: «Τιμω τον Χαρίλαο Φλωράκη και ως αγωνιστή και ως άνθρωπο». Ο λόγος ανήκει στο «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ» της επόμενης ημέρας:

«Ε, όχι κι έτσι κύριε Παπανδρέου. Είστε πολιτικά υπεύθυνος και υπόλογος για κάθε πράξη αγριότητας, βαρβαρισμού, διασυρμού και συκοφαντίας που εκπορεύονται απ' την παράταξή σας. Είστε ο πνευματικός και πολιτικός πατέρας των Κουρήδων και των μεθόδων τους. Εσείς τους στηρίζετε και τους στηρίζετε, εσείς μπροστά στο πανελλήνιο μνημάτε τη... δημοκρατική τους έπαλη. Εσείς, μόλις πριν λίγες μέρες, επιβραβεύοντας τη λάσπη και αναγορεύοντας τη συκοφαντία σε αγαθό του ΠΑΣΟΚ τοποθετήσατε εκπρόσωπο των Κουρήδων στο ψηφοδέλτιο του κόμματός σας. Εσείς ούτε μια φορά δεν αποδοκιμάσατε τη φαυλότητα και το τσαλάκωμα ανθρώπων και ιδεών, που υπηρετεί το αυριανικό σας παρακράτος. Σωπάσατε με τον πιο χαρακτηριστικό τρόπο, ακόμα κι όταν ακρωτηρίαζαν την ίδια σας την κόρη, μουτζούρωναν το γιο σας, τσουβάλιαζαν στελέχη του ίδιου σας του κόμματος. Το ίδιο, βέβαια —και ποιος περίμενε το αντίθετο— κάνετε και με τις αθλιότητες κατά του Χ. Φλωράκη. Νίπτετε τις χείρας, ως σύγχρονος Πόντιος Πιλάτος, αλλά αρνείστε ν' αποδοκιμάσετε ΔΗΜΟΣΙΑ αυτό το αίσχος».

Κυοφορία «συγκυβερνήσεως»... υπό τη σκιά της παραγραφής

«Κύκλοι του Συνασπισμού ονειρεύονται συνεργασία με τη συντηρητική παράταξη» θα γράψει ο Μ. Γαργαλάκος στην ΑΥΡΙΑΝΗ (11/6) σχολιάζοντας την πρόταση του Λεωνίδα Κύρκου ότι η λύση που θα δοθεί στο κυβερνητικό πρόβλημα θα βγει μέσα από την «4η εντολή» και με το σχηματισμό «οικουμενικής κυβέρνησης». Και συνεχίζει:

«ΚΕΝΤΡΑ της άρχουσας τάξης ευνοούν μια τέτοια εξέλιξη, γιατί εκτιμούν πως έτσι αιχμαλωτίζουν την κομμουνιστική Αριστερά, στις δικές τους στρατηγικές επιδιώξεις. Σε αγαστή λοιπόν, συνεργασία κύκλοι του «Συνασπισμού» και παράγοντες της ολιγαρχίας του πλούτου, ετοιμάζουν το εδαφος του "ιστορι-

κού συμβιβασμού... ανάμεσα σε ΝΔ και "Συνασπισμό"»

Τι λέει όμως η Αριστερά; Ο Μ. Ανδρουλάκης αναπτύσσει ως εξής τη θέση του Συνασπισμού στο ερώτημα εάν θα υποστηρίξει ενδεχομένως κυβέρνηση της ΝΔ με αντικείμενο την κάθαρση:

«Εμείς θέλουμε μια άλλη κυβέρνηση δική μας, τίμια, προοδευτική κυβέρνηση συνεργασίας. Γιατί να στηρίξουμε τη ΝΔ;

Δεν πρόκειται —πρόσθεσε— να κάνουμε άμεσα ή έμμεσα κυβερνητική συνεργασία. Όχι γιατί την αντιμετωπίζουμε δαιμονολογικά αλλά δεν υπάρχει πρόγραμμα πάνω στο οποίο να μπορούσαμε να συνεργαστούμε.

Η ΝΔ, όμως, δεν είναι σε θέση να προχωρήσει την κάθαρση. Ο κόσμος της μίζας και της αρπαχτής ήταν κάποτε δικός της. Ήταν γαλάζιος, έγινε γαλαζοπράσινος, καταπράσινος, πάει να γίνει πρασινογάλανος και θα γίνει γαλανός αν δουν ότι η ΝΔ βγαίνει στην κυβέρνηση.

Και ας υποθέσουμε ότι η ΝΔ θέλει πράγματι να κάνει κάποια κάθαρση. Μόλις «ταϊμπήσει», μόλις αρχίσει να ξύσει λίγο τον Λούβαρη πέφτει πάνω στους δικούς της Τσάτσους. Μόλις πάει να ξύσει την υπόθεση Ντασώ ή των F-16 θα πέσει πάνω στις αμερικάνικες πολυεθνικές εταιρίες όπλων. Θα της πουν STOP. Η ΝΔ έχει όρια σαφή στο θέμα της κάθαρσης. Τα όριά της είναι ο κόσμος των μεγάλων συμφερόντων που κι αυτή αντιπροσωπεύει».

(ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ 11 Μαρτίου)

Για την «4η εντολή» θα αναφερθεί και ο Κ. Μητσοτάκης σε τηλεοπτική του συνέντευξη στις 14 Ιουνίου:

«... Και αν υπάρχει ένα κομμάτι του ΠΑΣΟΚ το οποίο θέλει να συνεργαστεί μαζί μας και είναι τίμιοι, θα μπορούσα να το συζητήσω. Όπως επίσης αν φθάσουμε στην τέταρτη φάση, που προβλέπει το Σύνταγμα και φτιάξουμε μια κυβέρνηση μόνο για να κινηθεί τη διαδικασία. Εγώ είμαι έτοιμος να συμπράξω, διότι με κανέναν τρόπο δεν θέλω να αμνηστευθούν τα σκάνδαλα. Αλλά θα έχουμε τότε το εξής πρόβλημα. Κατά το Σύνταγμα, κατά τη δική μου ερμηνεία, αρκεί να κινηθεί η διαδικασία. Και ας κάνουμε μετά εκλογές. Η επόμενη Βουλή θα προχωρήσει».

Την Τετάρτη ο Συνασπισμός θα πραγματοποιήσει την κεντρική του προεκλογική συγκέντρωση στο Σύνταγμα. Την Πέμπτη είναι η σειρά της ΝΔ, ενώ την Παρασκευή του ΠΑΣΟΚ. Συνήθως κατ' αυτόν τον τρόπο ολοκληρώνεται η προεκλογική περίοδος. Ωστόσο ο Κ. Λαλιώτης εκ μέρους του ΠΑΣΟΚ θα «τζογάρει» 20 εκατ. με τον εκδότη του «ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΤΥΠΟΥ» Α. Βουδούρη. Άραγε ποιος θα ταϊπάρει;

ΕΚΛΟΓΕΣ 5ης ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1989

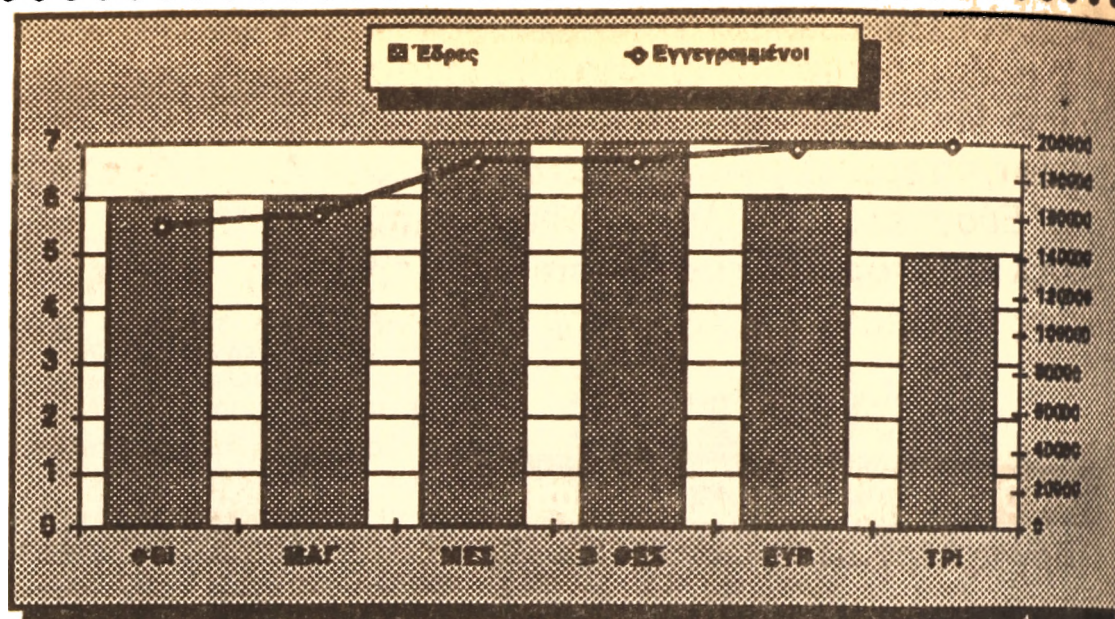
Κυβέρνηση Τζαννετάκη, παραπομπή των υπευθύνων του ΠΑΣΟΚ για τα σκάνδαλα στο ειδικό δικαστήριο, δολοφονία του Μπακογιάννη, αποχώρηση στελεχών του ΚΚΕ, γεγονότα της Μυτιλήνης (Παυλής). Ένα απάνθισμα των συγκλονιστικών γεγονότων που συνέβησαν κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Η ΝΔ επιδιώκει και πάλι την αυτοδυναμία, το ΠΑΣΟΚ δηλώνει ότι θα αναδειχθεί πρώτο κόμμα, ενώ ο Συνασπισμός ζητεί τη δι-

κλωση της πολιτικής του καλοκαιριού μέσω της ενίσχυσης του

Το ΠΑΣΟΚ έχει ανάγει στο επικεντρω της προπαγάνδας του καταγγελίες για «φασιστική τηλεόραση» και «επικείμενη νοθεία του εκλογικού αποτελέσματος με τις σχεδιασμένες μετακινήσεις στρατιωτικών μονάδων σε κρίσιμες εκλογικές περιφέρειες». Η «ανεξαρτησία» των εντύπων του χώρου του θα επεκταθεί έως και την «ΕΞΟΡΜΗΣΗ» («ΚΥΡΚΟΣ IS alone»)

Εκλογική περιφέρεια	Εγγεγραμμένοι	Έδρες
Φθιώπιδας	156.135	6
Μαγνησίας	161.271	6
Μεσσηνίας	188.716	7
Β' Θεσσαλονίκης	189.409	7
Εύβοιας	195.542	6
Τρικάλων	197.742	5

..... (1 πόντος)

..... (2 πόντοι)

..... (κανένας πόντος)

5

Ποιά θα είναι η φυσιολογική εξέλιξη, αν κληθείτε από την Τροχαία να καταβάλετε ένα πρόστιμο αξίας 4.400 δρχ. επειδή παρκάρατε παράνομα στην Τοιμική ένα Σάββατο απόγευμα, σε μιά χώρα στα πρόθυρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μπροστά στο όραμα του 2000 (και άλλα μεγάλα λόγια τα οποία αυτή τη στιγμή δεν ενθυμούμαι);

Παρακαλούμε διαλέξτε μιά απάντηση:

1. Θα πάτε στην Τράπεζα, θα πληρώσετε 4.400 δρχ. σε έναν λογαριασμό του δημοσίου και θα ησυχάσετε ..... (1 πόντος)
2. Θα πάτε στην Τροχαία και θα διαμαρτυρηθείτε επειδή τα λεφτά αργούν τόσο πολύ καιρό να έρθουν ... (κανένας πόντος)
3. Θα πάτε στην Τροχαία όπου θα σας πληροφορήσουν ότι πρέπει πρώτα να πληρώσετε 300 δρχ. στο ταμείο του Δήμου, θα πάτε στο ταμείο του Δήμου, θα πληρώσετε τις 300, θα επιστρέψετε στην Τροχαία, θα σας πληροφορήσουν ότι χρειάζεστε ένα παράβολο, θα ζητήσετε ένα παράβολο, θα σας πουν ότι δεν έχουν και να πάτε στο περίπτερο από κάτω, θα πάτε στο περίπτερο από κάτω, θα ζητήσετε ένα παράβολο των 4.100, θα σας δώσουν ένα παράβολο των 4.100 και θα σας ζητήσουν 4.510, θα πείτε *μα εγώ πρέπει να πληρώσω 4.100, θα σας πουν και εμένα ποιός θα με πληρώσει; ΘΑ ΠΛΗΡΩΣΕΤΕ ΤΟ ΠΡΟΣΤΙΜΟ ΣΤΟ ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ*, θα παραδώσετε το παράβολο στην Τροχαία και θα πείτε (κρατώντας το κεφάλι ανάμεσα στα δυό χέρια) *αν είναι δυνατό, ρε γαμώτο!!!* ..... (2 πόντοι)

ΕΔΩ ΕΧΟΥΜΕ ΜΕΡΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΟΙ ΟΠΟΙΕΣ -ΔΥΣΤΥΧΩΣ- ΔΕΝ ΤΑΙΡΙΑΖΟΥΝ ΣΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Παρακαλούμε προσθέστε τους πόντους που αντιστοιχούν στις απαντήσεις σας, ύστερα συγκρίνате το σύνολο με τις απαντήσεις παρακάτω. Αν ανήκετε στην κατηγορία των κερδίζόντων, παρακαλούμε απευθυνθείτε στη διεύθυνση του περιοδικού γιά να παραλάβετε τα δώρα σας.

8-10 πόντοι	Χάσατε! Βρήκατε βέβαια (κατά ένα μεγάλο μέρος βέβαια) τις σωστές απαντήσεις, αλλά σε τι σας ωφελεί; Η είστε υπερβολικά ηλίθιος (πράγμα που απευχόμαστε) οπότε, σύμφωνα με τις οδηγίες, δεν θα έπρεπε να κάνετε το τεστ, ή έχετε τόση εμπειρία μ' αυτή τη χώρα, ώστε κανένα τεστ αλλά ούτε και το ότι διαβάζετε το ΑΝΤΙ, δε μπορεί να σας σώσει. Θα μπορούσατε βέβαια να γίνετε δημόσιος υπάλληλος ή βουλευτής - αυτό θα ήταν καλό γιά σας αλλά θανάσιμο γιά την Ελλάδα. Παρακαλούμε διακόψτε τη συνδρομή σας, αλλιώς θα αναγκαστούμε να τη διακόψουμε εμείς.
3-7 πόντοι	Χάσατε! Λειτουργείτε τόσο λογικά, που δεν έχετε καμμία πιθανότητα να επιζήσετε κάτω από τις σημερινές συνθήκες. Η συμβουλή μας: αυτοκτονήστε όσο το δυνατό ταχύτερα. Έτσι, και εμείς δε θα οχλούμαστε από την παρουσία σας, αλλά ούτε και εσείς από τη δική μας. Εάν ωστόσο επιθυμείτε να συνεχίσετε την προσπάθειά σας να προσαρμοστείτε, παρακαλούμε διακόψτε τη συνδρομή σας, αλλιώς θα αναγκαστούμε να τη διακόψουμε εμείς.
0-2 πόντοι	Χάσατε! Ο ρομαντισμός σας είναι άνευ ορίων και άνευ παραδείγματος. Η συμπεριφορά σας δείχνει ότι είστε εχθρός του Έθνους, της Εθνικής Οικονομίας, της Εθνικής Συμφιλίωσης, του Εθνικού Λαχείου και άλλων Δημοκρατικών Δυνάμεων. Με άτομα σαν εσάς δεν επιθυμούμε ουδεμία επαφή. Παρακαλούμε διακόψτε τη συνδρομή σας, αλλιώς θα αναγκαστούμε να τη διακόψουμε εμείς.

ΣΕΙΡΑ ΞΕΝΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Τέοντορ Φοντάνε, "Έφη Μπρίστ, μτφ. Άγγελος Παρθένης • Μάργκαρετ Άτγουντ, "Η ιστορία της πορφυρής δούλης, μτφ. Παῦλος Μάτεσις • Τόμας Μπέρνχαρντ, "Ο άνιψιός του Βιτγκενστάιν, μτφ. Δημήτρης Βάρσος, • Γκράχαμ Σουϊφτ, Φτερωτό μπαλάκι, μτφ. Έρρίκος Μπελιές • Τ.Ε. Λῶρενς, "Επτά στύλοι της σοφίας, μτφ. Εὐαγγελία Κιζήλου • Μισέλ Μπυτόρ, "Η χρήση του χρόνου, μτφ. Γιώργος Σπανός • Μισέλ Μπυτόρ, "Η τροποποίηση, μτφ. "Έφη Χατζηφόρου • Φράντς Βέρφελ, "Οι σαράντα μέρες του Μουζά Ντάγκ, μτφ. Άγγελος Παρθένης

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

Γιώργος Μανιάτης, "Ο Μίδας βασιλιάς έχει αὐτιά γαϊδάρου • Γιώργος Μανιάτης, Δραπέτευσα από τήν λεγεώνα τῶν ξένων • Γιώργος Μανιάτης, "Ο Σκύλος καί ἡ Χάρυβδη Ι: Πρώτη Ἀγάπη • Ἀριστοτέλης Νικολαΐδης, "Ο άνιχνευτής • Άγγελος Τερζάκης, Τό λυκόφως τῶν ἀνθρώπων • Τριαντάφυλλος Πίττας, Φαντασία • Δημήτριος Κολινιάτης, "Ο έρχομός της • Ἀγγέλα Καστρινάκη, Φιλοξενούμενη • Άγγελος Βλάχος, Πρωθύστερον

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΟ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»

ΙΣΤΟΡΙΑ Κ. Καλλιατάκη-Μερτικοπούλου, "Ελληνικός αλυτρωτισμός καί ὀθωμανικές μεταρρυθμίσεις. "Η περίπτωση τῆς Κρήτης: 1868-1877 • Τηλέμαχος Λουγγῆς, Βυζαντινή κυριαρχία στήν Ἰταλία

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ - ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ

Κώστας Ἀξελός, "Ανοιχτή Συστηματική, μτφ. Νίκος Φωκᾶς • Μ. Μερλώ-Ποντύ, "Η πρόζα τοῦ κόσμου, μτφ. Φώτης καί Μαρία Καλλία • Φρανσουάζ Ντολτό, Σεμινάριο ψυχανάλυσης παιδιῶν (Α' τόμος), μτφ. Ἐλισάβετ Κούκη • "Ο Μάρτιν Χάιντεγκερ γιά τή σχέση του μέ τόν ναζισμό, μτφ. καί σχόλιο Κώστας Γεμενετζῆς

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Χρήστος Μπρατάκος, ΤΑ ΜΑΤ. "Οί κρανοφόροι • Ἀνζέλ Κουρτιάν, «ΕΡΜΕΝΙ». Τρεῖς μαρτυρίες Ἀρμενίων γιά τή γενοκτονία • Μαρία Ζαούση, «Μέ χρυσά γράμματα θά γράψουν τ' ὄνομά μας» • Μαρία Ρούσσου, "Οδοιπορικό μιᾶς ζωῆς

ΜΕΛΕΤΕΣ - ΔΟΚΙΜΙΑ

Άγγελος Σικελιανός, "Ανέκδοτα ποιήματα καί πεζά (Φιλολογική ἐπιμέλεια, σχόλια, μελέτη: Β. Τσαρλαμπᾶ - Κακλαμάνη) • Τῶνης Σπητέρης, El Greco: "Ο ζωγράφος καί ἡ ἐποχή του • Έρατοσθένης Καψωμένος, «Καλή 'ναι ἡ μαύρη πέτρα σου». Ἑρμηνευτικά κλειδιά στόν Σολωμό • Γιάννης Βαρθέρης, "Η κρίση τοῦ Θεάτρου Β΄.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
Ι.Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ & ΣΙΑ Α.Ε.
ΣΟΛΩΝΟΣ 60 - 106 72 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 361.5077 - 363.7324

Σπέσιαλ IQ-ΤΕΣΤ μόνο για τους αναγνώστες μας

© 1990 ΑΝΤΙ

αγαπητοί φίλοι,
δημοσιεύουμε σήμερα ένα τεστ
αποκλειστικά για τούς αναγνώστες
του ΑΝΤΙ, ένα τεστ η προετοιμασία
του οποίου απαίτησε πολύ χρόνο,
πολύ αίμα και πολύ χρήμα. Για να
μπορέσετε νά ανταποκριθείτε στις
απαιτήσεις του τεστ χρειάζεστε
αυτοσυγκέντρωση, γνώσεις και
προπαντός ένα IQ πάνω από 180.
Επειδή οι αναγνώστες του ΑΝΤΙ
είναι ούτως ή άλλως έξυπνοι,
ελπίζουμε σε μια αθρόα συμμετοχή
και προειδοποιούμε: ζαβολιές δε
θα ανεχτούμε (ξέρω τι κουφάλες
είστε, πριν απαντήσετε θα
κρυφοκοιτάξετε τις απαντήσεις).
Πάρτε λοιπόν στυλό και μολύβι και
αρχίστε.

3

Ποιός νόμος κατανέμει
έδρες των εκλόγιμι
βουλευτών σύμφωνα με τ
διπλανό πίνακα;

Παρακαλούμε διαλέξτε μία απάντηση

1. Ο Κουτσονόμος .....
2. Ο εκλογικός νόμος της Ελληνική
Δημοκρατίας, έτος 1989 μ.Χ. ....
3. Ο νόμος της βαρύτητας .....

4

Ποιά εφημερίδα ή περιοδικό είχε του
εξής (πρωτοσέλιδους των 432 σελίδων)
τίτλους, αρχές της δεκαετίας το
εβδομήντα:

**Πισώπλατη μάχαριά στο στήθος
δέχτηκε ο Παναθηναϊκός¹**

και
Αυτοί δεν ήταν Θεοί! Ήταν Ημίθεοι!

Παρακαλούμε διαλέξτε μία απάντηση

1. Η Καθημερινή .. (κανένας πόντος)
2. Η Αθλητική Ηχώ ..... (2 πόντοι)
3. Το ΑΝΤΙ ..... (1 πόντος)

¹ Υποθέτω ότι ο καλός αυτός ανταποκριτής ή
παράδειγμα από τον Α. Γ. Παπανδρέου (ή
απλώς προήδρευα), αλλιώς δεν εξηγείται για
θεωρεί φυσικό το να μην είχε τίποτα. Ενώ απλά
μικροφώνευα, ίσως;
² Πισώπλατη εντάξει. Στο στήθος εντάξει. Αλλά
σώπλατη στο στήθος;
³ Προφανώς στον εγκέφαλο του συντάκτη το
θεμα Ημι- λειτουργεί εμφαντικά, ένα πρόθεμα επι
πλέον μόνο έμφαση μπορεί να δίνει στο νόημα

1

Ποιός χρησιμοποίησε την εξής φρασεολογία κατά την αναμετάδοση των
ποδοσφαιρικών αγώνων της Κυριακής 28. Ιανουαρίου 1989:

Δόξα-Λεθαδειακός:

...σώθηκε από την ψυχρολουσία τού μπέναλι...

...ενώ, το ποιός έκανε το φάουλ, φυσικά δεν το είδαμε...¹

Ηρακλής-Ολυμπιακός Βόλου:

Το πρώτο γκόλ το έβαλε ο Ηλιάδης, ενώ το δεύτερο από τον Μπονόβα.

ΠΑΟ-Εθνικός:

...και διανύουμε το 47' και 15", δηλαδή δύο λεπτά και 15 δευτερόλεπτα από την ώρα
που άρχισε να αρχίσει το παιχνίδι.

Παρακαλούμε διαλέξτε μία απάντηση:

1. Ο Λούκυ-Λουκ ..... (1 πόντος)
2. Το δεύτερο πρόγραμμα της Ελληνικής Ραδιοφωνίας (Ε.Ρ.Α.) ..... (2 πόντοι)
3. Ο Άγιος Βασίλης ..... (κανένας πόντος)

2

Αν κάνατε εσείς τον συντονισμό της εκπομπής του τέστ 1, πως
θα αναφέρατε τον αγώνα Απόλλωνα Αθηνών-Απόλλωνα Καλα-
μαριάς, ώστε να γίνετε κατανοητός από τους ακροατές σας;
(Ευκαιρία να δείξετε την δημιουργικότητά σας - όχι μόνο να μου
κάνετε κριτική!)

Παρακαλούμε διαλέξτε μία απάντηση:

1. Απόλλων-Απόλλων ..... (κανένας πόντος)
2. Απόλλωνας Ριζούπολης-Απόλλωνας Καλαμαριάς ..... (1 πόντος)
3. Απόλλων-Καλαμαριά ..... (2 πόντοι)

Χαρακτηριστικό της «φόρας» που έχει πάρει το «Συγκρότημα του Ταύρου» είναι το παρακάτω απόσπασμα από τον «ΔΗΜ. ΛΟΓΟ» (29 Οκτωβρίου):

«Καλά, φοβερό σύνθημα έχουν οι νεοδημοκράτες, κατά πως διαβάζω στις χθεσινές φασιστοφυλλάδες της Δεξιάς:

ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ
Σήμερα μήνυμα
από τη Θεσσαλονίκη
Συγκέντρωση του Συνασπισμού στις 7 μ.μ. στο Παλαιό Σπορ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ
YES
μίστερ Μπέικερ

— Δυο ψηλοί, δυο ψηλοί, θα τους κόψουν τη χορή!

(Εννοούν τον σύζυγο της κυρίας Μαρίκας με τα... πράσινα —χολεριασμένα— μάτια, και τον άλλο, τον ανεκδιήγητο Μίκη Θεοδωράκη).

Εμείς δεν λέμε τίποτε: τους καλούμε να πάρουν μόνο μεγάλη φόρα, και να έρθουν!..

Η ΝΔ επικαλούμενη την κατάσταση της οικονομίας και την κρίση των θεσμών, έχοντας επανασυσπειρώσει στις τάξεις της πρώην ηγετικά στελέχη της (Ράλλης, Παπαληγούρας) σε συνδυασμό με τη συμμετοχή του Μίκη Θεοδωράκη σε εκλόγιμη θέση στο ψηφοδέλτιο επικρατείας (προφανής ο συμβολισμός) διαβεβαιώνει και πάλι ότι θα αναδειχθεί αυτοδύναμη.

Ο Συνασπισμός; Ας αφήσουμε καλύτερα τον «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗ» (1 Νοεμβρίου) να εκθέσει τα επιχειρήματά του:

«Αξίζει τον κόπο να αναλογιστεί ο καθένας τι θα είχε συμβεί αν η Αριστερά δεν έδινε τη λύση που δόθηκε στις αρχές του Ιούλη 1989. Οι ευθύνες για τα πρωτοφανή σκάνδαλα θα παραγράφονταν. Θα είχαμε ήδη πάει στις εκλογές, στα τέλη του περασμένου Ιούλη, οπότε η ΝΔ θα είχε άνετα κερδίσει την αυτοδυναμία. Η Αριστερά θα είχε στηθεί στον πάσαλο της ατίμωσης και η ιδέα των μη αυτοδύναμων κυβερνητικών λύσεων θα είχε καταποντισθεί, ανοίγοντας έτσι διάπλατα το δρόμο στερέωσης της μονοκρατορίας του δικομματισμού για πολλά χρόνια, με την Αριστερά στη γωνία. Ας αναλογιστεί, επίσης, ο καθένας τι θα είχε συμβεί αν η Αριστερά είχε μετατραπεί σε «τσόντα» του παπανδρεϊσμού, συμβάλλοντας σε μια κυβερνητική «λύση» μαζί με τους σκανδαλοποιούς και τους καραμπινάτους αυριαγιστές. Ποιο θα ήταν το «πρόσωπο» και η αξιοπιστία της Αριστεράς; Ποιο θα ήταν το οικτρό τέλος μιας τέτοιας «προοδευτικής» πλειοψηφίας; Και το σπουδαιότερο, τι ηθικά και πολιτικά ερείσματα θα είχε ήδη κερδίσει η ΝΔ, ως «συνεπής δύναμη κάθαρσης;»».

Είναι γεγονός ότι στην εκλογική αναμέτρηση του Νοεμβρίου απουσιάζουν οι πλαστικές σημαίες, τα μεγάφωνα, το «μέγα πλήθος και μέγα πάθος».

«Οι αρένες με τους μονομάχους ετελείωσαν. Και όσοι ονειρεύονται τη δικομματική πόλωση, ας προσγειωθούν. Η κυβέρνηση Τζαννετάκη έχει πείσει το εκλογικό σώμα ότι η διακυβέρνη-

ση της χώρας έχει και τους συναινετικούς δρόμους...

Όλα δείχνουν ότι η χώρα θα βαδίσει ομαλά στην ψηφοφορία της 5ης Νοεμβρίου. Η υπηρεσιακή κυβέρνηση του Ιωάννη Γρίβα εγγυάται και την ομαλότητα και τη γνησιότητα. Ομαλές θα είναι και οι μετεκλογικές εξελίξεις. Οι αυριανές κραυγές του Ανδρέα Παναδρέου ηχούν τώρα παράταιρα και στους οπαδούς του ΠΑΣΟΚ».

(ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ 29 Οκτωβρίου).
ΤΡΙΤΗ 31 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ. Ο Χ. Φλωράκης στην τηλεοπτική του συνέντευξη θα αποκαλύψει τα πρακτικά της συζήτησης Παπανδρέου - Μπέικερ, όπου ο τότε πρωθυπουργός προσέφερε «γην και ύδωρ» στους Αμερικανούς (διάβαζε: βάσεις και Ρασίντ).

Η «ΑΥΓΗ» (2 Νοεμβρίου) θα σαρκάσει πολύ εύστοχα:

«Γειά σου υπερήφανη εξωτερική πολιτική του ΠΑΣΟΚ με τα ωραία σου. Γειά σου, διδάκτορα του τέρμιναμπλ και του τερμινέιτ. Γειά σου περηφάνει με τα τέρμινα. Έχετε γεια «ήρεμα νερά» και ξηλωμένες βάσεις. Γειά σου Ανδρέα Αμερικανοφάγε, Τουρκοφάγε και ειρηνόφιλε. Γειά σου πρωταθλητή του είπα —ξείπα, του σήκω— κάτσε, του θα, θα, θα.

Κοτζάμ Μπέικερ κατατρόπωσε με το υπερήφανο όχι σου».

Μια «άλλη άποψη» εκφράζει η «ΝΙΚΗ»:

«Ήταν κατά γενική ομολογία απόλαυση, προχθές το βράδυ στην τηλεόραση, ο Χαρίλαος. Εκεί που κάπως φαινόταν να μειώνει την αναπόφευκτη εκλογική του πτώση ο «Συνασπισμός» ήρθε ο πρόεδρός του να τον χαντακώσει».

ΤΕΤΑΡΤΗ 1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ: Η σειρά του Α. Παπανδρέου να συνεντευξιασθεί από τηλε-

TA NEA ΑΕΚ-ΠΑΣ αποκλειστικά

Για συνάντηση χορού ής

ΠΡΟΤΑΣΗ

από Ανδρέα
σε Συνασπισμό

Φλωράκης

Εγγυήσεις για εφαρμογή προοδευτικού προγράμματος

Αποκλείει συνεργασίες ο Μητσοτάκης

οράσεως. Ας δούμε πώς περιγράφει ο Τύπος της επομένης ημέρας την εμφάνισή του προέδρου του ΠΑΣΟΚ.

«ΔΗΜ. ΛΟΓΟΣ»: «Καταγγέλλω τον Φλωράκη. Έκρηξη του Ανδρέα για τα όσα εξέμεσε ο Χαρίλαος».

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ»: Νοκ-άουτ ο υπόδικος απατεώνας».

«ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ»: Κατάπιε Βάσεις-Μένιο. Αμήχανος στα καυτά ερωτήματα».

ΕΘΝΟΣ Το μεγάλο του ταξίδι
Το ζοφερό 2ήμερο της Αθήνας

Το ξεγύμνωμα στην TV
κατεβάζει το ΠΑΣΟΚ

Πνίγει την πόλη το δηλητήριο
της πολιτικής αδιαφορίας

ΝΕΦΟΣ + ΑΝΔΡΕΑΣ

«ΕΘΝΟΣ»: «Τον έστησαν στον τοίχο. Δεν αντέκρουσε το διάλογο της υποταγής».

«ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ»: «Ανδρέας: Καταγγέλλω τον Φλωράκη».

«ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ»: «Βατερλώ του παπανδρεϊσμού».

«ΑΥΓΗ»: «Αφωνος ο Παπανδρέου».

«ΠΡΩΤΗ»: «Έκανε τον Αμερικανό. Κωμικές απαντήσεις Παπανδρέου για την συναλλαγή με τον Μπέικερ».

Ορισμένες εφημερίδες θα κινηθούν σε άλλο μήκος κύματος:

«ΝΕΑ»: «Πρόταση από Ανδρέα σε Συνασπισμό για συνάντηση κορυφής».

«ΕΞΟΡΜΗΣΗ»: «Ανδρέας: Ιστορική πρόταση».

«ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ»: «Α. Παπανδρέου: Ελιγμός για κοινό μέτωπο με την Αριστερά».

Το «έγκυρον» φύλλο του Συγκροτήματος, η «ΑΥΡΙΑΝΗ» εξαργυρώνοντας το «γραμμάτιο» που αποκαλούσε την τηλεόραση «φασιστική», θα γράψει:

«Αγανάκτηση για την τηλεόραση. Οι δημοσιογράφοι, άνθρωποι του Κύρκου και του Φλωράκη, δεν άφησαν τον Ανδρέα να μιλήσει. Νίκη περιμένει ο Α. Παπανδρέου. Μια κυβέρνηση των προοδευτικών δυνάμεων είναι το μέλλον της χώρας».

Η προεκλογική περίοδος του Νοεμβρίου θα κλείσει με τη συναυλία της ΝΔ στο Ολυμπιακό Στάδιο και τη συγκέντρωση του ΠΑΣΟΚ στη Θεσσαλονίκη. Κατά τα άλλα, η Αθήνα ζει υπό την σκιά του νέφους και των απαγορευτικών μέτρων. Το νέφος σημείωσε τιμές ρεκόρ ενώ από τις 7 το βράδυ της Πέμπτης έως τις 5 το απόγευμα της Παρασκευής τέθηκαν σε εφαρμογή απαγορευτικά μέτρα για την κυκλοφορία των Ι.Χ.

Αρκετά δηκτικός είναι ο τίτλος της «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑΣ»:

«Των οικιών ημών εμπιπραμένων... υμείς άδετε».

ΨΗΦΟΣ ΣΤΟΝ ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟ. ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΨΗΦΟ ΣΤΟΝ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ
Οποιος θέλει να ξαναφέρει τη Δεξιά, ας ψηφίσει σήμερα Φλωράκη - Κύρκο

ΑΥΡΙΟ Ανδρέας: Δικαίωθκα για τη χούντα στην TV

ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΔΕΞΙΟΙ ΚΑΙ ΑΡΙΣΤΕΡΟΙ ΨΗΦΙΖΟΥΝ ΣΗΜΕΡΑ ΜΑΖΙΚΑ ΠΑΣΟΚ

ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΣ ΑΥΡΙΟ Ο ΑΝΔΡΕΑΣ

Ότι τα περισσότερα φυλλάδια και επιστολές είναι αστεία κα-

Καθημερινά γινόμαστε μόνιμα
και της...

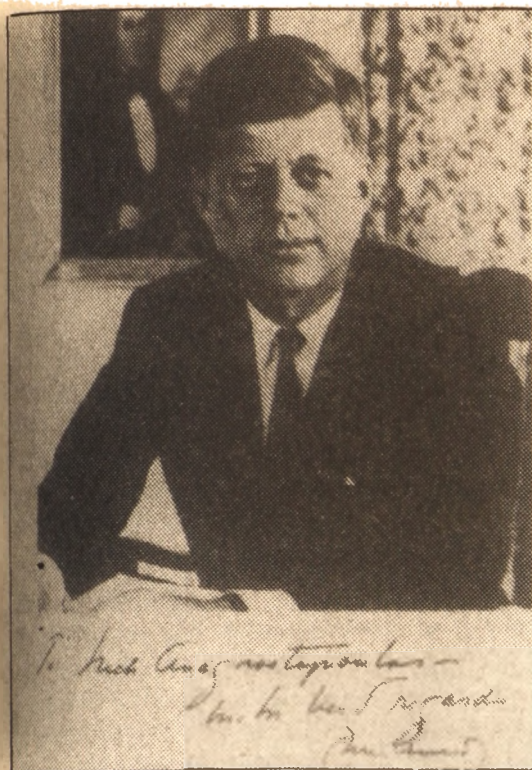
Αισθάνομαι την ανάγκη να σας ευχαριστήσω για την μεγάλη βοήθεια που μου προσφέρατε στον προσωπικό μου αγώνα.

Θελάω να σε ευχαριστήσω και τώρα για την υποστήριξη που μου δίνεις, μέχρι στιγμής. Αλλά η υποστήριξη η χρησάσμαι και πάλι στις εκλογές του Απριλίου για να μπορέσω να συναντηθώ με τον κόσμο για πάντα για το Νομό, για τη Θεσσαλία, για τη χώρα. Σου ζητώ να αναγγείλεις την υποστήριξη σου στο σύγχρονο, προοδευτικό και ανανεωτικό πνεύμα που σφυραχτεί στο Νόμο, στην Επικράτεια, και στην Ελλάδα, και ιδίως τα οράματα, τα κοινά μας.

Σ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

του Στέλιου Π. Καφαντάρη

6 Τον Ιούλιο του 1963 ο νεαρός τότε δημοτικός σύμβουλος έγινε δεκτός από τον Τζων Κέννεντυ στον Λευκό Οίκο. Όταν η συνάντηση που ήταν εγκάρδια τελείωσε, ο Πρόεδρος χάρισε μια φωτογραφία του στον επισκέπτη του με ιδιόχειρη αφιέρωση. Τρεις μήνες αργότερα, ο Τζων Κέννεντυ έπεφτε νεκρός μέσα στο αυτοκίνητό του, στο Ντάλλας του Τέξας.

Το κλείσιμο γίνεται με υπογραφή στο χρώμα μελάνης της προσφώνησης, έτσι που να φαίνεται ότι υπέγραψε προσωπικά ο υποψήφιος και να ενισχύεται ταυτόχρονα η πλαστογραφία της αρχής. Ο σκοπός αγιάζει τα μέσα. Ο πρώτος διδάξας τη διχρωμία το 1977 φιλοδωρήθηκε με αρκετούς σταυρούς κολακευμένων επειδή έστειλε μπιλιέτα με γαλάζια υπογραφή.

Ίσως αδικώ το νέο στυλ μάρκετινγκ που εγκαινιάσθηκε τότε, αλλά θα έπρεπε να είναι πολύ τεμπέληδες οι υποψήφιοι που εν γνώσει του θετικού αποτελέσματος μιας γνήσιας υπογραφής εξακολουθούν να χρησιμοποιούν το όφσετ. Απλώς είναι ένας συμβιβασμός ελλείψει αληθινής μελέτης του αντίκτυπου της μπλε μελάνης.

3. Κυρίως κείμενο

Απαιτείται μια μικρή σύνδεση (η κρίσιμη λέξη είναι «αγώνας» π.χ. κοινοί αγώνες μας ένωσαν, δώσαμε μαζί ένα δύσκολο αλλά αποτελεσματικό αγώνα κλπ. κλπ.).

Οι πιο πονηροί βάζουν μια τομή συνόλου (niche) (εμείς σαν γονείς, σαν συναπόφοιτοι, σαν συνάδελφοι κλπ). Το επιστέγασμα αυτής της τακτικής δημιουργήθηκε πάλι από τον επαναστάτη της μπλε υπογραφής του '77: «Αγαπητέ κύριε Κ. έμαθα από τον Α.Λ. ότι μπορώ να βασιζομαι σε σας κλπ. κλπ.». Ας σημειωθεί ότι όλα αυτά είναι με τη νέα τεχνική Λαϊνζερ που το κάνει απολύτως προσωπικό γράμμα με διεύθυνση κλπ.

Το σώμα του γράμματος μένει ουδέτερο και γενικόλογο στις γραμμές του κόμματος. Είναι αδόκιμο να γράφονται βιογραφικά στοιχεία γι' αυτό και οι υποψήφιοι που γράφουν «σπούδασα και αυτοδημιούργησα επιχειρήσεις» μάλλον αποτυγχάνουν. Ουσιώδη βιογραφικά λέγονται μόνο στα φυλλάδια που συνήθως εσωκλείονται.

4. Εσώκλειστα

Σπανίως επισκεπτήριο και αυτό για ενίσχυση της αλήθειας. Ορισμένα έχουν φωτογραφία όπως οι γιαπωνέζικες κάρτες για εξοικονόμηση μηνυμάτων.

Ενίοτε πρόσκληση σε συγκέντρωση ή κοκτέιλ (π.χ. «ο Υπο-

ψήφιος σας προσκαλεί σε μια συνάντηση-κοκτέιλ στο Διογένης Palace όπου θα μιλήσει με θέμα: Η ανάγκη για μια ολοκληρωμένη οικογενειακή πολιτική»).

Αλλά πρώτιστα περιέχεται βιογραφικό άλμπουμ: Ο Υποψήφιος στο Στρατό, στην οργάνωση νεολαίας, με τη μνηστή του, με τη γυναίκα τα παιδιά του το σκύλο του και τις τριανταφυλλιές του, με τον Καραμανλή, Μητσοτάκη, Παπανδρέου (με αυτή τη σειρά ή και αντιστρόφως), σε συνεστιάσεις, σε γυμνάσια, σε πίττες, σε μεγάλες συσκέψεις μια τόση δα κουκιδίτσα αλλά πόσο σημαντικά τα αποφασισθέντα. Ενίοτε φαίνονται και μόνο έργα που εγένοντο κατά την αυτήν περίοδο που έπαιζε δημόσιο ρόλο, ή τέλος και μόνο σήματα έργων.

Ορισμένοι εμπνέονται από την πανεπιστημιακή διαδικασία και δημοσιεύουν φωτογραφίες πιστοποιητικών. Αυτό δεν ικανοποιεί καθώς πρώτιστα ο Υποψήφιος είναι «άσπιλος» εξού και μπορεί να δημοσιεύσει απλώς το περιεχόμενο των πιστοποιητικών. Και βέβαια όλοι με λίγες εξαιρέσεις δημοσιεύουν τα αποσπάσματα από τον Τύπο όπου αναφέρονται ως ενός είδους πρωταγωνιστές - είναι το ασυγχώρητο ψευδογεγονός, το αντικατοπτρικό του οφ δη ρέκορντ στο οποίο δυστυχώς ο ελληνικός τύπος είναι ιδιαίτερα επιρρεπής.

Με αυτό το πακέτο τελειώνει και η επιστολική προεκλογική προσπάθεια του Υποψηφίου. Ραντεβού στις επόμενες εκλογές για τους περισσότερους. Διότι υπάρχουν και οι λίγοι με αληθι-

Αγαπητέ φίλε,

Στις εκλογές της 5ης Νοεμβρίου δώσαμε μαζί ένα δύσκολο αλλά αποτελεσματικό αγώνα

Ο Λευκός Οίκος

Ζητώ τη ψήφο σας και την ενεργό βοήθεια σας, διότι μπορώ να συμβάλλω αποφασιστικά και αποτελεσματικά στην επίλυση των σοβαρών προβλημάτων που αντιμετωπίζουμε. Έχω αποδείξει ότι μπορώ να κάνω πολλά. Γνωρίζω τα προβλήματα, ξέρω πως οργανώνονται οι λύσεις, μπορώ να κινησω αποτελεσματικά τους γύρω μου, να ολοκληρώσω ό,τι αναλαμβάνω. Λίγα όμως μπορώ να κάνω χωρίς την συμπαράστασή σας, χωρίς τη ψήφο σας.

Και πάλι ευχαριστώ για την πολύτιμη υποστήριξη σας.

Με ιδιαίτερα φιλικούς χαιρετισμούς,

|||

Υποψήφιος βουλευτής

Υ.Γ. Κάθε απόγευμα 5.00 - 7.00 είμαι στο γραφείο και θα χαρώ πολύ να σας δω.

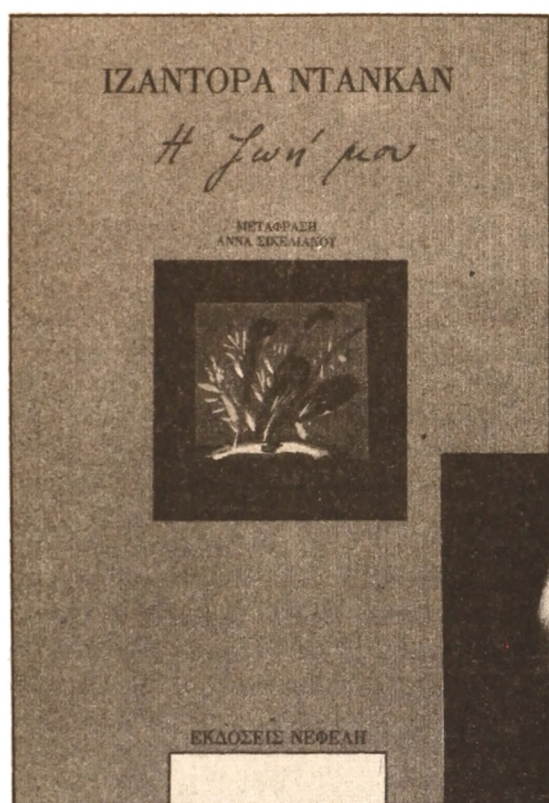
νή στόφα πολιτευτού που στέλνουν ευχαριστίες, ευχές Χριστουγέννων και ονομαστικές. Δεν είναι κρίμα πόση επινοητικότητα να πετιέται τελικά στο καλάθι των αχρήστων; Μήπως θα έπρεπε να επιληφθεί το Ιστορικό και Λογοτεχνικό Αρχείο ή έστω η Βιβλιοθήκη της Βουλής;

ΥΓ. Για να μην φανεί ότι έχω παρασυρθεί από σατυρική διάθεση παραθέτω φωτογραφίες από το άλμπουμ. Χωρίς λόγια.

IZANTOPA NTANKAN

Η ζωή μου

Ἡ αὐτοβιογραφία τῆς Ἰζαντόρα Ντάνκαν εἶναι ἓνα πιστό καί συναρπαστικό ἀντιφέγγισμα τοῦ ἐκρηκτικοῦ ταμπεραμέντου της. Μέσα ἀπό τίς σελίδες αὐτοῦ τοῦ τόσο σημαντικοῦ γιά τήν ἱστορία τοῦ χοροῦ βιβλίου, ξετυλίγεται ἡ ζωή τῆς ξεχωριστῆς αὐτῆς Ἰέρειας, καί ὁ ρόλος της στήν ἐξέλιξη τῆς τέχνης στίς ἀρχές τοῦ αἰώνα μας.

Ἐνα βιβλίο συναρπαστικό, μεταφρασμένο ἀπό τήν Ἀννα Σικελιανοῦ.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

Μαυρομιχάλη 9, Αθήνα, τηλ. 360.77.44

Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗΣ

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

Ἄγγελος Σ. Βλάχος

ΣΧΕΔΙΑ

Χρῖστος Καρᾶς

ΩΚΕΑΝΙΔΑ

Η ΛΙΘΟΥΑΝΙΚΗ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ

του Παντελή Μούτουλα

Όσο περνούν οι μέρες, η πιθανότητα ολομέτωπης ρήξης στις σχέσεις της σοβιετικής με τη λιθουανική κυβέρνηση απομακρύνεται. Όπως συμβαίνει συνήθως στις διμερείς αντιπαράθεσεις, ο ισχυρός οφελείται από όλους τους δήθεν ουδέτερους ή αστάθμητους παράγοντες και η πλάστιγγα γέρνει προς το μέρος του. Ο ισχυρός είναι βέβαια η σοβιετική πλευρά, που εκμεταλλεύεται κατά τον καλύτερο τρόπο τον παράγοντα χρόνο και τον παράγοντα φόβο και επιβάλλει σταδιακά τις λύσεις που θέλει, χωρίς να καταφεύγει στο αποφασιστικό χτύπημα.

Ασφαλώς η αναπάντεχη προσφυγή στην ολοκληρωτική βία δεν πρέπει να αποκλείεται και κυρίως όσο οι Λιθουανοί εθνικιστές επιμένουν στην αρχική θέση τους. Οι εξελίξεις, όμως, τείνουν προς διαπραγματεύσεις. Οι προϋποθέσεις, οι όροι, το αντικείμενο των διαπραγματεύσεων και οι μέγιστοι στόχοι της κάθε πλευράς προσφέρονται προς το παρόν για κάθε είδους εικασίες. Γνωστή είναι βέβαια η θέση των Λιθουανών, οι οποίοι προσπαθούν να την πραγματοποιήσουν μονομερώς. Η ανεξαρτητοποίηση. Η επίσημη Λιθουανία θεωρεί τη Σοβιετική Ένωση ξένο κράτος, που ασκεί κατοχή στα εδάφη της. Η Βίλνα επικαλείται τη συμφωνία «αναγκαστικής προσάρτησης» που, είναι προϊόν της συμφωνίας Μολότωφ-Ρίμπεντροπ του 1939. Την έχει καταγγείλει ως παράνομη και άκυρη και έχει διακηρύξει ότι γι' αυτήν ισχύει το προπολεμικό καθεστώς της πλήρους ανεξαρτησίας και κυριαρχίας της.

Αντίθετα το Κρεμλίνο καθυστερεί να αποκαλύψει τα διπλωματικά χαρτιά του. Ίσως πρόκειται για ελιγμό στα πλαίσια της τακτικής σταδιακής προσέγγισης που ακολουθεί. Αργά ή γρήγορα όμως θα τα αποκαλύψει και ήδη έχει αρχίσει να το κάνει με έντεχνο τρόπο. Στη συνέχεια του κειμένου παραθέτουμε ορισμένες πληροφορίες, που είναι πολύ πιθανό να επαληθευθούν σύντομα ως η επίσημη επιχειρηματολογία της Μόσχας απέναντι στη Βίλνα, αν και όταν η κυβέρνηση Λανσμπέργκις υποχρεωθεί να συζητήσει το θέμα στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων.

Σύμφωνα με την άποψη της Μόσχας λοιπόν, η ιστορία αρχίζει το 1917, όταν η Λιθουανία απέκτησε την ανεξαρτησία της με τη συμφωνία του Μπρεστ Λιτόβσκ. Η συμφωνία, υποστηρίζει η Μόσχα, υπογράφηκε υπό την απειλή των γερμανικών όπλων και ήταν αναγκαστικός ελιγμός του Λένιν στην προσπάθειά του να διασώσει τα υπόλοιπα εδάφη της χώρας. Το περιεχόμενο της συμφωνίας υπαγορεύτηκε από την ισχυρή Γερμανία και εξυπηρετούσε τα συμφέροντά της και μόνον αυτά.

Τον Αύγουστο του 1939 υπογράφηκε η

συμφωνία Μολότωφ - Ρίμπεντροπ. Πουθενά στη συμφωνία αυτή ή στα μυστικά πρωτόκολλα που τη συνοδεύουν, λέει σήμερα η Μόσχα, δεν αναφέρεται έστω και το ελάχιστο για τις τρεις βαλτικές δημοκρατίες. Μάλιστα ο Χίτλερ χρησιμοποίησε αυτό το δεδομένο ως επιχείρημα για να κηρύξει τον πόλεμο κατά της ΕΣΣΔ. Στο ανακοινωθέν του ανέφερε ότι η Γερμανία είχε κάθε δικαίωμα να επανακτήσει τα εδάφη που της ανήκαν.

Η Λιθουανία και η ΕΣΣΔ υπέγραψαν στις 10-10-1939 διμερή συμφωνία για την ανάπτυξη σοβιετικών στρατιωτικών δυνάμεων στη Λιθουανία. Η Μόσχα τονίζει ότι το Σαγιούντις δεν έχει καταγγείλει αυτή τη συμφωνία, με βάση την οποία η ΕΣΣΔ παραχώρησε στη Λιθουανία την περιοχή της Βίλνας. Το Κρεμλίνο υποστηρίζει ακόμη ότι τα σοβιετικά στρατεύματα παρέμειναν αυστηρά στις καθορισμένες περιοχές και σε καμιά περίπτωση δεν αναμιχθηκαν στα εσωτερικά της Λιθουανίας, ούτε και στις ελεύθερες εκλογές που διεξήχθησαν το 1940.

Στις εκλογές της 17-6-1940 ο λαός της Λιθουανίας ανέτρεψε, όπως λέει η Μόσχα, την αστική κυβέρνηση που είχε συνεργαστεί με τους Γερμανούς ναζιστές και εγκαθίδρυσε σοσιαλιστικό καθεστώς. Η επιλογή του ήταν απολύτως ελεύθερη και νόμιμη και κανείς δεν μπορεί σήμερα να την αμφισβητήσει. Οποιαδήποτε απόφαση για ανεξαρτητοποίηση πρέπει να εκφράζει το μεγαλύτερο μέρος του λαού της Λιθουανίας και να εφαρμοστεί στα πλαίσια του νέου νόμου για το δικαίωμα απόσχισης των δημοκρατιών, που ετοιμάζει το Ανώτατο Σοβιέτ της ΕΣΣΔ.

Ακόμη και στην περίπτωση που οι Λιθουανοί αποφασίσουν με δημοψήφισμα ότι θέλουν ανεξαρτησία, το Κρεμλίνο δεν θα έχει πει την τελευταία λέξη του. Θα υπενθυμίσει ότι εκτός από την περιοχή της Βίλνας, η Λιθουανία «χρωστάει» κι άλλα εδάφη. Η Λευκορωσία της έχει παραχωρήσει έκταση 3.000 τ.χμ. με πληθυσμό 55.000 κατοίκων. Το 1945 η Λιθουανία απέκτησε, χάρη στις ενέργειες της ΕΣΣΔ, το λιμάνι Κλαύπεντα και τη διοικητική περιοχή στην οποία ανήκει η πόλη. Όσο για τις υπόλοιπες περιοχές της που ήταν υπό γερμανική κατοχή, η Μόσχα δεν χάνει ευκαιρία να υπενθυμίσει ότι απελευθερώθηκαν με τίμημα τη ζωή χιλιάδων Σοβιετικών στρατιωτών.

Αφού αποζημιωθεί για όλα αυτά, η Μόσχα θα ζητήσει εγγυήσεις για το σεβασμό των δικαιωμάτων των 500.000 Ρώσων, των 300.000 Πολωνών και των 70.000 Ουκρανών (οι αριθμοί είναι δικοί της) της Λιθουανίας, ώστε να μην είναι τα θύματα της ανεξαρτητοποίησης.

Το επομένο αίτημα της Μόσχας είναι καθαρά οικονομικό. Πάντα σύμφωνα με τα στοιχεία που η ίδια παραθέτει, το εξω-

τερικό ισοζύγιο της ανεξάρτητης Λιθουανίας θα εμφανίσει ετήσιο έλλειμμα 3,7 δις ρούβλια, καθώς θα αποκτήσει μετατρέψιμο νόμισμα και θα υποχρεωθεί να καταβάλει τις οφειλές της στην ΕΣΣΔ.

Η εναλλακτική λύση που προτείνει η κυβέρνηση του Μιχαήλ Γκορμπατσώφ είναι να παραμείνει η Λιθουανία μέλος της ανανεωμένης ομοσπονδίας, αυτόνομο και ενδεχομένως προνομιούχο σε ό,τι αφορά ειδικές δανειακές, εμπορικές και τελωνειακές ρυθμίσεις. Η Μόσχα δεν έχει καμιά αντίρρηση να ανοίξει η Λιθουανία το παράθυρό της προς τη Δύση, αρκεί να δεσμευτεί ότι δεν θα δραπετεύσει από κει.

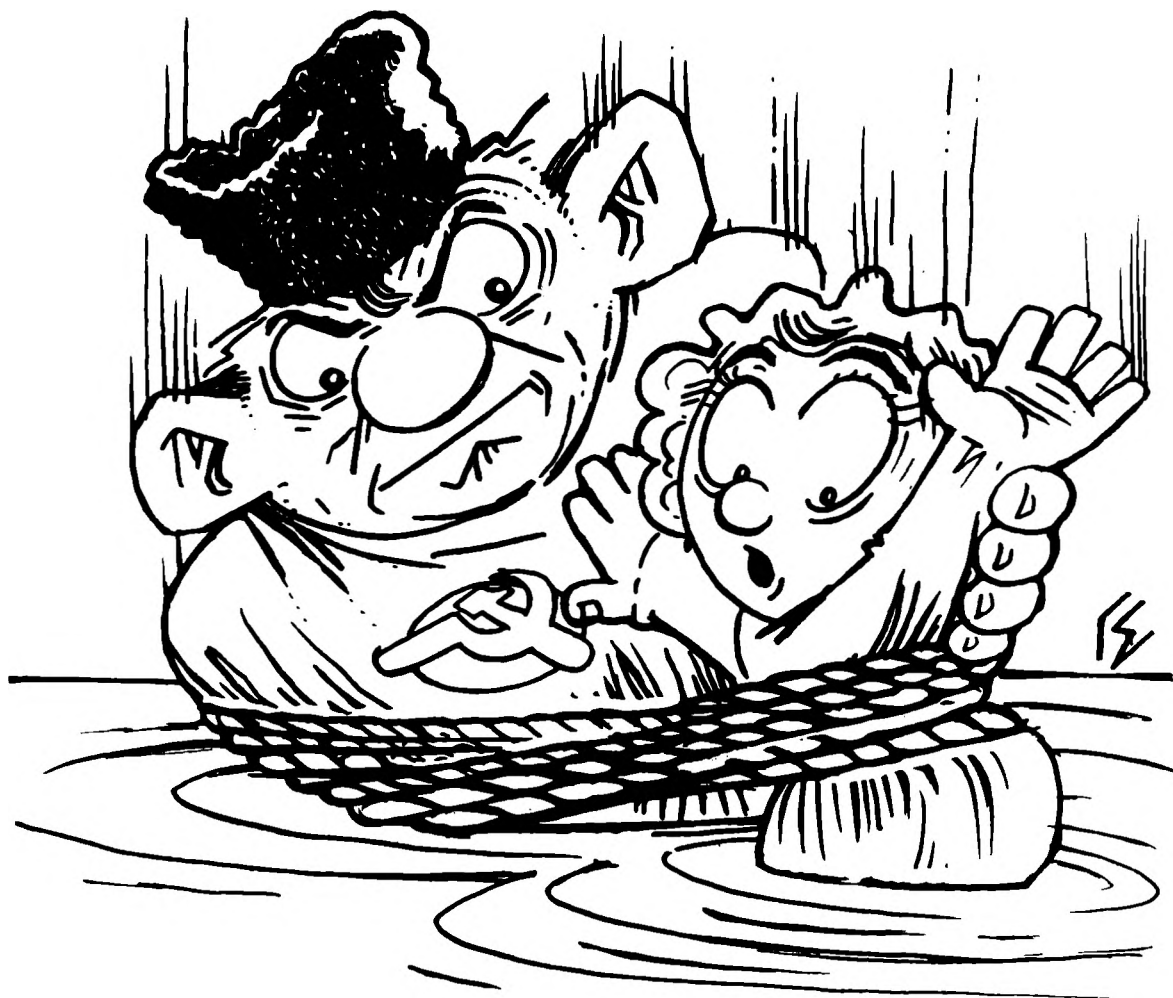
Αυτή η πρόταση όμως αγνοεί το βαθύ εθνικό αίσθημα που διακατέχει μεγάλο μέρος του πληθυσμού της Λιθουανίας. Οι εθνικιστές δεν συμμερίζονται καθόλου την άποψη ότι η ιστορία της διαμάχης τους με τη Μόσχα αρχίζει το 1917, διότι και παλιότερα ο τόπος τους υπέφερε από τη ρωσική αυτοκρατορία. Το 1795 η Λιθουανία διαμελίστηκε σε ρωσική και ρωσική. Στο ρωσικό τμήμα οι Λιθουανοί υπέστησαν τις προσπάθειες του τσάρου να τους εκρωσώσει. Η διδασκαλία και η χρήση της γλώσσας τους είχε απαγορευθεί και μόνο με τις τέχνες, όπως η ζωγραφική, κατόρθωσαν να διατηρήσουν τον πολιτισμό τους.

Στη σύγχρονη εποχή ανάλογη καταπίεση ένωσαν στη δεκαετία του 1950, όταν ο τόπος απομονώθηκε από τη Δύση και απαγορεύτηκε η θρησκευτική λατρεία. Το σταλινικό καθεστώς τοποθέτησε Ρώσους σε όλες τις θέσεις-κλειδιά στην οικονομία, επέβαλε αναγκαστική εκβιομηχάνιση εις βάρος της αγροτικής ανάπτυξης και υποχρέωσε τους αγρότες στον κολεκτιβισμό που συσώρευσε τεράστια δεινά, όχι μόνο στη Λιθουανία, αλλά σε ολόκληρη τη Σοβιετική Ένωση.

Με όλα αυτά είναι φανερό ότι η σημερινή αντιπαράθεση δεν είναι καθόλου απλή. Δεν πρόκειται για δυο πλευρές που έχουν κάποιες διαφορές να λύσουν με απλές διαπραγματεύσεις έστω και μακροχρόνιες. Οι διαφορές της ΕΣΣΔ με τη Λιθουανία δεν θα λυθούν στο τραπέζι από μέλη επιτροπών ή αντιπροσωπειών. Η εκτέρωθεν επιχειρηματολογία είναι βέβαια αληθινή, θα αναπτυχθεί οπωσδήποτε με πάθος και επιμονή, αλλά θα παραμείνει στοιχείο της ρύθμισης της εκκρεμότητας, όχι η συνολική ρύθμιση. Η τελευταία μπορεί να προκύψει μόνον όταν διευθετηθούν οι οικονομικές, πολιτικές και πολιτιστικές σχέσεις στην ευρύτερη περιοχή της Βαλτικής, της Σοβιετικής Ένωσης και της ανατολικής Ευρώπης πάνω σε νέες βάσεις, με νέα δεδομένα, διαφορετικές ισορροπίες και προπαντός καινούριες αντιλήψεις σχετικά με τη δημοκρατία, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη συνεργασία.

Η ΛΕΠΤΗ ΔΙΑΦΟΡΑ ΜΕΤΑΞΥ ΤΟΥ

Είναι σαν να εισβάλλει ένας άνδρας σε ένα σπίτι, βιάζοντας την ιδιοκτήτρια, την οποία αναγκάζει στη συνέχεια να ζήσει μαζί του για 50 περίπου χρόνια. Κάποτε ο γερασμένος εισβολέας αρρωσταίνει κάτω από το βάρος των αμαρτιών που ο ίδιος έχει διαπράξει, και η βιασθείσα βρίσκει την ευκαιρία να του ζητήσει να τα μαζέψει και να της αδειάσει τη γωνιά. Τότε ο εισβολέας καλεί την αστυνομία — με την οποία διατηρεί ιδιαίτερους δεσμούς — να επέμβει υποστηρίζοντας ότι όλα αυτά τα χρόνια είχε κουβαλήσει στο σπίτι το σαλονάκι και την τηλεόραση. Το νομικό του επιχείρημα, είναι ότι ακόμη και αν η συμβίωση δεν έχει νομιμοποιηθεί, ο γάμος υφίσταται και το διαζύγιο δεν μπορεί να βγει, παρά αν η βιασθείσα του πληρώσει τα δώρα που έφερε στο σπίτι, η αξία των οποίων πρέπει να καθορισθεί μετά από μακρόχρονες διαπραγματεύσεις...

Το συναινετικό διαζύγιο

Με ευκαιρία την Λιθουανία, το προηγούμενο παραμύθι, διηγήθηκε στους ξένους δημοσιογράφους, στη Μόσχα, η αυτού εξοχότης ο κύριος **Γιούρι Ρεσέτοβ**. Δικηγόρος, επικεφαλής του τμήματος του υπουργείου Εξωτερικών για τα... ανθρώπινα δικαιώματα και τη διεθνή συνεργασία σε ανθρωπιστικά θέματα, ο κύ-

ριος Ρεσέτοβ υποστήριξε ούτε λίγο ούτε πολύ ότι «ο γάμος (σ.σ. μεταξύ της Λιθουανίας και της Ρωσίας) πραγματοποιήθηκε, έστω και αν δεν νομιμοποιήθηκε ποτέ, και αυτό αποδεικνύεται από τα γαμήλια δώρα». Επομένως, «τόσα χρόνια κοινής ζωής, κάνουν υποχρεωτικό το μοίρασμα της περιουσίας που αποκτήθηκε από κοινού, και αυτό είναι ένας γενικός νομικός κανόνας». Άρα η Λιθουανία που προσαρτήθηκε με τα τανκς του Στάλιν το 1940, ύστερα από εκείνο το αισχρό μυστικό σύμφωνο μεταξύ του **Μολότωφ** και του ομόλογού του, υπουργού Εξωτερικών των Ναζί, **Ρίμπεντροπ**, θα πρέπει τώρα να πληρώσει —συγγνώμη για την αθυροστομία— και τα... γαμισιά-τικά!

Το πρόβλημα με τον Μιχαήλ Γκορμπασώφ δεν είναι τόσο οι δικαιολογημένες ανησυχίες του για την απόσχιση της Λιθουανίας, όσο το γεγονός ότι δίνει έδαφος στους διάφορους κυρίους Ρεσέτοβ. Τη στιγμή που η οικονομία καταρρέει, οι εργάτες απειλούν να εξεγερθούν και ο ίδιος δεν έχει καλά καλά καθήσει στη νέα πρόεδρική καρέκλα με τους τελειοποιημένους μοχλούς ελέγχου της αυτοκρατορίας, η δημοκρατία των 4 εκατ. Λιθουανών δείχνει να τον προκαλεί όπως στα Μίκυ Μάους ο Τζέρυ προκαλεί τον Τομ. Στα γρήγορα οι νεοεκλεγμένοι βουλευτές της μικρής δημοκρατίας της Βαλτι-

κής ψηφίζουν υπέρ της ανεξαρτησίας τους, καθιερώνουν νέο νόμισμα που θα αντικαταστήσει το —άχρηστο πλέον σε οποιαδήποτε σοβαρή συναλλαγή ρούβλι— ψηφίζουν νόμο-πρότυπο για την ελευθερία του Τύπου, καλούν τους στρατευμένους Λιθουανούς να πάψουν να υπηρετούν στο σοβιετικό στρατό, ετοιμάζονται να ενεργοποιήσουν την πρεσβεία τους στην Ουάσιγκτον, η οποία δεν έχει κλείσει ποτέ, αφού η Δύση δεν έχει ποτέ αναγνωρίσει την προσάρτηση των τριών δημοκρατιών της Βαλτικής.

Την ίδια στιγμή, ο ηγέτης του Κρεμλίνου δέχεται τις κριτικές των δεξιών, που δεν παύουν να του καταλογίζουν ότι μετά την Ανατ. Ευρώπη, η Αγία Ρωσία αρχίζει να χάνει και τις δικές της δημοκρατίες... η αποδοχή της απόσχισης της Λιθουανίας θα έδινε το πράσινο φως γι' αυτούς που περιμένουν στον προθάλαμο: **Εσθονία, Λεττονία, Μολδαβία, Γεωργία, Αζερμπαϊτζάν**. «Στο τέλος θα μείνουμε με τη δημοκρατία της... Μόσχας», ψιθυρίζουν χαιρέκακα αυτοί που στην τελευταία ολομέλεια της ΚΕ του ΚΚΣΕ αναλύθηκαν σε λυγμούς για την απώλεια των «κρατών-προφυλακτήρων», όπως όχι και τόσο κολακευτικά χαρακτήρισαν την **Πολωνία, την Αν. Γερμανία, την Τσεχοσλοβακία, την Ρουμανία ή την Ουγγαρία**.

Το να καταλογίζεται όμως η ευθύνη για τη σημερινή λιθουανική κρίση στους ίδιους τους Λιθουανούς επειδή βιάστηκαν, όπως γίνεται σήμερα από μια μερίδα του διεθνούς Τύπου, είναι σαν να κατηγορεί κανείς τη βιασθείσα ότι έτρεξε να φύγει όταν ο άρρωστος βιαστής είχε πάει στην τουαλέτα —για να επικαλεσθούμε τη μέθοδο, ανάλυσης του κ. Ρεσέτοβ. Στην πραγματικότητα και στον τομέα των εθνικιστικών ταραχών, η ηγεσία του Κρεμλίνου έδειξε την ίδια προχειρότητα με αυτή που επιδεικνύει καθημερινά στα θέματα των οικονομικών ή των πολιτικών μεταρρυθμίσεων. Οι Λιθουανοί βαδίζουν προς την ανεξαρτησία από τον περασμένο Δεκέμβριο, όταν το ίδιο το Λιθουανικό ΚΚ αποφάσισε να αποσχιθεί από το ΚΚΣΕ, αλλά το τελευταίο μοιάζει πάντα να βρίσκεται στο δικό του μακάριο κόσμο: διστακτικότητα, αμφιταλαντεύσεις, μισόλογα για τη δημιουργία μιας «νέας ομοσπονδίας σοβιετικών κρατών», παράλογη εμμονή στην ιδέα του κέντρου που αποφασίζει για τα πάντα. Όταν στη Βουλή οι βουλευτές διύλιζαν επί μέρες τον κώνωπα, για το αν θα δοθεί η γη στους αγρότες και θα καθιερωθεί η περίφημη ατομική ιδιοκτησία, ο **Γαβριήλ Ποπώφ**

ΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΙΑΣΜΟΥ

του Στέλιου Κούλογλου

πρότεινε να αποφασισθεί το ζήτημα από το Κοινοβούλιο κάθε ξεχωριστής δημοκρατίας, ανάλογα με τη δική της κουλτούρα: οι λαοί της Βαλτικής έχουν παράδοση στην ατομική ιδιοκτησία της γης, την ίδια στιγμή που οι Ρώσοι αγρότες δεν είχαν ποτέ αυτή την ευκαιρία, ούτε πριν από την επανάσταση του 1917.

Παρότι η γκορμπατσοφική πτέρυγα του ΚΚΣΕ επιθυμεί διακαώς την καθιέρωση της ατομικής ιδιοκτησίας, απέρριψε την πρόταση, προσκολλημένη στην παράνοια που θέλει το Κρεμλίνο να αποφασίζει για τα πάντα. Το τελευταίο βήμα ήταν η ψήφιση —αντί της «νέας ομοσπονδίας» που θα έθετε σε νέες βάσεις τις σχέσεις μεταξύ των 15 δημοκρατιών— του νόμου περί προεδρικών εξουσιών, οι οποίες δίνουν στον πρόεδρο της ΕΣΣΔ το δικαίωμα να κηρύσσει το στρατιωτικό νόμο σε όλες τις δημοκρατίες ή να καταργεί τα κοινοβούλια των τελευταίων. Είναι μετά απ' αυτά το Βίλνιους ή μήπως η Μόσχα που προκαλεί;

Η «συμπάσχουσα» Δύση

Η επικράτηση αυτής της παλιάς λογικής, οδήγησε και στην υιοθέτηση των κλασικών συνταγών. Τα τανκς του Κόκκινου Στρατού άρχιζαν να χορεύουν στην πλατεία του Βίλνιους, να καταλαμβάνουν τα γραφεία του κόμματος και να απαγάγουν τους «λιποτάκτες» από τα νοσοκομεία, ενώ στρατιωτικά ελικόπτερα προφανώς για να αποκαταστήσουν τη... νομιμότητα έριχναν προκηρύξεις καλώντας σε συγκέντρωση το ρωσόφωνο πληθυσμό. Για να προωθηθεί παραπέρα η γκλάσνοστ (διαφάνεια) οι ξένοι δημοσιογράφοι εκαλούντο να εγκαταλείψουν αμέσως τη Λιθουανία, την ίδια στιγμή που για πρώτη φορά μετά από πολύ καιρό, οι σοβιετικές αρχές επέστρεφαν και στη λογική της ξενοφοβίας: μία απόφαση της αμερικανικής Γερουσίας, η οποία δεν συστηματούσε παρά ψυχραιμία, καταδικάζονταν ως επέμβαση στα εσωτερικά της ΕΣΣΔ.

Το κωμικοτραγικό είναι ότι είναι οι ΗΠΑ και γενικότερα η Δύση, είναι που στήριξε τον Γκορμπατσώφ σε βάρος της Λιθουανίας: από το τέλος του Β' Παγκόσμιου Πόλεμου και μετά, οι Αμερικανοί διπλωμάτες που υπηρετούν στη Μόσχα επί παραδείγματι, δεν ταξίδευαν ποτέ στη Βαλτική για μην θεωρηθεί ότι αναγνωρίζουν την προσάρτησή τους στην ΕΣΣΔ. Αυτή τη φορά, αποφεύγουν να ταξιδέψουν για να μην αναγνωρίσουν εμμέσως την ανεξάρτητη Λιθουανία. Τις

προηγούμενες μέρες, ήταν τα αμερικανικά περιοδικά που ανέλυαν γιατί η Λιθουανία δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα ως ανεξάρτητη χώρα και οι Αμερικανοί επίσημοι που καταλόγιζαν βιασύνη στους Λιθουανούς ηγέτες.

Φοβούμενη ότι η αποσύνθεση της ΕΣΣΔ θα οδηγούσε σε ανεξέλεγκτες καταστάσεις, ιδίως στις μουσουλμανικές σοβιετικές δημοκρατίες, είναι η Δύση που στηρίζει σήμερα τη «ρωσική αυτοκρατορία», τουλάχιστον όσο έχει επικεφαλής της τον Μιχαήλ Γκορμπατσώφ. Στην κατάσταση που βρίσκεται ο τελευταίος, ιδίως στον τομέα της οικονομίας η οποία έχει απόλυτη ανάγκη τα δυτικά κεφάλαια, δεν θα μπορούσε να αντέξει σε μία λιθουανική κρίση, αν θα είχε να αντιμετωπίσει και την Ουάσιγκτον. «Ακόμη βέβαια και αν κάποιος δωροδοκήσει το δικαστήριο, είναι σχεδόν αδύνατο να επιτύχει μια μακρόχρονη συμβίωση. Το πολύ πολύ να καθυστερήσει την έκδοση του διαζυγίου». Ακόμη και αν η στρατηγική παραμένει η ίδια (βλέποντας και κάνοντας) ο Γκορμπατσώφ ουσιαστικά, λιγότερο ή περισσότερο συνειδητά, αγωνίζεται —και στο θέμα των εθνοτήτων— απλώς για να κερδίσει χρόνο. Τα 5 χρόνια διαπραγματεύσεων που οι Σοβιετικοί ηγέτες σκέπτονται να επιβάλλουν ως όρο για την αποχώρηση, οι οικονομικές κυρώσεις ή η καθιέρωση δημοψηφίσματος για την απόσχιση που θα απαιτεί την πλειοψηφία των 2/3 (και γιατί το 1/3 να επιβάλει τη γνώμη του στην πλειοψηφία;) μπορεί να καθυστερήσουν τη Λιθουανία ή να κάνουν θεωρητικά αδύνατη την αποχώρηση της Λεττονίας που έχει 40% ρωσόφωνο πληθυσμό, αλλά δεν μπορούν να αποφύγουν το μοιραίο: «αν το ζευγάρι είναι πολιτισμένο», αν δηλαδή οι ηγέτες της περεστρόικα αποφασίσουν να την προχωρήσουν, θα πρέπει να δεχθούν και στην πράξη «ένα πολιτισμένο διαζύγιο».

Ποιος έχει σειρά;

Μετά τη Λιθουανία, και η Εσθονία αποφάσισε την περασμένη Παρασκευή να ξεκινήσει διαπραγματεύσεις με τη Μόσχα για την απόσχιση της. Οι ποδοσφαιρικές ομάδες της Γεωργίας —μεταξύ των οποίων φιγουράρει η «Δυναμό» Τιφλίδας— μία από τις καλύτερες ομάδες της ΕΣΣΔ— αποφάσισαν να μην συμμετάσχουν στο πανσοβιετικό πρωτάθλημα. Αναρωτιέται κανείς τι θα κάνει το Κρεμλίνο; Θα καταλάβει και τα τυπογραφεία των εφημερίδων της Εσθονίας —όπως ήδη έκανε με αυτά της Λιθου-

νίας— ή μήπως θα βάλει τους σοβιετικούς στρατιώτες να παίζουν ποδόσφαιρο με τα γεωργιανά χρώματα;

Η μόνη ρεαλιστική λύση για την αποφυγή της αναπόφευκτης αποσύνθεσης, είναι μια συνομοσπονδία εντελώς νέας μορφής, που θα δίνει ουσιαστικές εξουσίες στις δημοκρατίες. Μόνο που με τη σημερινή συμπεριφορά των κεντρικών αρχών, ένα τέτοιο σχέδιο μοιάζει τόσο ρεαλιστικό όσο και η καθιέρωση της ισότητας ανάμεσα στον άνδρα και τη γυναίκα...

Στην πραγματικότητα, ίσως συμβεί το χειρότερο, με σκοπό τη γνώση και τη συμμόρφωση και των υπολοίπων δημοκρατιών. Είτε να καταργηθούν με προεδρικό διάταγμα οι τοπικές αρχές και η Λιθουανία να υπαχθεί κατ' ευθείαν στον πρόεδρο της Δημοκρατίας, όπως προβλέπεται από το ανανεωμένο σύνταγμα και προτείνεται από το ρωσόφωνο πληθυσμό των Βαλτικών χωρών, κάτι που θα έσπρωχνε τους Λιθουανούς σε ένα παρατεταμένο πολιτικό ανταρτοπόλεμο. Η ακόμη χειρότερα να υποκινηθούν συγκρούσεις μεταξύ των Λιθουανών και των Ρώσων, οι οποίες θα χρησιμοποιηθούν ως πρόσχημα για την επέμβαση του Κόκκινου Στρατού και την επιβολή της «τάξης» και της «νομιμότητας»: Δόξα τω Θεώ, η Κα Γκε Μπε έχει αρκετή πείρα σε τέτοιες προβοκάτσιες. Μήπως ακριβώς οι αιματηρές συγκρούσεις στο Αζερμπαϊτζάν και το Τατζικιστάν δεν υποκινήθηκαν και από τις μυστικές υπηρεσίες, με σκοπό την υπονόμευση της περεστρόικα και του ίδιου του Γκορμπατσώφ;

Εδώ όμως έγκειται και το ουσιαστικό πρόβλημα σε ό,τι αφορά τον τρόπο με τον οποίο ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ χειρίζεται τη λιθουανική κρίση: ο ηγέτης του Κρεμλίνου βαδίζει στην κόψη του ξυραφιού, δίνοντας στον —δυσανεστημένο και ντροπιασμένο από τις μαζικές αποχωρήσεις από τις «χώρες-προφυλακτήρες» —Κόκκινο Στρατό, την πρωτοβουλία των κινήσεων, ενθαρρύνοντας τη δράση της Κα Γκε Μπε, προχωρώντας σε αντιδημοκρατικά μέτρα, διορίζοντας τον πολύ κύριο Ρεσέτοβ συνήγορό του, με σκοπό να πείσει τη σοβιετική κοινή γνώμη ότι δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ του γάμου και του βιασμού. Ακόμη και αν οι Ρώσοι πολίτες, οι οποίοι αναζητούν πάντα έναν αποδιοπομπαίο τράγο, πεισθούν ότι είναι οι Λιθουανοί που έχουν άδικο, πώς μπορεί να μεταρρυθμιστεί μια κοινωνία που διδάσκεται ότι το δίκαιο είναι άδικο, και ότι το ψέμα είναι αλήθεια;

Η ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΝΑΖΙΣΤΙΚΗΣ ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑΣ

του Τάσου Αναστασίου

Στη χώρα της Ανατολικής Ευρώπης με την πιο «πολύχρωμη» εκδοτική μεταρρύθμιση κυριαρχούσε ως πριν από λίγους μήνες το στυγνότερο καθεστώς λογοκρισίας: Η Ανατολική Γερμανία πέρασε κατευθείαν από το υπουργείο Πληροφοριών του Γκαίμπελς στον ελεγχόμενο από το αρμόδιο γραφείο του κόκκινου στρατού, Τύπο.

Αλλά όλα αυτά έχουν ελάχιστη σημασία μπροστά στη σύγκριση με τα όσα διαδραματίζονταν στον Τύπο τους τελευταίους μήνες της εξουσίας Χόνεκερ. Επειδή είναι πιθανόν να κατηγορηθεί ο γράφων για «αγοραίο αντικομμουνισμό» θεωρήθηκε καλό να παρατεθούν δύο κείμενα οδηγίων προς τον Τύπο από τις αντίστοιχες εποχές:

● Το πρώτο προέρχεται από το χέρι του **Γιόακιμ Χέρμαν** πρώην αρχισυντάκτη της κομματικής εφημερίδας «*Νόυες Ντβυτσλαντ*» και από τον Οκτώβριο του 1978 ως την κατάρρευση του καθεστώτος Χόνεκερ, υπεύθυνου για την προπαγάνδα στο Πολιτικό Γραφείο του Ενιαίου Σοσιαλιστικού Κόμματος Γερμανίας. Ο Χέρμαν είχε μεταξύ των άλλων εξουσιοδοτηθεί —να αποφασίζει επί 11 ολόκληρα χρόνια, τι θα γράψει και τι δεν θα γράψει ο Τύπος, πού θα τοποθετηθούν οι ειδήσεις— εξ ου και ονομάστηκε «πλαίσιο» και για πόσα λεπτά της ώρας θα παρουσιάζεται ο Έριχ Χόνεκερ στην τηλεόραση. Ο αναπληρωτής του Χέρμαν, **Χάιντς Γκέγγελ** παρέδιδε κάθε εβδομάδα στους αρχισυντάκτες των εφημερίδων της Ανατολικής Γερμανίας κατάλογο με το τι επιτρέπεται και τι δεν επιτρέπεται να γράφουν.

● Το δεύτερο ντοκουμέντο που δημοσιεύει σήμερα το «ΑΝΤΙ» είναι μια ανθολογία αντίστοιχων γραπτών οδηγιών από την περίοδο 1934-1938. Ο διευθυντής της υπηρεσίας Τύπου του Γκαίμπελς **Άλφρεντ Ίνγκεμαρ Μπερντ** και ο αναπληρωτής τους **Βέρνερ Στέφαν**. Οι οδηγίες διαβιβάζονται προς όλες τις αρχισυνταξίες των εφημερίδων της ναζιστικής Γερμανίας και μετά την παραλαβή και την «αφομοίωσή» τους από τους υπεύθυνους συντάκτες, έπρεπε να καταστρέφονται. Ένας παλαιόμαχος δημοσιογράφος ο **Φριτς Σένγκερ** είχε το κουράγιο να τις αρχειοθετήσει και να τις παραδώσει μετά τον πόλεμο στο «Ομοσπονδιακό Ιστορικό Αρχείο».

Δημοσιεύουμε και τα δύο κείμενα χωρίς άλλα σχόλια με την ελπίδα ότι θα αποτελέσουν μια ελάχιστη συνεισφορά για την απαλλαγή της ελληνικής Αριστεράς από όσα ολοκληρωτικά χαρακτηριστικά είναι ενσωματωμένα στην πολιτική της κουλτούρα.

Η ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΤΟΥ ΧΕΡΜΑΝ

5-1-1989

Το σοβιετικό φιλμ «Θα μείνουμε» να μην αναφερθεί ούτε στη στήλη των κινηματογράφων.

5-1-1989

Οι πτήσεις σε χαμηλό ύψος δεν θα αποτελούν για μας θέμα¹.

5-1-1989

Σας συνιστούμε να μην δημοσιεύετε ρεπορτάζ του ελεύθερου ρεπόρτερ Χάινς Μπόσεκ.

16-2-1989

Κάθε αναφορά στο Ισραήλ πρέπει να γίνεται χωρίς να θίγει τις φιλικές μας σχέσεις με τις αραβικές χώρες.

23-2-1989

Οι επενδύσεις στην ΓΛΔ είναι συγκεντρωμένες είτε στον τομέα της μεταποίησης, είτε στην οικοδόμηση κατοικιών. Κάθε αίτημα για πρόσθετες πιστώσεις στον πολιτιστικό τομέα είναι εντελώς ακατάλληλο για δημοσίευση.

6-4-1989

Οι αλλαγές του εκλογικού νότου δεν σημαίνουν και αλλαγές στις αρχές της σοσιαλιστικής δημοκρατίας.

13-4-1989

Δεν δημοσιεύουμε οτιδήποτε έχει σχέση με τη διέλευση του σοβιετικού αγωγού φυσικού αερίου δια μέσου της Τσεχοσλοβακίας².

20-4-1989

Δεν δημοσιεύουμε αριθμούς για το αναμενόμενο πλήθος των νέων στη «Συνάντηση της Πεντηκοστής». Ό,τι δημοσιεύεται για την προετοιμασία της συνάντησης θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από την υπερηφάνεια της νεολαίας για τη χώρα που της προσφέρει μια σίγουρη προοπτική. Και η χαρά για τη γιορτή θα πρέπει να αντανakλάται στα κείμενα.

20-4-1989

Κατά την προετοιμασία της γιορτής της ίδρυσης της Δημοκρατίας θα πρέπει να γίνεται μνεία των βασικών αξιών που διέπουν τη ζωή μας. Τα 40 χρόνια της ΓΛΔ είναι 40 επιτυχημένα χρόνια και όχι 40 χαμένα χρόνια όπως εκτιμούν σε άλλες χώρες για τη δική τους ανάπτυξη³. Κατά την προετοιμασία των γενεθλίων πρέπει να παρουσιαστεί ένας απολογισμός επιτυχιών μαζί με κείμενα που να προτρέπουν σε αύξηση της παραγωγικότητας.

27-4-1989

Δεν δημοσιεύουμε οτιδήποτε για το ατύχημα στο εργοστάσιο Βίσμοντ.

1-5-1989

Στο μέλλον θα έχουμε λιγότερο ρεπορτάζ για τις γερμανο-γερμανικές σχέσεις.

2-5-1989

Να αγνοήσουμε την επέτειο των γενεθλίων της Γκίζελα Μού⁴. Είναι δική της επιθυμία.

2-5-1989

Να είστε πολύ προσεκτικοί στη δημοσίευση των ανταποκρίσεων από την Κίνα. Η πορεία των μεταρρυθμίσεων παρουσιάζει και αρνητικές όψεις. Κανένα σχόλιο για τα επεισόδια με τους φοιτητές.

4-5-1989

Να μην κάνουμε κατάχρηση στη χρησιμοποίηση του όρου «στα χρώματα της ΓΛΔ». Σε τελική ανάλυση αυτό που θέλουμε να δείξουμε είναι η υπεροχή του σοσιαλισμού.

15-6-1989

Να μην δημοσιευθεί οτιδήποτε σχετικό με την αντιπαράθεση για το αν μπορεί να πάρει μέρος στις εκδηλώσεις για την ημέρα του Ολυμπισμού ο πρώην αθλητής της ΓΛΔ Σμιτ.

21-6-1989

Στο εξής δεν έχουμε λόγο να απαντούμε με περίσκεψη στην επίθεση των ομοσπονδιακών μέσων ενημέρωσης. Επιθετικά να προπαγανδίζουμε τις αξίες του σοσιαλισμού και αποτελεσματικά να ξεσκεπάσουμε τα εγκλήματα του καπιταλισμού.

24-6-1989

Αίρεται η απαγόρευση δημοσίευσης υλικών που αφορούν την ΕΣΣΔ μετά τη συνάντηση του Έριχ Χόνεκερ με τον Μιχαήλ Γκορμπατσώφ.

27-7-1989

Δεν ασχολούμαστε με τα προβλήματα όσων θέλουν να εγκατασταθούν στην ΟΔΓ.

2-8-1989

Παρακαλούμε αποφεύγετε δημοσιεύματα για την κακομεταχείριση των ξένων.

10-8-1989

Να αναφερόμαστε λεπτομερώς στην εξομάλυνση της καθημερινής ζωής στην Κίνα. Να αποσιωπούμε τις σχέσεις της Κίνας με τους Κόκκινους Χμερ.

10-8-1989

Δεν δημοσιεύουμε στις εφημερίδες τις δυσκολίες για τον

ανεφοδιασμό των καταστημάτων σε τρόφιμα.

31-8-1989

Δεν δημοσιεύουμε οτιδήποτε για εκείνους που εγκαταλείπουν τη χώρα.

7-9-1989

Το θέμα «Μετεγκατάσταση στη Δύση» δεν είναι δυνατόν να καθορίζει το δημόσιο διάλογο στη ΓΛΔ. Τα γεγονότα ζημιώνουν την εικόνα μας. Με τη βοήθεια των δυτικών μέσων ενημέρωσης γίνεται προσπάθεια να δυσφημιστεί η 40χρονη ιστορία επιτυχιών της χώρας μας, διότι η θέση για την ολοκληρωτική χρεωκοπία του σοσιαλισμού δεν έχει σχέση με την πραγματικότητα στη ΓΛΔ. Δεν θα επιτρέψουμε να μας προβοκάρουν.

1. Το Σεπτέμβριο του 1988 δυο ιταλικά μαχητικά αεροπλάνα του ΝΑΤΟ συγκρούστηκαν στη διάρκεια επιδείξεων σε χαμηλό ύψος στο Ράμσταϊν της Δυτικής Γερμανίας. Στη Δυτική Γερμανία το θέμα προκάλεσε μεγάλη δημόσια συζήτηση.

2. Η απαγόρευση έχει σχέση με το ότι οι Ανατολικογερμανοί, παρά το γεγονός ότι πήραν μέρος στην κατασκευή του αγωγού δεν έκαναν χρήση φυσικού αερίου και «έκαιγαν» λιγνίτη για τις παραγωγικές τους δραστηριότητες αλλά και τη θέρμανση των κατοικιών. Η εντολή αυτή σχετίζεται επίσης και με την απαγόρευση της αναγραφής ειδήσεων από την ΕΣΣΔ.

3. Αναφορά στην αυτοκριτική του ΚΚΣΕ και την επανεξέταση από τους Ούγγρους των γεγονότων του 1956.

4. Γκιζέλα Μόου: Διάσημη ερμηνεύτρια των τραγουδιών του Μπρεχτ.

Η ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑ ΤΟΥ ΓΚΑΙΜΠΕΛΣ

11.1934

Απαγορεύεται κάθε αναφορά σε θέματα της Ευαγγελικής Εκκλησίας¹.

5.5.1935

Πα αποφευχθούν δημοσιεύματα για τον ιταλοαιθιοπικό πόλεμο. Η συστάση αυτή ισχύει γενικότερα για το σύνολο της ιταλικής εξωτερικής πολιτικής που πρέπει να παρουσιάζεται κατά τρόπο τέτοιο ώστε να μην δημιουργείται οποιοδήποτε πρόβλημα στις σχέσεις μας με την Ιταλία. Αυτό ισχύει και για τις εκδημοκρατιστικές στο νότιο Τυρόλο.

3-1936

Ισβολή στην αποστρατιωτικοποιημένη Ρηνανία.

Ρεαζόμαστε ωραίες εικόνες από τη Ρηνανία που να ενθουσιάζουν τον πληθυσμό.

3-1936

«κατεβάσουμε» τους τόρους για την Ρηνανία.

Ημείωση: Αυτό δεν σημαίνει ότι θα πάψουμε να προετοιμάζουμε τον πληθυσμό για πόλεμο.

1-1937

Δίκη του Μάρτιν Νυμέλλερ². Καμιά αναφορά στη δίκη Νυμέλλερ.

2-3-1937

Απική εγκύκλιος εναντίον του εθνικοσοσιαλισμού.

Απαγορεύεται η δημοσίευσή της. Όποιος θέλει να τη διαβάσει την αναζητήσει στον Χασσερβατόρε Ρομάνο». Ανθετα σας εφιστούμε την προσοχή στο άρθρο του «Λαϊ-

κού παρατηρητή» (Völ Kischer Beobachter).

25-3-1937

Να αναδημοσιεύσετε τη διάλεξη του καθηγητή Ζίγκλερ για την «κουλτούρα της παρακμής»³ που δόθηκε στο Μόναχο. Να δοθούν δυο τουλάχιστον στήλες σε κάθε εφημερίδα.

22-7-1937

Καμιά αναφορά στην πτώση της γέφυρας στο Καλβ του Βύρτεμπεργκ. Ο γερμανικός Τύπος δεν πρέπει να αναφερθεί στην έκρηξη του εργοστασίου χρωμάτων. IG FARBEN στο Μπίτερφελντ.

23-7-1937

Καμιά αναφορά στο διεθνές σκακιστικό συνέδριο που αρχίζει στις 10 Αυγούστου στο Νότιγχαμ. Για την Ισπανία (σ.σ. Εμφύλιος πόλεμος) να ενταθούν οι ανταποκρίσεις για τα πλοία που μεταφέρουν πολεμοφόδια που στέλνουν οι διάφορες χώρες.

15-3-1938

Προσάρτηση της Αυστρίας.

Καμιά αναφορά στα γεγονότα της Αυστρίας. Η οδηγία ισχύει για τις εφημερίδες της Αυστρίας.

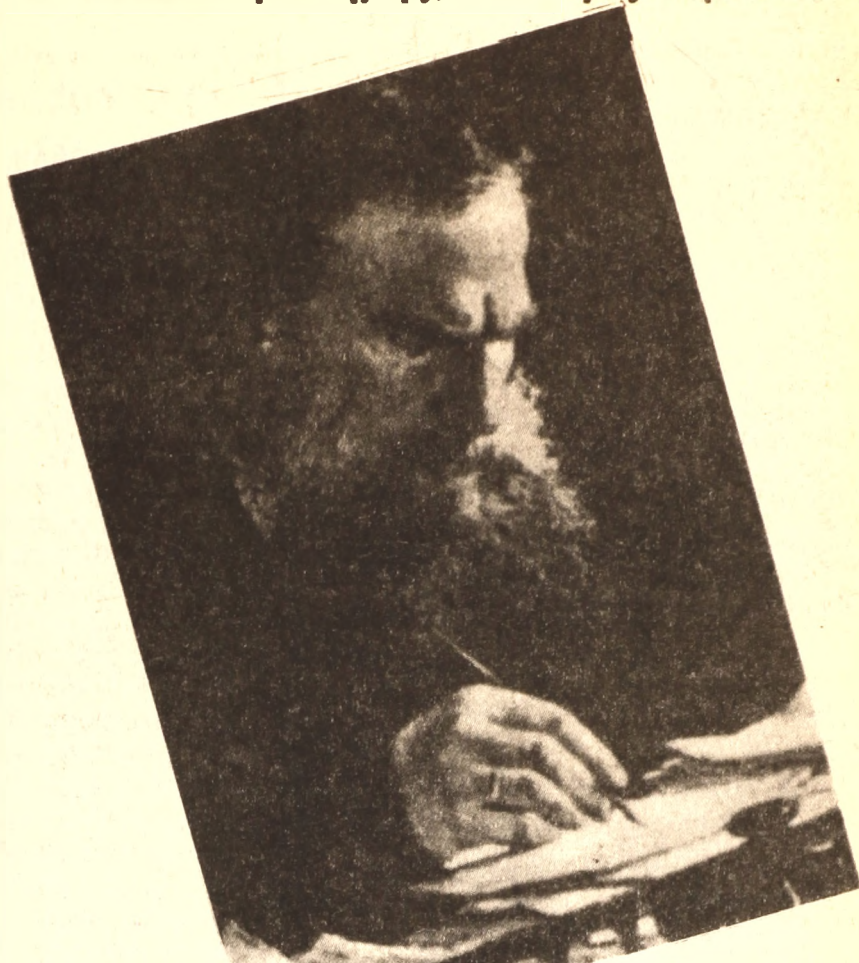
1. Οι προτεστάντες στράφηκαν σχεδόν αμέσως κατά του Εθνικοσοσιαλιστικού καθεστώτος

2. Μάρτιν Νυμέλλερ: Προτεστάντης ιερέας που συνελήφθη και εκτελέστηκε από τους ναζί.

3. Ναζιστική έκθεση δυσφήμισης του ιμπερσσιονισμού, του Μπαουχάουζ, του εξπρεσιονισμού, ολόκληρης της γερμανικής κουλτούρας του μεσοπολέμου.

Λ. ΤΟΛΣΤΟΗ Άννα Καριένινα

Έκδοση πλήρης, τέσσερις τόμοι

Από τις εκδόσεις I κοβόστη

Ζωοδόγος Πηγής 21 - Τηλ. 36.15.433

ΑΝΔΡΕΑ
ΛΕΝΤΑΚΗ

ΤΑ ΕΙΠΕ ΟΛΑ Ο ΜΑΡΞ;

Στο βιβλίο αυτό εκφράζεται η σύγκρουση στο θεωρητικό πεδίο με την αντίληψη ότι ο Μαρξισμός είναι επιστήμη, ενώ απλώς είναι μία επιστημονική μέθοδος για την ανάλυση των κοινωνικών φαινομένων (...)

Το βιβλίο αυτό είναι η σύγκρουση στο θεωρητικό πεδίο με τους ισμούς, τη θρησκευτικοποίηση, δηλαδή του μαρξισμού (...)

ΖΕΜΠΑΛΝΤ/ΚΡΑΟΥΤ

„ΜΑ ΘΕΛΩ ΜΟΝΟ
ΤΟ ΚΑΛΟ ΣΟΥ„

(...) Συνέπεια της πλήρους εξάρτησης του παιδιού από τη μητέρα είναι ότι, όταν το παιδί μεγαλώσει, δεν είναι πια ικανό να πάρει αυτόνομα αποφάσεις. Η ανωριμότητά του το ωθεί να χρειάζεται, ακόμα και ως ενήλικας, κάποια κατευθυντήρια αρχή (...)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΩΡΙΚΟΣ»
Μαυρομιχάλη 64, Τηλ. 3629675
ΑΘΗΝΑ

ΓΕΡΜΑΝΙΚΗ ΕΝΟΠΟΙΗΣΗ

του Christian Tietze

Το πρόβλημα της γερμανικής ενοποίησης συζητείται ήδη από το 1945. Μια συζήτηση όμως που δεν οδηγεί σε κανένα αποτέλεσμα χάνει στο τέλος σε σοβαρότητα. Δεν είχαν ήδη άραγε εθιστεί οι Γερμανοί στην κατάσταση αυτή; Δεν είχαν ήδη συχνά δοθεί υποσχέσεις;

Παρ' όλα αυτά όταν ξαφνικά προέκυψε το αίτημα της ενοποίησης, οι λύσεις που προτάθηκαν ήταν εξαιρετικά πρόχειρες. Μήπως γιατί η πολιτική ήρθε και εδώ πάλι πολύ αργά; Μετά την πρώτη σύγκρουση, σχεδόν όλα τα κόμματα και οι συσπειρώσεις τέθηκαν υπέρ της ενοποίησης. Γεννήθηκε έτσι το ερώτημα πώς το αίτημα αυτό για ενοποίηση θα γίνει πραγματικότητα. Θα πρέπει κατ' αρχήν να οριστεί το σημείο εκκίνησης. Το Neues Forum από την αφετηρία του θεώρησε δεδομένη την ύπαρξη δυο γερμανικών κρατών. Το σημείο αυτό εκκίνησης —εννοείται ότι το πρόβλημα παραμένει και στην περίπτωση μιας νέας, ελεύθερα εκλεγμένης κυβέρνησης— προϋποθέτει τα ακόλουθα ερωτήματα: Τι θα πρέπει να θεσπισθεί εξ αρχής; Τι θα θέλαμε να διατηρηθεί; Ποια θα είναι η ταυτότητά μας αν έχουμε πράγματι δική μας ταυτότητα; Τι θεωρούμε απαραίτητο, και κατά πόσο είμαστε διατεθειμένοι να κάνουμε υποχωρήσεις και συμβιβασμούς; Η κατάσταση απαιτεί μια ήρεμη και ξεκάθαρη επανεκτίμηση. Επιχειρήματα και δεδομένα θα πρέπει να αντιπαραβληθούν, σε προτάσεις και οι προοπτικές να συγκριθούν. Για την DDR τα πρώτα βήματα είναι πολύ δύσκολα διότι πρέπει να αντιμετωπίσει τις συνέπειες της 40χρονης κακής οικονομικής διαχείρισης και απουσίας δημοκρατικών θεσμών και δικαιωμάτων. Αλλά και στην Ομοσπονδιακή Γερμανία η κατάσταση είναι περιπλεγμένη εξαιτίας της διπλής πίεσης χρόνου: εάν τα αποτελέσματα των διαπραγματεύσεων δεν είναι άμεσα, τόσο περισσότεροι Ανατολικοί θα περνούν καθημερινά τα σύνορα για την Ομοσπονδιακή Γερμανία.

Το πρόβλημα αυτό είναι κοινό για τις δυο χώρες και αναγνωρίζεται η ανάγκη άμεσης διευθέτησής του. Μπορεί άραγε ακόμη σήμερα η μετακίνηση αυτή από το ένα τμήμα της χώρας στο άλλο —όταν πια έχουν εκλείψει οι πολιτικοί λόγοι— να υποστηρίζεται οικονομικά; Και δεν δημιουργεί άραγε τετελεσμένα γεγονότα που αργότερα μόνο με υπέρογκο κόστος θα μπορέσουν να αρθούν; Σίγουρο είναι ότι συντηρούνται οι προκαταλήψεις, η δυσπιστία και η ανασφάλεια. Ο δεύτερος παράγων συνδέεται με τις επικείμενες εκλογές στην Ομοσπονδιακή Γερμανία. Εάν η ομοσπονδιακή κυβέρνηση του CDU-CSU κατορθώσει μέχρι το φθινόπωρο να σημειώσει εμφανείς επιτυχίες, έχει μεγάλες πιθανότητες επανεκλογής. Εφόσον όμως αποτύχει θα υποστεί τις συνέπειες ενός ατυχούς πειράματος: είναι δηλαδή πιθανή η ανατροπή της.

Στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος βρί-

σκεται η νομισματική ενοποίηση. Τώρα βρίσκεται στο στάδιο των διαπραγματεύσεων. Θα πρέπει να υπολογισθούν επακριβώς οι συνέπειες μιας τέτοιας ρύθμισης, που κατά γενική ομολογία πρόκειται για μοναδικό, στην παγκόσμια ιστορία, πείραμα.

Σε ό,τι αφορά όμως τη γερμανική ενοποίηση, θα πρέπει να προνοήσουμε για ό,τι θα ακολουθήσει την «ημέρα Χ» όπως ονόμασε ο Kohl την ημέρα πραγματοποίησής της.

Οι Γερμανοί θα πρέπει να υποστηρίξουν την ευρωπαϊκή ενότητα και ειρήνη και μάλιστα να συνεισφέρουν έτσι ώστε να πείσουν τους γείτονές τους για τις προθέσεις τους και να αναδείξουν ότι διδάχθηκαν από την ευρωπαϊκή και την ιδιαίτερή τους ιστορία. Ουσιαστική συνεισφορά θα ήταν πιθανόν η αποστρατικοποίηση της Γερμανίας αφού μέσω αυτής θα ελευθερωθούν οι δυνατότητες δράσης στο θεσμικό τομέα και θα γίνει έτσι δυνατή η πραγματοποίηση ενός προγράμματος όμοιου με το σχέδιο Marshall.

Η ενοποίηση των Γερμανιών είναι καθάρη —ακόμη και κατά το σύνταγμα άρθρο 23— δική μας υπόθεση, πράγμα που σημαίνει ότι εμείς θα πρέπει να θέσουμε τις προϋποθέσεις των διαπραγματεύσεων. Θα πρέπει να καθορίσουμε τον τρόπο —έστω και σε γενικές μόνο γραμμές, μιας και είμαστε συμβιβαστικοί και επιδεκτικοί μαθήσεως— με τον οποίο θα διαπραγματευθούμε και τέλος θα πρέπει να επιβάλουμε το ρυθμό, που επιθυμούμε, σε όλες αυτές τις διαδικασίες. Θα πρέπει και μελλοντικά να φανούμε ελαστικοί ώστε να μπορέσουμε να πραγματοποιήσουμε μια ενότητα που θα εξασφαλίζει κοινωνική ασφάλεια και θα εμπνέει εμπιστοσύνη στους γείτονές μας διότι στο μέλλον η ενοποίηση που θα διαρκέσει δεν θα είναι εκείνη που θα έχει επιτευχθεί στο συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα αλλά εκείνη που θα είναι σωστότερα προετοιμασμένη.

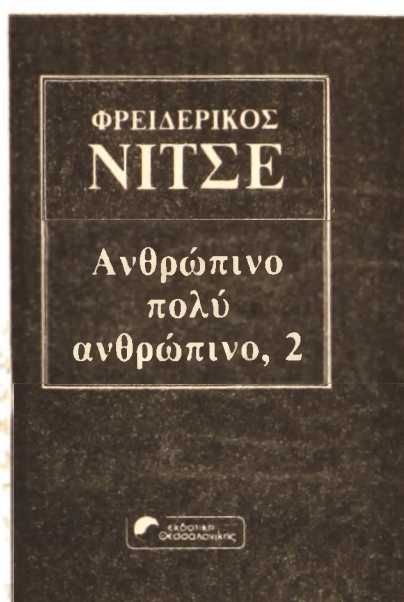
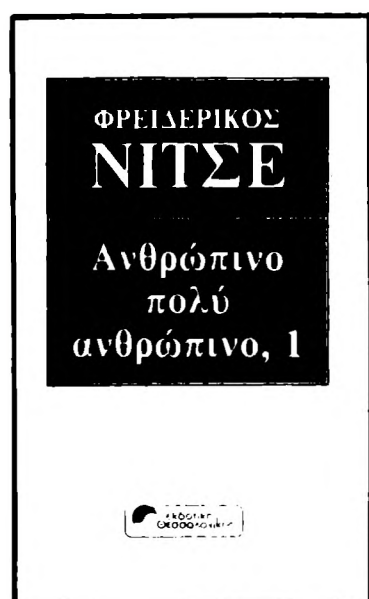
* Ο Christian Tietze, στέλεχος του Neues Forum —οργάνωση Βερολίνου— ήταν από τους καλεσμένους στο Συμπόσιο για την Ανατολική Ευρώπη (Πάντειος 8-11/3/90). Το άρθρο αυτό το έγραψε ειδικά για το ANTI.

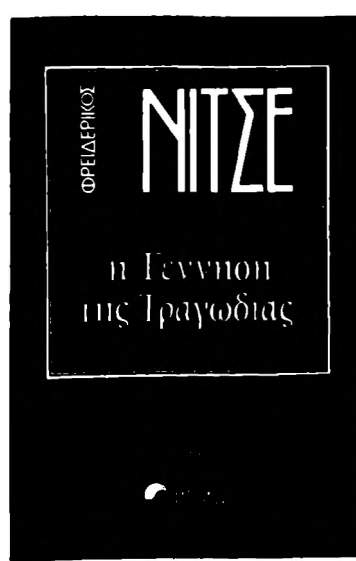
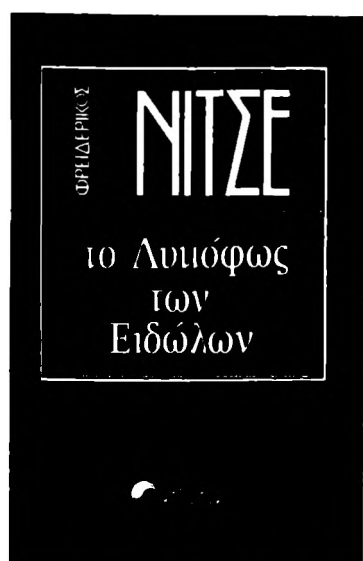
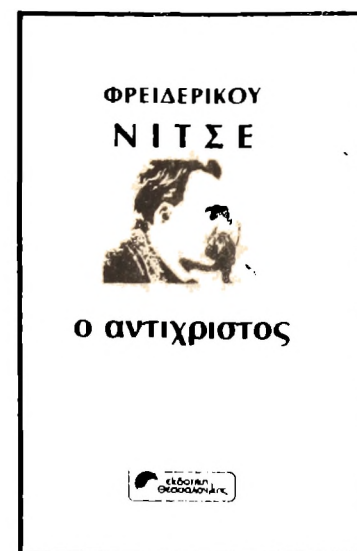
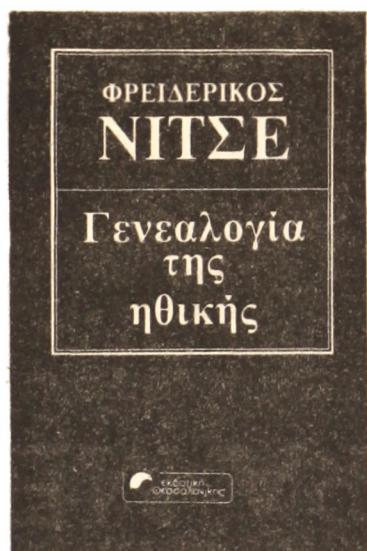
ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ 8

54 623 ΘΕΣ/ΝΙΚΗ Τηλ. 220.415

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

Θα κυκλοφορήσουν
**ΑΠΑΝΤΑ
ΝΙΤΣΕ**

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Το κύριο πρόβλημα που διέκρινε την πρώτη οικουμενική μεταπολεμική κυβέρνηση έδωσε το πρόσχημα για το σχηματισμό της και τελικά την οδήγησε —έστω έμμεσα— σε άδοξο τέλος ήταν η επιδείνωση της χρόνιας κατά τη γνώμη μου κρίσης της οικονομίας μας. Η παράλληλη σημαντική χειροτέρευση του οικολογικού προβλήματος είναι άμεσα συνδεδεμένη με την κρίση του μοντέλου ανάπτυξης της χώρας μας. Στο βαθμό δηλαδή που η οικονομική κρίση και η σημερινή όξυνση της αντανakλούν τις δομές που δημιούργησε το μοντέλο ανάπτυξης που υιοθετήθηκε μεταπολεμικά από όλα τα κόμματα στην εξουσία η ίδια η κρίση, με τις οικολογικές της διαστάσεις, παίρνει οικουμενικό χαρακτήρα. Σαν οικουμενική, όμως, η κρίση δεν προσφέρεται για κομματική εκμετάλλευση, αλλά ούτε και μπορούσε να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά από την οικουμενική κυβέρνηση που ακριβώς στήριξε τον συναινετικό της χαρακτήρα πάνω στο ίδιο το μοντέλο ανάπτυξης που είχε οδηγήσει στην κρίση.

Αλλά και στο βαθμό που η κρίση είναι αποτέλεσμα, όπως θα δούμε,

ρα, μπορούν να εξηγηθούν με αναγωγή στη δομή της οικονομίας μας. Τα προβλήματά αυτά βρίσκεται κατεξοχήν σε εγγενή αδυναμία να λύσει μια οικουμενική καθώς και όποια άλλη μονοκομματική κυβέρνηση από τα κόμματα που την στηρίζουν σήμερα. Και αυτό γιατί τα μέτρα που εισηγούνται τα παραδοσιακά κόμματα παίρνουν δεδομένο το μοντέλο ανάπτυξης και το θεσμικό πλαίσιο που μας οδήγησε στη σημερινή κατάσταση, παίρνουν δηλαδή δεδομένες τις παραμέτρους του συστήματος και απλώς ασχολούνται με αλλαγές στις μεταβλητές του.

Δεύτερο συστατικό στοιχείο της σημερινής κρίσης είναι η δημοσιονομική κρίση του κράτους που εκδηλώνεται με τα υπέρογκα ελλείμματα, τη δραματική αύξηση του δημόσιου δανεισμού και τις αντίστοιχες πληθωριστικές επιπτώσεις. Η δημοσιονομική κρίση, που έχει πολλές ομοιότητες με τις αντίστοιχες κρίσεις των ανεπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών στη δεκαετία του '70, ήταν συνέπεια περισσότερο της προσπάθειας του ΠΑΣΟΚ

ΚΑΙ Η ΑΝΑΓΚΗ ΓΙΑ ΜΙΑ ΕΝΑΛ

μονοκομματικής πολιτικής, πάλι, η οικουμενική κυβέρνηση, λόγω ακριβώς του συναινετικού χαρακτήρα της, βρισκόταν από την αρχή σε αντικειμενική αδυναμία να αντιμετωπίσει την κρίση. Γι' αυτό και τόσο τα βραχυπρόθεσμα μέτρα που πήρε, όσο και τα μεσοπρόθεσμα μέχρι το 1992 που αναμένεται να προτείνει η ειδική επιτροπή εμπειρογνομόνων, δεν πρόκειται να οδηγήσουν στη ριζική αναδιάρθρωση και αναγέννηση της ελληνικής οικονομίας. Μια αναδιάρθρωση που σήμερα πια παίρνει τη μορφή επιτακτικής ανάγκης για την αντιμετώπιση, σε μακροπρόθεσμη βάση, της οικονομικής-οικολογικής κρίσης.

Στο άρθρο αυτό θα προσπαθήσω πρώτα να εξετάσω τα αίτια της σημερινής κρίσης που είναι περισσότερο κρίση δομική παρά δημοσιονομική. Θα συνεχίσω με μια ανάλυση των λόγων που οδηγούν στη βάσιμη υπόθεση ότι το μεταπολεμικό μοντέλο ανάπτυξης εξάντλησε τις αναπτυξιακές του δυνατότητες. Μετά από μια σύντομη περιγραφή των εναλλακτικών λύσεων στη (δημοσιονομική) κρίση που προσφέρουν σήμερα ο νεο-φιλελευθερισμός και η ευρω-αριστερά, θα καταλήξω με τη σκιαγράφηση ενός εναλλακτικού μοντέλου ανάπτυξης για την έξοδο της χώρας από το οικονομικό και οικολογικό αδιέξοδό της. Το εναλλακτικό αυτό μοντέλο αντιμετωπίζει την οικονομική-οικολογική κρίση σαν ένα ενιαίο σύνολο και όχι σαν δυο χωριστά, αν όχι άσχετα, προβλήματα, όπως τα αντιμετωπίζει τόσο η φιλελεύθερη όσο και η σοσιαλιστική ιδεολογία.

Η κρίση της οικονομίας μας μπορεί να εξετασθεί αποδοτικά αν την αναλύσουμε στα συστατικά στοιχεία της που κατά τη γνώμη μου είναι τα εξής:

Πρώτο συστατικό στοιχείο είναι τα χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα που αποτελούν συμπτώματα του μοντέλου ανάπτυξης. Έτσι, η χρόνια κρίση στο ισο-

ζύγιο πληρωμών που δείχνει τάσεις μακροπρόθεσμης χειροτέρευσης, το πρόβλημα απασχόλησης που εκδηλώνεται μέσα από το πλέγμα ανεργία-μετανάστευση, η χαμηλή παραγωγικότητα και οι πληθωριστικές της επιπτώσεις καθώς και οι οικολογικές συνέπειες της μεταπολεμικής ανάπτυξης, που στη χώρα μας παίρνουν ιδιαίτερα δραματικό χαρακτή-

να διατηρήσει ένα τεχνητά ψηλό καταναλωτικό επίπεδο, μέσω της επέκτασης της κρατικής κατανάλωσης και λιγότερο της απόπειρας δημιουργίας ενός υποτυπώδους κοινωνικού κράτους στη χώρα μας. Η κρίση αυτή οδηγεί ακριβώς στο ίδιο αποτέλεσμα όπως και η αντίστοιχη κρίση, πριν μια δεκαετία, στις καπιταλιστικές μητροπόλεις: την άνοδο της συναινεσης του νεο-φιλελευθερισμού.

Στο πλαίσιο του υπάρχοντος μοντέλου ανάπτυξης είναι η δημοσιονομική μόνο πλευρά της κρίσης που είναι αναστρέψιμη, με τον ίδιο ακριβώς τρόπο όπως αναστράφη η συγγενής κρίση στη Δύση. Με τη δραστική δηλαδή περικοπή των δημοσίων δαπανών και των απασχολούμενων στο δημόσιο τομέα, την απελευθέρωση της αγοράς εργασίας (δηλαδή των απολύσεων) και τον αντίστοιχο περιορισμό της συνδικαλιστικής δύναμης, τις μαζικές ιδιωτικοποιήσεις, την ουσιαστική εγκατάλειψη της απόπειρας κοινωνικού κράτους και, ειδικότερα για την Ελλάδα, την αποτελεσματικότερη οργάνωση της συλλογής των ανεξέλεγκτων σήμερα δημοσίων εσόδων —πράγμα που, με δεδομένη τη φύση και οργάνωση του κρατικού μηχανισμού στη χώρα μας, είναι ιδιαίτερα δύσκολο.

Από την άποψη επομένως αυτή, μια μονοκομματική κυβέρνηση της Δεξιάς είναι ίσως σε καλύτερη θέση να αντιμετωπίσει την πλευρά αυτή της κρίσης από τα κόμματα της παραδοσιακής Αριστεράς (ΠΑΣΟΚ, Συνασπισμός) με τις παλινωδίες και ασυνέπειες που αναγκαστικά επιβάλλει η προσπάθεια συμβιβασμού μεταξύ των φιλελεύθερων λύσεων της δημοσιονομικής κρίσης και της σοσιαλδημοκρα-

τικής ιδεολογίας. Είναι άλλωστε χαρακτηριστικό ότι οι διεθνείς οργανισμοί (ΕΟΚ, ΟΟΣΑ, ΔΝΤ) συνιστούν παρόμοια με τα παραπάνω μέτρα για την αντιμετώπιση της κρίσης, μέτρα δηλαδή που βρίσκονται πολύ πλησιέστερα στο νεοφιλελεύθερο πρόγραμμα της Νέας Δημοκρατίας παρά στις (προεκλογικές) θέσεις της παραδοσιακής Αριστεράς.

Η διαρθρωτική πλευρά της κρίσης και το μεταπολεμικό μοντέλο ανάπτυξης

Η μεταπολεμική οικονομική ανάπτυξη, στηριζόταν (όπως άλλωστε και σε όλες τις χώρες που θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε «οικονομίες ανάπτυξης») σε ένα συγκεκριμένο σύστημα αξιών, αναπτυξιακών φορέων και μεθόδων.

Όσον αφορά το σύστημα αξιών πρώτα, το ελληνικό μοντέλο ανάπτυξης ενσωματώνει το σύστημα που πηγάζει από τον κλασικό ορισμό της προόδου που ε-

των σοσιαλιστικών θέσεων, με τους πρώτους να αναθέτουν βασικά την αναπτυξιακή διαδικασία στο ιδιωτικό κεφάλαιο, και τους δεύτερους να δίνουν ισχυρό ρόλο (αν όχι καθοριστικό, όπως στην περίπτωση του τέως υπαρκτού σοσιαλισμού) στο κράτος, δηλαδή τους γραφειοκράτες που ελέγχουν τον κρατικό μηχανισμό. Στην Ελλάδα, παρά τη σημαντική επέκταση του κράτους στη μεταπολεμική περίοδο, ο κρατικός τομέας δεν έπαιξε ποτέ ένα σημαντικό άμεσο ρόλο στην αναπτυξιακή διαδικασία, στη διαδικασία δηλαδή αναδιάρθρωσης της παραγωγικής δομής. Αντίθετα, περιορίστηκε πάντα σε έναν έμμεσο ρόλο ενίσχυσης της ποσοτικής διαδικασίας αύξησης του εθνικού εισοδήματος, που συνεπάγεται απλώς την επέκταση της υπάρχουσας παραγωγικής δομής, σε συνδυασμό με κάποια βελτίωση της υποδομής (μεταφορές, επικοινωνίες, ενέργεια κ.λπ.). Η αναπτυξιακή, επομένως, διαδικασία αφέθηκε στις δυνάμεις της αγοράς, ανατέθηκε δηλαδή στο ιδιωτικό, ντόπιο και ξένο, κεφάλαιο, στους δυναμικούς επιχειρηματίες.

της ελληνικής εξωστρέφειας, που παίζει καθοριστικό ρόλο στην αναπτυξιακή της διαδικασία, είναι ότι δεν εκδηλώνεται, όπως συνήθως, με τον εξαγωγικό χαρακτήρα της οικονομίας. Οι εξαγωγές εμπορευμάτων μας μόλις καλύπτουν το 41% των εισαγωγών μας σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο και αυτό αποτελεί ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά στον κόσμο. Η εξωστρέφεια της οικονομίας μας εκδηλώνεται με την ολοκληρωτική σχεδόν εξάρτηση της αναπτυξιακής διαδικασίας από τους άδηλους πόρους (εμβάσματα μεταναστών, ναυτικών, τουριστικό συνάλλαγμα) και την εισαγωγή κεφαλαίων. Τόσο όμως οι άδηλοι πόροι όσο και τα εισαγόμενα κεφάλαια δεν είχαν ποτέ βασική τους κατεύθυνση τις παραγωγικές επενδύσεις στη μεταποίηση.

Έτσι, σε συνδυασμό με την αποστροφή προς παραγωγικές βιομηχανικές επενδύσεις του ντόπιου κεφαλαίου, καθώς και την αντίστοιχη σχετική αδιαφορία του ξένου επενδυτικού κεφαλαίου, η ανάθεση βασικά της οικονομικής ανάπτυξης στην ιδιωτική πρωτοβουλία και

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

του Τάκη Φωτόπουλου

πικράτησε μετά τη βιομηχανική επανάσταση και ταυτίζει την ανθρώπινη ευημερία με τη συσσώρευση υλικών αξιών και τον ανθρωποκεντρισμό, την επιστημονική δηλαδή κυριαρχία του ανθρώπου πάνω στη φύση. Το κριτήριο της προόδου είναι επομένως η συσσώρευση πλούτου με τη μορφή καταναλωτικών αγαθών και η συνακόλουθη ποσοστική ανάπτυξη των παραγωγικών δυνάμεων, καθώς και η αύξηση της οικονομικής αποδοτικότητας που αποτελεί την προϋπόθεση για την βελτίωση της υλικής ευημερίας. Το κριτήριο αυτό της προόδου αποδέχονται τόσο η φιλελεύθερη όσο και η σοσιαλιστική ιδεολογία (μαρξιστική και σοσιαλδημοκρατική). Γι' αυτό και η αποτυχία του υπαρκτού σοσιαλισμού, σε σχέση με τον φιλελεύθερο καπιταλισμό, όσον αφορά την ικανοποίηση του παραπάνω κριτηρίου, οδήγησε και στην κατάρρευσή του.

Με βάση το κριτήριο αυτό η ελληνική μεταπολεμική ανάπτυξη θα μπορούσε να χαρακτηριστεί επιτυχής, τουλάχιστον για την περίοδο 1950-80 όταν το εθνικό της εισόδημα αυξανόταν με τον ψηλό ρυθμό του 6%. Τα όρια, όμως, της «ανάπτυξης» αυτής φάνηκαν καθαρά στην προηγούμενη δεκαετία, όταν ο ρυθμός αυτός έπεσε στο 1%, με συνέπεια να αυξηθεί ακόμα περισσότερο το ήδη τεράστιο άνοιγμα της χώρας σε σχέση με τις καπιταλιστικές μητροπόλεις, έτσι ώστε το κατά κεφαλήν εισόδημά μας να είναι σήμερα σχεδόν το μισό του μέσου κοινοτικού.

Όσον αφορά τους αναπτυξιακούς φορείς εδώ σημειώνεται η κύρια διαφοροποίηση μεταξύ των φιλελεύθερων και

Τέλος, όσον αφορά τη μέθοδο ανάπτυξης, η στρατηγική ανάπτυξης με βάση τις δυνάμεις της αγοράς συνεπάγεται είτε μια εσωτερική ανάπτυξη, που στηρίζεται στο ντόπιο κεφάλαιο, την εσωτερική αγορά και την ανάπτυξη μιας ενδογενούς τεχνολογίας ή την προσαρμογή της ξένης τεχνολογίας στις ντόπιες συνθήκες (περίπτωση ανεπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών τον καιρό της ανάπτυξής τους) είτε μια εξωστρεφή ανάπτυξη, που βασίζεται στην ξένη αγορά και τεχνολογία καθώς και το ξένο κεφάλαιο. Στις χώρες του τ. υπαρκτού σοσιαλισμού το κράτος ανέλαβε ουσιαστικά να παίξει το ρόλο που έπαιξε η αστική τάξη των ανεπτυγμένων χωρών τον καιρό της εκβιομηχάνισής τους και αποπειράθηκε μια εσωστρεφή ανάπτυξη που είχε το ιδιότυπο όμως χαρακτηριστικό ότι δεν στηρίζονταν στις δυνάμεις της αγοράς. Η επίλογη της στρατηγικής αυτής απέβλεπε στην αποφυγή ενσωμάτωσης των χωρών αυτών στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα. Ο στόχος αυτός φυσικά εγκαταλείφθηκε σήμερα με την αποτυχία του πειράματος. Από την άλλη μεριά, χώρες σαν την Ελλάδα, που ιστορικά επίσης έχασαν το τραίνο της ανάπτυξης, αναγκάστηκαν να ακολουθήσουν μια μέθοδο ανάπτυξης που βασιζόταν είτε καθαρά στην εξωστρεφή ανάπτυξη είτε σε κάποιο μικτό τύπο εσωστρεφούς και εξωστρεφούς ανάπτυξης, με σαφή όμως έμφαση στην εξωστρέφεια. Το αποτέλεσμα και στις δυο περιπτώσεις ήταν κοινό: η ενσωμάτωση σε ένα παγκόσμιο, ιεραρχικά οργανωμένο, σύστημα σχέσεων κυριαρχίας και εξάρτησης.

Το ιδιότυπο, όμως, χαρακτηριστικό

τις δυνάμεις της αγοράς οδήγησε σε μια διάρθρωση επενδύσεων όπου μόνο το 15% των επενδύσεων παγίου κεφαλαίου στρεφόταν στη μεταποίηση σε ολόκληρη την μεταπολεμική περίοδο, ενώ το 42% των ιδιωτικών επενδύσεων στρεφόταν στις κατοικίες και τα 2/3 των δημοσίων στην υποδομή. Χαρακτηριστικά, στην περίοδο της «βιομηχανικής μας άνοιξης» (1960-76) η Ελλάδα αφιέρωνε 3% του εθνικού εισοδήματός της για επενδύσεις στη μεταποίηση, όταν οι ήδη βιομηχανοποιημένες χώρες του κέντρου (Γαλλία, Ιταλία, Ιαπωνία, Ολλανδία, Βέλγιο) καθώς και ημι-περιφερειακές χώρες όπως η Ισπανία και η Πορτογαλία, αφιέρωναν διπλάσιο ποσοστό!

Η συνέπεια είναι ότι η Ελλάδα σήμερα έχει μια από τις χαμηλότερες αναλογίες μεταποιητικού στο εθνικό προϊόν μεταξύ των χωρών του ΟΟΣΑ (η μέση αναλογία μεταποιητικού στο εθνικό προϊόν ήταν, το 1986-87, 25% στις ευρωπαϊκές χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ και 16% στην Ελλάδα) και ίσως τη χαμηλότερη, αν ληφθεί υπόψη το σχετικά χαμηλό κατά κεφαλήν εισόδημα της και η επικράτηση μικρών μονάδων (36 μόνο επιχειρήσεις έχουν πάνω από 1.000 απασχολούμενους) με μεταποιητική δραστηριότητα που συγκεντρώνεται σε χαμηλά στάδια επεξεργασίας. Δεν είναι, επομένως, απορίας άξιον ότι προσφάτως δημοσιευθείσα λίστα των 500 μεγαλύτερων ευρωπαϊκών βιομηχανιών δεν περιλαμβάνει ούτε μια ελληνική επιχείρηση (ενώ περιέχει 6 τουρκικές) και ότι η ελληνική βιομηχανική συμμετοχή στην ευρωπαϊκή αγορά αντιπροσωπεύει 1,26% της συνολικής παραγωγής, με την υφαντική βιομηχανία —το σημαντικότε-

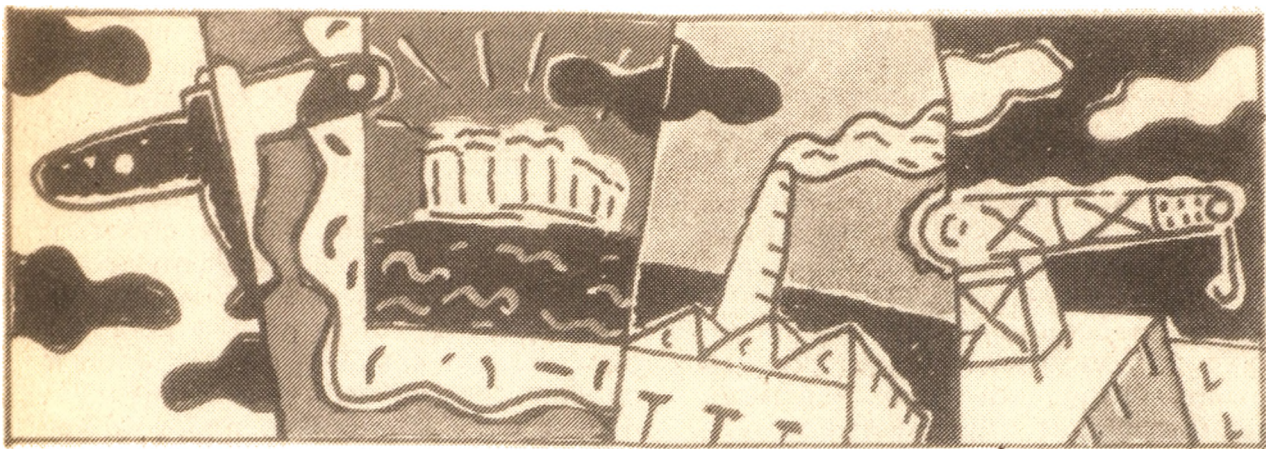

ρα κλάδο μας— να συμμετέχει με 4,2%.

Οι συνέπειες της αποτυχίας του μεταπολεμικού μοντέλου ανάπτυξης να δημιουργήσει μια ολοκληρωμένη παραγωγική δομή ήταν πολλαπλές και κρίσιμες. Σε αντίθεση με τις καπιταλιστικές μητροπόλεις, η ελληνική αναπτυξιακή διαδικασία δεν περιλαμβάνει την ενδιάμεση φάση εκβιομηχάνισης. Έτσι, η Ελλάδα γίνεται μια ιδιότυπη μεταβιομηχανική κοινω-

πολιτικές επιπτώσεις του φαινομένου που σημαίνει, για παράδειγμα, ότι ποτέ δεν διαμορφώθηκε στην Ελλάδα αστική τάξη και αντίστοιχα αστικό κράτος με χαρακτήρα και δομές παρόμοιες με αυτές των καπιταλιστικών μητροπόλεων, αλλά θα περιοριστώ στις καθαρά οικονομικές συνέπειες:

— Η απουσία του σταδίου εκβιομηχάνισης εσήμαινε ότι ο ιδιωτικός τομέας δεν ήταν σε θέση, σε ολόκληρη τη μεταπολε-

νία πριν ακόμα ολοκληρωθεί η παράλληλη (αλλά θεμελιακά διαφορετική) διαδικασία στις ανεπτυγμένες χώρες. Χαρακτηριστικά, ο τομέας των υπηρεσιών αυξανόταν στην Ελλάδα στην περίοδο 1965-80 με διπλάσιο ρυθμό από ό,τι στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες.

Από τη φάση, δηλαδή, της προπολεμικής αγροτικής οικονομίας η χώρα μεταβαίνει απευθείας στη φάση της μεταπολεμικής οικονομίας των υπηρεσιών με πάνω από το μισό του εθν. εισοδήματος να παράγεται στον τριτογενή τομέα, που απορροφά μεταπολεμικά τη συντριπτική πλειοψηφία του ενεργού πληθυσμού ο οποίος εγκαταλείπει την ύπαιθρο. Δεν θα αναφερθώ εδώ στις κοινωνιολογικές και

μικρή περίοδο, να προσφέρει επαρκείς ευκαιρίες απασχόλησης στο πλεονάζον εργατικό δυναμικό της χώρας και κύρια στο πλεονάζον, λόγω τεχνολογικών εξελίξεων στην αγροτική παραγωγή, αγροτικό δυναμικό. Το αποτέλεσμα ήταν η μαζική μετανάστευση αγροτικών πληθυσμών στο εξωτερικό αλλά και στο εσωτερικό, για να επανδρώσουν βασικά τον συνεχώς διογκούμενο τομέα των υπηρεσιών. Η μετανάστευση δηλαδή στο εξωτερικό, μαζί με την εξάπλωση της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα (ο αριθμός των εξαρτώμενων από το δημόσιο ατόμων διπλασιάστηκε μεταξύ 1950 και 1981, από 250.000 σε 500.000), ήταν οι βασικές ασφαλιστικές δικλίδες που πρόσφερε το μεταπολεμικό μοντέλο ανάπτυξης στο πρόβλημα ανεργίας.

Έτσι όμως καταλήξαμε, παρά την απουσία σημαντικής εκβιομηχάνισης, (που αποτέλεσε, σε Ανατολή και Δύση, το βασικό γενεσιουργό παράγοντα της σημερινής εκτεταμένης οικολογικής καταστροφής), να έχουμε εξίσου σημαντικές, αν όχι σοβαρότερες, επιπτώσεις στο περιβάλλον με τις αντίστοιχες των βιομηχανικών χωρών. Στην εξέλιξη αυτή συνετέλεσε τόσο η συγκέντρωση των δημοσίων υπηρεσιών και πολλών εξαρτημένων ιδιωτικών, όσο και η ανεξέλεγκτη συγκέντρωση της μικρής βιομηχανίας μας, στο λεκανοπέδιο της Αττικής. Έτσι, από το 1951 μέχρι το 1981 η περιοχή πρωτεύουσας υπερδιπλασίασε τον πληθυσμό της, συγκεντρώνοντας σήμερα το 47% της ελληνικής βιομηχανίας και το 50% της εμπορικής δραστηριότητας. Αντίστοιχα δυσμενείς οικολογικές επιπτώσεις είχε η μικρότερη αλλά σημαντική συγκέντρωση στην περιφέρεια Θεσσαλονίκης καθώς και η, επίσης ουσιαστικά ανεξέλεγκτη, τουριστική «ανάπτυξη».

— Η απουσία σημαντικών παραγωγικών βιομηχανικών επενδύσεων σήμαινε ακόμα ότι το γενικό επίπεδο της παραγωγι-

κότητας εργασίας στην Ελλάδα είναι σε όλη τη μεταπολεμική περίοδο πολύ χαμηλότερο από ό,τι στις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες, ενώ μακροπρόθεσμα το άνοιγμα με τις ανεπτυγμένες χώρες μεγαλώνει. Έτσι, τη δεκαετία του '60 (1960-73), ως συνέπεια, κυρίως, μερικών σημαντικών ξένων βιομηχανικών επενδύσεων, η ελληνική παραγωγικότητα εργασίας αυξανόταν με σχεδόν διπλάσιο ρυθμό από το μέσο κοινοτικό (8,8% έναντι 5,1%). Εντούτοις, στο τέλος της περιόδου, το 1972, ο μέσος όρος του δείκτη παραγωγικότητας στις κοινοτικές χώρες ήταν περίπου 80% μεγαλύτερος από τον αντίστοιχο ελληνικό, ενώ το συνολικό κόστος εργασίας ήταν 146% χαμηλότερο στην Ελλάδα από την Κοινότητα. Στη δεκαετία του '70, η ελληνική παραγωγικότητα αυξάνει με τον ίδιο περίπου ρυθμό όπως και η κοινοτική (3,4% και 3% αντίστοιχα για την περίοδο 1973-79) και, τέλος, στην δεκαετία του '80 (1979-88) η αύξηση στην ελληνική παραγωγικότητα μηδενίζεται (0,2%) έναντι σημαντικής αύξησης στην κοινοτική (2,3%). Ακόμα η έλλειψη σημαντικού βιομηχανικού τομέα σήμαινε την απουσία εφαρμοσμένης έρευνας και της δυνατότητας ανάπτυξης εγχώριας τεχνολογίας καθώς και αντίστοιχα χαμηλό εκπαιδευτικό επίπεδο (απόρροια, επίσης, του γενικότερου επιπέδου ανάπτυξης) και ανυπαρξία σημαντικού εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού, με παραπέρα αρνητικές συνέπειες στην παραγωγικότητα.

Τα χρόνια και διογκούμενα ελλείμματα στο εμπορικό ισοζύγιο (τη διαφορά δηλαδή μεταξύ των εμπορευμάτων που εξαγούμε και αυτών που εισάγουμε), που φανερώνουν την έλλειψη ανταγωνιστικότητας των εξαγωγών μας, σε συνδυασμό με τη διογκούμενη κατάρκτηση της εσωτερικής αγοράς από ξένα προϊόντα, έχουν βασική αιτία την αντίφαση που δημιουργεί μια υποτυπώδης μεταποιητική βάση που συνυπάρχει μαζί με ένα σχετικά ψηλό βιοτικό και καταναλωτικό επίπεδο —επίπεδο που δημιούργησε η δραστική αύξηση των άδηλων πόρων και εισροών κεφαλαίου στη μεταπολεμική περίοδο. Η αύξηση, επομένως, του εργατικού κόστους στη μεταπολιτευτική περίοδο, που άλλωστε, παρά τη σχετική μυθολογία, συνολικά στην προηγούμενη δεκαετία δεν αυξήθηκε ταχύτερα από τον πληθωρισμό (ο μέσος όρος αύξησης του κατά μονάδα εργατικού κόστους στη δεκαετία 1980-89 ήταν 19%, όσο δηλαδή περίπου και ο πληθωρισμός) δεν ήταν η βασική αιτία χειροτέρευσης της ήδη χαμηλής ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων που στηριζόταν, σχεδόν αποκλειστικά, στο χαμηλό κόστος παραγωγής. Η κύρια αιτία ήταν η απουσία σημαντικών επενδύσεων σε νέους, τεχνολογικά προχωρημένους, κλάδους, καθώς και σε επανεξοπλισμό των παλιών, που θα διεύρυναν την ανταγωνιστική ικανότητα των προϊόντων μας.

— Μια άλλη συνέπεια της απουσίας ενός σημαντικού μεταποιητικού τομέα, ο οποίος από τη φύση του χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερο βαθμό συγκέντρωσης σε σχέση με τις υπηρεσίες, είναι η σχετικά

πέτρος μαρτινίδης

**συνήγορος
της παραλογοτεχνίας**

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΠΟΛΥΤΥΠΟ» • ΑΘΗΝΑ 1982

με τις ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες πολύ χαμηλή αναλογία των μισθωτών στον ενεργό πληθυσμό (43% το 1981 στην Ελλάδα, έναντι μέσου όρου πάνω από 90% στην ΕΟΚ) ή αντίστοιχα, την *ψηλή αναλογία αυτο-απασχολούμενων* (27,4% στην Ελλάδα το 1986 έναντι μέσου όρου 10,8% στην ΕΟΚ). Το γεγονός αυτό αποτελεί βασική αιτία της μεγάλης έκτασης φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής στη χώρα μας όπου, όπως είναι γνωστό, μόνο οι μισθοδίατοι συλλαμβάνονται αποτελεσματικά από τη φορολογική μηχανή.

Ακόμα, το μεγάλο μέγεθος της *παραοικονομίας*, που ξεπερνά σήμερα το 1/3 του εθν. εισοδήματος, δεν είναι άσχετο με την παραγωγική δομή που δημιουργήσε το μοντέλο ανάπτυξης. Όπως δείχνουν σχετικές μελέτες, το μέγεθος της παραοικονομίας, διεθνώς, αλλά και στην Ελλάδα, αγγίζει το μέγιστο όριο στον τομέα των υπηρεσιών και το ελάχιστο στη μεταποίηση. Δεδομένης της σχέσης μεταξύ της παραοικονομίας/φοροδιαφυγής και της ανισότητας στην κατανομή εισοδήματος δεν είναι επομένως απορίας άξιον ότι σύμφωνα με πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Ελλάδα, στη περίοδο 1973-77, είχε τη μεγαλύτερη *ανισοκατανομή εισοδήματος* μεταξύ των χωρών της ΕΟΚ, ενώ το 1984-85, με ένα τέταρτο σχεδόν του πληθυσμού στη χώρα μας να έχει διαθέσιμο εισόδημα κάτω από το μισό του μέσου ελληνικού εισοδήματος, καταλαμβάνουμε την προτελευταία θέση πριν από την Πορτογαλία.

του ανοίγματος μεταξύ δαπάνης και παραγωγής είναι το χρόνιο και συνεχώς χειροτερεύον έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο. Το έλλειμμα αυτό ως ποσοστό του εθνικού εισοδήματος διπλασιάστηκε από τη δεκαετία του '50 μέχρι σήμερα (από 9% μέσο όρο στην πρώτη δεκαετία σε 18% την τελευταία).

Γιατί το μεταπολεμικό μοντέλο εξάντλησε τις αναπτυξιακές του δυνατότητες

Είδαμε παραπάνω ότι παρά τις δυσμενείς οικονομικο-διαρθρωτικές και οικολογικές επιπτώσεις του μεταπολεμικού μοντέλου ανάπτυξης, εντούτοις, μια σημαντική ποσοτική αύξηση του εθνικού εισοδήματος και αντίστοιχη υλική βελτίωση του επιπέδου, αλλά όχι και της ποιότητας ζωής, χαρακτήριζε την περίοδο 1950-80. Στην προηγούμενη δεκαετία, όμως, τα σαθρά θεμέλια της «ανάπτυξης» φανέρωσαν τη προϊούσα εξάντληση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων του μοντέλου αυτού. Αν εξετάσουμε τους τρεις μεγάλους τομείς της οικονομίας τότε θα διαπιστώσουμε ότι *η κατακόρυφη πτώση της ποσοτικής ανάπτυξης στη δεκαετία του '80 ούτε τυχαία ήταν αλλά ούτε και προσωρινή*.

Στον *πρωτογενή τομέα*, ο αγροτικός εκσυγχρονισμός, που έδωσε σημαντική ώθηση στην αγροτική και γενικότερη οικονομική ανάπτυξη στην μεταπολεμική περίοδο, έδειξε καθαρά τα όριά του. Έ-

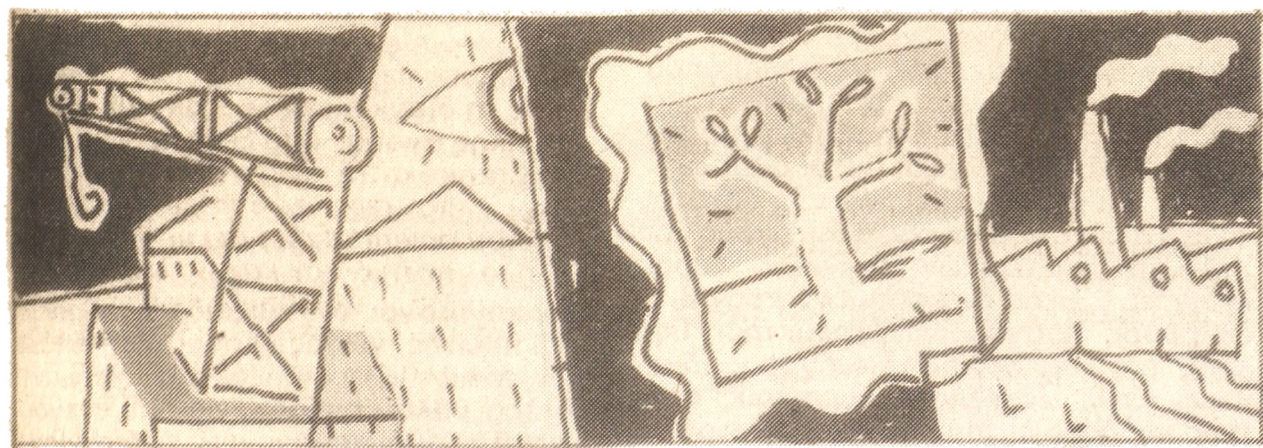
πλαίσιο της ολοκληρωμένης εσωτερικής αγοράς του 1993.

Ακόμα, η αυξανόμενη πίεση από τα οικολογικά και καταναλωτικά κινήματα, που γρήγορα θα φτάσει και στη χώρα μας, για τον περιορισμό της εντατικοποίησης της αγροτικής παραγωγής, την επέκταση της οργανικής καλλιέργειας, την αποβιομηχανοποίηση της κτηνοτροφικής και γενικότερα της αγροτικής παραγωγής, που επέτρεψε μεν τη μαζική αύξηση της ποσότητας αγροτικών προϊόντων με αντίστοιχη όμως υποβάθμιση της ποιότητάς τους, όλα αυτά σημαίνουν ότι οι πιθανότητες για παραπέρα επέκταση της αγροτικής παραγωγής και στήριξη της ποιοτικής ανάπτυξης σε μια παρόμοια επέκταση είναι σχεδόν μηδαμινές.

Στο *δευτερογενή τομέα*, οι βασικοί μοχλοί ανάπτυξης μεταπολεμικά ήταν ο οικοδομικός οργανισμός του ντόπιου κεφαλαίου και οι ξένες επενδύσεις, που πήραν σημαντικές διαστάσεις σε μερικούς βιομηχανικούς κλάδους στις δεκαετίες του '60 και του '70. Και όσον αφορά, πρώτα, την *οικοδομική δραστηριότητα*, που έδωσε την ώθηση στη μεταπολεμική ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα και απορρόφησε ένα πολύ σημαντικό τμήμα των εμβασμάτων και εισροών κεφαλαίου, είναι φανερό ότι ήδη εξάντλησε τις αναπτυξιακές δυνατότητές της και βαθμιαία οι επενδύσεις σε κατοικίες θα φθάσουν τα πολύ χαμηλότερα ευρωπαϊκά επίπεδα (εκτός βέβαια αν αρχίσουμε να κτίζουμε καινούργια πρωτεύουσα!). Είναι άλλωστε ενδεικτικό σχετικά ότι οι επενδύσεις σε κατοικίες έπεσαν από ένα μέσο ποσοστό 7% του εθν. εισοδήματος στη δεκαετία του '70 στο 4,5% στην προηγούμενη δεκαετία.

Όσον αφορά τις *ξένες επενδύσεις* που σήμερα αποτελούν τη μοναδική ελπίδα των παραδοσιακών κομμάτων για κάποια συνέχιση της «ανάπτυξης», οι προοπτικές είναι κάθε άλλο παρά ευοίωνες. Γενικά, οι ξένες άμεσες επενδύσεις αντιπροσωπεύουν στη μεταπολεμική μέχρι το 1980 περίοδο λιγότερο από το 3% του ετήσιου συνολικού σχηματισμού κεφαλαίου, πράγμα που σημαίνει ότι το ξένο κεφάλαιο δεν θέλησε —ούτε άλλωστε αυτό μπορούσε να είναι το κίνητρό του— να παίξει ένα σημαντικό αναπτυξιακό ρόλο.

Η *συγκέντρωση όμως του ξένου κεφαλαίου* σε τρεις βασικά μεταποιητικούς τομείς (αλουμίνιο, διύλιση, χημικά προσελκύουν στην ίδια περίοδο 60% των ξένων επενδύσεων) συνεπάγεται μια εντελώς αποσπασματική εκβιομηχάνιση στους μοντέρνους κλάδους. Ακόμα, η εκβιομηχάνιση αυτή έχει σχεδόν ασημαντες επιπτώσεις στο γενικό επίπεδο απασχόλησης (λόγω των μεθόδων έντασης κεφαλαίου που χρησιμοποιούνται) και αρνητικές επιπτώσεις τόσο στο Ισοζύγιο Πληρωμών, όπως έχουν δείξει σχετικές μελέτες και φανερώνει η συνεχής μεταπολεμική επιδείνωσή του, όσο ακόμα και στην αποδοτικότητα και ανταγωνιστικότητα (λόγω της μη εγκατάστασης από μέρους των ξένων επιχειρήσεων του άριστου μεγέθους παραγωγής, αλλά ενός μεγέθους προσαρμοσμένου συνήθως

— Τέλος, το μεταπολεμικό μοντέλο ανάπτυξης, είχε σημαντικές συνέπειες και όσον αφορά την *καταναλωτική δομή της χώρας*. Ιδιαίτερα, ο αποφασιστικός ρόλος που παίζουν οι υπηρεσίες στη χώρα μας, που σε σημαντικό βαθμό είναι μη παραγωγικές, σε συνδυασμό με τις σημαντικές εισροές εισοδημάτων από το εξωτερικό (εμβάσματα κ.λπ.) οδήγησαν στη δημιουργία μιας καταναλωτικής κοινωνίας και στη σημαντικά ταχύτερη αύξηση της καταναλωτικής δαπάνης από την παραγωγή. Έτσι, ένα τεράστιο *άνοιγμα μεταξύ δαπάνης και παραγωγής* δημιουργείται, το οποίο, μάλιστα, δείχνει μακροπρόθεσμες τάσεις παραπέρα διεύρυνσης (το άνοιγμα αυτό ήταν 18,6% του εθνικού εισοδήματος στις δυο πρώτες μεταπολεμικές δεκαετίες και 20,2% στις δυο τελευταίες, 1970-88). Σύμπτωμα

ται, η εξάντληση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων του μεταπολεμικού μοντέλου γίνεται φανερή από το γεγονός ότι το *ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων* από θετικό υπέρ της Ελλάδος πριν την ένταξη στην ΕΟΚ μεταβάλλεται σε αρνητικό μετά την ένταξη. Χαρακτηριστικά, τα κοινοτικά τρόφιμα, κάλυπταν 6% των αναγκών μας το 1980 και 28% το 1987! Η σημαντική βελτίωση του αγροτικού εισοδήματος στην τελευταία δεκαετία, όπως πρόσφατη μελέτη του ιδρύματος Μεσογειακών Μελετών δείχνει, οφείλεται βασικά στις σημαντικές κρατικές και κοινοτικές επιδοτήσεις της δεκαετίας αυτής και όχι σε σημαντική βελτίωση των αγροτικών παραγωγικών επιδόσεων. Οι κοινοτικές όμως επιχορηγήσεις αναμένεται να εξαφανιστούν σταδιακά με τη φιλελευθροποίηση του αγροτικού εμπορίου στο

στο μέγεθος της μικρής σχετικά ελληνικής αγοράς). Τέλος, εξαιτίας των περιορισμών που επέβαλαν οι ξένοι πωλητές τεχνολογίας, αλλά και της έλλειψης συντονισμένης προσπάθειας από μέρους μας για την εγχώρια προσαρμογή ξένων τεχνολογικών μεθόδων, όχι μόνο δεν επιτεύχθηκε, όλα αυτά τα χρόνια, μια σημαντική μεταβίβαση τεχνολογίας, αλλά και ενισχύθηκε η εξάρτησή μας από την ξένη τεχνολογία και τα ξένα καταναλωτικά πρότυπα.

Ακόμα όμως και αυτή η αποσπασματική και εξαρτημένη εκβιομηχάνιση που είχε έναυσμα τις ξένες επενδύσεις ανα-

σεις, για μεγάλο χρονικό διάστημα, είναι επίσης σχεδόν μηδαμινές. Η δραστική μεταστροφή του δυτικού κεφαλαίου προς τις ανατολικές χώρες ήδη άρχισε. Το τελευταίο τρίμηνο του '89, 36% του κοινοτικού κεφαλαίου επενδύθηκε, με τη μορφή μικτών επιχειρήσεων, στις χώρες αυτές (*Observer*, 11/2/90).

Τέλος δεν είναι καλύτερες οι προοπτικές για το τμήμα της βιομηχανίας μας στο οποίο ιστορικά συγκεντρωνόταν το δασμοβίωτο ντόπιο κεφάλαιο (υφαντικά, είδη ένδυσης, τρόφιμα, ποτά, δέρματα, κ.λπ.) — οι λεγόμενοι «*παραδοσιακοί κλάδοι*». Οι κλάδοι αυτοί θα αντιμετωπί-

κόπηκε από τα μέσα της δεκαετίας του '70, όταν το μητροπολιτικό κεφάλαιο μετατόπισε γενικά τις προτιμήσεις του από τις άμεσες επενδύσεις στην περιφέρεια στο δανεισμό. Από τότε, ο τομέας των υπηρεσιών έγινε ο κύριος φορέας της ποσοτικής ανάπτυξης στη χώρα μας. Έτσι, ενώ ο τριτογενής τομέας συνεισέφερε μέχρι το 50% της αύξησης στο ΑΕΠ πριν από το 1975, από τότε και μέχρι την άνοδο του ΠΑΣΟΚ, η συνεισφορά του αυξήθηκε στα 3/4 της ποσοτικής ανάπτυξης. Στην τελευταία δεκαετία, η εξάρτηση από τον τομέα των υπηρεσιών έγινε ακόμα μεγαλύτερη. Ο τομέας αυτός ήταν ο μόνος που έδειχνε σημαντική αύξηση (2,4% μέσος ετήσιος ρυθμός αύξησης στην περίοδο 1980-89) ενώ οι άλλοι τομείς παρουσίαζαν στασιμότητα (0,2% στη γεωργία και 0,4% στη μεταποίηση) ή και απόλυτη πτώση (κατασκευές).

Οι προοπτικές για τη στήριξη της ανάπτυξης στο ξένο κεφάλαιο είναι σήμερα ιδιαίτερα σκοτεινές. Στον ανταγωνισμό για την προσέλκυση ξένων επενδυτικών κεφαλαίων με άλλες χώρες στην ημιπεριφέρεια (Ισπανία, Νότιο-ανατολική Ασία) η Ελλάδα, ήδη από την προηγούμενη δεκαετία, είχε χάσει το παιχνίδι. Αν στον ανταγωνισμό από τις χώρες αυτές προσθέσουμε τώρα αυτόν που θα προέλθει από τις ανατολικές χώρες (κάτι για το οποίο ανησυχούν σοβαρά ήδη επιτυχημένες χώρες στον τομέα αυτό όπως η Ισπανία) με το πολύ φθηνότερο και πιο εξειδικευμένο (λόγω της πολύ σημαντικότερης εκβιομηχάνισής τους) εργατικό και επιστημονικό δυναμικό που διαθέτουν σε σχέση με τη χώρα μας, καθώς και το δυνητικά μεγαλύτερο μέγεθος της αγοράς τους, τότε γίνεται φανερό ότι, όσα προνόμια και παραχωρήσεις «αποικιακού τύπου» και αν είναι διατεθειμένα να κάνουν τα παραδοσιακά κόμματα, οι πιθανότητες για μαζικές ξένες επενδύ-

σουν στο μέλλον αυξανόμενο ανταγωνισμό όχι μόνο, όπως πριν, από τις κοινοτικές χώρες με την ανώτερη τεχνολογία και τις τριτοκοσμικές χώρες με το φθηνότερο εργατικό δυναμικό, αλλά και από τις τέως δευτεροκοσμικές χώρες που, μη διαθέτοντας το ψηλό επίπεδο τεχνολογίας των μητροπόλεων, αναμένεται να ειδικευθούν επίσης σε προϊόντα έντασης εργασίας και ενδιάμεσης τεχνολογίας (στα οποία, και μόνο, έχουμε σήμερα σημαντικό θετικό εμπορικό ισοζύγιο) όπου διαθέτουν το συγκριτικό πλεονέκτημα της φτηνής και καλά εκπαιδευμένης εργασίας. Έτσι, οι κλάδοι αυτοί αντιμετωπίζουν μια βαθμιαία μειωνόμενη δυνατότητα όχι μόνο εξαγωγών, αλλά ακόμα και κάλυψης εσωτερικών αναγκών. Χαρακτηριστικά, μέσα σε επτά μόνο χρόνια, η διείσδυση εισαγωγών, η κατάκτηση δηλαδή της εσωτερικής μας αγοράς, διαμορφώθηκε ως εξής σε μερικούς από τους κλάδους αυτούς: είδη τροφίμων, οι εισαγωγές από 17% των πωλήσεων το 1980 καλύπτουν το 32% το 1987, καπνός από 5,5% σε 37%, υφαντικά από 14% σε 27%, είδη ένδυσης-υπόδησης από 5% σε 65%, δερμάτινα από 24% σε 85%! Και, φυσικά, η συνολική κοινοτική διείσδυση διπλασιάστηκε στην ίδια περίοδο.

Εκτός, λοιπόν, από λίγες υγιείς μονάδες, από τις οποίες οι περισσότερες ήδη περιέρχονται στον έλεγχο του ξένου κεφαλαίου, οι υπόλοιπες αντιμετωπίζουν πρόβλημα επιβίωσης, όπως άλλωστε δείχνει και το φαινόμενο των προβληματικών επιχειρήσεων. Το ξεπούλημα, επομένως, στο ξένο κεφάλαιο και η σημερινή έξαρση του χρηματιστηρίου είναι αντανάκλαση του μεταβατικού φαινομένου ενοποίησης και συγκέντρωσης του, κοινοτικού κύρια, κεφαλαίου εν όψει του 1992. Είναι δηλαδή μεταβατικό φαινόμενο που συνεπάγεται τον *αφελληνισμό της μικρής ελληνικής βιομηχανίας* (θα

πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι ακόμα και οι πιο φιλελεύθεροι στις ανατολικές χώρες δεν επιτρέπουν να περιέλθει ο πλήρης έλεγχος των εργοστασίων τους στο ξένο κεφάλαιο, αλλά θεσπίζουν ασφαλιστικές δικλείδες, ώστε τουλάχιστον το 51% των μετοχών να μένει σε εθνικά χέρια). Φαινόμενο, όμως, που στο μέλλον θα έχει παραπέρα αρνητικές οικονομικές συνέπειες, ιδιαίτερα στο ισοζύγιο πληρωμών, εξαιτίας των εκροών μερισμάτων / κερδών και επαναπατριζόμενων κεφαλαίων.

Η οριστική, όμως, εξάντληση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων του μεταπολεμικού μοντέλου θα εξαρτηθεί από τον καθοριστικό, λόγω του όγκου του, τομέα των υπηρεσιών στον οποίο μέχρι σήμερα διαθέταμε σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα. Είναι, άλλωστε, γνωστό ότι οι λεγόμενοι «*άδελφοι πόροι*», δηλαδή τα εισοδήματά μας από τον τουρισμό, τη ναυτιλία και τη μετανάστευση (που οδηγούσε έμμεσα στη διόγκωση του τριτογενούς τομέα) αποτέλεσαν μεταπολεμικά, όχι μόνο βασικούς τρόπους κάλυψης των διευρυνόμενων ελλειμμάτων στο εμπορικό ισοζύγιο, αλλά και τις κύριες πρωτογενείς πηγές χρηματοδότησης της παραοικονομίας και του διογκωμένου καταναλωτισμού. Ήδη όμως από την προηγούμενη δεκαετία άρχισαν να φαίνονται τα όρια των βασικών αυτών πηγών χρηματοδότησης του ανοίγματος μεταξύ του τι παράγουμε και τι καταναλώνουμε.

Έτσι, οι *άδελφοι πόροι*, που στις δεκαετίες του '60 και του '70 κάλυπταν περίπου το 67% με 68% του ελλείμματος στο εμπορικό ισοζύγιο, πέφτουν στην προηγούμενη δεκαετία στο 54% (χωρίς τις κοινοτικές μεταβιβάσεις, οι οποίες δεν υπήρχαν πριν και ούτε θα συνεχιστούν στο διηνεκές). Τα μεταναστευτικά εμβάσματα, για παράδειγμα, που στη δεκαετία του '60 κάλυπταν το 32% του ελλείμματος, μόλις καλύπτουν το 17% στη δεκαετία του '80 (80-88), έναντι 24% στην προηγούμενη δεκαετία. Δημογραφικοί και κοινωνικοί λόγοι (συνταξιοδότηση μελών της πρώτης γενιάς, αφομοίωση επόμενων γενιών κ.λπ.) παίζουν ίσως σημαντικότερο ρόλο μακροχρόνια από στενούς οικονομικούς παράγοντες (ύφεση, επαναπατρισμός). Τα ναυτιλιακά εμβάσματα, επίσης, από 24% στη δεκαετία του '60 και 28% στη δεκαετία του '70 περιορίζονται να καλύπτουν μόνο 18% του ελλείμματος την προηγούμενη δεκαετία, ως συνέπεια της παγκόσμιας ναυτιλιακής κρίσης που έκοψε στο μισό τον ελληνικό εμπορικό στόλο. Τέλος, τα έσοδα από τον τουρισμό φαίνεται ότι έφθασαν πια το μέγιστο σημείο τους. Ενώ η αναλογία τουριστικών εσόδων στο εμπορικό έλλειμμα σχεδόν διπλασιάζεται ανά δεκαετία τις πρώτες τρεις δεκαετίες (7% τη δεκαετία του '50, 12% τη δεκαετία του '60, 20% τη δεκαετία του '70) την προηγούμενη δεκαετία η αναλογία αυτή μόλις αγγίζει το 21%. Και αυτό, παρά την κατά 50% σχεδόν αύξηση του αριθμού των τουριστών την τελευταία δεκαετία.

Οι προοπτικές επομένως για τη συνέχιση στήριξης της μεγέθυνσης της οικο-

νομίας μας στους παραπάνω πόρους είναι δυσμενείς. Γίνονται όμως ακόμα δυσμενέστερες αν πάρουμε υπόψη την εξάντληση των δυνατοτήτων μετανάστευσης —παρά το «1992»— που συνεπάγεται η επανένωση των δυο Γερμανιών και το ουσιαστικό κλείσιμο της γερμανικής αγοράς εργασίας (κύρια πηγή μεταπολεμικής απορρόφησης των μεταναστών μας) για το σημαντικό χρονικό διάστημα που θα απαιτήσει η απορρόφηση του πλεονάζοντος ανατολικογερμανικού εργατικού δυναμικού. Οι δυνατότητες για μετανάστευση στις άλλες κοινοτικές χώρες πάντα ήταν μικρές. Ο δραστήσιμος περιορισμός της δυνατότητας μετανάστευσης, όμως, θα επηρεάσει αρνητικά όχι μόνο το ισοζύγιο πληρωμών, αλλά και την ανεργία. Σε συνδυασμό με τη δημοσιονομική κρίση, που συνεπάγεται την αδυναμία του δημόσιου τομέα να συνεχίσει να παίζει, μαζί με τη μετανάστευση, το ρόλο ασφαλιστικής δικλείδας στο πρόβλημα απασχόλησης, η ανεργία στο μέλλον θα πρέπει να πάρει σημαντικότερες διαστάσεις, αν συνεχιστεί το μεταπολεμικό μοντέλο ανάπτυξης.

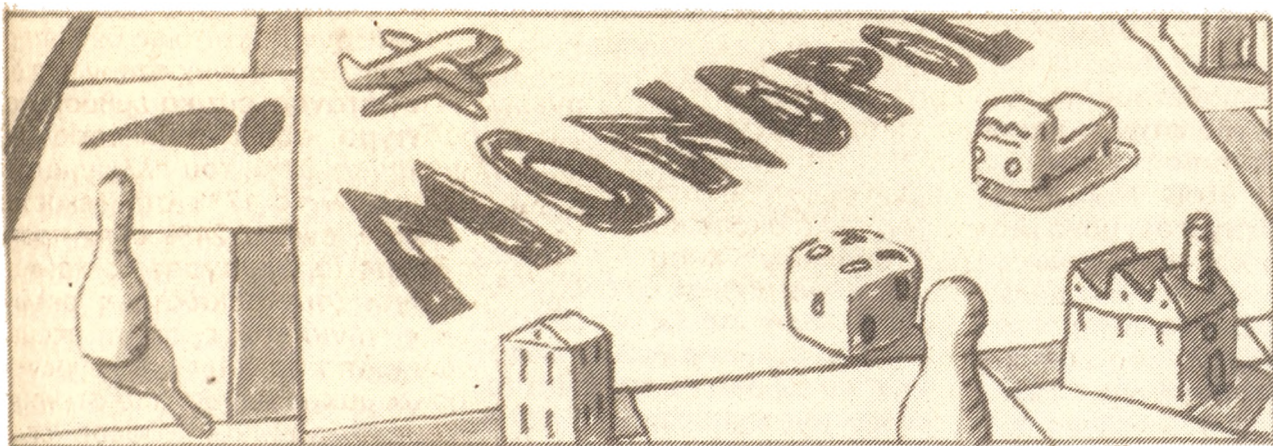
Τέλος, η υπόθεση για την εξάντληση των αναπτυξιακών δυνατοτήτων του τουρισμού ενισχύεται όχι μόνο από τα παραπάνω στοιχεία που φανερώνουν αυξανόμενο ανταγωνισμό από χώρες όπως η γειτονική Τουρκία, οι οποίες προσφέρουν όχι μόνο φθηνότερες, αλλά προπαντός καλύτερης ποιότητας υπηρεσίες.

Άλλοι δυο παράγοντες μπορεί να έχουν σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις μακρο-

για μελλοντική σημαντική επέκταση του τουρισμού.

Οι δυσμενείς επομένως εξελίξεις στο ισοζύγιο των άδηλων πόρων που φανερώνουν μακροπρόθεσμες αρνητικές τάσεις, σε συνδυασμό με το χρόνια ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο και τη βαθμιαία μειωνόμενη εισροή μη δανειακών κεφαλαίων (που πέφτουν από 3,5% του εθν. εισοδήματος στην περίοδο 1975-'79 σε 2,6% την προηγούμενη δεκαετία), συνεπάγονται *αυξανόμενη εξάρτηση από τον εξωτερικό δανεισμό* για την κάλυψη των ελλειμμάτων στο Ισοζύγιο Πληρωμών. Όσο όμως αυξάνει το εξωτερικό χρέος τόσο το Ισοζύγιο θα χειροτερεύει λόγω των αυξανόμενων πληρωμών για τόκους. Χαρακτηριστικά, η πληρωμή τόκων (και κερδών) στο εξωτερικό απορροφούσε 2% των καθαρών άδηλων πόρων τη δεκαετία του '60 και 5% τη δεκαετία του '70, για να φθάσει στην δεκαετία του '80 με την έκρηξη του εξωτερικού χρέους, λόγω των ελλειμμάτων στο Ισοζύγιο Πληρωμών και προπαντός των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, το 22%!

Το συμπέρασμα που μπορούμε να βγάλουμε από τα παραπάνω είναι ότι τα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας παραμένουν σήμερα εξίσου —αν όχι περισσότερο— άλυτα όσο και στην αρχή της μεταπολεμικής περιόδου. Η διαφορά, όμως, της δεκαετίας του '90 από αυτή του '50 είναι ότι σήμερα δεν μπορούμε πια να προσδοκούμε σε κάποια ανάπτυξη που θα βασίζεται στην

πρόθεσμα. Ο πρώτος είναι η αυξανόμενη προσέλκυση εύπορων τουριστών από «εξωτικές» τοποθεσίες πέρα από τη Μεσόγειο, που προσιωνίζεται, κατά τους ειδικούς, μια σημαντική στροφή του τουριστικού ρεύματος στην παρούσα δεκαετία σε μακρινές διακοπές. Ο δεύτερος παράγοντας, που στο μέλλον αναμένεται να ενισχύσει ακόμα περισσότερο τον πρώτο, είναι η προϊούσα μόλυνση της Μεσογείου γενικά (το «Μπλέ Πλάνο» του ΟΗΕ που δημοσιεύτηκε πρόσφατα προβλέπει καταστροφή της Μεσογείου τα προσεχή 40 χρόνια αν δεν περιοριστεί δραστικά η σημερινή ανάπτυξη) και των ελληνικών θαλασσών ειδικότερα. Η μόλυνση, σε συνδυασμό με πιθανή μελλοντική χειροτέρευση του ελληνικού κλίματος εξαιτίας του «αποτελέσματος του θερμοκηπίου», αφήνουν ακόμα λιγότερες ελπίδες

παραπέρα επέκταση μιας δασμοβίωτης βιομηχανίας (λόγω 1993) ούτε σε μια βελτίωση των φανερών και κρυφών εισοδημάτων που θα στηρίζεται σε κρίσιμο βαθμό στους άδηλους πόρους. Η δραστητική επέκταση του δανεισμού, που χρησιμοποιήθηκε την προηγούμενη δεκαετία ως μέσο διατήρησης ενός τεχνητά ψηλού βιοτικού επιπέδου, είναι επίσης φανερό ότι εξαντλεί ραγδαία τα όριά της.

ΣΤΟ ΕΠΟΜΕΝΟ:

Η δημοσιονομική πλευρά της κρίσης. Νεοφιλελευθερισμός και Ευρωαριστέρα. Ένα εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης. Η μετάβαση από το σημερινό σε ένα εναλλακτικό μοντέλο ανάπτυξης.

Νέες Εκδόσεις

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Κ. ΜΟΡΑΪΤΗΣ
Συγγραφέας
ΝΙΚΗΣ ΠΑΙΟΤΑ ΣΟΦΙΑΣ ΚΤΡΙΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

της νέας και της αρχαίας
ελληνικής γλώσσας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ALBERT REBLE
Μεταφραστής
Ελευθέριος Α. Χατζηγεωργίου
Σημειοθ. Χατζηγεωργίου-Πολιζάν

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜ. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8
τηλ. 36.27.318

ΕΠΙ
σημαιο
νουμε

Πάσχα Κυρίων

Διαγενομένου του Σαββάτου, μεθ' εκηβολίας και υψιπετειάς ελαύνομεν προς την τελική ευθεία και οι εκλογές ευχόμαστε να μην αποτελέσουν σοβαρό ανασχετικό παράγοντα που θα επηρεάσει την πασχαλινή ευωχία.

Διότι το ελληνικό Πάσχα είναι η γιορτή της άνοιξης. Η γιορτή των αισθήσεων, του ανταμώματος και της επικοινωνίας. Η επιστροφή στις ρίζες της αγροτικής μας καταγωγής. Μια γήινη γιορτή όπου η γαστριμαργική απόλαυση και ο ρηνίτης οίνος ανταμείβουν το σώμα, του χαρίζουν την ευεξία και τη δύναμη να αποτινάξει την καθημερινή ευτέλεια. Το Πάσχα είναι η γιορτή της ανάτασης.

Μακριά από τις επινίκιες παράτες, μακριά από τις ευτελείς συναλλαγές για τα οφφίτσια, μακριά από το ζόφο της απισχναμένης οικονομίας μας (κι ας βάλαμε το χέρι βαθιά στο πορτοφόλι μας), μακριά κι από τη συναινετική παρωδία του προσκηνίου, θα ανταμωθούμε «εν χορδαίς και οργάνοις».

Πάσχα των Ελλήνων στα χωριά μας ή στη γαλήνη μιας πρωτεύουσας που ξεκουράζεται.

Ένας περίπατος στις γκαλερί της Αθήνας

Ένα πρόσφατο άρθρο στην γαλλική εφημερίδα LIBERATION πληροφορούσε το κοινό πως η οικονομική κατάσταση στην Ελλάδα είναι εξαθλιωμένη, το κράτος δεν υπάρχει, κυβερνήσεις έρχονται και παρέρχονται χωρίς να φέρουν μια γιατρεία ούτε στα προβλήματα των κοινών ούτε στη φοροδιαφυγή που έχει γίνει ένα εθνικό σπορ. Ωστόσο πίσω από το φτωχό συγγενή που είναι η Ελλάδα στην Κοινή Αγορά, κρύβεται εμπόριο και ιδιωτικές επιχειρήσεις που αποδεικνύουν πως παρ' όλα αυτά οι Έλληνες δεν είναι και τόσο φτωχοί. Η άγνοια αυτής της ιερεμιάδας με άφησε πολύ θλιμμένη: με πόνο σκέφτηκα πως στην Ελ-

λάδα δεν θα βλέπαμε το αντίστοιχο ενός Μπωμπούρ, μιας Βιλλέτ, επιτεύγματα καθαρά κρατικά και τόσο απαραίτητα και άμεσα για την πολιτιστική εξέλιξη ενός λαού... Εδώ μόνο χάρη στην ιδιωτική πρωτοβουλία γίνονται πράγματα που ναι μεν είναι σημαντικά αλλά δεν αγγίζουν παρά μια μειονότητα.

Κάτι που αποδεικνύει πολύ καλά το χάσμα ανάμεσα στο φτωχό κράτος και την πλούσια κοινωνία είναι και το εμπόριο της τέχνης. Καθώς τελευταία ένα γαλλικό περιοδικό μου ανέθεσε μια έρευνα για την εικαστική ζωή στην Ελλάδα, έκανα με ένα ιδιαίτερο τούτη τη φορά ενδιαφέρον το συνηθισμένο περίπατο στις γκαλερί της Αθήνας μ' αυτή την παντοτινή δίψα που καλλιεργώ στο εξωτερικό για τα ελληνικά πράγματα. Συγκριτικά με το Παρίσι, χώρο αναβρασμού και πληθώρας εικαστικών γεγονότων και κατανάλωσης τέχνης, θα 'πρεπε να νομίζει κανείς ότι η Αθήνα υστερεί. Κάθε άλλο. Τηρουμένων των αναλογιών μπορούμε να πούμε πως συμβαίνουν ενδιαφέρουσες παρουσίες. Η καλλιτεχνική δημιουργία είναι ανθούσα όσο και το εμπόριο της τέχνης. Δεν είναι τυχαίο που τα τελευταία χρόνια

πολλοί καλλιτέχνες που ζούσαν στο εξωτερικό γύρισαν στην Ελλάδα όπως ο Τάκης, ο Τσόκλης, ο Σπεράντζας και πολλοί άλλοι. Αυτό σημαίνει πως σήμερα υπάρχουν συνθήκες για τη δημιουργία τους τόσο σε σχέση με το κοινό και με τον έξω κόσμο. Τώρα μπορείτε να ζείτε στην Ελλάδα και να είσαι μέσα στα διεθνή κινήματα της τέχνης εφόσον βέβαια το επιθυμείς. Επίσης για τον Έλληνα καλλιτέχνη η ζωή είναι πιο εύκολη και ευχάριστη εφ' όσον το κοινό είναι ανοιχτό και ενδιαφέρεται αποκλειστικά για ελληνική τέχνη.

Ας σταματήσουμε σ' αυτό το παράδοξο. Το εμπόριο της τέχνης αλλά και οι περισσότερες μουσικές εκθέσεις στην Ελλάδα αφορούν κυρίως την ελληνική δημιουργία. Παραγωγή και κατανάλωση είναι ελληνοκεντρικές. Λειτουργούν σαν κλειστό βάζο πράγμα βέβαιο κατανοητό όταν σκεπτεί κανείς πως η ιστορία της μοντέρνας τέχνης υπάρχει μόλις από τα μέσα του περασμένου αιώνα και οι Έλληνες έχουν ανάγκη να στερεώσουν την ταυτότητά της εν σχέσει με μια Ευρώπη που έχει μεγάλο παρελθόν. Ωστόσο ένα άνοιγμα του εμπορίου αλλά και των άλλων κρατικών φορέων στη διεθνή παραγωγή θα δημιουργούσε ενδιαφέρουσες καλλιτεχνικές ανταλλαγές και η ελληνική τέχνη, η οποία στο σύνολό της παρουσιάζει αρκετό ενδιαφέρον και πρωτοτυπία θα μπορούσε και να εξελιχθεί καλύτερα και να έχει απόηχο και στον έξω κόσμο.

Η καλλιτεχνική ζωή στην Αθήνα, όταν κανείς τη βλέπει απ' έξω έχει ένα χρώμα επαρχιώτικο με όλα τα καλά και τα κακά που εμπεριέχει αυτή η έννοια. Ο χώρος είναι στενός, οι καλλιτέχνες δείχνουν πολύ συχνά τη δουλειά τους, οι οργανωτές, οι κριτικοί τέχνης είναι πάντα οι ίδιοι και όχι ιδιαίτερα κριτικοί, υπάρχει μια πολύ συμπαθητική και ματαιόδοξη κούρσα τους ποιος θα πρωτοδείξει ποιον. Τυπώνονται πολυτελείς κατάλογοι, γίνονται κοσμικά εγκαίνια όπου συναντώνται πάντοτε οι ίδιοι φιλότεχνοι. Υπάρχει γενικά αρκετό ενδιαφέρον όταν σκεπτεί κανείς πως οι 40 γκαλερί που βρίσκονται στην Αθήνα και στα περίχωρα είναι απόλυτα βιώσιμες. Οι πωλήσεις είναι καλές αν και δεν είναι σίγουρο πως στο βάθος κυριαρχεί η αγάπη της τέχνης. Έξω από τους κύκλους των επαϊόντων παρατηρεί κανείς

παχυλή άγνοια και αδιαφορία. Αγορές είναι κυρίως επενδυτικές πράγμα φυσικό όταν σκεπτείς τον πληθωρισμό. Με τι κριτήρια αγοράζουν αυτοί οι καινούριοι και πολυπληθείς συλλέκτες είναι μυστήριο. Θα έχουν σίγουρα τους συμβουλάτορές τους ή και θα ακολουθούν το ένστικτό τους γιατί πρέπει να ομολογήσουμε πως στην Αθήνα δεν υπάρχουν πολλά μέσα για να εδραιώσει κανείς μια σωστή αισθητική. Εδώ και μερικά χρόνια έκλεισαν τα σπουδαιότερα ειδικευμένα εικαστικά περιοδικά —ο «Ζυγός», τα «Εικαστικά»— όπου κανείς μπορούσε να πληροφορηθεί σχτικά με την τέχνη και να πάρει κάποιες θεωρητικές και ιστορικές βάσεις. Η πληροφορία που μπορεί κανείς να έχει από τα γενικής ύλης περιοδικά είναι ανεπαρκής, διογκωμένη και ματαιόδοξη. Κάποτε άκουσα να λέει ένας γνωστός καλλιτέχνης γελώντας «θα τραβάνε τα μαλλιά τους οι Αθηναίοι μ' αυτά που αγόρασαν στις αρχές του ογδόντα». Μια άλλη φορά είδα να βγαίνει από μια σκονισμένη κάβα το έργο διάσημου ζωγράφου. Φυσικά αυτά συμβαίνουν παντού κι ούτε είναι κατακριτέα. Το έργο έχει τη μοίρα του και υπακούει στη μόδα και στη διάθεση του ιδιοκτήτη του.

Στα πράγματα που παρουσιάζονται στις γκαλερί βασιλεύει μια μικρή αναρχία. Δεν υπάρχουν γκαλερίστες με ειδικές προτιμήσεις που να υποστηρίζουν ένα ή μια ομάδα καλλιτεχνών. Τα κριτήρια είναι το πόσο κανείς είναι γνωστός, πόσο μιλούν γι' αυτόν, πόσο προσοδοφόρος μπορεί να γίνει. Η έλλειψη συναγωνισμού και σύγκρισης με ξένους καλλιτέχνες κάνει τους εδωδιδίμους να φαίνονται καλύτεροι να επιβάλλονται γρηγορότερα και να βρίσκουν σύντομα το κοινό τους. Ωστόσο μέσα σ' όλα αυτά βγαίνει δουλειά, όλο και κάτι γίνεται, μέσα στην περιθωριακότητά της η Ελλάδα δεν υφίσταται τυφλά τις προσαγές τις διεθνούς πρωτοπορίας, υπάρχουν ακόμα καλλιτέχνες που δουλεύουν με σχετική άγνοια και αθωότητα κι αυτό είναι ευχάριστο και φέρνει εκπλήξεις. Γι' αυτό ο περίπατός μου σε μερικές γκαλερί της Αθήνας δεν έμεινε άκαρπος.

Εκείνο που μ' εξέπληξε τούτη τη φορά δεν ήταν τόσο τα εκτιθέμενα όσο οι χώροι υποδοχής, οι γκαλερί δηλαδή. Υπάρχουν γκαλερί στην Αθήνα που είναι ιδιαίτερα εντυ-

πωσιακές και επιβάλλονται στα έργα. Όταν κανείς μπαίνει π.χ. στην Γκαλερί Ζουμπουλάκη έχει την εντύπωση πως οι καλλιτέχνες φτιάχνουν τα έργα τους για να τα τοποθετήσουν στο μαγικό τετράγωνο. Πραγματικά ιδανική αυτή η αίθουσα με τέλειες αναλογίες και σπουδαίο φωτισμό, τεχνικός παράδεισος όπου τα έργα φαντάζουν σε φρίδα εξιδανικευμένα και αποθεωμένα. Καταλαβαίνει κανείς γιατί οι περισσότεροι καλλιτέχνες ονειρεύονται να εκθέσουν σ' αυτό το χώρο. Και το κοινό άλλωστε υφίσταται προφανώς την ίδια σαγήνη.

Ωστόσο ο χώρος αυτός μπορεί να γίνει και παγίδα για το έργο και εξάροντάς το να το εξουδετερώσει και να το μεταμορφώνει σε μια απλή διακόσμηση. Οι πίνακες του Κόττη, παιγνιδιάρη καλλιτέχνη, ευαίσθητου και εύθραυστου γίνονται μέσα σ' αυτή την αίθουσα μουσειακοί κι αποκτούν μια σοβαρότητα που διερωτάσαι αν δεν την προκάλεσε μάλλον η προοπτική του χώρου παρά μια προσωπικότερη ανάγκη. Τι διαφορά από τα αραχνούφαντα έργα που τρεμούλιαζαν στη μικρή και κάπως μίζερη γκαλερί του Σάμου Κινζ στο Παρίσι. Εδώ ο καλλιτέχνης άπλωσε το όραμά του, τη διήγηση, τη διακοσμητική του διάθεση με περισσότερη σιγουριά με ωριμότητα ως προς το βάθος του χρώματος και τη ματιέρα. Δένδρα σιδηρόδρομοι, πουλιά, η παιδική ηλικία που λειτουργεί όπως και στον Σαγκάλ. Τα τοπία, πραγματικά η ονειρικά είναι αναβράζοντα υλικά, εικονογραφικό ντελρίο, αναφορές σε αγαπημένους ζωγράφους, Κίφερ, Μπάσκια, τόλμη και στερεότητα.

Καταπληκτική επίσης κι η γκαλερί Κρεωνίδη, λιγότερο μαγνητική από του Ζουμπουλάκη λόγω των πολλών επιπέδων αλλά κατάλληλη να δείξει πολλούς καλλιτέχνες. Ενδιαφέρουσα η παρουσία των Καρά, Μυταρά και Θόδωρου: πρόκειται για μια ωραία προσπάθεια να δείχθούν τρεις από τους μεγάλους των χρόνων του '60, αλλά γιατί αυτοί; Μια ευρύτερη έκθεση προσθέτοντας Τσόκλη, Κεσανλή κτλ., θα ήταν θαυμάσια και θα μπορούσε επίσης να εξαχθεί και στο εξωτερικό.

Εντυπωσιακός ο καλλιτεχνικός χώρος της Ιλεάνας Τούντα στην οδό Αρματωλών και Κλεφτών. Χώρος τεράστιος που θυμίζει τα λoφτ της Νέας Υόρκης, φυσικά πολυτελέστερος με μαγαζί και μπαρ. Χώ-

Λιλή Ελευθερίου '89: Λάδι σε μουσαμά

ρος σκληρός που δύσκολα στέκει η οποιαδήποτε εντιμίστικη ζωγραφική. Ίσως γι' αυτό κι ο Σακελίων μεταχειρίζεται ένα ιδίωμα σκληρό και βεβύγδουπο υπογραμμισμένο με παχειά υλικά και μια κατασκευή στη μέση που τείνει να σπάσει τη χαοτική ένταση του χώρου. Στο πατάρι αφιερωμένο σε βίντεο και φωτογραφία μας αποκαλύπτεται η Βουβούλα Σκούρα καλλιτέχνης ευαίσθητη και ευρηματική. Οι φωτογραφίες της μεταμοντέρνες, νοσταλγικές, σκιαγραφούν μια αφήγηση. Χαρτιά κολλημένα και φωτογραφημένα χρώματα και πήγαινε-έλα ανάμεσα στη φωτογραφία και στη ζωγραφική κατασκευάζουν μια εικόνα συχνά μυστηριώδη όπου το φλου και το άμορφο θέλγουν και τυραννούν τη φαντασία του θεατή.

Φυσικά ο χώρος της Ιλεάνας Τούντα χρωστάει μεγάλο μέρος της γοητείας του στο μπαρ που συγκεντρώνει τον περισσότερο κόσμο και διερωτάσαι αν όλοι αυτοί ήρθαν για να πιούνε ή για να καταναλώσουν τέχνη. Αλλά γιατί όχι; Μήπως η Τούντα είναι ένας χώρος που έχει ήδη καταφέρει να γίνει ένας μικροκοσμικός αλλά

θρυλικής γκαλερί της; Βέβαια από τότε οι παριζιάνοι έχουν πολύ σοβαρευτεί. Όμως δεν είναι άσχημα η τέχνη να αποτελεί μέρος της ζωής και της απόλαυσης, έτσι ίσως να γίνεται πιο προσιτή στον αδαή κόσμο.

Αυστηρότερη η έκθεση αλλά και ο χώρος στην γκαλερί ΑΔ όπου ανακάλυψα γλυπτά του Σκλαβενίτη, φόρμες όρθιες πρωτότυπες συγκεντρωμένες στο κέντρο «Πύρινες σπάθες» απ' την «Οργή των Αρχαγγέλων». Μια όψη της δουλείας του Σκλαβενίτη, πολύπλευρης και πλούσιας σε προεκτάσεις και σε κομψότητα από ένα υλικό γήινο και γεμάτο από κοσμική ένταση.

Τα «Μαγνητικά λουλούδια» του Τάκη στην αίθουσα Μέδουσα που έδωσαν μια ικανοποίηση. Ύστερα από τα αμβίβολα συντρίμια των ερωτικών κορμιών που του υπαγόρευσε ίσως κάποια μεταμοντέρνα ανησυχία μου άρεσε να αναγνωρίσω σ' αυτά τα λουλούδια μια επάνοδο στη σκληρή απλότητα του μοντέρνου.

Η γκαλερί Μπερνιέ στα σκαλάκια της οδού Μαρασλή είναι η μόνη γκαλερί που δείχνει ξένους καλλιτέχνες. Για μερικούς ίσως η γκαλερί αυτή να είναι σαν μια κλειδαρότρυ-

πα μέσα από την οποία βλέπουν τι συμβαίνει στον έξω κόσμο, ένα κόσμο που όπως είπαμε λίγο ενδιαφέρει το ελληνικό κοινό που ασχολείται αποκλειστικά με τα «γκρεκο-ελληνικά». Διερωτώμαστε κατά πόσο ο Χουάν Μουνιόζ με τις περιέργες σκουριασμένες κατασκευές του που θυμίζουν σκηνές και φιγούρες του Καραγκιόζη θα μπορούσαν να πουν κάτι στο ελληνικό κοινό.

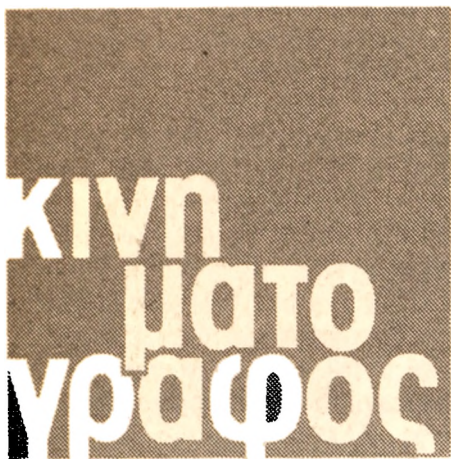
Φυσικά ο περίπατός μου δεν μπορεί να συμπεριλάβει όλες τις γκαλερί της Αθήνας. Γι' αυτό θα σταθώ σε μια τελευταία, τις Νέες Μορφές, σίγουρη αξία της αθηναϊκής καλλιτεχνικής ζωής όπου βρήκα τις εικόνες που χάρη στην πρωτοτυπία και την υψηλή αισθητική τους μου μείναν αξέχαστες.

Εδώ ο χώρος δίχως ιδιαίτερη ακτινοβολία δεν επεμβαίνει στην εκτίμηση των εκθεμάτων. Έτσι τα έργα της Λιλής Ελευθερίου, Ελληνίδας του εξωτερικού που εκθέτει για πρώτη φορά στην Αθήνα διεκδικούν κατ' ευθείαν τον θεατή. Ένα λυρικό γιορταστικό κλίμα κυριαρχεί σ' αυτή τη δημιουργία: ταινίες, γιρλάντες, χειρονομιακές επεμβάσεις, κινητικότητα από κουρέλια - χρώματα που αντλούν τη δόξα τους από την ισορροπία των τόνων και τον πλούτο των αντιθέσεων. Μέσα στην εκρηκτική συντέλεια του χρώματος σώμα ξεδιπλώνει την πλαστική και ανάγλυφη σύστασή του με αρμονία χορευτική. Τα μέλη, ελαστικά αιωρούνται στριφογυρίζουν στροβιλίζονται κουλουριάζονται σαν πλοκάμια χταποδιού. Οι στογγυλοί σωλήνες των δαχτύλων φτιάχνουν ρυθμούς, οι μυς γίνονται λείοι διογκώνονται, αναδιπλώνονται. Το σώμα πάντα γκρίζο έτσι ίσως όπως γεννήθηκε χρόνια πριν μέσα απ' το φώσφορο του μουσαμά των πρώτων εικόνων της Λιλής Ελευθερίου. Έτσι παρ' όλο τον αισθησιασμό και την ηδονική χλιδή της φόρμας, ο πίνακας διατηρεί τη λογική της διάταξης και την ψυχρότητα επιτειδευμένης απόστασης. Μέσα στον πλούτο του ντεκόρ, στο όργιο της κίνησης που πάντα μας εκπλήσσει με την ευρηματική της χάρη, αυτή η σκληρή μαρμάρινη αναφορά ενσάρκωνει και εξασφαλίζει τη στέρεα δομή της εικόνας. Είναι η σπονδυλωτή καρδιά του αραμπέσκ. Το κεφάλι διακριτικό, σχεδόν απρόσωπο δεν είναι παρά η συνέχεια του σώματος, τα μάτια κλειστά ή να-ρίς βλέπουν / καμιά έκφραση. Ηρεμία αρμο-

νία και ανέκφραστο μας αφήνουν ελεύθερους να απολαύσουμε την ευτυχία των γραμμών, την άνθιση των μελών. Τα σχέδια στο ίδιο μοτίβο είναι παραμυθένια δείγματα μιας δεξιοτεχνίας και μιας μουσικής έξαρσης που σπάνια έχουμε την τύχη να συναντήσουμε. Η όλη έκθεση είναι ένα σπάνιο εικαστικό γεγονός.

Ευριδίκη Τρισσόν - Μιλσανή.

Όσκαρ: βραβεία για ειδικές ανάγκες;

Το μεγάλο κοινό. Ολοένα και πιο μεγάλο κοινό. Εισιτήρια και χρήμα.

Σε αυτό το πλαίσιο η μεγάλη κινηματογραφική βιομηχανία του Χόλλυγουντ εμπερικλείει τις επιδιώξεις της. Αυτό το πλαίσιο εξηγεί και τις επιλογές της: Κινηματογραφικοί αστέρες - μύθοι, επίδειξη των χρημάτων σε υπερπαραγωγές - κολοσσούς, κολακεία του μέσου όρου των θεατών, κώδικες - κλειδιά βάσει των οποίων προσελκύεται το κοινό. Η επιδίωξη της επιτυχίας, όπως αυτή προσμετράται σε εισιτήρια, εξηγεί γιατί το Χόλλυγουντ προτιμάει να καταστρέφει τις μεγάλες του ελπίδες (από τον Γκρίφιθ στον Στροχάιμ, από τον Ουέλλες στον Κόππολα, από τον Τσιμίνο της «Πύλης της δύσης» στον Κασσαβέτη κ.λπ.) παρά να τους προσφέρει ευκαιρίες για ανάδειξη της δημιουργικής τους ιδιοσυγκρασίας.

Η συγκρότηση της κινηματογραφικής παραγωγής σε τεράστια βιομηχανία, συνέβαλε, εξάλλου, στο να γίνει κατορθωτή η επιβίωση του κινηματογράφου στη μορφή που άκμαζε και τις προηγούμενες δεκαετίες, μολονότι η τρομακτική ανάπτυξη των μέσων μαζικής επικοινωνίας, στον υπόλοιπο κόσμο, δημιούργησε τα χαρακτηριστικά της κρίσης. Οι μεγάλες κινηματογραφικές εταιρείες του Χόλλυγουντ, χάρη στην πολιτική των συγχωνεύσεων με συγγενείς βιομηχανίες των media

Όλιβερ Στόουν: Γεννημένος την 4η Ιουλίου. Τομ Κρουζ.

(εκδοτικούς οργανισμούς, τηλεοπτικά δίκτυα, δισκογραφικές εταιρείες), στον εκ νέου σχεδιασμό της πολιτικής των αιθουσών και στη διοχέτευση των προϊόντων τους από την τηλεόραση (οι ανάγκες της οποίας για πρόγραμμα αύξησαν τη ζήτηση) και από την αγορά του βίντεο διατήρησαν στα ύψη τα παραγωγικά standards του Χόλλυγουντ και, βεβαίως, πολλαπλασίασαν τα κέρδη τους.

Μια βιομηχανία, που παράγει και εμπορεύεται πολιτιστικά προϊόντα, χρειάζεται να εφευρίσκει τρόπους ώστε να τονώσει το τζίρο των προϊόντων της —που αφορούν περισσότερο καταναλωτικές παρά βασικές ανάγκες. Ένας από τους τρόπους αυτούς είναι η πομπώδης επιλογή και επιβράβευση των πιο αβανταδωρικών προϊόντων της. Μια επιβράβευση, που, φυσικά, διευρύνει την απήχυσή τους στην αγορά. Τα βραβεία Όσκαρ αυτή η λογική τα γέννησε —μάλιστα, τόσο νωρίς, ώστε ήδη έχουν κλείσει 62 χρόνια που απονέμονται.

Τα βραβεία Όσκαρ, πάνω απ' όλα, είναι εικόνα της αμερικανικής κοινωνίας —που θα τα καταναλώσει. Βραβεία που, κατ' αρχήν, κολακεύουν την επιφάνεια των πραγμάτων. Η ηθικολογία και η φιλανθρωπία είναι στο επίκεντρο της λογικής αυτών των επιβραβεύσεων τα τελευταία χρόνια: τα άτομα με ειδικές ανάγκες και η μεγαλόψυχη κοινωνία που βρίσκει τρόπους να τα εντάσσει στην καθημερινότητά της έχουν την τιμητική τους. Μόνο τα τέσσερα τελευταία χρόνια έχουν βραβευθεί: η Μάρλι Μάτλιν, κωφάλαλη στα *Παιδιά ενός κατώτερου Θεού* (1986), ο Ντάστιν Χόφμαν, αυτιστικός στον *Άνθρωπο της Βροχής* (1988), ο Ντάνιελ Ντέι Λιούις κι ο Τομ

Κρουζ, ανάπηροι άξιοι του οίκου μας με τις ταινίες *Το αριστερό μου πόδι* και *Γεννημένος την 4η Ιουλίου* (ο δεύτερος, επιπλέον, είναι θύμα του Βιετνάμ), καθώς και η υπέργηρη Τζέσικα Τάντι στον *Σωφέρ της κυρίας Νταϊνζυ* (1989).

Βραβεία Όσκαρ. Κινηματογραφικά βραβεία για άτομα με ειδικές ανάγκες;

Βραβεία ενός κινηματογράφου που συντηρεί (και συντηρείται από) μια κοινωνία με ειδικές ανάγκες: μια συντηρητική κοινωνία που ρέπει (και εξωθείται) στον ακατάσχετο καταναλωτισμό και που αρέσκεται να κρύβει πίσω από τη φιλανθρωπία τις αποτρόπαιες, καταπιεστικές και αλλοτριωτικές της όψεις.

Ηλίας Κανέλλης

«Ακραιφνώς» εθνικά και ποδοσφαιρικά εμβλήματα

Κι ενώ διανύσαμε τις τελευταίες μέρες της προεκλογικής περιόδου, διανθισμένες με την πολιτικοποίηση του ποδοσφαίρου (ή την ποδοσφαιροποίηση της πολιτικής ζωής, όπως συνήθως λέγεται) και τις κομματικές συγκεντρώσεις πλημμυρισμένες από την έξαρση των εκκωφαντικών ήχων-ύμνων που τις συνόδευαν, ο Σείριος «κατέθεσε» ένα πρωτότυπο ντοκουμέντο.

«Ελλάς: η χώρα των εμβλημάτων». «Μια εξωφρενική παρέλασις απίθανων ηχογραφημάτων εθνικού και ποδοσφαιρικού ενδιαφέροντος» με στόχο την ψυχανάλυση των νεοελλήνων δια μέσου Ύμνων, Παιάνων, Θουρίων και Εμβλημάτων στρατιωτικού, πολιτικού και ενίοτε ποδοσφαιρικού περιεχομένου.

Θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε αυτόν τον διπλό δίσκο σαν μια ανθολογία της εξάσκησης στην υμνολογία ηγετών και καταστάσεων. Υμνολογία πεπραγμένων που παίρνει τον χαρακτήρα ενθυμίου ιστορικών γεγονότων. Αν είναι «αφελής» ή όχι, αυτό

βέβαια κρίνεται από το μέγεθος του φανατισμού του εκάστοτε ακροατή.

«...Με την έκδοση αυτού του άλμπουμ, άλλοι θα αισθανθούν δικαιωμένοι για ό,τι έγραφαν ή τραγούδισαν κάποτε κρυφά, και άλλοι θα βρεθούν εκτεθειμένοι για ό,τι τραγούδισαν κάποτε φανερά», σημειώνεται στο εσώφυλλο της έκδοσης.

Εμείς πάντως ακροαζόμεστε τον Ύμνο του Ελευθ. Βενιζέλου (γραμμένο, από τον Μαν. Καλομοίρη) σε αυθεντική ηχογράφηση του 1918 διπλά στο εμβλητήριο «Του αητού ο γυιός» που γράφτηκε σαν αντίδραση για τον προηγούμενο (ύμνο) την εποχή του εθνικού διχασμού.

Ακούμε τον Στράτο Παγιουμτζή να τραγουδά τον «Ύμνο του Ολυμπιακού» και τον Στέλιο Καζαντζίδη τον «Ύμνο της ομάδας της ΑΕΚ».

Φυσικά δεν μπορούσαν να μην συνυπάρξουν σε αυτήν την παρέλαση των ηχογραφημάτων τα εθνικοπρεπή εμβλήματα από τις στρατιωτικές μπάντες και χορωδίες, πλάι στους ύμνους για το ΕΑΜ και τον ΕΛΑΣ. Και ακόμα τα δημοτικίζοντα προπαγανδιστικά κατασκευάσματα της «επταετίας 67-74» με αποσπάσματα από συνεντεύξεις των δικτατόρων σε «απόσταση αναπνοής» από αποσπάσματα ομιλιών του Γεωργίου Παπανδρέου για τον κίνδυνο μιας επερχόμενης δικτατορίας.

Και ακόμα ο Κ. Καραμανλής, και ο Α. Παπανδρέου με τους σχετικούς προς αυτούς «ύμνους».

Τέλος η παραγωγή αυτή του Δ. Ράνιου για τον «Σείριο» που ξεκινά με ένα «Εγερτήριο. Πρωινή προσευχή» ηχογράφηση πρωικού εκφωνητή του ΕΙΡ κλείνει με το γνωστό «Σιωπητήριο» και τη σημείωση του εσώφυλλου:

Όνειρα γλυκά λοιπόν και μην ανησυχείτε:

Η ΕΛΛΑΔΑ ΠΟΤΕ ΔΕΝ ΠΕΘΑΙΝΕΙ.

Γι' αυτό και δεν έχει καμιά ελπίδα να αναστηθεί!

Ν. Μητρόπουλος

ΒΙΒΛΙΑ για ΠΑΙΔΙΑ και για ΝΕΟΥΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Λάθος, κύριε Νόικερ

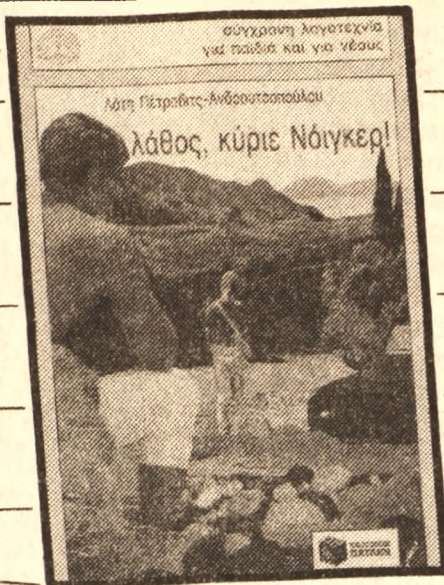
ΛΟΤΗ ΠΕΤΡΟΒΙΤΣ-ΑΝΔΡΟΥΤΣΟΠΟΥΛΟΥ

Το 33

Το παραράδιασμα

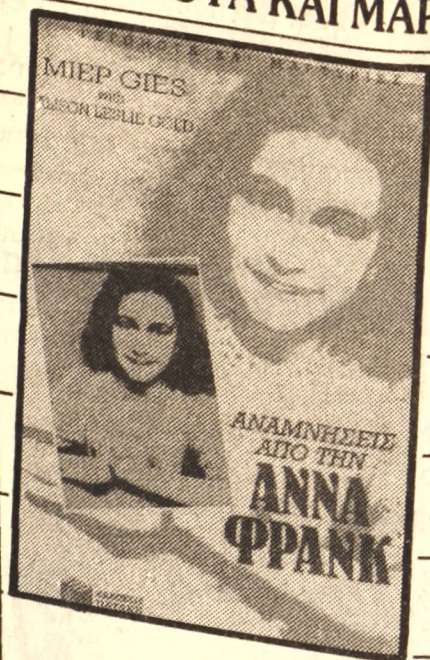
ΖΩΡΖ ΣΑΡΗ

ΜΑΝΟΣ ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ

Αναμνήσεις από την

Άννα Φρανκ

ΜΙΕΡ ΓΙΕΣ

ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ

Προμηθεΐας — Οι πρώτοι άνθρωποι

Οι θεοί του Ολύμπου

(Δίας, Ήρα, Αθηνά, Άρης)

ΑΡΓΥΡΩ ΚΟΚΟΡΕΛΗ

Θεογονία, το πιο παλιό παραμύθι

του κόσμου

ΕΙΡΗΝΗ ΜΑΡΡΑ

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

Βρες αν μπορείς

προσχολικής - α' δημοτικού

β' - γ' δημοτικού

δ' - ε' δημοτικού

στ' δημοτικού

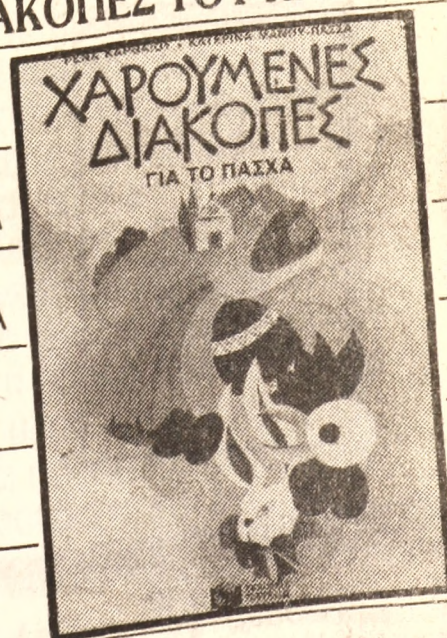
ΒΑΣΩ ΨΑΡΑΚΗ

ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΙΣ ΔΙΑΚΟΠΕΣ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

Χαρούμενες διακοπές

για το ΠΑΣΧΑ

Ρ. ΚΑΡΘΑΙΟΥ-Κ. ΜΑΝΟΥ ΠΑΣΣΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Σύγχρονα βιβλία με σεβασμό στην υπεύθυνη γνώση
ΝΙΚΗΤΑΡΑ 3, 10678 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ. 36.38.362

ART POSITION

ΒΙΒΛΙΟ

Ο Βασίλης Καπετανγιάννης γράφει για το συλλογικό τόμο «Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο: Τομές και συνέχειες στην ελληνιστική και ρωμαϊκή παράδοση», Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών / Ε.Ι.Ε., Αθήνα 1989

Ο τόμος περιέχει τις εισηγήσεις των Ελλήνων και ξένων ομιλητών στο Α' Διεθνές Συμπόσιο που διοργάνωσε το Κέντρο Βυζαντινών Ερευνών του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών τον Σεπτέμβριο του 1988.

Πρόκειται για μια σημαντική και πολύτιμη έκδοση που γίνεται ακόμα πιο ενδιαφέρουσα από το γεγονός της ά-

ψογής επιστημονικής παρουσίας των εισηγήσεων και την πολύ επιμελημένη φροντίδα της εκτύπωσης.

Η «καθημερινή ζωή» δεν είναι ένα εύκολο θέμα. Αφορά όχι μόνο την «καθημερινότητα» αλλά και τις σχέσεις του απλού ανθρώπου τόσο με το φυσικό περιβάλλον όσο και με τους μηχανισμούς της εξουσίας, του κράτους και της εκκλησίας. Κι από αυτή την άποψη μπορεί να τοποθετηθεί μέσα στο πλαίσιο μιας ευρύτερης προβληματικής που ρίχνει το βάρος στον εντοπισμό των προσδιοριστικών παραγόντων που μπορεί να επιτρέψει το σχηματισμό μιας συνθετικής εικόνας για τον καθημερινό βίο των Βυζαντινών.

Από αυτήν την άποψη η «καθημερινή ζωή» μπορεί και πάλι να χρησιμοποιηθεί σαν «καθρέπτης» όπου αντανακλώνται οι συνέχειες, οι ασυνέχειες και οι τομές γενικότερων κοινωνικών, οικονομικών, ιδεολογικών και πολιτιστικών εξελίξεων στην χιλιετή ύπαρξη της βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Αλλά και το ίδιο το θέμα στρέφει επίσης την έρευνα και προς τις εμπειρίες των ταπεινών και ανώνυμων της ι-

στορίας μολονότι οι γραπτές πηγές είναι εξαιρετικά περιορισμένες. Πλήθος όμως πληροφοριών μπορούν να αναζητηθούν και να ταξινομηθούν σωστά αν υπάρχει ένα σύνολο από καλά δουλεμένες έννοιες και ερμηνευτικά σχήματα που βοηθούν στην τοποθέτηση της «καθημερινής ζωής» σε πιο πραγματικές διαστάσεις.

Με αυτές τις ανησυχίες, οι οργανωτές του Συμποσίου φρόντισαν να διαρθρώσουν και τη θεματική του που καλύπτει ενότητες από την ύστερη αρχαιότητα ως το πρώιμο Βυζάντιο, το Σώμα και την Υγεία, τον Οικογενειακό και ερωτικό βίο, τις πόλεις και την ύπαιθρο με τα επαγγέλματα και τις συναλλαγές, την οργάνωση και την οικονομία, το στρατό, τη σχέση της καθημερινής ζωής με τον υπερφυσικό κόσμο και τέλος την ανθρωπολογική και αγιολογική χωρογραφία.

Η ίδια η θεματική και το επίπεδο των εισηγήσεων καθιστούν το βιβλίο αναγκαστικό ανάγνωσμα όχι μόνο για τους ειδικούς αλλά και τον «μέσο» σύγχρονο Έλληνα, αν μη τι άλλο για να γίνουν καθ' όλα αντιληπτες ορισμένες αναλο-

γίες προς τον σημερινό μας βίο, ορισμένα κατάλοιπα (:) και η δύναμη της ιδεολογίας... και της προπαγάνδας που στο Βυζάντιο προσέφερε πολλά παραδείγματα τουλάχιστον στον τομέα των γυναικών που οδηγήθηκαν από την πορνεία στην αγιότητα!

Πρόκειται για ένα υπέροχο ανάγνωσμα εξαιρετικά πλούσιο σε πληροφορίες, «καθημερινές» εικόνες και ερμηνευτικές ιδέες.

Η προσπάθεια των οργανωτών του Συμποσίου θα πρέπει να βρει συνέχεια αν όχι για κανέναν άλλο λόγο τουλάχιστον γιατί από τα πεπραγμένα του προκύπτει ίσως ότι η απόσταση που μας χωρίζει από τους βυζαντινούς προγόνους μας σε πολλά θέματα δεν φαίνεται να είναι και τόσο μεγάλη.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΖΕΦΗ ΔΑΡΑΚΗ

Η Όνειρος

Εκδ. Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα 1990

Η ποιήτρια Ζέφη Δαράκη αποπειράται μια ενδιαφέρουσα

Ξένη Λογοτεχνία

ΝΕΟ ΒΙΒΛΙΟ από τη

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ

ΣΤΕΦΑΝ ΤΣΒΑΪΧ

Αμόκ-Το γράμμα μιας άγνωστης

Το πάθος της περιπλάνησης, το παραλήρημα του έρωτα, η αιώνια δύναμη της καταστροφής και της δημιουργίας, σε δύο νουβέλες που άντεξαν στο χρόνο.

Εκδόσεις

Τηλ. 3640 713, 3623 649

ή Ζάλη τών Τάξεων

του

Τζίμη Πανούση

**πρίν ψηφίσετε!
διαβάστε το**

(*) Σ' όλα τὰ «κακά» βιβλιοπωλεία.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΕΙΣ»

Χ. Τρικούπη 22 — 106 79 Αθήνα Τηλ: 3627153

αφήγηση στο μεταίχμιο φαντασίας / πραγματικότητας. κατ' αναλογία προς την «γραφη» της που επίσης εδράζεται στο μεταίχμιο ποίησης / πεζογραφίας. Ως πειραματική υπόδειξη είναι πολύ ενδιαφέροντα, χωρίς όμως πάντοτε να είναι αποτελεσματική. Έχει κανείς περισσότερο την αίσθηση πως η αφήγηση της είναι «από το όνειρο στο όνειρο» και πως τα ρεαλιστικά δεδομένα της παραμένουν αφανή. Είναι, άραγε, η Όνειρος μια περιοχή που ανήκει δικαιωματικά στο θηλυκό γένος; Ένα στοιχείο που παραμένει, νομίζω, ως το τέλος αδιευκρίνιστο.

ΛΙΛΑ ΧΑΜΠΙΠΗ
Από την πλευρά του ανέμου
Εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1989

«Θήλυ γένος: Άνοιξε τα ποδάρια της / κι έγινε τρίγωνο χριστουγεννιάτικο / παρθένα με τεράστια κοιλιά / σαν νιο γατί στο μήνα του. / Κάτω στο εργοτάξιο οι απελεύθεροι / καρφώνανε με περισσή σπουδή τον Γκιούλιμπερ. / Πλησίασε τα αθώα πλάσματα με αβρότητα τρυγόνας / τα σήκωσε με προσοχή στα τρυφερά της χέρια / και ένα ένα τα παράχωσε μέσα στη σπη-

λιά που έχασκε / βουλώνοντας καλά τη θύρα. / Ύστερα απογειώθηκε σαν αεροπλάνο / ενώ από τα ξέμπλεκα μαλλιά / σφύριζε ο άνεμος».

ANNA DAMIANIDH
Μια γωνιά στο πρωινό σώμα
Εκδόσεις Οδυσσέας, Αθήνα 1990

Μια γωνιά στο σώμα (των εφημερίδων) διεκδίκησε πριν «κάμποσα χρονάκια», μαθητευόμενη δημοσιογράφος τότε, η Άννα Δαμιανίδη. Την απόκτησε στην πρωινή «Αυγή», όπου αδιαλείπτως κατά Κυριακήν μας στριμώχνει απαιτώντας να μοιραστούμε μαζί της την ευαισθησία, τις ιδέες, τις αγωνίες, τις αλήθειες, το χιούμορ της.

Αυτή η «γωνιά στο πρωινό σώμα», μαζί με κείμενα από το «ΑΝΤΙ» και το «Πάνθεον», έγινε βιβλίο, γειτονιά, πόλη, χώρα ολόκληρη. Η Άννα Δαμιανίδη μας ξεναγεί στην εθνική και αθηναϊκή καθημερινότητά μας με ύπουλο σκοπό: να μας αποσπάσει από αυτήν, να μας πάρει μαζί της «σε άλλες πολιτείες» πιο ανθρώπινες, πιο τρυφερές. Και με τον γλυκύ εκμαυλιστικό της λόγο τα καταφέρνει.

Τούτο το τρίτο βιβλίο της Άννας Δαμιανίδης (έχουν

προηγηθεί οι «Ξυπόλητες» και το «Σκεύος Ηδονής») δεν είναι απλά μια ανθολογία χρονογραφημάτων: τα κείμενα υπερβαίνουν τις αφορμές που τα γέννησαν, τον χρόνο στον οποίο αναφέρονται. Ασχολούνται με τα διηνεκή, τα ουσιαστικά: τις ανθρώπινες σχέσεις, το περιβάλλον, τον έρωτα, τα παιδιά, την πολιτική. Δεν είναι όμως επιστημονικά δοκίμια, ούτε εφήμερος δημοσιογραφικός λόγος περί παντός του επιστητού. Είναι λογοτεχνήματα που πρέπει να διαβαστούν.

ΜΠΟΧΟΥΜΙΛ ΧΡΑΜΠΑΛ
Τρυφερός βάρβαρος
Εκδ. Ηρόδοτος/Maren Sell.
Αθήνα 1990

Με υπότιτλο «Παιδαγωγικά κείμενα» το βιβλίο αυτό του Τσέχου συγγραφέα Μ. Χράμπαλ, ανήκει στην ενότητα των κειμένων του των αφιερωμένων στον αυτόχειρα ζωγράφο και χαρακτή Βλάντιμιρ Μπόουντνικ (1924-1968). Ο Χράμπαλ σημαδεύτηκε από την αυτοκτονία του φίλου του που ύστερα από είκοσι χρόνια από το θάνατό του, αναγνωρίστηκε ως ένας από τους πλέον αυθεντικούς εκπροσώ-

πους της σύγχρονης τσεχικής τέχνης.

Η μετάφραση στα ελληνικά έγινε από τη Ρενέ Ψυρούκη και χρησιμοποιήθηκε δακτυλογραφημένο αντίγραφο του χειρογράφου με ιδιόχειρες διορθώσεις του συγγραφέα. Είναι κι αυτό ένα από τα βιβλία που δεν εκδόθηκε στην Τσεχοσλοβακία αλλά διαδόθηκε με τα δακτυλογραφημένα αντίγραφα που κυκλοφορούσαν από χέρι σε χέρι. Το 1981 εκδόθηκε ένα μέρος του Τρυφερού βάρβαρου σε ένα λογοτεχνικό κολάζ του Χράμπαλ που κυκλοφόρησε στην Πράγα με τον τίτλο Ποιητικές λέσχες.

ΜΑΡΙΑ ΚΑΡΑΓΙΑΝΝΗ
Μυστική δίοδος
Εκδ. Χειρόγραφα, Θεσσαλονίκη 1989

«Κυοφορία: Φοβάμαι μητέρα / Ένα έμβρυο καχύποπτο διαστέλλει / τη μήτρα μου / Κροταλίζει η κοιλιά μου / από τον τρόπο του. Το ακούω / ν' αποσύρεται με φυσημάτα ανήσυχα / σε έναν άχρονο ύπνο / Φοβάμαι μητέρα / θα πνιγεί στα νερά μου / κοιμισμένο κι αγέννητο».

απο τα βιβλία της «γνώσης»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ»
βιβλία που ξεχωρίζουν

Μήτσος Αλεξανδρόπουλος

«Θα καταλάβουν άραγε, θα εκτιμήσουν οι αιώνιοι άνθρωποι όλη τη φρίκη, όλη την τραγική πλευρά της ζωής της δικής μας; Κι όμως τα πάθη τα δικά μας είναι το μάτι του φωτός απ' όπου θα μπορούσαμε να δούμε τους ευτυχισμένους...»

ΕΝΑΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ
ΜΙΑ ΕΠΟΧΗ

(Ο Αλέξανδρος Γκέρτσεν)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΝΩΣΗ» ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ 31

ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ

«Ένας άνθρωπος μια εποχή» (Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΓΚΕΡΤΣΕΝ)

Το 1948 σημαδεύει νέα εποχή στον κόσμο μέσα από μια διασπασμένη πλέον ιδέα του λαού η οποία έως τότε αποτελούσε το ωραιότερο λάβαρο του 19ου αιώνα. Η διάσπαση που καθορίστηκε από την χρονολογία αυτή, πέρασε στην ατομική συνείδηση, στους διανοούμενους και στους καλλιτέχνες, εγκαινιάστηκαν και καινούργιες περιπέτειες σε μια προσπάθεια νέας σύνθεσης που δεν ευνοούσε να πραγματοποιηθεί. Της νέας αυτής συνείδησης, της κατακερματισμένης σε πολλή και διαφοροποιημένα σπαράγματα, προεξέχει η σπουδαία μορφή του ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ ΓΚΕΡΤΣΕΝ ο οποίος μέσα από τις δικές του απογοητεύσεις, προσπάθειες και παθήματα διατυπώνει δικές του προτάσεις και πρακτικές.

εκδόσεις «γνώση»

Ιπποκράτους 31, 106 80 Αθήνα,
τηλ. 3620941 3621194

ΜΕΛΕΤΕΣ

ΚΩΣΤΑΣ ΜΑΡΔΑΣ

Η Ελλάδα στα δίχτυα των βάσεων

Από το δόγμα Τρούμαν στον Α. Παπανδρέου

Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1989

Ο δημοσιογράφος Κ. Μαρδάρ παρουσιάζει σε αυτό το βιβλίο μια πολύτιμη εργασία για την ιστορία των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα. Εξιστορεί με γλώσσα αφηγηματική και ζωντανή, αλλά με ακρίβεια και σεβασμό στις πηγές του την περίοδο από τον Μάρτιο του 1947 όταν εξαγγέλθηκε από τον Χ. Τρούμαν η υπαγωγή της χώρας μας στην κηδεμονία των ΗΠΑ μέχρι και τον Ιανουάριο του 1989, όταν ολοκληρώθηκε η υπαναχώρηση της κυβέρνησης Α. Παπανδρέου με το νόμο του 1983 που προέβλεπε την απομάκρυνση.

Οι πηγές που χρησιμοποίησε ο Κ. Μαρδάρ προέρχονται από αρχεία εφημερίδων, βιβλία, στρατηγικές μελέτες, εκθέσεις του Κογκρέσου, πρακτικά της Βουλής, έγγραφα και προσωπικές μαρτυρίες. Το υλικό είναι κατανεμημένο έτσι που να φωτίζει πο-

λύπλευρα τα εσωτερικά και διεθνή γεγονότα ενώ ταυτόχρονα καταγράφεται σχολιογραφικά η στάση των Ελλήνων πολιτικών ηγετών και των κομμάτων απέναντι στο μεγάλο ζήτημα της εθνικής ανεξαρτησίας.

Η εργασία του Κ. Μαρδάρ πετυχαίνει να δώσει από τη μια στον αναγνώστη με τη μεθοδολογία που ακολούθησε μια σφαιρική εικόνα όλων των εξελίξεων γύρω από το πρόβλημα των βάσεων και από την άλλη να του προσφέρει μια αναλυτική ερμηνεία των γεγονότων χωρίς αφορισμούς και στερεότυπα. Ακριβώς αυτή η απομυθοποίηση και η εμμονή στις πηγές και τα ντοκουμέντα, που επιτρέπουν να «φωτισθεί» πολύπλευρα το πλαίσιο των δεσμών της εξάρτησης δίνει στην εργασία τα στοιχεία και μιας πρωτότυπης έρευνας.

Η αφηγηματική γραφή του Κ. Μαρδάρ, που δεν ταυτίζεται με τη «στεγνή» δημοσιογραφική παρουσίαση γεγονότων, αποτελεί αναμφισβήτητα ένα ακόμη προτέρημα της εργασίας για την ιστορία των αμερικανικών βάσεων στην Ελλάδα. Κάνει το βιβλίο συναρπαστικό και ταυτόχρονα ζωντανό.

MARCEL DUCHAMP
Ο μηχανικός του χαμένου χρόνου

Εκδ. Άγρια, Αθήνα 1989

Στον τόμο αυτό περιλαμβάνονται οι συνεντεύξεις που έδωσε ο Marcel Duchamp στον Pierre Cabanne. Η προσωπικότητα του Marcel Duchamp παρουσιάζεται μέσα από τις «πηγαίες», όπως τις χαρακτήρισε ο ίδιος, συνεντεύξεις.

Μια από τις πιο διάσημες προσωπικότητες της Αμερικής «είναι ο πρώτος και ο πλέον ευρηματικός άγγελος αυτής της εποχής που αφθονεί σε ένα ανθρώπινο είδος, το οποίο δηλώνει πως του είναι ξένο: σε καλλιτέχνες». Για τον Marcel Duchamp το έργο του ορίζεται ως «πράγμα» και αναφέρεται στη δημιουργία του με το ρήμα «κάνω» —γι' αυτόν οι λέξεις «παιχνίδι» ή «είναι διασκεδαστικό» επανέρχονται συχνά και είναι τα αποδεικτικά στοιχεία της μη δραστηριότητάς του.

Ονομάστηκε ερευνητής του απόλυτου και τα έργα του τα εγκατέλειψε για να συνεχίσουν να ζουν μόνο τους τη δική τους ζωή.

Η μετάφραση από τα γαλλικά είναι της Λίλιαν Stead - Δασκαλοπούλου, ενώ τα περισσότερα αγγλικά κείμενα μετα-

φράστηκαν από τον Κυρίλλο Σαρρή, ο οποίος συνεργάστηκε στην όλη σύνθεση του τόμου.

Η έκδοση, εκτός από τις συνεντεύξεις, συνοδεύεται από εργογραφία, κατάλογο έργων, φιλμογραφία, βιβλιογραφία, φωτογραφίες του Duchamp και του έργου του, καθώς και κείμενα των Apollinaire, Andre Breton, Octavio Paz, Νικόλα Κάλας, Robert Lebel, Arturo Schwarz, Richard Hamilton, Jasper Johns, Robert Rauschenberg και John Cage για τον Duchamp

BIBLIA ΠΟΥ ΛΑΒΑΜΕ

ΤΑΚΗΣ ΜΗΤΣΑΚΑΚΗΣ

Ελληνική Ιστορία Νεωτέρων

Χρόνων

Μικρός Ερωτικός

Αθήνα 1989

ΑΝΤΡΕΑΣ ΚΑΡΑΝΤΩΝΗΣ

Ο ποιητής Γιώργος Σεφέρης

Εκδ. Δημ. Ν. Παπαδήμα, Αθήνα

1990

ΜΠΡΑΝΙΜΙΡ ΣΤΣΕΠΑΝΟΒΙΤΣ

Ο θάνατος του κυρίου Γκόλουζα

Μετ.: Λεωνίδας

Χατζηπροδρομίδης

Β' έκδοση

Εκδ. Ηρόδοτος, Αθήνα 1989

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΜΙΚΡΗΣ ΜΑΣ ΠΟΛΗΣ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

ΖΩΔΙΟ 1989

Θηραμένους 9 - Αθήνα 117 42

Τηλ. 92 25 813

Κυκλοφορεί το τεύχος Απριλίου των «Νέων της Μόσχας»

Με επίκαιρη και ενδιαφέρουσα ύλη κυκλοφορεί το φύλλο Απριλίου των «Νέων της Μόσχας».

Επισημαίνουμε:

- **Λιθουανία:** αποκλειστική συνέντευξη με τον πρόεδρο της Λιθουανίας Β. Λαντσμπεργκς.
- **Πού βαδίζει η Ανατολική Ευρώπη:** Συμπόσιο στο Παρίσι και την Αθήνα.
- **Η τραγωδία του Κατίν:** Μία από τις πιο σκοτεινές σελίδες του σταλινισμού.
- **Ποιος σοσιαλισμός;** Συνέντευξη με τον Μίλοβαν Τζίλας.
- **Homo Sovieticus:** Αυτός ο άγνωστος.
- **Η Εθνικοποίηση των Γυναικών:** Μια ιστορική φάρσα.

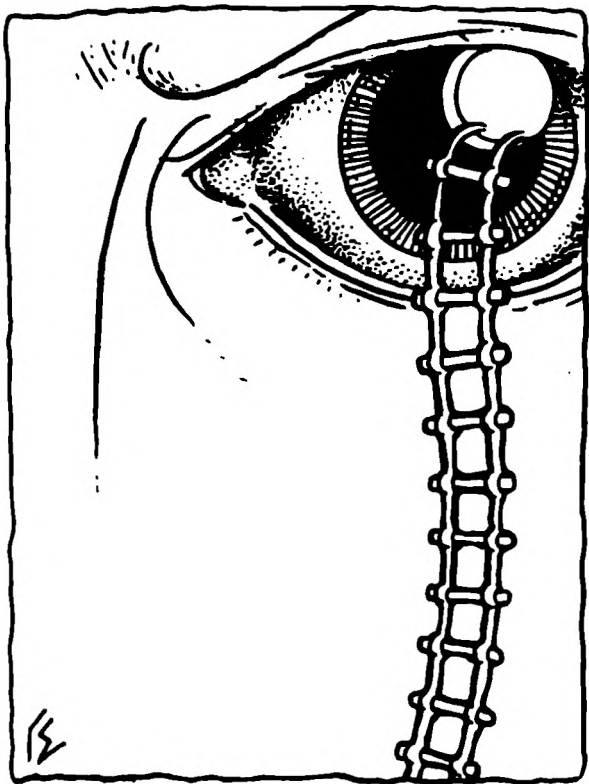
ή λέξη

ή λέξη

92

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ: 'Ηλικία της γλαυκής θύμης (χειρόγραφο)
Ν. ΧΑΤΖΗΚΥΡΙΑΚΟΣ-ΓΚΙΚΑΣ (μετ. 'Αντώνης Φωσσιέρης): 'Ο 'Ελύτης και η ζωγραφική
ΑΝΤΩΝΗΣ ΔΕΚΑΒΑΛΛΕΣ: 'Η μερίδα του χρόνου στον ώριμο 'Ελύτη
ΕΥΓΕΝΙΟΣ Ο' ΝΗΛ (μετ. Χαρά Καπούλα): 'Η τελευταία επιθυμία
και διαθήκη του Σίλβερντεν 'Εμπλεμ Ο' Νήλ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΤΣΑΡΟΥΧΗΣ: Μιά επίσημη πόλη
ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ: Σταύρος Βαβούρης — ένας ποιητής με λόγιες καταβολές
ΡΕΝΕ ΣΑΡ (μετ. Σωκράτης Κ. Τερβός): Ποιητές * 'Αλυσίδα *
'Η Εφαλή χειροτεχνία * Οι παρατηρητικοί και οι όνειροπόλοι * Κλίσις
ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΖΑΚΟΣ: Οι έφτά Τέχνες
ΤΖΩΝ ΑΠΑΝΤΑΙΚ (μετ. Ρούμπε Θεοφανοπούλου): Φλερτάροντας την σύζυγο

ΤΟ ΜΑΤΙ ΤΟΥ ΑΣΥΛΟΥ

του Ηλία Γκρη

Απόσπασμα από το ομώνυμο βιβλίο του Ηλία Γκρη που φέρνει στο φως της δημοσιότητας το επίμαχο θέμα των ελληνικών ψυχιατρείων.

Έφτασα στο Δαφνί απόγευμα. Ο φύλακας με ξερακιανή φάτσα ρυτιδωμένη έδινε την εντύπωση απόμαχου εργάτη μεταλλείου. «Είμαι συγγενής του Ιάκωβου Σταθάκου», είπα. Το βλέμμα του εξεταστικό έπεσε πάνω μου. Έκανε να μου δείξει. «Άσε», λέω. «Ξέρω...». Ανηφόρισα συναντώντας τις γνωστές εικόνες με έγκλειστους που χαζεύουν περιπλανώμενοι πάνω κάτω ζητώντας λεφτά με θολωμένα μάτια. Το φως σκόρπιζε τη χλωμάδα της θλίψης. Για μια στιγμή σκέφτηκα να ομολογήσω το σκοπό της επίσκεψής μου. Ήταν καιρός τώρα που εργαζόμουν ως ρεπόρτερ στην κρατική τηλεόραση. Το κόμμα των λεγόμενων σοσιαλιστών κερδίζοντας θριαμβευτικά τις εκλογές πρόβαλε ένα άλλο πρόσωπο εξουσίας, κάτι που δημιούργησε τη διάχυτη εντύπωση ότι ήρθε η στιγμή να αποκαλυφθεί η φρίκη της απομόνωσης. Δεν υπάρχει πιο αποστομωτική γλώσσα από τη γλώσσα της κάμερας. Ο προϊστάμενος ενθουσιάστηκε. Πίστευε, πως ένα τέτοιο ρεπορτάζ «θα σπάσει κόκκαλα». Με παρακίνησε να επικοινωνήσω με τον αρμόδιο υπουργό. Η κυρία που κατέλαβε το θώκο του υφυπουργού Υγείας, «Τι θες τώρα και τα σκαλίζεις;» είπε στο τηλέφωνο. Προσπάθησα να της εξηγήσω. «Άφησε το προς το παρόν», μου έκοψε τη φόρα. «Έχουμε κάποιο πρόγραμμα. Θα δεις...». Αποκαρδιώθηκα και ωστόσο είπα να ψάξω το θέμα. Έλπιζα, ότι θα βρω περιθώρια ελιγμού για να πάρω κάποια στοιχεία αποφεύγοντας τα προσκόμματα της διοίκησης. Άλλωστε υπήρχε και η εφημερίδα. Σκεφτόμουν να μιλήσω στην προϊσταμένη. Έβλεπα κιόλας να ανάβουν τα τηλέφωνα από το άσυλο στο υπουργείο. Έβλεπα πανικόβλητος όλους αυτούς, που σε κάθε εποχή είναι ταγμένοι να διαφυλάσσουν την ευπαθή ισορροπία ανάμεσα σε τρελούς και γνωστικούς.

Βρέθηκα στο διάδρομο. Ο γεροδεμένος τύπος με σορτσάκι, που μου άνοιξε, έστειλε να φωνάξουν το Βάκη. Στο σαλό-

νι ένα φως θανάσιμο σαν ίσκιος κυπαρισσιών. Σε κίτρινες πλαστικές καρέκλες και πάγκους κάθονταν τρόφιμοι βυθισμένοι σε σκοτεινιές, αμίλητοι, ασάλευτοι, ανασαίνοντας μυρωδιές από κόπρανα, χνώτα, απλησιά. Σε λίγο γύρισε ο «αγγελιαφόρος». «Κοιμάται», είπε. «Δεν τον ξύπναγες ρε», του κάνει ο τύπος με σορτσάκι.

Ο Βάκης ήταν κουλουριασμένος στο κρεβάτι κάτω από μια κουβέρτα ακαθόριστου χρώματος. Είχε γυρισμένη την πλάτη στην πόρτα. Εδώ το φως τυφλό βούλιαζε το θάλαμο. Τον κούνησα, δεν σάλεψε. Έκανα το γύρο του κρεβατιού, έσκυψα. «Βάκη. Εγώ είμαι, ο Ηλίας...». Τα μάτια του κλειστά. Έτρεμε λες και τον έδερνε αγιάζι. Τα χείλη του ανοιχτά. Έτρεχαν σάλια. Δυο οριζόντες ρυτίδες χαράκωναν το μέτωπο. Σταγόνες ιδρώτα. «Βάκη μ' ακούς;». Τρέμισαν τα κλεισμένα βλέφαρα, δεν απάντησε. Η ανάσα του σαν ρόχθος μακρινός της θάλασσας. «Κοιμάται». Ο τύπος στεκόταν στην πόρτα. Φορούσε άσπρη μπλούζα, με κοιτούσε σκυθρωπός με μικρά, στρογγυλά μάτια. «Βοήθησέ με», είπα. Τον σηκώσαμε καθιστό. Το κεφάλι του λυγούσε στα πλάγια. «Τι έχει;» ρώτησα το νοσοκόμο. «Τίποτα μωρέ. Κοιμάται», είπε ξερά, έφυγε. «Βάκη μ' ακούς; Ο Ηλίας είμαι». Έδειχνε να μη με ακούει. Το δέρμα του ωχρό. Από το στόμα του έτρεχαν σάλια. Εξακολουθούσε να τρέμει. Του μιλούσα συνέχεια. Κάποια στιγμή άνοιξε τα μάτια. Το βλέμμα του θολό πίσω από το γκριζό ασπράδι με κόκκινες ρωγμές. Δε σκίρτησε καν από την ενατένιση της μορφής μου. Όπως τα άνοιξε έτσι τα ξανάκλεισε. Έσφιξα την κουβέρτα γύρω του για να μην πέσει. Σηκώθηκα. Ο θάλαμος υγρός με το φως να γλιστράει από τα τζάμια μουντό σαν ξέθωρη μνήμη. Σιδερένια κρεβάτια με αφρολέξ για στρώμα βάρεναν από κουβαριασμένα κορμιά. Πλησίασα σε ένα κρεβάτι. «Τι του κάνανε;» ρώτησα δείχνοντας το Βάκη. Ο άνθρωπος γερμένος στο πλευρό. Κάτι μουρμούριζε. Ξαναρώτησα, έσκυψα. «Οι γαμημένοι... Οι γαμημένοι...», έλεγε. Ήμουν σε απόγνωση. Ρώτησα παραδίπλα. Τούτος εδώ με αποσαρκωμένο πρόσωπο, ρουφηγμένα μά-

γουλα σήκωσε το κεφάλι. «Είστε κατάσκοπος;» μου κάνει. Του γύρισα την πλάτη. «Είμαι ο Κικέρων», είπε. «Χαίρω πολύ... Ιωάννα της Λωραίνης...». Στην απέναντι σειρά ανασηκωνόταν ένας αδύνατος άντρας με βουλιαγμένα μάτια. «Όλο κουραδομαχίες λένε», είπε. Τον ρώτησα για τον Βάκη. «Δεν έχει τίποτα, κύριε», είπε. «Χαβούζα από χάπια... χαβούζα, κύριε...».

Έκανα προς το Βάκη. Είχε γύρει ελαφρά το κεφάλι, σαν τρυγόνα που θέλει να χάσει το κεφάλι στο φτερό της. Κουνιόταν αργά μπρος πίσω. Κάθησα κοντά του. «Μίλησέ μου, Βάκη. Τι σου κάνανε;». Σάλεψε τα χείλη του, κάτι μουρμούρισε, βγήκε βογκητό. Από τους βρόγχους του ανέβαινε σφυριχτή η πίκρα της ισόβιας μοναξιάς του. Το πρόσωπό του ξυρισμένο άτσαλα είχε τρίχες εδώ και κει.

Απαυδισμένος σκεφτόμουν να φύγω. «Στο διάβολο», φώναξα, «και το ρεπορτάζ και...». Ο Βάκης ανοιγόκλεισε τα σουφρωμένα χείλη του. Έσκυψα κοντά. «Αν με ακούς, μίλησέ μου». Του έσφιξα το χέρι. «Πες μου, με ακούς;». Η ανάσα του μύριζε, από το κορμί του αναδινόταν βρώμα. «Πες μου», τον κούνησα ελαφρά από τον ώμο. «Τι σου έκαναν;» πάσκιζε να μιλήσει. Δυσκολευόταν να ανασάνει. Κάτι ψέλλιζε αχνά, ψευδά. Κόλλησα το αυτί μου στο στόμα του. Μέσα από μια ξέπνοη σαλάτα με κομματιασμένες λέξεις, φαγωμένες συλλαβές βγήκε καθαρά μια λέξη σα να ήθελε να δώσει σε αυτή όλη την ψυχή του... «Νεκρός...». Συνέχισε να κουνιέται μπρος πίσω μια κέρνη μάσκα παραδαρμένη σε αόρατα κύματα. Τον ξάπλωσα.

Στο γραφείο των νοσοκόμων βρήκα δυο άντρες (ο ένας είχε σπεύσει νωρίτερα στο θάλαμο) και μια γυναίκα που σηκώθηκε μόλις άνοιξα. Ήταν αδύνατη με μακρύτερο πρόσωπο λεκιασμένο από αραιές φακίδες. «Δεν είναι τίποτα» είπε. «Έχει μια δυσκινησία από τα χάπια». Οι δυο άντρες έμεναν σκυθρωποί, όσο η γυναίκα μου εξηγούσε, ότι ήταν προϊσταμένη και ξέρει από τέτοια συμπτώματα. «Είναι συνήθεια», είπε. Από τη μακρόχρονη θεραπεία και τις μεγάλες ποσότητες φαρμάκων προκαλείται αναπόφευκτα κάποια βλάβη στα νεύρα. «Μην ανησυχείτε, θα συνέλθει».

Έφυγα βαρύθυμος. Δε γύρισα ούτε να κοιτάξω πίσω μου. Μέσα από τα κάγκελα έμενε πανίσχυρη, με περιγελούσε η φρίκη της απομόνωσης, αφού πάντα θα υπάρχουν κάποιοι που φροντίζουν για την απομόνωση της φρίκης.

Ελληνική κοινότητα Σανταμόντο, Καλιφόρνια, για δύο χρόνια, 1953-1955, κατά
 θερμή ευκαιρία του Θεατρικού Συγγράμα Νίκου Βαλούδη, που τον γνώρισε στη
 Νέα Υόρκη, όπου τότε εκεί κατείχε την Ελληνική παιδεία των Ελληνική
 Ορθόδοξη Αρχιεπισκοπή. Έγινε από τότε την Θέση στα 1955 για την πόλη
 Σαν Φρανσίσκο, όπου ανάλαβε αρχικινεμάτης στην εβδομαδιαία Ελληνική εφη-
 μερίδα «ΝΕΑ ΚΑΛΙΦΟΡΝΙΑ», που είχε σημαντική για τότε κυκλοφορία — 5.000
 φύλλα — κι ανάρκη είχε από υπεύθυνο συντάκτη, ετέρω από τον θάνατο του
 συντάκτη της είχα τον καιρό Γεωργιάδη. Την Θέση αυτή εκράτησα με ενθουσιασμό
 κι αγωνιστικότητα κατά συνέχεια από 1955 ως το 1964 κι αποχώρησα γιατί
 άρχισε η παρακμή της εφημερίδας κι έπρεπε να οικογενειαρχής κάπου
 άλλου να αναζητήσω μία βεβαίτη εργασία.

Από την πρώτη στιγμή που αναλάβα τον υπεύθυνο συντάκτη της,
 καταλάβαμε η εφημερίδα την αρθρογραφία της, ζήχωνα με το κέντρο ορθόδο-
 ξου αρχή της δεύτερης σελίδας της και τα κομματικά επιμελημένα των
 πρώτη σελίδα, όσα κατέ πρώτη γραμμή των Ελληνικών τύπων της Αμερικής, ήρω
 από το Νέο-Ελληνικό πολιτικό και τα κάθε μορφή εύκαιρα γονεϊκά του.
 Επρόκειτο την αρθρογραφία και επιμελημένα γραμμή εκάστη ο μορφής πατριωτών
 και δημοκράτης πολιτιστικός αγωνιστής των Αμερικανών δημοκρατίων Καλιφόρνιας,
 που ήταν με σφαιρικά χρώματα διευθυντής κι αρχισυντάκτης στην διαθηκική
 Ελληνική εφημερίδα της Νέας Υόρκης «ΕΘΝΙΚΟΣ ΚΗΡΥΞ» με το απο-
 τίμημα να αρχίσει επιμελώς μια βραβεία συλλογή, που παρχει
 στα αρχεία μου και τρόπο διαβάζω να την βρω να γινώσκω την
 ζωή, γιατί ποιοι ζήν να διαμορφωθή. Επρόκειτο από παράταξη σε
 εκάστη την δημοσιογραφική αποστολή, όσα τα φύλλα της εφημερίδας κάθε μέρα
 χρονιά να δίνονται σε τόσους κι όλοι τους από τον διάδοχο της ιδιοκτησίας
 της εφημερίδας Β. Μούντανου, επωμίζονταν με καλή τιμή στο University
 of California in Los Angeles και την διβλιοθήκη του υπάρχουν. Αλλά βρήκα
 έναν τον εφημερίδα και στο Μαϊν Λίβερνυ of Σαν Φρανσίσκο, καθώς και την
 Εθνική Βιβλιοθήκη Ελλάδας στην Βρυξέλες, που ανέλαβε την μάχαιρα.

Παραίτησα με την πάρα ποίτα δεκάχρονη τακτική δη-
 μοσιογραφική μου απασχόληση (οκτώμην) ούχιστα (υπερμεσσία και
 με άλλα εδω στην Αμερική εγύπια, — περιεδικά, ημερησίως, εφημερίδες —
 ζήχωνα γύρω από Ελληνοαμερικανικά θέματα και καταχωράω
 εδώ τα πιο ενδιαφέροντα για έναν μελλοντικό τριτοκλήτη, χωρίς
 τάξη διαταξομένη και χρονολογική, αλλά με όλα διβλιογραφί-
 κα επιμέλεια τους. Κι ακόμη με επουδαία περιεδικά στην Αθήνα, διατηρήσεται.

ΕΝΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΡΩΤΟΥΣ Έλληνες
 πνευματικούς καθοδηγητές της ελ-
 ληνικής διασποράς στην Αμερική
 που γνώρισα αμέσως με το που έφθασα
 στον Άγιο Φραγκίσκο την άνοιξη του
 1971 ήταν ο Νίκος Ροζάκος. Γνωριστήκα-
 με σχεδόν τυχαία στο κατάστημα του
 Μούντανου, στο κέντρο του πάλαι ποτέ
 «ελληνικού γκέτο», εκεί όπου άνθιζε η
 ελληνική παροικία από πριν τον Β' Παγ-
 κόσμιο Πόλεμο μέχρι και τη δεκαετία του
 '60. Υπήρχαν εκεί άφθονα ελληνικά μα-
 γαζιά, ραφτάδικα, μπακάλικα, ανθοπω-
 λεία και, φυσικά, εστιατόρια. Τότε όμως,
 το 1971, είχαν απομείνει μόνο τρία εστια-
 τώρια, το Μινέρβα, το Άθενς και το Χρυ-
 σό Παγώνι, το κατάστημα του Μούντα-
 νου με περιοδικά, εφημερίδες, σουβενίρ
 από Ελλάδα και ένα καφενείο - χαρτοπαι-
 χτική λέσχη όπου ο κουρασμένος μερο-
 καματιάρης μετανάστης εσύχναζε τις
 βραδυνές ώρες για την πόκα του και το
 γλυκύ βραστό του.

Στου Μούντανου, λοιπόν, ένα απόγευ-
 μα ανοιξιάτικο του 1971 «έπεσα» πάνω
 στον κύριο Ροζάκο όπως πάντοτε τον α-
 ποκαλούσα. Είχε απομείνει μόνο ένα αν-
 τίτυπο του Αθηναϊκού ΒΗΜΑΤΟΣ και θέλα-
 με και οι δυο μας να γίνουμε κάτοχοι του.

Το είχα, ήδη αγοράσει, αλλά ο αγνώστος
 μου κύριος ήθελε «να του ρίξει, αν γίνε-
 ται, μια ματιά, γιατί δεν είχε μείνει άλλη
 εφημερίδα». Να σημειώσω εδώ ότι την ε-
 ποχή εκείνη το ΒΗΜΑ έκανε μια ψευτο-
 αντίσταση κατά της χούντας του Παπα-
 δόπουλου και πολλά από τα άρθρα του α-
 ποτελούσαν για τους αντιστασιακούς
 Έλληνες μιαν αχτίδα φωτός και ενημέ-
 ρωσης στο τι πράγματι συντελούνταν
 στη στρατοκρατούμενη Ελλάδα. Ο Άγ-
 γελος Μούντανος μας σύστησε και σε
 δέκα λεπτά βρέθηκα με τον κύριο Ροζά-
 κο να πίνουμε καφέ στου Φόστερς, ένα α-
 ξιολύπητο καφενείο στη Μάρκετ Στρητ
 όπου σύχναζε κάθε καρδιάς καρύδι.

Με περισσή χαρά ανακαλύψαμε ότι εί-
 χαμε πολλούς κοινούς γνωστούς και φι-
 λους — πράγμα που το εκτιμήσαμε και οι
 δυο μας όπως έπρεπε: Γιάννης Ρίτσος,
 Νικηφόρος, Βρεττάκος, Τάσος Λειβαδί-
 της, Αθηνά Καλιανέση, κόσμος της Αθή-
 νας με τον οποίο ο Νίκος Ροζάκος δεν εί-
 χε αποκοπεί κι ως έλειπε από την Ελλάδα
 πάνω από 20 χρόνια. Μου μίλησε με εν-
 θουσιασμό για την ελληνική παροικία
 του Αγίου Φραγκίσκου και κατάλαβα α-
 μέσως από τις προτιμήσεις του με τι άν-
 θρωπο είχα να κάνω. Την ίδια κιόλας μέ-

1908-1989

ρα μου έδωσε τα τηλέφωνα του γερου-
 σιαστή Νικόλα Πετρή, του Νάνου Βαλαω-
 ρίτη, του Κώστα Κουβαρά και άλλων ε-
 πώνυμων και ανώνυμων αγωνιστών κατά
 της χούντας «για να συντονίζονται οι
 προσπάθειες όλων μας» όπως χαρακτη-
 ριστικά είχε τονίσει.

Η πρώτη μας αυτή συνάντηση κράτησε
 πάνω από τρεις ώρες. Η αργή, μακρό-
 συρτη φωνή του, τα αλάνθαστα και υπέ-
 ροχα ελληνικά του, το βάθος της γνώσης
 του για το κάθε τι, με έκαναν να κρέμομαι
 κυριολεκτικά από τα λόγια του, γιατί με
 ανακούφιση διαπίστωνα ότι στην πνευ-
 ματική ξεραίλα της ξενιτιάς υπήρχε ένας
 άνθρωπος με πραγματικά κοινωνικές και
 πνευματικές ανησυχίες, ένας άνθρωπος
 μορφωμένος, πράος, γαλήνιος, που πο-
 νούσε τον τόπο του αληθινά και τον πλη-
 γωνε που οι Αμερικάνοι υποστήριζαν τό-
 σο ένθερμα τη δικτατορία του Παπαδό-
 πουλου.

Λίγους μήνες αργότερα ήρθε η Μελίνα
 Μερκούρη στο Μπέρκλεϋ και στο ελληνι-
 κό αμφιθέατρο του εκεί πανεπιστημίου έ-
 δωσε συναυλία η Τζόαν Μπαέζ όπου και
 η Μερκούρη έπαιξε το ρόλο της. Στη συ-
 νάντηση που ακολούθησε τη συναυλία, ο
 κύριος Ροζάκος πρωτοστάτησε στο να ε-
 νωθούν όλες οι αντιστασιακές παρέες
 και συντροφίες της περιοχής — γιατί
 πράγματι για παρέες από φοιτητές επρό-
 κειτο, χωρίς σοβαρό υπόβαθρο. Και στην
 πρώτη μου εκδοτική προσπάθεια, το πε-
 ριοδικό «ΤΟ ΚΑΛΩΔΙΟ», ο Νίκος Ροζάκος
 ήταν εκείνος που με βοήθησε με κάθε
 τρόπο, όχι μόνο με ύλη αλλά και οικονο-
 μικά. Και αργότερα, στην κοινή ραδιοφω-
 νική εκπομπή «Ελληνική Ώρα» πάλι ο Νί-
 κος Ροζάκος μας συμπαραστέκονταν και
 μας συμβούλευε όλους εμάς τους νεο-
 φερμένους φοιτητές. Και, φυσικά, η «Ε-
 ταιρεία Ελληνικών Τεχνών», το πνευματι-
 κό παιδί του Νίκου Ροζάκου, ήταν εκείνη
 η οργάνωση που έμπαινε πάντα μπροστά
 (μετωπική οργάνωση τη λέγαμε) για κάθε
 μια εκδήλωση αντιστασιακού χαρακτήρα
 — από φιλολογικά μνημόσυνα για τον Σε-
 φέρη και κονσέρτα πιάνου του Ντίνου
 Γιαννόπουλου και Θόδωρου Αντωνίου,
 μέχρι οικονομικές εξορμήσεις για τους
 πολιτικούς κρατούμενους στην πατρίδα
 και κινητοποιήσεις για να στέλνουμε
 γράμματα σε Αμερικάνους γερουσιαστές
 και βουλευτές για την κατάσταση στην
 Ελλάδα.

Ο Νίκος Ροζάκος γεννήθηκε στις Κρο-
 κεές της Λακωνίας στις 12 Ιουνίου 1908
 και πριν ακόμα κλείσει ένα χρόνο ζωής,
 με τη μητέρα του διέσχισαν τον Ατλαντι-
 κό για να συναντήσουν τον πατέρα του
 που είχε προηγηθεί στο ταξίδι. Στην πό-
 λη Γκρήνβιλ στη Νότια Καρολάινα πέρα-

Ο ΑΛΗΣΜΟΝΗΤΟΣ ΝΙΚΟΣ ΡΟΖΑΚΟΣ

του Ντίνου Σιώτη

σε τα παιδικά του χρόνια όπου, όπως ο ίδιος μας πληροφορεί σε ιδιόγραφο αυτοβιογραφικό του σημείωμα, «εκεί διάμεναν τότε τρεις μόνο Ελληνίδες, η μητέρα μου και δυο άλλες, μέσα σε δεκάδες άντρες εργάτες, μοναχούς». Σαν έφτασε όμως ο καιρός για το σχολείο γύρισε με τη μητέρα του στην Ελλάδα για να αρχίσει και να συνεχίσει εκεί την ελληνική παιδεία την οποία σαν τελείωσε, ξαναγύρισε στην Αμερική, «μια αρχή που τη συντηρούσαν ξέχωρα οι Λάκωνες μετανάστες σε εκείνον τον καιρό».

Στην Ελλάδα τελείωσε Δημοτικό και Σχολαρχείο όπως καλούσαν τότε τις τρεις πρώτες τάξεις στο Γυμνάσιο, με συμμαθητή του και καλό του φίλο στο Γύθειο τον Γιάννη Ρίτσο. Στη συνέχεια σπούδασε Νομικά και διορίστηκε δικηγόρος στη Σπάρτη, όπου και δικηγόρισε για πάνω από δέκα χρόνια. Για οικογενειακούς λόγους ξαναγύρισε στην Αμερική κατά τη δεκαετία του '40 —δεν είναι εξακριβωμένη η ακριβής ημερομηνία της δεύτερης, μόνιμης πια άφιξης του στην Αμερική— όπου σπούδασε Βιβλιοθηκονομία και Βιβλιολογία, παρακινήμένος από την κλίση του για να μάθει όσα περισσότερα από το βιβλίο, την ιστορία και την αξία του.

Κατά σύσταση του Συμβούλου Παιδείας στην Ελληνική Ορθόδοξη Αρχιεπισκοπή Αμερικής Νίκου Βαβούδη, πρωτοεργάστηκε επαγγελματικά σαν γραμματέας στην ελληνική κοινότητα Σακραμέντο Καλιφόρνιας από το 1953 έως το 1955, χρονιά που ανέλαβε αρχισυντάκτης στην ελληνική εφημερίδα «Νέα Καλιφόρνια» που είχε τότε κυκλοφορία 5.000 φύλλα. Την αρθρογραφία του Νίκου Ροζάκου στη «Νέα Καλιφόρνια» επρόσξε ο διευθυντής και αρχισυντάκτης του «Εθνικού Κήρυκα» της Νέας Υόρκης Δημήτριος Καλλιμάχος, ο άξιος δημοκράτης και αγωνιστής, και υπάρχει απ' ό,τι γνωρίζω, σημαντική αλληλογραφία ανάμεσά τους που αξίζει τον κόπο κάποτε να δημοσιευθεί. Παράλληλα με τη δημοσιογραφική του αποστολή ο Νίκος Ροζάκος ανέπτυξε συνεργασία και με άλλα έντυπα στην Αμερική (περιοδικά, εφημερίδες, ημερολόγια), μεταξύ των οποίων ο «Εθνικός Κήρυξ», «ΑΘΗΝΕ», «Ελληνίδα», «Κρίκος», «Ελληνισμός Αμερικής», «Εθνικό Βήμα», «Αργοναύτης» και άλλα. Άρθρα, κριτικές και μελέτες του περιέχονται στα σημαντικότερα περιοδικά της εποχής στην Ελλάδα και Αμερική, αλλά ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στην πολιτιστική του σελίδα «Γράμματα και Τέχνες» της εφημερίδας *The Hellenic Journal*.

Με τον κύριο Ροζάκο συνεργαστήκαμε πολύ στενά με την έκδοση της δισεβδό-

Ο Νίκος Ροζάκος (δεξιά) με τον Γ.Π. Σαββίδη, σε συμπόσιο της Εταιρείας Νεοελληνικών Σπουδών στον Άγιο Φραγκίσκο τον Δεκέμβριο 1989.

μαδιαίας εφημερίδας *The Hellenic Journal* του Φρανκ Άγκνοστ που έκανε την εμφάνισή της τον Απρίλιο του 1975. Με τη μεσολάβηση του καθηγητή Θανάση Μασκαλέρη, συναντηθήκαμε, στα γραφεία της εφημερίδας και αναλάβαμε ο μιν Νίκος Ροζάκος την πολιτιστική σελίδα, εγώ δε τις υπόλοιπες τρεις σελίδες στα ελληνικά από το σύνολο των δεκαέξι σελίδων. Η συνεργασία μας ήταν σχεδόν καθημερινή. Από το 1975 μέχρι το 1980 τα λέγαμε στο τηλέφωνο τουλάχιστον μέρα παρά μέρα. Άνθρωπος βαθύτατα δημοκρατικός με προσήλωση στις ανθρώπινες αξίες, ο Νίκος Ροζάκος έδινε στη σελίδα του την «άλλη» διάσταση της δημοσιογραφίας —φιλτραρισμένη πάντοτε με το κριτικό βλέμμα του ιστορικού και συγγραφέα. Τα κείμενά του θα μείνουν δείγμα γνώσης ενός βαθυστόχαστου δημιουργού και αντικείμενο μελέτης για τους μεταγενέστερους που σκοπεύουν να ερευνήσουν το νεοελληνικό πολιτιστικό φαινόμενο στην Αμερική, διότι ο Νίκος Ροζάκος υπήρξε ένας από τους σπάνιους ιστορικούς που έσκυψε με αγάπη, μεράκι και συμπάθεια προς οτιδήποτε έχει σχέση με τον πολιτισμό του Έλληνα μετανάστη στις ΗΠΑ. Συγγραφέας του βιβλίου «Νεοελληνική Αναγέννηση στη Βοστώνη» (εκδόσεις το Καλώδιο. Άγιος Φραγκίσκος, 1975), ο Νίκος Ροζάκος καταπιάστηκε με θαυμασμό με τον ελληνικό φοιτητικό σύλλογο Ελικών ο οποίος έδρασε στη Βοστώνη στις αρχές του αιώνα μας.

Ο σύλλογος αυτός, με τα πρώτα δραστήρια μέλη του μετανάστες Έλληνες πτυχιούχους από αμερικανικά πανεπιστήμια της περιοχής Βοστώνης και φοιτητές από την Ελλάδα, είχε σκοπούς απόλυτα φιλολογικούς και πνευματικούς και ανέδειξαν το σύλλογό τους σαν τον

πρώτο νεοελληνικό πνευματικό πυρήνα στην Αμερική ισάξιο με εκείνους που είχαν προηγηθεί σε άλλα ελληνικά εκτός Ελλάδος κέντρα στην Πόλη και την Αίγυπτο. Επίσης ο Νίκος Ροζάκος είναι συγγραφέας του βιβλίου «Νεοελληνικό Λαϊκό Θέατρο στην Αμερική», άλλη σπουδαία μελέτη για τις θεατρικές προσπάθειες συλλόγων, κοινοτήτων και οργανώσεων σε όλη την Αμερική. Ακόμη ο Νίκος Ροζάκος έχει γράψει το βιβλίο «Στοχασμοί στην Ποίηση Γιάννη Ρίτσου» που αποτελεί μια από τις πλέον εμπεριστατωμένες μελέτες για το έργο του μεγάλου μας ποιητή με τον οποίο πήγαν στο ίδιο σχολείο.

Απ' ό,τι γνωρίζω ανέκδοτα παραμένουν τα έργα του «Η Κώμη Καλουμένη Κροκέαι», ιστορική και αρχαιολογική μελέτη, «Βιβλιογραφία Μάνης», «Greece in Fiction» όπου βιβλιογραφούνται τα βιβλία σε αγγλική γλώσσα που έχουν θέμα ελληνικό, και το «Έργα και Ημέρες του Jack London» με τους Γαλαξειδιώτες Ψαροπειρατές στη Βόρεια Καλιφόρνια.

Δυσαναπλήρωτο το κενό που αφήνει πίσω του με το θάνατό του ο Νίκος Ροζάκος. Εγκατέλειψε τα εγκώσμία στις 24 Μαΐου 1989, ένα μήνα πριν κλείσει τα 81 του χρόνια. Προσωπικότητα πολύπλευρη και πολυτάλαντη, είχε κερδίσει την αγάπη και το θαυμασμό όλων όσων τον γνώρισαν από κοντά ή από μακριά. Διατηρούσε αλληλογραφία με αρκετούς πνευματικούς ανθρώπους, συγγραφείς, ποιητές, ιστορικούς και ακαδημαϊκούς σε Ελλάδα και Αμερική. Και κάλυπτε με το έργο του ένα ευρύτατο φάσμα από τις δραστηριότητες των μεταναστών —λογοτεχνία, θέατρο, μουσική, εικαστικές τέχνες— έχοντας επαφή «από πρώτο χέρι» με τον Λεκάκη, τον Δάφνη, τον Κουβαρά, την Θεανώ Παπαζογλου Μάργαρη αλλά και νεώτερους δημιουργούς, όπως τον Θόδωρο Αντωνίου, τον Μηνά Σάββα, τον Φώτη Λίτσα, τον Αντώνη Δεκαβάλλε, τον Θεοφάνη Σταύρου και άλλους πολλούς που αγαπούσε ιδιαίτερα. Το έργο του μόνο με εκείνο του Αριστείδη Φουτρίδη ή του Δημήτριου Καλλιμάχου θα μπορούσε να συγκριθεί και θα ήταν ευχής έργο άλλοι νέοι επιστήμονες, ιστορικοί ή συγγραφείς από τη μεγάλη ελληνοαμερικανική οικογένεια, να ξεκινούσαν από εκεί όπου ο κύριος Ροζάκος σταμάτησε, για να μεταδώσουν στους νέους μετανάστες τις αρχές και το μεγαλείο της ελληνικότητάς τους, την υπερηφάνεια που πρέπει να νοιώθουν για την καταγωγή τους και τις εστίες αντιστάσεως που πρέπει να αναπτύσσουν για να προλαμβάνουν τον επερχόμενο αφελληνισμό τους.

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ
ΚΑΣΤΟΡΙΑΔΗΣ

οι
ὁμιλίες
στην
Ἑλλάδα

ὑψίλον / βιβλία

Τά κείμενα πού περιέχονται σ' αὐτό τό βιβλίο εἶναι οἱ διαλέξεις πού ἔδωσε ὁ Κ. Καστοριάδης στήν Ἑλλάδα τό Φεβρουάριο τοῦ 1989. Τό εὐρύ φάσμα τῶν ἐνδιαφερόντων θεμάτων πού θίγει ὁ μέγας σύγχρονος διανοητής διαφαίνεται καί ἀπό τούς τίτλους τῶν ὁμιλιῶν πού εἶναι: «Τό “τέλος τῆς φιλοσοφίας”»;», «Ἐξουσία, πολιτική, αὐτονομία», «Ἡ ψυχανάλυση καί τό πρόταγμα τῆς αὐτονομίας», «Τί σημαίνει ἐπανάσταση»;», «Τό πρόβλημα τῆς δημοκρατίας σήμερα» καί «Ἡ τεχνο-ἐπιστήμη».

ὑψίλον/βιβλία

Ζωοδόχου Πηγῆς 34, 106 81 Αθήνα
☎ 3638257

1.124.000.000.000

**Μήπως εἶναι δύσκολο να διαβάσετε
αὐτό το νούμερο;**

Ἐνα τρισεκατομμύριο εκατὸν εἰκοσι τέσσερα
δισεκατομμύρια δραχμές καταθέσεις στην
ΑΓΡΟΤΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ... και με ανθρώπινο πρόσωπο

ΑΓΡΟΤΙΚΗ
ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΜΕΣΟ ΣΤΗΝ ΕΝΗΜΕ ΡΩΣΗ

● Από εκλογές σε εκλογές και από συμπόσιο σε συμπόσιο, η στήλη αυτή πλήρωσε τα σπασμένα και παρέμεινε στο περιθώριο. Καλή αρχή όμως από το τεύχος αυτό. Με το ΑΝΤΙ στον κανονικό ρυθμό της έκδοσής του ανά 15μερο θα επανερχόμαστε τακτικά στα προβλήματα των Μέσων Ενημέρωσης που έχουν οξυνθεί τον τελευταίο χρόνο. Και τα θέματα βρίθουν...

ΚΥΚΛΟΦΟΡΙΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ ΜΗΝΑΣ: ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ	1990	1989	%
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ (80)	164.008	181.245	- 10
ΤΑ ΝΕΑ (80)	132.337	103.601	+ 28
ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ (80)	103.052	116.696	- 12
ΕΘΝΟΣ (80)	81.138	118.015	- 31
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ (80)	74.872	80.443	- 07
ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ (50)	58.841	55.163	+ 07
ΝΙΚΗ (30)	57.317		
ΑΥΡΙΑΝΗ (40)	56.574	117.169	- 52
Ο ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (80)	33.915	42.223	- 20
Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (80)	27.069	19.971	+ 36
ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ (80)	24.923	28.320	- 12
Η ΠΡΩΤΗ (80)	23.302	42.988	- 46
ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ (40)	12.652	21.451	- 41
ΕΞΟΡΜΗΣΗ (80)	11.084		
ΔΗΜ. ΛΟΓΟΣ (40)	7.145	13.302	- 46
ΕΣΤΙΑ (70)	5.803	6.517	- 11
Η ΑΥΓΗ (50)	3.452	4.477	- 23
ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ (80)	1.491	1.363	+ 09
Η ΒΡΑΔΥΝΗ	0	19.831	
ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	0	6.916	
Σύνολο πρωιν.-απογευματ.	878.975	979.691	- 10
Σύνολο απογευματινών	807.396	892.802	- 10
Σύνολο πρωινών	71.579	86.889	- 18
ΚΥΡΙΑΚΑΤΙΚΕΣ			
ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡ. (80)	147.662	147.477	00
ΤΥΠΟΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (80)	129.372	137.701	- 06
ΚΥΡΙΑΚ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤ. (80)	126.128	126.011	00
ΕΘΝΟΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (80)	93.963	124.636	- 25
ΑΠΟΓΕΥΜΑΤ. ΚΥΡΙΑΚΗΣ (80)	72.075	77.799	- 07
ΕΠΙΚΑΙΡΟΤ. ΚΥΡΙΑΚΗΣ (80)	61.542		
Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ (80)	60.373	36.052	+ 67
ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ (80)	57.904	78.526	- 26
ΑΥΡΙΑΝΗ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (40)	56.312	116.414	- 52
ΝΙΚΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (30)	55.687		
ΕΞΟΡΜΗΣΗ ΤΗΣ ΚΥΡ. (80)	12.002		
Ο ΣΤΟΧΟΣ (80)	8.520	11.340	- 20
ΔΗΜΟΚΡ. ΛΟΓΟΣ (40)	7.572	15.350	- 51
Η ΑΥΓΗ (80)	5.882	7.203	- 18
Η ΕΠΟΧΗ (80)	3.073	3.549	- 13
ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ (80)	3.071	4.078	- 25
ΕΛΕΥΘ. ΩΡΑ ΚΥΡΙΑΚΗΣ (80)	2.602	1.978	+ 32
ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ	0	9.158	
Η ΒΡΑΔΥΝΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ	0	16.878	
ΜΑΧΗΤΙΚΗ ΚΥΡΙΑΚΗ	0	3.101	
Σύνολο κυριακής	903.740	917.756	- 02
Σύνολο εβδ. κυριακ.	772.009	771.467	00
Σύνολο πρωιν. κυρ.	131.731	146.289	- 10
ΤΟ ΠΟΝΤΙΚΙ (70)	83.391	75.918	+ 10

Όπως δείχνει ο πίνακας, οι ταπεινές κυκλοφορίες των αθηναϊκών εφημερίδων τον Ιανουάριο έπεσαν, των μεν καθημερινών κατά 10%

και των δε κυριακάτικων κατά 2%, σε σχέση με πέρσι. Τη μεγαλύτερη πτώση και στις δύο περιπτώσεις σημείωσαν οι πρωινές (- 18% και - 10%).

Στις καθημερινές: Ο «Ελευθερος Τύπος» κρατάει την πρώτη θέση αλλά παρουσιάζει μια πτώση ίση με το μέσο όρο. Τα «Νέα» εξακολουθούν να παρουσιάζουν μια εντυπωσιακή άνοδο (+ 28%) και να έχουν ανεβεί από την τέταρτη στη δεύτερη θέση. Εξακολουθούν να ανεβαίνουν η «Επικαιρότητα» (+ 7%) καθώς και, πιο εντυπωσιακά, η «Καθημερινή» (+ 36%).

Πτώση μεγάλη εμφανίζει η «Αυριανή» (- 52%) αλλά μαζί με το νέο και φτηνότερο παιδί της, τη «Νίκη», πουλάει περίπου όσα φύλλα πουλούσε πέρσι. Κάθετη πτώση έχει και ο «Δημοκρατικός Λόγος» του Κουρή (- 46%) καθώς και το «Έθνος» (- 31%).

Στις Κυριακάτικες το «Βήμα» χωρίς, σχεδόν, αλλαγές κρατάει την πρώτη θέση κι ο «Τύπος της Κυριακής» τη δεύτερη, αλλά με μία πτώση 6%. Εντυπωσιακή είναι η άνοδος της «Καθημερινής» της Κυριακής (+ 67%).

Τα τρία κυριακάτικα φύλλα του Κουρή («Αυριανή», «Νίκη» και «Δημοκρατικός Λόγος», εμφανίζουν τα ίδια φαινόμενα όπως τα καθημερινά. Επίσης πεσμένο είναι το «Έθνος της Κυριακής» (- 25%).

Η «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» δεν έχει χάσει φύλλα σε αντίθεση με την Καθημερινή (- 12%).

Σημαντική μείωση της κυκλοφορίας τους εμφανίζουν ο «ΡΙΖΟΣΠΑΣΤΗΣ» (- 20% και - 26%) καθώς και η «Αυγή» (- 23% και - 18%).

Τον Ιανουάριο οι κυκλοφορίες των εφημερίδων δεν είχαν επηρεαστεί από την αύξηση της τιμής τους, που έγινε το Μάρτιο.

N.I.K.

ΔΙΟΡΘΩΣΗ:

Στον Πίνακα 3 με τις κυκλοφορίες των περιοδικών που δημοσιεύτηκε την περασμένη εβδομάδα στο «Αντί» («Πέφτει η κυκλοφορία, ανεβαίνει η διαφήμιση» σελ. 42-44) παρεμφύσανε δύο λάθη στα στοιχεία του Δεκεμβρίου 1989:

1. Στα ανδρικά το Penthouse είχε τα 16.975 φύλλα και όχι το MEN το οποίο, ως τριμηνιαίο, δεν κυκλοφόρησε καθόλου.

2. Στα κομπιουτερικά το HAM πούλησε 10.273 φύλλα και το COMPUTER 5.590, και όχι αντίστροφα.

Η γενική ετήσια κατάσταση στις δύο κατηγορίες, βέβαια, δεν αλλάζει.

Και πάλι συγγνώμη.

N. I. Κυριαζίδης

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60
115 21 Αθήνα
Τηλ. 72.32.713 — 72.49.300
72.32.819 — 72.48.240
FAX: 72.26.107
TELEX: 214179 ANTI

- Εκδότης:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δεινοκράτους 131
115 21 Αθήνα
- Διαφημίσεις:
ΑΛΕΚΑ ΣΗΜΑΝΤΗΡΑ
- Γραμματα-Λογιστήριο:
ΤΑΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
- Σελιδοποίηση, Μοντάζ:
ΤΑΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ
- Φωτοστοιχειοθεσία —
Αναπαραγωγή φιλμς:
«ΠΟΛΥΤΥΠΟ»
Δεινοκράτους 131
Τηλ. 72.49.300
- Εκτύπωση:
«ΕΜΕΣ ΠΡΕΣ ΕΠΕ»
ΝΙΚΟΣ ΣΜΥΡΝΗΣ
ΔΡΑΚΟΝΤΟΣ 88
Τηλ. 51.48.983-51.23.290

- Κάθε ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις απόψεις του συγγραφέα του.
- Χειρόγραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Εσωτερικού

Εξαμ. 2.200 δρχ. -
Ετήσια 4.400
Ετήσια Οργανισμών,
Τραπεζών, κτλ.: 15.000 δρχ.
Φοιτητική ετήσια: 3.800

Εξωτερικού

Ευρώπη - Μεσογ. χώρες:
εξάμηνη: ..... δολ. 25
ετήσια: ..... δολ. 50
Η.Π.Α. - Καναδάς - Αν. Ασία -
Αυστραλία - Ωκεανία:
εξάμηνη: ..... δολ. 28
ετήσια: ..... δολ. 56

- Εμβάσματα, επιταγές:
ΧΡΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ: δρχ. 200
ΠΑΛΙΑ ΤΕΥΧΗ: δρχ. 300

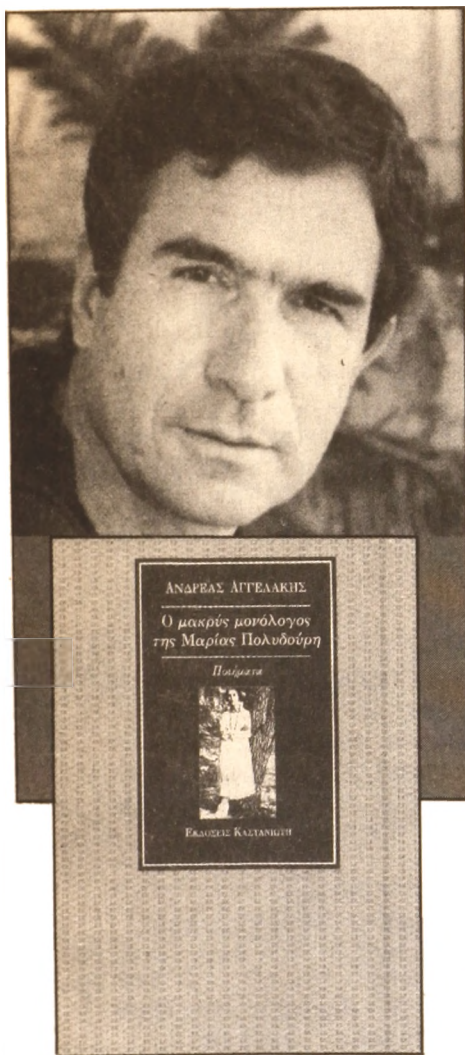
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ

- Για τα βιβλιοπωλεία της Αθήνας:
Περιοδικό «ΑΝΤΙ»
Δημοχάρους 60
τηλ.: 72.32.713 - 72.48.240
- Για τα βιβλιοπωλεία Β. Ελλάδας:
Κέντρο του βιβλίου.
Α. Πουλουκτσή και Σία Ε.Ε.
Λασσάνη 9,
Τηλ. (031) 285.857
54 622 Θεσσαλονίκη

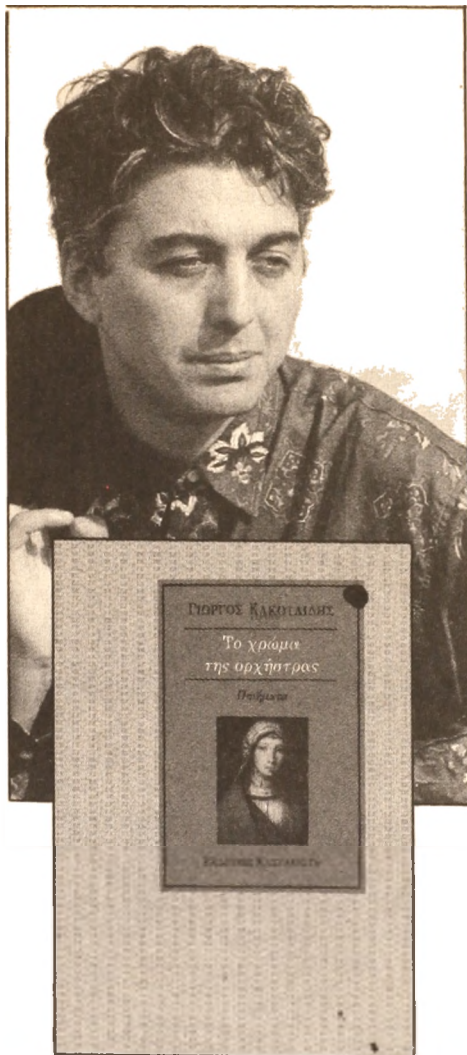
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ 1989-1990
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Ανδρέας
Αγγελάκης

Ο μακρύς μονόλογος
της
Μαρίας Πολυδούρη
Ποίηση

Γιώργος
Κακουλίδης

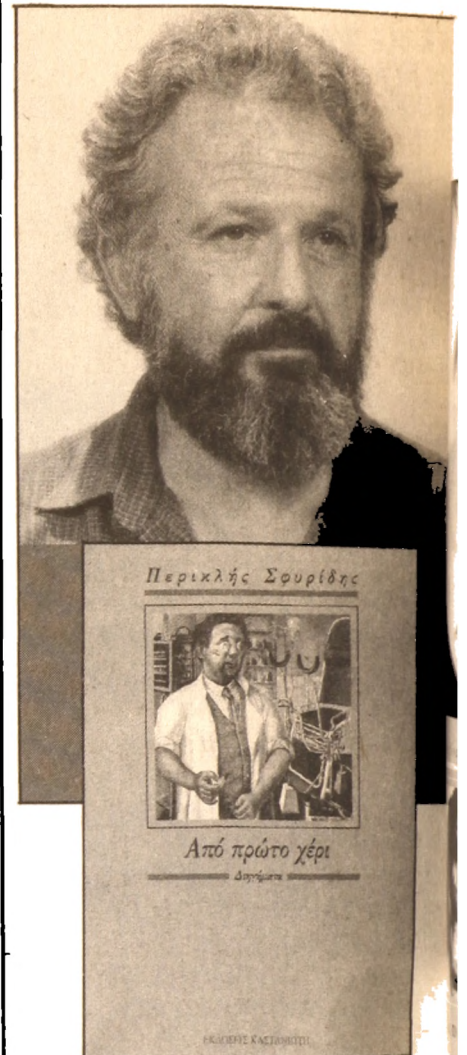
Το χρώμα
της ορχήστρας
Ποίηση

Πάνος
Πρωτοπαπάς

Η αθέατη πλευρά
της σελήνης
Διηγήματα

Περικλής
Σφυρίδης

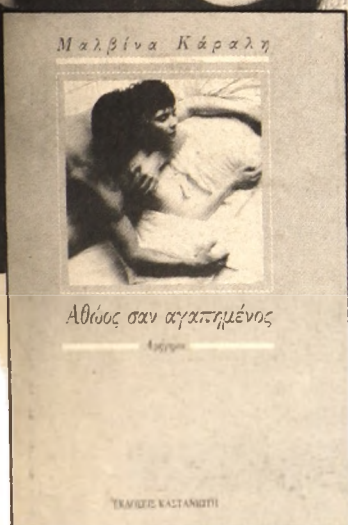

Από πρώτο χέρι
Διηγήματα

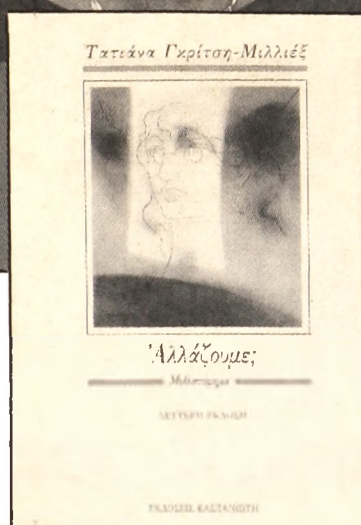
ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ
ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ 1989-1990
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Μαλβίνα
Κάραλη

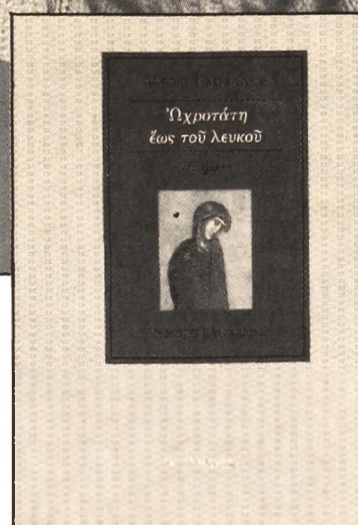
Αθώς σαν
αγαπημένος
Αφήγημα

Τατιάνα
Γκρίτση-
Μιλλιέξ

Αλλάζουμε;
Μυθιστόρημα
ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ

Αθηνά
Παπαδάκη

Ωχροτάτη έως του
λευκού
Ποίηση

Δέσποινα
Τομαζάνη

Φωτιά μέσα στο
νερό
Αφήγημα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η σύγχρονη εκδοτική παρουσία στα ελληνικά γράμματα

ΑΝ
ΣΚΟΤΩΘΕΙΤΕ
ΕΠΕΙΔΗ
ΔΕΝ ΦΟΡΑΤΕ ΖΩΝΗ
ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ
ΕΙΣΤΕ ΓΙΑ
ΔΕΣΙΜΟ!

Προσφορά της εταιρίας
ΑΕΜ ΒΩΞΙΤΑΙ ΠΑΡΝΑΣΣΟΥ
για την ασφάλειά σας και τη μείωση των ατυχημάτων.